

Σχολείο και Ζωή

5-6

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'
ΜΑΪΟΣ ΙΟΥΝΙΟΣ
1964

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Εκδίδεται τήν 1ην ἐκάστου μηνός.
Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεία: Περικλέους 21 — Ἀθήναι

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἑσωτερικοῦ:

Ἑτησία Δρχ. 90
Γιὰ τὰ Σχολεῖα » 90
Γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 60
Τὸ τεῦχος » 8

Ἐξωτερικοῦ:

Γιὰ Ἐκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Ἑτησία).
Γιὰ σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνι ἢ δολλάρια 4. (Ἑτησία).
Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται.

Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθήνας (Κ). Τηλ. 27-173.

«L'ECOLE ET LA VIE»
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE

Directeur: G. ZOMPANAKIS

Gérant: A. ZOMPANAKIS

Rue: Périclès 21 — Athènes

Année 12 MAI-JUIN 1964

ΕΤΟΣ ΙΒ' ΜΑΪΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1964 ΤΕΥΧΟΣ 5-6

Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη.
Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι
Γερ. Α. Γεωργιάδης Ὁδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεία μας ὉΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 227.173

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκης: Ἀσκήσεις καὶ συνήθειες τῶν μαθητῶν	σελ. 193
Σπ. Παγιατάκης: Ἡ πρόοδος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἀγωγῆς	» 199
Γ. Α. Βασδέκης: Ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Δημοτικισμὸς καὶ οἱ Δασκάλοι	» 207
Δημ. Καραγιαννίδου: Ἐδ. Σπράγγερ—Πολιτισμὸς καὶ Παιδεία	» 214
Φιλ. Σπηλιώτου: Τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Ἑλλάδα	» 218
Κ. Ι. Ἰωαννίδης: Ἡ Λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν	» 223
Δημ. Παππά: Ἐνα μεγάλο κοινωνικὸ καὶ παιδαγωγικὸ πρόβλημα, οἱ παραστρατημένοι ἀνήλικοι	» 227
Εὐρ. Σούρλα: Ἀπὸ τὰς βραβευθείσας ἐκθέσεις ὑπὸ τῆς Academie de Paris	» 231
Δημ. Θ. Μαραγκοῦ: Γιὰ τὴν ἴδρυση παιδαγωγικοῦ Μουσείου	» 236
Ἀλεξ. Κακαβούλης: Τὸ βίωμα ὡς μορφή ἀγωγῆς εἰς τὸ Σχολεῖον	» 238
Εὐδοκίας Γεωργουλᾶκη—Χατζιδάκι: Ἡ Ἑλληνίδα ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα	» 243
Διεθνὴς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 251
Ἑλληνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 253
Εὐριπ. Σούρλα κ. ἄ.: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 267

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΒ'

Μάιος—Ἰούνιος

Τεῦχος 5-6

Ἀσκήσεις καὶ συνήθειες τῶν μαθητῶν

Καθένας μας ξέρεي, ὅτι οἱ σωματικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσονται μόνον, ὅταν ἀσχοῦνται καὶ χρησιμοποιοῦνται. Ὑπάρχει σειρὰ ὁλόκληρη δεξιοτήτων καὶ ἱκανοτήτων, πού πρέπει νὰ κατέχῃ ὁ ἀνθρώπος, ἂν θέλῃ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μέσα στὴ δίνη τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Μὲ τίς ἱκανότητες αὐτὲς συνδέεται ἡ σχολικὴ μας ἐργασία. Ὁ δάσκαλος πιστεύει, ὅτι μπορεῖ σιωπηρὰ νὰ τίς προϋποθέτῃ, διαπιστώνει ὅμως κάθε μέρα, ὅτι πολλὰ παιδιὰ δὲν φέρνουν μαζί τους τίς βασικὲς προϋποθέσεις μιᾶς ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας.

Δὲν μποροῦν νὰ παρατηροῦν, νὰ συγκεντρώνωνται γρήγορα, νὰ ἀπορροφῶνται μὲ κάτι λίγη ὥρα, νὰ φαντάζονται, νὰ σκέπτονται, νὰ συλλέγουν, νὰ τακτοποιοῦν, νὰ μιλοῦν, νὰ διατηροῦν κάτι.

Ὅλες αὐτὲς οἱ αὐτόνοητες ἐνέργειες δὲν ὑπάρχουν σὲ κανένα πρόγραμμα, πρέπει ὅμως νὰ ἀσκηθοῦν, γιατί δὲν εἶναι δῶρα φυσικά, πού ἐξελίσσονται μόνον τους, ἀλλὰ εὐμετάβλητοι τρόποι συμπεριφορᾶς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυσικῆς δυνάμεως. Σὲ κάθε περιβάλλον οἱ φυσικὲς προϋποθέσεις μεταβάλλονται ἀνάλογα μὲ τίς περιστάσεις, καὶ στὴν πόλιν καὶ στὴν ἐξοχὴ, καὶ μέσα στὴν πολυτάραχὴ σύγχρονη συγκοινωνία καὶ στὸ ἐργαστάσιο καὶ στὴν εἰρηνικὴ σχολικὴ αἴθουσα. Ὁ ἀνθρώπος ἐπιχειρεῖ αὐτὴ τὴ μεταβολή, χρειάζεται ὅμως γι' αὐτὸ ἀρκετὸ χρόνον προσαρμογῆς.

Στὴ γοργὴ ἐναλλαγὴ μεταξὺ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ σπιτιοῦ, στὴν ὁποία σήμερὰ ἔχομε ὑποταχθῇ, δὲν μπορεῖ νὰ προσαρμοστῇ τὸ πνεῦμα μὲ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τὴ μηχανοποίηση. Πρέπει νὰ προσαρμοστοῦμε συνειδητὰ πρὸς τὴ μεταβολή. Οἱ δεξιότητες, οἱ ἱκανότητες, τὰ τεχνικὰ μέσα, πού διευκολύνουν μιὰ διδασκαλία, ὡς πνευματικὴ αὐτοτέλεια, πρέπει νὰ ἀσκηθοῦν ἐνταῖον καὶ ἐκτετατὰ, νὰ προφυλαχτῇ ὁ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδῶ
ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90
ΑΡΙΘ. 44433

μαθητής από την απογοήτευση, την αποτυχία και τις δυσμενείς συν-
έπειες.

Η στάση αυτή παρουσιάζεται πολύ αναγκαία στις ιδιαίτερες
συνθήκες της σχολικής αΐθουσας και του σχολικού κόσμου. Πρὸ πάν-
των στο ζήτημα της προσοχής.

Εμάθαμε νὰ γνωρίζουμε τὴν προσοχή ὡς φυσικὸ βοηθητικὸ ὄρ-
γανο τῆς ζωῆς. Δόθηκε στὸν ἄνθρωπο, ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ δημιουργή-
ματα, γιὰ νὰ παραμένῃ ὅπωςδήποτε σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, γι' αὐτὸ δὲν
μπορεῖ νὰ λείπῃ ἀπὸ τὸν μαθητὴ.

Ὅταν ἐξετάσωμε, σὲ τί ὀφείλονται οἱ διαλείψεις τῆς προσοχῆς,
ἀναγνωρίζομε ἀμέσως, ὅτι πρόκειται πάντοτε γιὰ κάποιαν ὑπερευαι-
σθησία ἀπέναντι τῶν ἐρεθισμάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ
κόσμου, ποὺ ἀποδεικνύεται ἄσκησις γιὰ τὸν εἰδικὸ χῶρο, τὸ ιδιαίτερο
περιβάλλον. Στὸ ἐλεύθερο κυνήγι πρέπει νὰ προσέχω παντοῦ. Ὅταν
ἐργάζωμαι στὸ τηλεγραφικὸ σύρμα ἢ στὴν αὐτόματη μηχανὴ προση-
λώνω τὰ μάτια πάνω σ' ἓνα σημεῖο. Ἡ συγκέντρωση αὐτὴ εἶναι δυ-
νατή. Εἶναι «ἐν σπέρματι», πρέπει νὰ τὴν «ἐρεθίσω» νὰ ἀναπτυχθῇ.
Τὸ περιβάλλον μας εἶναι γεμάτο ἐρεθίσματα, ποὺ εἰσέρχονται στὴ
συνείδησή μας μὲ τὴν ὄραση, τὴν ἀκοή, τὴν ὄσφρηση, τὴν ἀφή. Δὲν
μποροῦμε νὰ ἐνδώσωμε σὲ ὅλα, ἀλλὰ καὶ δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ μέ-
νωμε ἐντελῶς ἀναίσθητοι μπροστὰ σὲ ὀρισμένους ὁμάδες, καὶ νὰ με-
τατοπίζωμε τὸ κατώφλι τῆς συνειδήσεως.

Πρέπει νὰ κάνωμε συνειδητὸ στὰ παιδιά, ὅτι ἡ προσοχή μέσα
στὴ σχολικὴ αἴθουσα εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν προσοχή στὴν
συγκοινωνία τοῦ δρόμου, ὅτι τὴν ὥρα τῆς ἐργασίας στρέφεται πρὸς
σ' ἓνα σημεῖο, στὴν κοινωνία ὅμως πρὸς μιὰν εὐρύτερη ἔκτασι. Ὁ μα-
θητὴς πρέπει νὰ ξέρῃ, ὅτι ἡ ἐπίδοσή του βελτιώνεται, ὅταν μπορῇ νὰ
κατευθύνῃ ὅλη τὴ δύναμὴ στὴν ἐργασία του καὶ δὲν παρατηρεῖ τὸ πε-
ριβάλλον μὲ ἓνα μέρος μόνον τοῦ πνεύματός του. Πρέπει ἐπίσης νὰ
ξέρῃ, ὅτι στὴ σχολικὴ αἴθουσα ἐργάζεται ὑπὸ τόσον ἀσφαλεῖς ὁρους,
ὥστε καὶ ἓνας ξαφνικὰ ἀκόμη θόρυβος δὲν σημαίνει καμιάν ἀπειλή.

Ἡ σχολικὴ αἴθουσα εἶναι γεμάτη ἀπὸ μικροερεθίσματα, ποὺ πρέ-
πει νὰ ἀποφεύγονται, ποὺ συνδέονται μὲ χαλασμένα ἀντικείμενα, ὄρ-
γανα καὶ συσκευές καὶ ἀπὸ ἄλλα, ποὺ ἀναπτύσσονται μὲ τὴν συμπύ-
κνωση τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι αὐτονόητο, ὅτι ὁ δάσκαλος θὰ ἀπομα-
κρύνῃ γρήγορα ὅλες τὶς ἐνοχλήσεις, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ ἐρεθίσμα-
τα αὐτά.

Ἀσκοῦμε τὴν ἀθόρυβη ἀναστροφή μὲ τὰ θρανία, τὰ τραπέζια, τὰ
καθίσματα καὶ τὰ ὄργανα. Ἀπὸ τὸν δεκαετῆ μαθητὴ μποροῦμε νὰ
περιμένουμε, ὅτι μπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ γρήγορα καὶ ἀθόρυβα τὴ διά-
ταξιν τῆς αἴθουσας ἀπὸ τὴν κατὰ μέτωπον διδασκαλίαν σὲ ὁμαδικὴ ἐρ-
γασία ἢ σὲ κύκλο. Παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παραλείπομε τὴν κατάλληλη
συμβουλή. Ἀπὸ κάθε ὁμάδα ἓνας προσέχει τὴν ἀθόρυβη ἐργασία τῶν

συμμαθητῶν του, μπορεῖ καὶ ἐπιβλέπει καλύτερα τὴν ὁμάδα του ἀπὸ
τὸν δάσκαλο μὲ τὰ σαράντα ἢ πενήντα παιδιά, μπορεῖ ἐπίσης νὰ προ-
τρέπῃ ταχύτερα καὶ ἐντυπωσιακότερα.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀσκοῦμε τὸν καθένα: 1. νὰ δέχεται ἀπὸ τοὺς
ἄλλους συμβουλές, ὅταν θὰ ἔχῃ λησμονήσει ἢ παραβλέψῃ κάτι. 2. νὰ
τοὺς εὐχαριστῇ γιὰ τὴ συμβουλή γιὰ τὸν βοηθεῖ, νὰ μὴν ἐνοχλῇ, νὰ μὴ
προκαλῇ, νὰ μὴν ἀνακαλῇται στὴν τάξιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἀσκοῦμε
ἐπίσης τὴν ὑπακοή πρὸς τοὺς ἐπόπτες τῆς τάξεως, ποὺ ἐξέλεξε τὸ σύ-
νολο.

Ἐνοχλήσεις ἐπίσης, προέρχονται ἀπὸ τὰ πενήντα ἢ καὶ περισσό-
τερα παιδιά, ποὺ συνωθοῦνται στὴν αἴθουσα. Οἱ ἐνοχλήσεις αὐτὲς
πρέπει νὰ παραμερίζονται τουλάχιστον ὡς ἓνα ὑποφερτὸ βαθμὸ.

Ἄν ἦταν εὐκόλο νὰ παρουσιάσωμε σὲ μιὰ τάξιν μὲ τὸ μαγνητό-
φωνο, πόσο θόρυβο δημιουργεῖ καὶ προκαλεῖ στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ
τέλος τῆς διδασκαλίας καὶ κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ μαθήματος, χωρὶς
καμιάν ἀνάγκην, τὰ παιδιά θὰ συμπεριφέρονταν ἡσυχότερα καὶ συνε-
τώτερα.

Ἡ τάξιν πρέπει νὰ γνωρίζῃ τί σημαίνει σιωπηρὴ ἐργασία. Τὴν
ἀφήνομε νὰ προσέξῃ τὴ σιγὴ τῆς ἐργασίας, νὰ τηρήσῃ ἓνα λεπτὸ ἀπό-
λυτῃ σιγῇ, γιὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν εὐεργετικὴν, τὴν ἀναπαυτικὴν ἐπίδρα-
σιν τῆς σιωπῆς. Ἀσκοῦμε τὰ παιδιά σὲ ὀλιγόλεπτη σιγὴ, τοὺς δίνωμε
θέματα ποὺ ἀπαιτοῦν σκέψεις καὶ συλλογισμούς, τὰ ἀφήνομε νὰ σκε-
φθοῦν καὶ νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ἂν ἡ ροὴ τοῦ λόγου σκοντάφῃ γιὰ λί-
γα δευτερόλεπτα.

Τὰ ἀσκοῦμε ἐπίσης στὸν ψιθύρο, νὰ κινοῦνται ἀθόρυβα καὶ προ-
σεκτικά, νὰ παραλαμβάνουν καὶ ἀνταλλάσσουν βιβλία καὶ βοηθητικὰ
μέσα ἀπαρατήρητα. Συνηθίζωμε νὰ ἀναβάλουν συνειδητὰ στὸν κα-
τάλληλον χρόνον τὴ διακοπὴ τῆς σιγῆς τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀσκήσεων αὐτῶν ἐξαορτᾶται ἀπὸ τὸ παράδειγμα
τοῦ δασκάλου. Πρέπει ὁ ἴδιος νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ διαποτίζεται ἀπὸ τὴν
σκέψιν ὅτι τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἡσυ-
χία. Ἄς κινῆται ἡσυχᾶ, συγκρατημένα καὶ προσεκτικά, ἄς μὴν ἐγκα-
ταλείπῃ τὴ θέσιν του τὴν ὥραν τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν. Ἄς ἀποφεύγῃ
πρὸ πάντων τὴ βιαστικὴν, τὴ βίαιην καὶ ἀπεῖθαρχην ὁμιλίαν.

Ἡ τάξιν μπορεῖ ἐπίσης νὰ γίνῃ σιγὰ σιγὰ ἀναίσθητη ἀπέναντι
τῶν θορύβων. Σπουδαιότατο καὶ ἀπαραίτητο γιὰ ὁμαδικὴν καὶ ἀτομι-
κὴν ἐργασίαν εἶναι τοῦτο: ἀσκοῦμε τὰ παιδιά, νὰ ἀκοῦνε καὶ νὰ βλέ-
πουν μὲ προσοχή, ὅταν ὁ δάσκαλος ἢ ἓνας συμμαθητὴς τοὺς ἔχει νὰ πῇ
κάτι. Συμφωνοῦμε νὰ χρησιμοποιοῦμε ἓνα σύνθημα ἢ ἓνα σῆμα, ποὺ
μᾶς καλεῖ νὰ προσέξωμε, εἴτε τὸ κτύπημα μὲ τὸ μολύβι εἴτε κάποιον
ἄλλον σῆμα.

Ἀσκοῦμε τὴν παρατήρησιν, καὶ φυσικὰ σὲ ὅλες τὶς διαβαθμίσεις
τῆς, ἀπὸ τὴν αὐτοτελεῖ καὶ ἀπλὴ περιγραφὴ ὡς τὴν κριτικὴν, ἀπὸ τὴν

ερευνητική ως την πειραματική. Η διδασκαλία της βιολογίας αποβαίνει τότε μόνον γόνιμη και αποδοτική, όταν ο μαθητής ξέρη συστηματικά να βλέπη, να ακούη, να παρατηρή. Παρατηρούμε ζώα και φυτά, προσπαθούμε να συγκρατήσωμε και να σημειώσωμε, ὅτι ἀφομοιώσαμε. Ἀσκοῦμε στή χρήση τοῦ σημειωματαρίου καὶ τοῦ μολυβιοῦ.

Τὰ θέματα εἶναι πάντοτε καθαρά καθωρισμένα. Εἶναι στήν ἀρχή ἀντικείμενα, ἴσως μόνον εἰκόνες, ἀκολουθοῦν ἀμέσως ἔπειτα τὰ ζωντανὰ καὶ κινούμενα ἀντικείμενα καὶ τέλος ἀπλᾶ καὶ σύνθετα σύνολα. Ἡ ταχύτητα καὶ ἀσφάλεια τῆς παρατηρήσεως βελτιώνεται μόνο μέσα σὲ στενὰ ὅρια, πρέπει ὅμως νὰ ἀσκοῦμε τὰ παιδιά στὰ ἐπακόλουθα περιστατικά: στήν ἐπιμονή, στήν εὐσυνειδησία, στήν ἀξιοπιστία, στήν κριτική στάση καὶ στήν ἐκφραστική ἀσφάλεια.

Στή ζωὴ ὁ μαθητής παρατηρεῖ μὲ δυσκολία ἀντικείμενα, καὶ σπάνια κάπως ζῶα καὶ φυτά· παρατηρεῖ ὅμως συχνὰ ἀνθρώπους, ἀνθρώπους σὲ ὀρισμένες φάσεις τῆς ζωῆς. Τὸν συνηθίζομε νὰ προσέχῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν στήν καθημερινή ζωὴ καὶ στίς ἰδιαίτερες δυσκολίες, ποὺ παρουσιάζει.

Συλλέγομε. Μία ζωντανὴ διδασκαλία δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηται μὲ τὰ ἀγοραστὰ ἐποπτικά μέσα, ποὺ σχεδιάστηκαν γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς τάξεως. Στίς ἐφημερίδες, στὰ περιοδικά, στὰ εἰκονογραφημένα φύλλα, στίς ἐπιγραφές, στὰ διαφημιστικά φυλλάδια κ.λ.π. τὰ παιδιά συναντοῦν πλῆθος γνώσεων.

Ἀσκοῦμε τὰ παιδιά, πῶς νὰ ταξινομοῦν τὸ συλλεκτικὸ αὐτὸ ὕλικό, πῶς νὰ τὸ ἐπικολλοῦν σὲ ἀπλᾶ φύλλα, νὰ τὸ ἐπιγράφουν καὶ νὰ τὸ διατηροῦν ἀνάλογα μὲ τὸν σκοπὸ του. Οἱ φάκελοι καὶ τὰ κουτιά τῶν συλλογῶν ζητοῦν τὸ τακτικὸ χέρι καὶ τὸ τακτικὸ πνεῦμα, ποὺ θὰ τὰ ταξινομήσῃ κατ' ἀλφαβητική σειρά ἢ κατὰ τὸ περιεχόμενο. Κάθε φύλλο πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐπιγραφὴν του ἢ τὴν καρτέλλα του. Ἀσκοῦμε τὰ παιδιά, πῶς θὰ κατασκευάσουν ἓνα κατάλογο καρτελλῶν ἔτσι, ὥστε νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ βροῖσκῃ ἀμέσως καὶ γρήγορα πληροφορίες καὶ εἰκόνες γιὰ πρόσωπα, πράγματα καὶ περιεχόμενα. Ἀσκοῦμε στή ζήτησιν, στήν ταχεῖα συγκέντρωση ὅλων τῶν στοιχείων, ποὺ ὑπάρχουν γιὰ ἓνα ζήτημα.

Ἀσκοῦμε τὴν ἀλληλοβοήθεια τῶν παιδιῶν. Ἀσκοῦμε τὴν ὁμιλία καὶ τὸ διάλογο, τὴν ἐλεύθερη διήγηση καὶ τὴν ἐρώτηση.

Ἀσκοῦμε στή σιωπὴ καὶ στήν ἀκρόαση, ὅταν ὁ ἄλλος ὁμιλῇ. Ἀσκοῦμε τὰ παιδιά νὰ ὑποχωροῦν στὸν ἀδύνατο καὶ νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ ἓνα ἀξίωμα μόνον τους.

Κάθε μάθημα ἔχει τοὺς δικούς του τρόπους καὶ τὰ δικά του μέσα ἐργασίας, στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνῃ ἄσκηση τοῦ μαθητοῦ. Τὰ πλεῖστα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τίς προηγούμενες τάξεις, ἀλλὰ μὲ τὴν παιγνιδιὰτικὴν τοὺς μορφῇ. Τώρα ὅμως ἡ ἄσκηση γίνεται συστηματικά.

Ὁ μικρὸς μαθητής ξέρει νὰ βροῖσκῃ γρήγορα καὶ ἀσφαλῶς στὸ

ἀναγνωστικὸ του κομμάτι, ποιήματα, κεφάλαια καὶ ἀποσπάσματα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καταλόγου τῶν περιεχομένων. Τὶς μεγάλες τάξεις ἀσκοῦμε, πῶς νὰ προσανατολίζονται γρήγορα στὸν ἄτλαντα καὶ τὸ πολύτομο λεξικό.

Ἀσκοῦμε σὲ ὅλες τίς τεχνικὲς τῆς ἀναστροφῆς μὲ τὰ βιβλία. Ἀσκοῦμε στή σύνοψη τοῦ προφορικοῦ, τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ ἐντύπου λόγου, ἐπ'ἀλλήλη καὶ ὑπ'ἀλλήλη διάταξιν, στήν εὕρεση ἐπιγραφῶν, στή διάρθρωση, ὑποδιαίρεση, στή διάκριση τῶν δυσκόλων, στή ἐρώτηση.

Ἀσκοῦμε νὰ ἀνευρίσκουν γρήγορα καὶ ἀσφαλῶς τὸ σπουδαῖο καὶ οὐσιῶδες ἀπὸ μιὰν ἐκθεση, νὰ τὸ ἀπομονώνουν καὶ νὰ τὸ ἐντυπώνονται. Ἡ ἄσκηση αὐτὴ προετοιμάζει καὶ διευκολύνει τὸν σχηματισμὸ τῶν ἐννοιῶν.

Ἡ ἀνάγνωση μᾶς γίνεται σιγὰ σιγὰ μέσον ἐργασίας. Ἐπιταχύνουμε τὴ σιωπηρὴ καὶ ρέουσα ἀνάγνωση, γιὰ νὰ φθάσωμε γρήγορα στὸ τέλος καὶ ζητοῦμε νὰ βροῦμε λέξεις καὶ ἀπλὲς ἐκφράσεις καὶ ἐννοιες. Ἀσκοῦμε τὰ παιδιά, πῶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης, πῶς νὰ συντάσσουν γρήγορα σειρὲς παραδειγμάτων μὲ τὴ βοήθεια τοῦ λεξικοῦ, πῶς νὰ σχηματίζουν νέες σειρὲς μὲ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλη μεταβολὴ τῶν λέξεων, ποὺ μπόρεσαν νὰ βροῦν.

Ἀσκοῦμε νὰ ἐξηγοῦν συμβολικὲς λέξεις καὶ ἀλληγορικὲς φράσεις, νὰ διαβάζουν χάρτες, γραφικὲς παραστάσεις καὶ πίνακες. Ἀσκοῦμε σὲ ἀπλὲς χειροτεχνικὲς μορφές, στήν ἐλεύθερη μουσική, στήν ἀνεύρεση μελωδιῶν καὶ λαϊκῶν τραγουδιῶν. Ἀσκοῦμε στή χρήση τεχνικῶν βοηθητικῶν μέσων π.χ. στὸν πολὺγραφο, στὸ τυπογραφεῖο κλπ.

Τὸ νέο σχολεῖο τῆς πραγματικότητος δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ φοβῆται, ὅτι οἱ ἐμπειρίες καὶ οἱ γνώσεις, ποὺ ἐπεξεργάζεται, θὰ λησμονηθοῦν τόσο γρήγορα, ὅπως τὸ διδακτικὸ ὕλικό τοῦ παλαιοῦ σχολείου. Τὰ παιδιά τοῦ λαϊκοῦ μας σχολείου χρειάζονται πολὺτιμες καὶ χρήσιμες γιὰ τὴ ζωὴ γνώσεις, ποὺ ἀποκτοῦν μόνο μέσα στήν καθημερινή ζωὴ καὶ ἐργασία. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ συνειδητὴ μάθησις σὲ ὅλες τίς μορφές κατέχει σπουδαία θέση στὸ πρόγραμμά μας. Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ προσφέρῃ στὸν μαθητὴ κάποιαν ἀσφάλεια στήν τεχνικὴ τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀριθμητικῆς, ἂν θέλῃ νὰ τὸν κίνη δραστήριο γιὰ τὴ ζωὴ. Γιὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν τῶν δεξιοτήτων ἀπαιτεῖται ὅχι τόσο ἡ διδακτικὴ τέχνη, ὅσον ἡ προσωπικὴ γύμνασις, ἡ αὐτοματοποιημένη ἄσκηση.

Κανένα ψυχικὸ φαινόμενο δὲν ἐρευνήθηκε ἀπὸ τὴ ψυχολογία τόσο πολὺ, ὅσον ἡ μάθησις. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ψυχολόγοι ἐπεδίωξαν νὰ βροῦν νόμους μαθήσεως ἢ νόμιμες βάσεις γιὰ τὴν ἐντύπωση καὶ τὴ συγκράτησιν. Οἱ Ἀμερικανοὶ Thorndike, Mc Dougall, Watson, ἄρχισαν τίς ἐρευνές τους σὲ εὐρύτατη ἔκτασι καὶ κατέληξαν σὲ νέα καταπληκτικὰ συμπεράσματα. Τὰ τελευταῖα συμπεράσματα ἀναφέρει ὁ Guyer στὸ βιβλίον του «Πῶς μαθαίνουμε».

Ἡ ἄσκηση ὅλων τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν κινήσεων καὶ φαινομένων κάνει τὸν ἄνθρωπο ἱκανὸ νὰ ἀπομακρύνῃ μηχανικὰ κάθε ὀργανικὴ φθορά, ποὺ ἐπέρχεται. Ὅ,τι ἐντυπώθηκε, ὅμως ποὺ δὲν τοῦ εἶναι πιά ἀναγκαῖο, στὴ μνήμη ὠχρῶ σιγὰ σιγὰ καὶ ἀρχίζει νὰ βυθίζεται στὴ λήθη. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μπορεῖ πάλι νὰ ἀνακληθῇ σὲ κάθε στιγμή. Ὁ ἄνθρωπος ἐπομένως μπορεῖ νὰ μαθαίνει «γιά λίγο χρόνο», γιὰ τὴ διάρκεια π.χ. τῆς σχολικῆς φοιτήσεως. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικό, νὰ λησμονῇ γρήγορα τὶς σχολικὰς αὐτὲς γνώσεις, ὅταν δὲν τὶς χρησιμοποιοῦ μερικὲς ἑβδομάδες ἢ μῆνες, γιατί σπουδαιότερο ἀπὸ τὶς σταθερὰς γνώσεις εἶναι γιὰ τὴ ζωὴ ἡ δημιουργικὴ δύναμη. Στὴν πορεία τῆς ἀτομικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀλλάζει τίποτε τὸ φαινόμενο τῆς ἀσκήσεως, παρὰ μόνον τὸ κίνητρον, ἢ κινητήρια δύναμη. Αὐτὴ ἀνεβαίνει βαθμιαῖα ἀπὸ τὴν ἐνστικτώδη κατάστασιν τῶν πρώτων ὀκτῶ ἐτῶν τῆς ζωῆς ὡς τὸ βαθμὸ τῆς ἐργασίας καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη παραμονὴ στὴν κορυφὴ τῆς ἐξελίξεως ἀρχίζει νὰ κατεβαίνει πάλι ὡς τὸ κατώτερο σκαλοπάτι τοῦ ἐνστίκτου.

Ἡ ἄσκηση, ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὸ ὁρμέφυτο, παίζει σπουδαῖο ρόλο στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς. Τὸ βάδισμα, τὸ τρέξιμο, τὸ πῆδημα, ἡ ῥίψη καὶ ἄρση, τὸ σπρώξιμο, ἡ ἔλξη, ἡ ἀναρρίχηση, ἡ αἰώρηση, ἡ ὁμιλία καὶ πολλὰς ἄλλες δεξιότητες δὲν θὰ μαθαίνονταν, ἂν τὸ μικρὸ παιδί δὲν ἀσκοῦσε ἀδιάκοπα καὶ δὲν μηχανοποιούσε ὅλες αὐτὲς τὶς κινήσεις καὶ φυσικὰ μὲ ἰδιαίτερη καὶ ὀλοφάνερη εὐχαρίστηση.

Γιὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως ἢ συνειδητῇ καὶ σκόπιμῃ ἄσκηση ἔχει παρόμοια σημασία καὶ ὁδηγεῖ σὲ ὑψιστες μνημονικὰς ἐπιδόσεις, ἂν βέβαια μπορῇ νὰ ἐπενεργῇ ἀνάλογη παρόρμησις: γιὰ τὸ παιδί τῶν πρώτων τάξεων τὸ παιγνίδι καὶ γιὰ τὸν μαθητὴ τῶν τελευταίων τάξεων ἡ ἐργασία, ποὺ προέρχεται ἄμεσα καὶ χειροπιαστὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀσκήσεως, ποὺ προκαλεῖ τὸ κίνητρο, ἢ προθυμία τῆς ἀσκήσεως, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐργασίας καὶ ἡ θέλησις τῆς ἀσκήσεως εἶναι ἀποφασιστικοὶ παράγοντες γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Τὰ δυσάρεστα συναισθήματα καὶ φαινόμενα τῆς κοπώσεως δὲν συμφωνοῦν μὲ τὴν πορεία τῆς μαθήσεως, ἀλλὰ εἶναι προστατευτικὰ καὶ ἀμυντικὰ μέτρα τοῦ σώματος ἐναντίον τῆς ἀσκήσεως καὶ βλαβερῆς ὑπερβολικῆς ἀσκήσεως. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν παρουσιάζονται ποτὲ σὲ μιὰ φυσικὴ καὶ ἐκούσια ἄσκηση· παρατηροῦνται μόνον, ὅταν μία ξένη θέλησις ἐξαναγκάζῃ τὴ συνέχεια τῆς ἀσκήσεως, ἂν καὶ δὲν ἔχῃ πιά κανένα νόημα καὶ κανένα σκοπὸ.

Ἔργο τοῦ δασκάλου εἶναι, νὰ ὁργανώσῃ ἔτσι τὶς παιδαγωγικὰς ἐπιδράσεις τῆς τάξεως ἢ τοῦ σχολείου, ὥστε νὰ ἀσκοῦνται πάντοτε ὅλες οἱ προδιαθέσεις τοῦ παιδιοῦ μὲ κάθε τρόπο. Φυσικὰ θέματα, πραγματικὰς περιπτώσεις τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ ἀναγκάζουν τὸ παιδί νὰ ἀσκήται, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ βασικὰς προόδους στὴν κυριαρχία τῶν κινή-

σεῶν του καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ γύρω κόσμου. Τὸ παιδί τῆς τελευταίας τάξεως εἶναι πρόθυμο καὶ μὲ μεγάλη χαρὰ ἀσκεῖται σὲ μιὰ ἀριθμητικὴ πράξη, ὅταν π.χ. ξέρῃ: «αὐριο πρέπει νὰ παίξω μὲ τὰ παιδιά τῆς πρώτης τάξεως «ταχυδρομεῖο»· θὰ ἀγοράζω καὶ θὰ πουλοῦν γραμματόσημα τῶν πέντε, τῶν ἑπτὰ καὶ τῶν δέκα λεπτῶν». Πληθὺς ἀπὸ τέτοια ἀληθινὰ γνήσια θέματα προσφέρει ἡ σχολικὴ ζωὴ: Τὰ παιδιά κατασκευάζουν ὀνομαστικὰς κάρτες, ὁδοδείκτες, ἱστορίες, ἀναγνωστικά, εἰκονογραφημένα βιβλία, ἐποπτικὰ μέσα τῆς ἐργασίας κ. λ. π.

Ἡ καθημερινὴ ἄσκηση πρέπει νὰ ἐξελίσσεται εὐκόλα, χαλαρὰ καὶ χαρούμενα· τὸ παιδί ποὺ ἀσκεῖται ἀποφασίζει, ἂν θέλῃ νὰ εἶναι μόνον τοῦ ἢ μὲ ἓνα σύντροφο ἢ μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ τραπεζιοῦ του. Τὸ παιδί ἐπίσης ἀποφασίζει ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις του, ἂν θέλῃ νὰ ἐκλέξῃ εὐκολώτερον ἢ δυσκολώτερον ἄσκηση. Καὶ γιὰ τὰ δύο ὑπάρχουν εὐκαιρίες. Ὁ προσωπικὸς αὐτὸς ρυθμὸς τῆς ἐργασίας μπορεῖ νὰ ἐγκρίνεται γιὰ τὸ παιδί, ὅταν ὑπάρχουν ἔτοιμα καὶ ἀναγκαῖα μέσα τῆς ἐργασίας. Τὰ παιδιά τῆς τελευταίας τάξεως ἀσκοῦνται ἐπίσης νὰ ὁμιλοῦν ἐνώπιον πολλῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μεγάλης σχολικῆς κοινότητος.

Κάρτες ἀσκήσεων καὶ ἄλλα μέσα ἐργασίας, ποὺ κατασκευάζουν μόνον τοὺς τὰ παιδιά, χρησιμοποιοῦνται ὅχι μόνον γιὰ τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ὀρθογραφίαν, καλλιγραφίαν, ἰχνογραφίαν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν βιολογίαν, ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν. Ἀναγνωρίζονται καὶ ὀνομάζονται π.χ. μορφές, χρησιμοποιοῦνται βωβοὶ κάρτες κλπ. τὰ θέματα: «κοίταξε στὸν ἄτλαντα!» «κοίταξε στὸ λεξικό!... καὶ γράψε μὲ λίγες λέξεις τὰ σπουδαιότερα» προξενοῦν μεγάλη χαρὰ στὰ παιδιά.

Γ. Ζομπανάκης

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΓΩΓΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος)

Δ) Πρόοδος καὶ ἀγωγή

Μιὰ ἀγωγή ποὺ θέλει νὰ λέγεται συγχρονισμένη, πρέπει νὰ δώσῃ στὴ νέα γενεὰ τὶς δυνατότητες νὰ προσαρμοσθῇ στοὺς νέους ὅρους τῆς ζωῆς. Ἐχει ὅμως καὶ τὸ καθήκον νὰ προσπαθῇ νὰ μετριάσῃ τὰ μειονεκτήματά της καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὸ μέλλον.

Συγκεκριμένα: ἡ ἀγωγή ἔχει χρέος, χωρὶς νὰ παραγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκης τῆς δράσεως, νὰ δώσῃ στὴ νέα γενεὰ τὴ γεύσιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών, νὰ τῆς διδάξῃ τὴν ὁμορφίαν τῶν παρορμήσεων τῆς καρδίας, νὰ τῆς γνωρίσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν τοῦ τίμιου μόχθου καὶ τῆς διαρκoῦς προσπάθειας. Βασισμένη ἢ νέα ἀγωγή ἐπάνω στὴν ἰδέαν τῆς διαρκείας τῆς προόδου, ἔχει

υποχρέωσι νὰ ἐξάρη τὴ σημασία τῆς ἀδιάκοπης προσπάθειας, ποὺ σὰν καθήκον ἐπιβάλλεται στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ὁ κληρονόμος μιᾶς ἀπέραντης κληρονομίας, γιὰ τὴν ὁποία ἐδούλεψε σκληρὰ ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ τραυλοδύτου μέχρι σήμερα. Ἀπολαμβάνει σήμερα τὰ ἀγαθὰ τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως, τῆς ὕλικῆς προόδου, τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν κατακτήσεων τῶν περασμένων γενεῶν. «Ὅλ' αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ μεταβιβάσῃ, ὄχι μονάχα ἄθικτα, ἀλλὰ καὶ ἠύξημένα, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἔτσι ἡ διάρκεια τῆς προόδου, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἐγγύτερο νόημα τῆς ζωῆς.

Ἐὰν αὐτὸ τὸ συναίσθημα τῆς ἀναγνώσεως ἀπέναντι στοὺς προγόνους μας φαίνεται πολὺ ἀφηρημένο, πολὺ ψυχρὸ γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ, ὅταν πρόκειται γιὰ παιδιὰ, ἕνα κανόνα διαγωγῆς, ἡμποροῦμε νὰ τὸ συνδέσωμε μὲ τὸ συναίσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης ποὺ ὀφείλουν στοὺς γονεῖς τοὺς γιὰ τὶς φροντίδες ποὺ δέχονται ἀπ' αὐτοὺς.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι τὰ συμπαθητικὰ συναισθήματα ἀποτελοῦν στὴν ἀγωγή κίνητρα δράσεως ἀποτελεσματικώτερα ἀπὸ τὶς ὑποδείξεις τῆς λογικῆς καὶ ἡ υἱικὴ ἀγάπη εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ φυσικὰ συναισθήματα καὶ πρέπει νὰ ξέρωμε νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμε γιὰ νὰ τὴν ἀνυψώσωμε κατόπι, νὰ τὴν ἐπεκτείνωμε σιγὰ· σιγὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς στοὺς παπποῦδες, ἔπειτα στοὺς προγόνους τοὺς πιὸ μακρινούς, ὅπως τὸ παιδί μεγαλώνει καὶ γίνεται ἱκανὸ νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ ἐκτιμῇ τὴν ἀξία αὐτῆς τῆς κληρονομίας ποὺ δέχεται καὶ γιὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ φανῇ ἄξιος.

Γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ παίξῃ αὐτὸ τὸ ρόλο ὁ νέος ἄνθρωπος, πρέπει πρῶτα· πρῶτα νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ δράσῃ. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ σήμερα, ὅπως καὶ ἄλλοτε, ἕναν ὁργανισμὸ ὕγιη. Ἡ φυσικὴ λοιπὸν ἀγωγή ἀποτελεῖ σημαντικό μέρος τοῦ προγράμματός μας. Ἡ ὑγεία ἄλλως τε εἶναι ἀναγκαία γιὰ νὰ μεταβιβάσωμε τὴ ζωὴ καὶ νὰ ζήσωμε χωρὶς νοσηρὰ μειονεκτήματα — καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι καθήκον πρωταρχικόν, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι τὸ πιὸ παλὸν τμήμα τῆς κληρονομίας μας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγάζουν τὰ ὑπόλοιπα. Αὐτὸ τὸ καθήκον προσδιορίζει καὶ τὸ ρόλο τῆς φυσικῆς καὶ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ποὺ δὲν πρέπει οὔτε νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν πρωτόγονη ἀγριότητα, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ στὰ παιγνίδια τοῦ τσίρκου.

Ἀλλὰ οἱ ἀνάγκες τῶν καιρῶν ἀπαιτοῦν προπαντὸς μιὰ ἐξειδίκευσι τῶν ἀτόμων σύμφωνα μὲ τὶς κλίσεις τοὺς δηλαδὴ τὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ, τὴν ἐπαγγελματικὴ μάθησι. Ἡ ὕλικὴ πρόοδος, ἔχοντας πραγματικὸ σκοπὸ τὴν αὐξήσει καὶ τὴ διάδοσι τῆς εὐημερίας, ποὺ γεννήθηκεν ἀπὸ τὶς κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ φύσι, ἀπαιτεῖ μιὰν ἀνακατανομὴ τῶν δραστηριοτήτων γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς μεγαλύτερης δυνατῆς ἀποδόσεως δηλαδὴ ἕνα διακανονισμὸ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως ποὺ μόνον αὐτὸς ἐπιτρέπει τὴν πληρέστερη χρησιμοποίησι, χωρὶς σπατάλες καὶ ἀπώλειες, τοῦ προϊόντος τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Δὲν ἄρκει ἄλλως τε νὰ ἐπεκτείνωμε ἀπλῶς τὴ σημασία τῶν ἀνακαλύψεων ποὺ ἔχει ἤδη κάμει ὁ ἄνθρωπος: Πρέπει ἐπίσης νὰ προετοιμάσωμε νέες. Γι' αὐτὸ οἱ ἐφηρμοσμένες ἐπιστῆμες πρέπει νὰ πάρουν θέσι ξεχωριστὴ στὴ νέα ἀγωγή.

Ἡ ὕλικὴ πρόοδος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀποκλειστικὴ, γιατί εἶναι ἀναπόσπαστὴ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια. Ἐχομε λοιπὸν ὑποχρέωσι νὰ ξαναδῶσωμε στὴν τελευταία τὸ γόητρο καὶ τὴ σημασία ποὺ τῆς ἀξιοζοῦν, ἐὰν θέλωμε νὰ ἀντιδράσωμε ἐναντίον τῶν ὑπερβολῶν τῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς ροπῆς πρὸς τὶς ὕλικές ἀπολαύσεις ποὺ ἡ πρόοδος φέρνει μαζί της.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁποιαδήποτε γνώμη καὶ ἂν ἔχομε, δὲν ἄρκει

νὰ ἐπιλέξουμε καὶ νὰ μορφώσωμε μιὰ ἐκλεκτὴ πνευματικὴ τάξι. Μιὰ ἐκλεκτὴ μερίδα ποὺ καθαρὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴ μάζα, δὲν ἄσκει ἐπίδρασι σ' αὐτήν, ἡ ἀξία τῆς δὲν εἶναι παραδεκτὴ καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ παίξῃ τὸ ρόλο ποὺ περιμένουμε ἀπ' αὐτήν. Γιὰ νὰ πάρῃ ἡ διανόησις τὴ θέσι περιωπῆς ποὺ τῆς ἀξίζει, πρέπει νὰ εἶναι ἄρκετὰ καλλιεργημένη σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ ἡμπορέσουν ὅλοι νὰ αἰσθανθοῦν τὴ σημασία τῆς γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν κοινωνικὴ τῆς ἀξία. Μιὰ πλατεία διάδοσι τῆς μορφώσεως, εἶναι λοιπὸν ἀναγκαία. Αὐτὴ θάἐπιτρέψῃ τὴν ἀνετώτερη ἐπιλογὴ τῶν ἱκανωτέρων, τῶν προικισμένων μὲ «τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς». Αὐτοὶ θὰ ὑποβληθοῦν σὲ μιὰ ἔντονη ἐξάσκησι ποὺ θὰ τοὺς κάμῃ πρωτοπόρους ἐργάτες τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ θὰ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τοὺς γνωρίσωμε τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ παρελθόντος, γιατί ἡ ἰδιαίτερη προσπάθειά τοὺς θὰ εἶναι ἀκριβῶς ἡ συνέχισις τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀνθρώπου στὴ διαδρομὴ τῶν αἰώνων. Μολαταῦτα ἡ πρόοδος τοὺς δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιβαρυνθῇ μὲ κάθε τι ποὺ ἄφῃσῃ τὸ παρελθόν: Θὰ μάθουν νὰ στρέφονται θαρραλέα πρὸς τὸ μέλλον, γιατί, ἐὰν ὁ ἄνεμος ποὺ πνέει στὰ πανιά τῆς προόδου ἔρχεται ἀπὸ τοὺς περασμένους αἰῶνες, αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ μᾶς σπρώξῃ ἀσφαλέστερα πρὸς τὶς ἀκτὲς τοῦ μέλλοντος.

Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ἀγωγή πρέπει νὰ ἐμποτισθῇ μὲ τὸν ἀνθρωπισμὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάσι τοῦ πνευματικοῦ μας οἰκοδομήματος. Ἡ πνευματικὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου θὰ βρῇσκη πάντοτε σ' αὐτὸν ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος δὲν ἡμπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ, γιατί ὁ ἀνθρωπισμὸς δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὸ κοσμικὸ τοῦ νόημα: εἶναι παλμὸς μετοφυσικὸς, δύναμις ἀνθρωποποιός. Μιὰ τέτοια ἀγωγή πρέπει νὰ ἔχῃ παγκόσμιον χαρακτῆρα καὶ μέτρο σὰν γνήσιος διάδοχος τοῦ δυτικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Θὰ εἶναι βέβαια μιὰ ἀγωγή τῆς κρίσεως, ἀλλὰ καὶ ἕνας ἀνθρωπισμὸς μοντέρνος. Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίζει, ἀπὸ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἄποψι, τὴν οὐσίαν τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶναι ἀκριβῶς ἡ τεραστία ἀνάπτυξι ἑνὸς τρόπου κρίσεως, ἂν ὅχι ἐντελῶς νέου, τοῦλάχιστο ὀλίγο διαδεδομένου πρὶν ἀπὸ τὴν ἰδική μας ἐποχὴ. Πρόκειται γιὰ τὸν πειραματικὸ στοχασμὸ. Ἐβγήκε ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια, ἀπὸ τὰ σπουδαστήρια τῶν ἐπιστημόνων καὶ σήμερα ἔχει τὴν τάσι νὰ ἐφωτισθῇ ὁλόενα καὶ περισσότερο σ' ὅλα τὰ γεγονότα τῆς τρεχούμενης ζωῆς. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ σὰν βάσι στὴν πνευματικὴ μόρφωσι καὶ σὰν κοινὸς δεσμὸς σκέψεως μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Μὴπως ἄλλως τε τὸ νὰ ἐφαρμόζωμε τὴ λογικὴ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο δὲν εἶναι τὸ καλὺτερον μέσο συνεννοήσεως μεταξὺ μας; Οἱ πειραματικὲς λοιπὸν ἐπιστῆμες πρέπει νὰ πόρουν πλατεία θέσι στὴ σύγχρονη πνευματικὴ ἀγωγή. Μολονότι δὲν ἀποτελοῦν σπουδὲς πατροπαράδοτες, ἀφοῦ εἶναι ἀκόμη σχετικὰ πρόσφατες, ἐπιβάλλεται ὡς τόσο ἡ διάδοσίς τοὺς, γιατί μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπεκτείνουμε σὲ ὅλους μιὰ πρόοδο πνευματικὴ ποὺ «ἐν σπέρματι» ὑπῆρξε στὴ διανόησι τῶν σοφῶν προγόνων μας.

Οἱ ἐπιστημονικὲς σπουδὲς καὶ εἰδικώτερα οἱ θετικὲς ἐπιστῆμες ἔχουν ἀκόμη τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἡμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν συγχρόνως στὴ γνώσι καὶ στὴ δράσι, ποὺ ἐνωμένες ἐνσρμονίζονται θαυμάσια μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Πραγματισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ σκέψις στὴν προέλευσί της δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἕνα ὄργανο δράσεως ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει τὴν προσαρμογὴ μὲ τὸ περιβάλλον. Ὅποιαδήποτε γνώμη καὶ ἂν ἔχωμε γιὰ τὴ θεωρίαν αὐτή, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον βέβαιο αὐτὸ ποὺ ὑπεστήριξε πρὶν πολλὰ χρόνια ὁ G. Belot¹ ὅτι «ἡ ἀνάπτυξι τῆς γνώσεως αὐτῆς δὲν παράγεται μὲ ἄλλο τρόπο παρὰ σὰν μιὰ ἀνιδιοτελὴς κίνησις τοῦ πνεύ-

1. Etudes de Morale Positive, 2e éd.: p. 215.

ματος που γίνεται ολοένα και περισσότερο έντονη» και ότι η «πρόοδος του απλού αισθήματος συνίσταται προπαντός σε μία ικανότητα να συλλαμβάνει μια σφαίρα της πραγματικότητας ολοένα και πιο πλατειά, έτσι που να μας επιτρέψει να προσαρμοσθούμε σε πραγματικότητες ολοένα και περισσότερο απομακρυσμένες χρονικά και τοπικά που η άμεση επίδρασή τους επάνω μας είναι ένα απλό ένδεχόμενο», όπως έξ' ύσου αληθινά είναι αυτό που έγραψε κάποτε ο H. Wallon ' ότι «ή συνείδησις δεν ήμπορεί να δράση έξω από μια ενεργητική προσαρμογή προς αντικείμενα, πάντοτε καινούργια; της έξωτερικής έμπειρίας. Έξω από τις σχέσεις με τις πραγματικότητες του περιβάλλοντος που αποτελούν κίνητρα διεγέρσεως και συνεχών αντιδράσεων, ή συνείδησις πέφτει στο λήθαργο και διαλύεται». Η σύγχρονη σκέψις δεν έχει τίποτε το κοινό με τον ανατολίτικο μυστικισμό και σήμερα δεν ήμπορούμε καν να συλλάβουμε αυτό το είδος της σκέψεως που απορρίπτει κάθε τι το νέο, κάθε μεταβολή της πείρας, κάθε πλουτισμό της γνώσεως.

Η έπιστημονική λοιπόν μόρφωσι είναι ένα σπουδαίο στοιχείο της σύγχρονης πνευματικής άγωγής, ένεκα της έξεχούσης θέσεως που κατέχουν στη μόρφωσι της κρίσεως ή λογική των έπιστημών, οι νεώτερες πειραματικές έπιστήμες και τα μαθηματικά. Αυτές χρειάζονται ακόμη, όχι τόσο για να αποκτήσουμε ένα κεφάλι παραγεμισμένο, όσο ένα κεφάλι καλοκαμωμένο που θα ξέρη να έπωφελήται από τα διδάγματα της πείρας.

Είναι μάταιη κάθε προσπάθεια να φέρωμε σε αντίθεσι τις θετικές έπιστήμες και την τεχνική με την παιδεία υπό την γενικότερη σημασία του όρου. Η τελευταία δεν άρνεϊται τις πρώτες, αλλά αντίθετα τις θεωρεί άπαραίτητες. Μας υπενθυμίζει μονάχα ότι ή τεχνική έγινε για τον άνθρωπο. Και αυτό είναι ένα διδάγμα που δεν πρέπει ποτέ να λησμονούμε. Πώς όμως ήμπορούμε να δώσωμε μια πραγματική παιδεία τη στιγμή που έχουμε τόσα πράγματα να διδάξωμε μέσα σε τόσο λίγο χρόνο; Η παιδεία, ή άγωγή αποκλείει τη βιασύνη, άπαιτεί την άνεσι. Το πρόβλημα δεν είναι άλλο, αν σκεφθούμε ότι το σχολείο έχει δύο σκοπούς: 'Ο ένας είναι να δώση στο παιδί τις γενικές γνώσεις που θα του χρειασθούν στη ζωή και αυτό είναι ή μόρφωσι. 'Ο άλλος είναι να έτοιμάση μέσα στο παιδί τον αυριανό άνθρωπο και αυτό είναι ή άγωγή, ή παιδεία. Έάν περιορισθούμε στα πραγματικά χρήσιμα πράγματα που πρέπει να κάμη κτήμα του το παιδί και που δεν είναι τόσα πολλά, θα του μένη πάντοτε καιρός διαθέσιμος για να τά μάθη κατά βάθος και χωρίς σπουδή.

Έκείνο που αποκρούομε είναι ή άνόητη συσσώρευσι άχρήστων γνώσεων, που μάλιστα νομίζουμε ότι διδάσκουμε κατά βάθος. Φορτώνουμε το παιδί με μια βαριά πανοπλία, το συντρίβουμε κάτω από το βάρος της και νομίζουμε ότι το προστατεύουμε. Προτιμότερο είναι να περιορισθούμε στο άπαραίτητο, σ' αυτό που ήμπορεί να μάθη καλά και κατά βάθος, που ήμπορεί να γίνει δύναμις που οδηγεί στην έρευνα, που προκαλεί τη δίψα για μάθησι, τον ένθουσιασμό για τη ζωή και για την πρόοδο. Θα κάμωμε έτσι ανθρώπους έλεύθερους και εύτυχεις, έτοιμους να αντιμετώπισουν κάθε μεγάλη προσπάθεια που τους περιμένει. Έτσι και ή παιδεία ήμπορεί να ξαναβρη τη θέσι της πλάϊ και πιο πάνω από την έπιστημονική και τεχνική μόρφωσι.

Πριν να εξετάσωμε την ήθική άγωγή σαν έπιταγή του πνεύματος της προόδου, κρίνουμε σκόπιμο να μιλήσωμε και για κάποιες άρετες που πρέ-

πει να δώσωμε στη νέα γενεά, που θέλουμε να μορφώσωμε, άρετες που βρίσκονται σε στενή σχέση και με την άγωγή της δράσεως και με την άγωγή του νοῦ και με την άγωγή του ήθους.

Η πρώτη άρετή είναι ή ψυχραιμία. Όσο γρηγορώτερα εξελίσσονται τα πράγματα και όσο περισσότερο ό ίλιγγος της προόδου συνεπαίρνει τους νέους, τόσο περισσότερη ήρεμία χρειάζεται. Σ' ένα κόσμο έρεθισμένο και επικίνδυνο σαν το δικό μας, πρέπει να έχωμε παιδιά ψυχραιμα, με αυτοκυριαρχία. Δεν ύποτιμούμε τις δυσκολίες που γεννά μια τέτοια παιδαγωγική άπαιτήσι. Όστόσο γονείς και παιδαγωγοί, πρέπει να συνειδητοποιήσωμε το καθήκον που έχουμε να βοηθήσωμε τα παιδιά μας στην άποκτησι της άρετης της αυτοκυριαρχίας. Έδώ κάποια στοχαστικώτερη φιλοσοφική έννημέρωσι και ή σωματική άγωγή ήμπορεί να μας δώση μια θετική βοήθεια.

Μια ψυχική λειτουργία που πρέπει να αναπτύξωμε πλάϊ στην κρίσι, είναι ή φαντασία. Σ' ένα κόσμο στάσιμο, ή λογική είναι ή ιδιότης που κυριαρχεί, γιατί πρέπει να συμπεράνωμε, να προβλέψωμε, να προσδιορίσωμε. Σ' ένα κόσμο «έν κινήσει» που άκατάπαυστα ανανεώνεται, πρέπει διαρκώς κάτι να έφευρίσκωμε και πρώτ' άπ' όλα πρέπει ό καθένας να πλάση, να έφεύρη την ιδική του ζωή. Και αυτό δεν είναι εύκολο. Πρέπει να συνηθίσωμε τα παιδιά μας να λύουν προβλήματα που άφορούν όλες τις περιοχές της ζωής και της δράσεως. Πρέπει να κρατούμε την προσοχή τους σε κατάστασι έπαγρυπνήσεως. Θα τους μάθωμε να έχουν ιδέες, ώστε να αποκτήσουν τη δύναμι να βρίσκουν αλήθειες πρωτότυπες.

Μια άλλη άρετή που πρέπει να καλλιεργήσωμε στα παιδιά μας, είναι το όμαδικό πνεύμα. Σ' ένα κόσμο καταπληκτικών τεχνολογικών κατακτήσεων δεν είναι δυνατόν να ύπάρξη δράσις άποτελεσματική που να μην άπαιτή τη συνεργασία περισσότερών ατόμων. Και οι έσοχώτερες δεξιότητες παθαίνουν άποστείρωσι, όταν αυτός που τις κατέχει δεν έχη τη δύναμι να ένταχθη στην όμαδική δράσι. Έδώ δεν πρόκειται άπλως για την άναπτυξι ώρισμένων συνηθειών. Πρέπει να έφεύρωμε μορφές ενεργείας και διατάξεις κατάλληλες που ήμπορούν να πραγματοποιήσουν την άπαραίτητη ίσορροπία ανάμεσα στην έλευθερία, χωρίς την όποια ή έρευνα δεν ήμπορεί να ζήση και στον συντονισμό, χωρίς τον όποτον ή έρευνα χάνει όλη σχεδόν τη δύναμή της.

Άλλά και το θάρρος δεν είναι εύκαταφρόνητη άρετή. Δεν έχουμε το δικαίωμα να αποκρύψωμε στους νέους τους κινδύνους που τους περιμένουν. Μπαίνουν μέσα σ' ένα κόσμο, όπου ό καθένας δεν έχη έξασφαλισμένη άπό πριν τη θέσι του και όπου το μέλλον του κάθε στιγμή κινδυνεύει. Σε όλους τους τομείς, σε όλα τα επίπεδα πρεπει να κινητοποιήσουν το έφευρετικό τους πνεύμα. Άλλά ή έπινόησι άπαιτεί θάρρος. Εύκολο είναι να έπαναλαμβάνωμε, αλλά δύσκολο είναι να έπιχειρούμε. Χρειάζεται θάρρος για να δεχθούμε τους κινδύνους και να πάρωμε πρωτοβουλία σε κάθε έργο που θα άρχισωμε.

Παράλληλα θα πρέπη να οργανωθη ή ήθική άγωγή και αυτό είναι μια προσπάθεια έπείγουσα, πολύ σοβαρή για το λόγο ότι σήμερα διαπιστώνουμε μια κρίσι ήθικότητος και μια όλοφάνερη έξασθένησι της έπιδράσεως της θρησκευτικής ήθικης επάνω στη νεολαία μας. Η άναμφισβήτητη άποδυνάμωσις των ήθικών πεποιθήσεων και ή έξασθένησις της έπιδράσεως των δεν όφείλεται σε παραγνώρισί τους άπό μέρους του σχολείου. Το αντίθετο συμβαίνει: Έπειδή οι ήθικές όρχες έξασθενίζουν και έξαφανίζονται, είναι άνάγκη να ύπάρχη σχολείο, ήθική, λαϊκή άγωγή.

Η πτώσις των θρησκευτικών πεποιθήσεων που έπαυσαν να συμφω-

1. La conscience et la vie subconsciente, Traité de Psychologie, G. Dumas, t. II

νούν με τὸ σύγχρονο θετικὸ πνεῦμα, δὲν εἶναι ἄλλως τε ἢ μόνη αἰτία τῆς ἀδυναμίας τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς. Εἶναι ἀνίσχυρες γιὰ τὴν ἀντιπροσώπευον ἓνα ἰδανικὸ τοῦ παρελθόντος ποὺ δὲν συμφωνεῖ μετὰ τὸ πορὸν καὶ πολὺ περισσότερο μετὰ τὸ μέλλον, γιὰ τὸ ἀκριβῶς δὲν ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς προόδου καὶ γιὰ τὸ δὲν κατάρθωσαν νὰ ἐγκολπωθοῦν τὴ γόνιμη ἰδέα τῆς αὐταπαρνήσεως, νὰ τὴ βοηθήσουν νὰ ἐξελιχθῇ σύμφωνα μετὰ τὰς περιστάσεις καὶ νὰ ζήσῃ. Γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο τῆς δράσεως ἡ καθιερωμένη θρησκευτικὴ ἠθικὴ γενικὰ εἶναι ἀσυμβίβαστη μετὰ τὸν πρακτικὸ βίον, πολὺ μακρινή, πολὺ ὀλίγο συγχρονισμένη γιὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ. Δὲν ἀρκεῖ τὸ διδάγμα περὶ καθολικῆς αὐταπαρνήσεως σὰν ἐκεῖνο τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσίζης γιὰ νὰ ὀρθωθῇ ἓνας φραγμὸς ἐναντὶον τῶν βιαιοτήτων τοῦ μοντέρνου οἰκονομικοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὑπέρμαχοι τῶν μεγάλων ἰδεῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ἀδελφότητος ἔχουν τὴν τάσιν νὰ ὁμιλοῦν καὶ μόνον νὰ ὁμιλοῦν γιὰ τὴ γενίκευσιν τῶν οἰκονομικῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν σ' ἐκείνους ποὺ τὰ ἔχουν στερηθῇ, γιὰ τὴν ἀναζητήσιν τῆς ὑλικῆς εὐτυχίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴν ἀπευθύνωνται ὅσο πρέπει στὸ πνεῦμα, τῆς αὐταπαρνήσεως, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖου καὶ μόνον ἤμποροῦμε νὰ ζητήσωμε θυσίας ἀπὸ τοὺς προνομιοῦχους. Ἐν τούτοις, μόνον αὐτὸ τὸ πνεῦμα θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἐξομαλύνωμε τὰς βαριεὶς δυσκολίας τῶν χρόνων μας καὶ θὰ ἐφώτιζε τὸν θολὸ ὀρίζοντα τῆς αὔριου.

Σήμερα ἡ ἠθικὴ ἀγωγή πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸν σύγχρονον τρόπο δράσεως καὶ σκέψεως. Πρέπει δηλαδὴ νὰ ἀναπτύξῃ στὰ πνεύματα τὰς θεμελιώδεις ἠθικὰς ἀρχὰς ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἀνθρωπίνην πρόοδο, Πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸ πνεῦμα τῆς πειθαρχίας, ποὺ εἶναι ἡ ἀναγκαία βάση τῆς δράσεως καὶ τὸ θεμέλιο κάθε ὀργανωμένης κοινωνίας. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀποκρύψωμε ὅτι ἡ πειθαρχία ἀπουσιάζει σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας. Ἡ συζήτησις τοῦ καθιερωμένου κανόνος, ἡ ἀπειθαρχία σὲ νόμους ποὺ βλάπτουν τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, εἶναι πολὺ συχνὰ συμπτώματα τῆς ἀπειθαρχίας αὐτῆς, ποὺ τὴν υποθάλλουν κάποτε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη ποὺ κόπτονται γιὰ τὸν συντηρητισμὸν, τὴν τάξιν καὶ τὴν κοινωνικὴ σταθερότητα.

Ἡ πειθαρχία δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, γιὰ τὴν ἐλευθερία δὲν σημαίνει ἀπουσία κανόνων, ἀλλὰ θεληματικὴ παραδοχὴ τους καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν βρίσκουμε μέσα στὴ δεύτερη ἀρχὴ κάθε ἠθικότητος, δηλαδὴ στὴν ἠθικὴ αὐτονομία. Ὅπως ἔλεγεν ὁ Pascal: «δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορισθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἠθικὰ καὶ φυσιολογικὰ σὰν ἀδρανῆ μέλη ἐνὸς μηχανικοῦ ὅλου γιὰ νὰ συνεργασθοῦν χρήσιμα σ' ἓνα κοινὸ ἔργο. Ἡμπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ταυτόχρονα νὰ δοθῇ καὶ στοὺς ἄλλους, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὸ αὐτεξούσιό του καὶ συγχρόνως νὰ ὑπακούῃ. Καὶ δὲν εἶναι τρομερὸ νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ ἔργο ποὺ ἐκτελεῖται ἔτσι, μετὰ συνδρομὴ φιλικὴ καὶ ἐγκάρδια τῶν ἀτόμων καὶ τῆς κοινότητος, θὰ εἶναι καὶ ὠραιότερο καὶ σταθερώτερο καὶ εὐεργετικώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θὰ παραχθῇ μετὰ ἓνα καθαρὸ μηχανισμόν, ὅσο σοφὸς καὶ θαυμάσιος καὶ ἂν ὑποτεθῇ πῶς εἶναι.»

Ἐχουμε ἐδῶ μιὰ κατηγορηματικὴ καταδίκη τῆς ἠθικῆς τοῦ ἔθιμο καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ αὐτοματισμοῦ, ποὺ ἔχει βέβαια τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς καθαρῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ ποὺ δὲν παύει νὰ εἶναι ἐμπόδιο στὴν ἐξέλιξιν τῆς διανοήσεως καὶ στὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἠθικῆς αὐτονομίας τοῦ

ἀνθρώπου. Ἡ μηχανικὴ γύμνασις, ἡ «τιθάσεις», ποὺ δημιουργεῖ συνήθειες, ἀκόμη καλὰ καὶ χρήσιμες, ταιριάζει στὸ ζῶον καὶ στὸ ἐνστικτό. Χρησιμοποιεῖ τὴν ιδιότητα τοῦ αὐτοματισμοῦ ποὺ ὁ ἄνθρωπος κατέχει ἀκόμη σὲ ὑψηλὸ βαθμὸν, ἀλλὰ παραγνωρίζει τὴν ἀδυναμία τῶν ἔξεων ἐμπρὸς στὴ δύναμιν τῆς πνευματικῆς κριτικῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πραγματικὰ ἠθικός παρὰ ἔάν ἐνεργῇ «βάσει ἀρχῶν», ἐάν ἐξυψώνεται μέχρι τὸ συναίσθημα τῆς ἠθικῆς τοῦ αὐτονομίας καὶ τοῦ αὐτεξουσίου τῆς βουλήσεώς του. Ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς τῶν πράξεων του.

Ἐάν ὁ δρόμος μας εἶναι χαραγμένος ἀπὸ τὴ συνήθεια καὶ ἡ πνευματικὴ κριτικὴ μᾶς ἐξαναγκάσῃ νὰ ἐξετάσωμε τὴν πορείαν ποὺ ἐκάμαμε, θὰ ἔχουμε τὴν καθαρὴ ἐντύπωσιν μιᾶς δεσμεύσεως, ποὺ ἂν τὴν καταλύσωμε γιὰ νὰ ξανοβροῦμε τὴν οἴσθησιν τῆς ἐλευθερίας, δὲν εἶναι καθόλου ἀπίθανον νὰ καταλήξωμε σὲ ὑπερβολὰς ἐντελῶς ἀντίθετες, νὰ ἀποξενωθοῦμε δηλαδὴ ἀπὸ ὅλες τὰς συνήθειες ποὺ ἀποκτήσαμε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς καλὰς καὶ τελικὰ νὰ ὑποκύψωμε στὸν πειρασμὸ τοῦ κακοῦ. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἐξαφανίζεται γιὰ κεῖνον ποὺ ξέρει νὰ «διασκέπτεται» πρὶν νὰ ἐκλέξῃ, νὰ σταθμίξῃ τὴν ἀξίαν ἐκείνου ποὺ κρατᾷ καὶ ἐκείνου ποὺ ἀπορρίπτει. Ἡ ἠθικὴ αὐτονομία εἶναι ἐξ ἄλλου τόσο ἀπαραίτητη στὴν πνευματικὴ πρόοδον, ὅσο καὶ τὸ συναίσθημα τῆς πειθαρχίας στὴν ὑλικὴ πρόοδον.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἴσως ἠθικὸ συναίσθημα, τὸ χωρὶς ἀμφιβολίαν πιὸ σπάνιον, ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου ἡ ἀπουσία εἶναι ἡ κυριώτερη αἰτία τῆς ἠθικῆς κακοδαιμονίας τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει περισσότερο νὰ ἀποκαταστήσωμε, εἶναι τὸ συναίσθημα τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀφοσιώσεως. Εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ ἀγωγή τοῦ συναίσθηματος, μιὰ μάθησις τῆς καλωσύνης, τῆς ἀλληλοβοηθείας, ποὺ νὰ ἐμπνέεται ὅχι μονάχα ἀπὸ τὸ γενικὸ συμφέρον, ἀλλὰ νὰ ὑπαγορεύεται ἐπίσης ἀπὸ τὴν καρδιά. Στὴν ἀγωγή τοῦ συναίσθηματος ἡμποροῦμε νὰ προσθέσωμε καὶ αὐτὸ ποὺ ὁ G. Berger ὀνομάζει «αἴσθησιν τοῦ ἀνθρωπίνου» (sens de l'humain), αὐτὸ ποὺ στὴ γλώσσᾳ μας θὰ ἐλέγαμε **ἀνθρωπιά**. Ὅλοι οἱ παιδαγωγοὶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ μέσῳ σ' ἓνα κόσμον κυριευμένον ἀπὸ τὴν τεχνικὴ καὶ ὅπου τὰ βρῦτερα προβλήματα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ θέτει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος. Μέσῳ τοῦ θόρυβου τῶν μηχανῶν πρέπει νὰ ξαναβροῦμε τὸν ἄνθρωπον, τὴ ζωὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιάς. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἡμπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσῃ στὴν πορείαν αὐτὴ πρὸς τὴν ἀνθρῶσιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Παιδεία, ὅπως τὴν ὠρίσαμε πιὸ πάνω καὶ ποὺ δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀπόκτησις πολυγλωσσίας, οὔτε ἡ λογιότης, οὔτε ἡ τέχνη νὰ διαπρέπῃ κανεὶς στὴν κοινωνίαν, οὔτε κάποια ἰδιαίτερη πνευματικὴ ἐπίδοσις. Ἡ παιδεία εἶναι τὸ νόημα, ἡ ἀνθρῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, ἡ ἀνθρωπιά.

Κάθε διδασκαλία ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ μιὰ τέτοια παιδείαν, ἐάν παρουσιάζεται μετὰ κάποιο ἰδιαίτερον πνεῦμα. Ἐάν ἡ ἱστορία ἔχῃ μιὰ ἀναμφισβήτητη παιδευτικὴ ἀξίαν, αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὴν ἀνθρώπιναν μακρά καὶ ἐπιπονη προσπάθειαν τῶν ἀνθρώπων γιὰ περισσότερη εὐτυχίαν καὶ δικαιοσύνην. Ἐάν ἡ ποίησις ἔχῃ ἀξίαν μορφωτικὴν, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι μᾶς φανερώνει τὸ μυστικὸν τῆς ἐσώτερης, τῆς βαθιάς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο ἔχουν ἐπίσης μιὰν ἀξίαν ἠθοπλαστικὴν, γιὰ τὸ μᾶς δείχνουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ καταστάσεις ποὺ ἀποκαλύπτουν τὸ χαρακτήρα τους.

Ὅχι ὀλιγώτερον χρήσιμη εἶναι καὶ μιὰ ἀγωγή τῆς προσπάθειας, ποὺ

όχι σπάνια έμποδίζεται από τις υπερβολές της εύζωϊας, όσο και από τις υπερβολές της άθλιότητος. Συχνά διαπιστώνουμε τὸ φαινόμενο, παιδιά που ανατρέφονται στη χλιδή και στήν άνεσι νὰ μὴν ἀποδίδουν ὅσο πρέπει, γιατί τοὺς λείπει τὸ έσωτερικὸ κίνητρο. Ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογενειακὴ δυστυχία, ἡθικὴ ἢ ὕλική, δὲν παύει νὰ ἀποτελεῖ ἐπίσης σοβαρὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν προκοπὴ τους.

Ἡ προσπάθεια εἶναι ἀπαραίτητη καὶ μάλιστα προσπάθεια ἐπίμονη, ἐπίπονη καὶ καρποφόρα. Εἶναι τὸ μέγα δόγμα τῆς προόδου σὲ κάθε περιοχὴ τῆς ζωῆς, δόγμα πού, ἀλλοίμονο, τόσο συχνὰ ἀπαρνούμεθα μὲ τὴ σύγχρονη νοοτροπία τῆς «ἡσσοнос προσπάθειας», τοῦ ἀκόπου πλουτισμοῦ καὶ τῆς εύκολης ἀναρριχήσεως.

Ἡ ἡθικὴ ἀγωγή ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐξάρη τὴ σημασία καὶ τὴ δύναμι τῶν ἀλτρουϊστικῶν ἰδεῶν, τὴν πρόοδό τους στὴ διαδρομὴ τῶν αἰῶνων καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματά τους γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐνῶ δὲν ἀπορρίπτει τις ἀνάγκες τῆς δράσεως, μιὰ τέτοια ἀγωγή ἡμπορεῖ νὰ διορθώσῃ κάθε τι τὸ βίαιο, τὸ ἀγροῖκο πού ἔχει ἡ δρᾶσι.

Μιὰ ἀγωγή πού ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμα τῆς πειθαρχίας, τῆς ἡθικῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἀμειβοίας ἀγάπης ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ κάθε θρησκευτικὸ δόγμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι σὲ κανένα σημεῖο ἀντίθετη πρὸς τις ἡθικὲς ἀρχές τῶν διαφόρων θρησκειῶν. Ἀντίθετα: δυναμώνει τὴν ἀποτελεσματικότητά τους. Ἐάν ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι προκαθορισμένη ἀπὸ ἓνα Θεὸ πού ὡς τόσο ἄφησε τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο, καλὴ πρᾶξι θὰ εἶναι πάντοτε γιὰ τοὺς πιστοὺς ἐκεῖνη πού βοηθεῖ τὴν ἀνθρωπότητα στὴν πρόοδο· κακὴ πρᾶξι ἐκεῖνη πού τὴ σταματᾷ ἢ τὴν ἐμποδίζει.

Ἀσχετα μὲ τὸ τί πιστεύουμε γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τῆς ψυχικῆς ἀτομικότητος, ὁ ἀντίκτυπος τῶν πράξεών μας εἶναι καθωρισμένος καὶ ἡμπορούμε πάντοτε νὰ εἰποῦμε ὅτι ἐκεῖνος πού ἔζησε ἐνάρετα καὶ δημιουργικά, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ μετὰ τὸ θάνατό του, μὲ τὸ παράδειγμά του, μὲ τις πράξεις του, μὲ τις σκέψεις του, μιὰ δύναμις προόδου καὶ ἀρετῆς, ἐνῶ ὁ κακὸς γίνεται, ἀντίθετα, μιὰ ἀκατάπαυστη ἀνοβίωσις κακοῦ. Τὸ πνεῦμα ἐκείνων πού ἔζησαν ἐμψυχώνει ἐκείνους πού ζοῦν, γιατί ἡ σκέψις, ὅπως καὶ ἡ ζωὴ, μεταβιβάζεται ἀπὸ τὴ μιὰ γενεὰ στὴν ἄλλη. (Καὶ βέβαια στὴ μεταβίβασι αὐτὴ τόσον ἡ σκέψις ὅσο καὶ ἡ ζωὴ τροποποιεῖται καὶ ἐξελίσσεται, γιατί στὸ ψυχολογικὸ τομέα ὅπως καὶ στὸ βιολογικὸ, ἡ ἀκίνησις, ἡ στασιμότης εἶναι θάνατος).

Τὸ ἰδεῶδες λοιπὸν τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ἡμπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῇ ὅλα τὰ πνεύματα πού ἔχουν μορφωθῇ μὲ τὸν νέο πολιτισμό, αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ πού προκύπτει ἀπὸ τὴ σύζευξι τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀδελφότητος, διαμορφωμένων ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἐπιστήμη. Αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες μᾶς ὀδηγεῖ καὶ στὴ θέσι τῶν σκοπῶν τῆς νεωτέρας ἀγωγῆς πού εἶναι: νὰ ἐτοιμάσωμε τὴ νέα γενεὰ γιὰ τὴ δρᾶσι καὶ τὴ ζωὴ, νὰ διαδώσωμε ὅσο τὸ δυνατόν πλατύτερα τὴν πνευματικὴ ἀγωγή καὶ νὰ δώσωμε στὴ νεότητα μιὰ ἡθικὴ ἀγωγή πού, πέραν ἀπὸ ὠρισμένες μονόπλευρες θρησκευτικὲς πεποιθήσεις, νὰ στηρίζεται ἐπάνω στὶς μεγάλες ἀρχές κάθε ἡθικῆς, ἀρχές πού ταυτόχρονα ἀποτελοῦν προϋποθέσεις τῆς προόδου. Αὐτὴ τὴν πίστι στὴν πρόοδο ἢ λογικὴ μας καὶ ἡ πείρα μας ἡμποροῦν νὰ τὴν δεχθοῦν. Αὐτὴ ἐπιτρέπει νὰ ἐνώσωμε σὲ μιὰ δέσμη συγκλινουσῶν δυνάμεων τις τρεῖς μεγάλες τάσεις τῆς ἀνθρωπότητος (ὕλική, πνευματικὴ, ἡθικὴ πρόοδος) γιὰ νὰ μορφώσωμε ἀνθρώπους πειθαρχημένους, μὲ ἐλεύθερο πνεῦμα καὶ καθαρὴ συνειδησι, φιλαδέλφους, πού ξέρουν νὰ ἐνεργοῦν, νὰ σκέπτονται ἐλεύθερα καὶ δυνατὰ καὶ νὰ θυσιάζονται γιὰ κάθε τι μεγάλο καὶ ὕψηλό.

Σπ. Παγιατάκης

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ

ἽΟ ἐκλεκτὸς δάσκαλος, ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Α' Διδασκαλικοῦ Συλλόγου τῆς Ἀθῆνας καὶ ἄλλοτε Διευθυντῆς τοῦ Περιοδικοῦ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ κ. Τέλης Πεκλάρης μου κάνει τὴν τιμὴ νὰ ἀσχοληθῇ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ πού δημοσιεύτηκε στὸ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ ΒΗΜΑ τῆς 30/3/64 μὲ ὅσα εἶπα ὡς συζητητῆς στὸ «Συμπόσιο» τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ τις «Καταχτήσεις καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ἑθνικῆς μας Γλώσσας».

Στὴν ἐπιστολὴ τοῦ αὐτῆ, πού τὴν ἔγραψε, γιατί «δὲν ἦταν δυνατό νὰ πάρῃ μέρος στὴ συζήτηση», ὑποστηρίζει, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, πὼς ὅσα ἀνάφερα στὴν ὀλιγόλεπτη παρέμβασή μου, μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Μάνου γιὰ τις «Καταχτήσεις καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ἑθνικῆς Γλώσσας στὴν Παιδεία», δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα. Συγκεκριμένα καὶ ἀναλυτικὰ ὑποστηρίζει πὼς:

1. Ἡ παρέμβασή μου μπορεῖ νὰ συνοψιστῇ μὲ τὴν πρότασιν: «Ἐκπαιδευτικὸς δημοτικισμὸς δὲν ὑπάρχει σήμερα, γιατί οἱ δάσκαλοι μιλοῦν στὶς Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ Κλάδου τοὺς καθαρευουσιάνικα, γράφουν τὸ κλαδικὸ τοὺς ὄργανο στὴν καθαρεύουσα καὶ διδάσκουν τὰ παιδιά τοὺς στὸ σχολεῖο μὲ τὴν καθαρεύουσα.»

2. Περιορίζω στὴ γλώσσα τὸν ἐκπαιδευτικὸ δημοτικισμό, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀναγεννητικὸ κίνημα καὶ ἐπανάστασι.

3. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κλάδου στὶς ὀμιλίες τοὺς χρησιμοποιοῦν τὴν καθαρεύουσα «ὄχι γιατί πιστεύουν στὴ νεκρὴ αὐτὴ γλώσσα, ἀλλὰ ἀπὸ σκοπιμότητα».

4. Ὑπάρχουν ἀποφάσεις, ὅπως ἡ ἀπόφασις τῆς ΔΔ' Γενικῆς Συνέλευσις τῶν Δασκάλων στὰ 1962 γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Δημοτικῆς στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

5. Ἐκατοντάδες δάσκαλοι ἔγραψαν ἄρθρα καὶ μελέτες στὴ δημοτικὴ.

6. Τὰ 80% ἀπὸ τὰ παιδαγωγικὰ βιβλία, «πού τὰ περισσότερα εἶναι γραμμένα ἀπὸ δασκάλους, γράφονται στὴ δημοτικὴ».

7. Ἐπειδὴ ἔχω κόψει κάθε δεσμὸ μὲ τὸ σχολεῖο «ἀγνοῶ πὼς 100% ἡ διδασκαλία γίνεται στὴ δημοτικὴ κι ὡς εἶναι τὰ βοηθητικὰ γραμμένα στὴν καθαρεύουσα».

8. Παρ' ὅλα αὐτὰ «πρέπει νὰ γίνῃ ἐργασία ἐπίμονη, προγραμματισμένη καὶ μὲ συνέπεια. Νὰ σταλῇ τὸ γράμμα τοῦ μεγάλου μας Τριανταφυλλίδη πάλι στοὺς δασκάλους μας, γιὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνίδεους, νὰ τονώσῃ τοὺς μνημένους, νὰ πυκνώσῃ τις φάλαγγες καὶ νὰ σκορπίσῃ παντοῦ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας, τῆς δημοτικῆς».

Ἐπειδὴ πιστεύω πὼς ὁ λόγος πρέπει νὰ συμπληρώνεται πάντοτε μὲ τὸν ἀντίλογο, γιατί ἔτσι προκύπτει ὁ γόνιμος διάλογος, πού ὀδηγεῖ στὴν ἀναζήτησιν καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ ὀρθοῦ κ' ἔπειδὴ ἀκόμα εἶμαι κ' ἐγὼ εὐχισθητὸς στὶς «δυσμενεῖς ἐντυπώσεις» πού μπορεῖ ν' ἀποκομίσουν οἱ ἀναγνώστες τοῦ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΤ ΒΗΜΑΤΟΣ», ἐπιθυμῶ νὰ μὴν ἀφήσω ἀναπάντητη τὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Πεκλάρη καὶ ν' ἀντιπαραθέσω τις δικές μου ἀπόψεις:

1. Ὁ κ. Πεκλάρης δὲν ἀπόδωκε σωστὰ ὅσα εἶπα κατὰ τὴν ὀλιγόλεπτη παρέμβασή μου μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Μάνου. Στηρίχτηκε μὴπως σὲ ὅσα πολὺ περιληπτικὰ ἔγραψαν οἱ ἐφημερίδες; Γιατί ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ πού ἦταν ἀνάμεσα στὸ ἀκροατήριον, ἐκεῖνη τὴ βραδιά, μποροῦν νὰ μαρτυρήσουν πὼς ἄκουσαν τὰ παρακάτω:

«Μιλοῦμε γιὰ τις καταχτήσεις καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ἑθνικῆς μας Γλώσσας σήμερα στὴν Παιδεία. Εἰδικὰ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶμαι ἀρμόδιος

νά μιλήσω, σήμερα δ' Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός που σημαίνει: ή εθνική γλώσσα νά γίνη ὄργανο τῆς διδασκαλίας σέ ὅλες τίς τάξεις, ἐκφραστικό ὄργανο τῶν μαθητῶν καί γλώσσα τῶν διδαχτικῶν βιβλίων, δέν ἔχει νά παρουσιάσῃ μεγάλες καταχτήσεις. Γιατί ἀπό χρόνια ἐπικρατεῖ ἕνα γλωσσоекπαιδευτικό καθεστῶς, πού πολλές φορές δέχτηκε τίς κατακραυγές τῆς φωτισμένης Κοινῆς Γνώμης καί πού τὰ κύρια χαρακτηριστικά του εἶναι: περιορισμός τῆς διδασκαλίας τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς στίς τρεῖς πρώτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ μέ ἀναγνωστικά δπου (ὅπως τόνισε ἀμέσως κατόπι καί ὁ ψυχολόγος καί παιδαγωγός κ. Θ. Γέρου) ή θεωρία τοῦ συμπλησιασμοῦ τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς καί τῆς Καθαρεύουσας ἐπέβαλε μίαν ἀφύσικη φθογγολογική ἀλλοίωση τῶν λέξεων, διγλωσσία στίς ὑπόλοιπες τάξεις καί σχολικά βιβλία γραμμένα στήν καθαρεύουσα. Ὅσο γιά τοὺς δασκάλους, οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς, δέν τηροῦν φιλική στάση ἀπέναντι στὸν Ἐκπαιδευτικό Δημοτικισμό, ἴσως γιατί ὁ Ἐκπαιδευτικός Δημοτικισμός, ἐξαιτίας περασμένων συνταραχτικῶν γεγονότων στή χώρα μας, φορτίστηκε μέ πλήθος παρεξηγήσεις, τὸ πιδ πιθανό, ὅμως, ἀπὸ ἄγνοια, καί γι' αὐτὸ στίς Γενικὲς Συνελεύσεις οἱ πιδ πολλοὶ ἀντιπρόσωποι μιλοῦν στήν καθαρεύουσα καί γι' αὐτὸ τὰ κλαδικὰ τους ὄργανα γράφονται στήν καθαρεύουσα.

»Τί πρέπει νά γίνη; Σήμερα πού διαμορφώθηκαν εὐνοϊκὲς πολιτικὲς συνθήκες, σήμερα πού κορυφαῖοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἐνθερμοὶ ὑπέρμαχοι τῆς Ἑθνικῆς μας Γλώσσας, ἔχουν καταλάβει ἡγετικὲς θέσεις στήν Παιδεία, νά ρυθμιστῇ νομοθετικά ή εἰσαγωγή τῆς Δημοτικῆς, ὅπως κωδικοποιήθηκε στή «Νεοελληνική Γραμματική», σέ ὅλες τίς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ καί νά συνταχτοῦν Νέα Ἀναγνωστικά καί νέα σχολικά βιβλία, γραμμένα στή Δημοτική. Παράλληλα, πρέπει νά καταβληθῇ προσπάθεια, γιά νά καταχτηθῇ ή συνείδηση τῆς πλειοψηφίας τῶν δασκάλων. Οἱ κορυφαῖοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι πού συμμετέχουν στὸ «Συμπόσιο» ἀς στείλουν ἕνα γράμμα στοὺς δασκάλους, σὰν αὐτὸ πού ἔστειλε ἄλλοτε, σέ παρόμοιες περιστάσεις, ὁ ἀξέχαστος Μανόλης Τριανταφυλλίδης. Γιατί κύρια προϋπόθεση γιά τὴν ἐπιτυχία κάθε εκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης εἶναι οἱ δασκάλοι.»

Αὐτὰ περίπου εἶπα. Ὁ χρόνος πού μοῦ ὀρίστηκε γιά νά μιλήσω δέ μοῦ ἐπέτρεπε νά ἐπεκταθῶ στήν ἀναζήτηση τῶν αἰτίων γιά τὴν στάση αὐτὴ τῆς πλειοψηφίας τῶν δασκάλων ἀπέναντι στὸν Ἐκπαιδευτικό Δημοτικισμό.

Ἐδῶτα ὅμως ἀφορμή — κι ὄχι μόνο ἐγώ, μά καί ὁ κ. Γέρου μέ τίς εὐστοχες παρατηρήσεις του στήν ὁμιλία του — σέ ἄλλους διακεκριμένους ὁμιλητές, ὅπως οἱ κ.κ. Ἀγαπητὸς Τσοπανάκης, Δημ. Λουκάτος, Χρ. Εὐελπίδης, νά ἀναζητήσουν αὐτὰ τὰ αἷτια καί νά καταλήξουν στὸ ἐρώτημα: Πῶς νά ἀγαπήσουν τὴν Ἑθνική Γλώσσα οἱ δασκάλοι, ἀφοῦ δέν τὴν ξέρουν, ἀφοῦ δέν τὴ διδάχτηκαν στίς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες; Γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ πρότειναν:

1. Ἡ «Νεοελληνική Γραμματική» τοῦ Τριανταφυλλίδη καί τῶν συνεργατῶν του νά διδάσκεται ὡς ἰδιαίτερο μάθημα στίς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες.

2. Σέ συνέδρια καί σέ σεμινάρια οἱ δασκάλοι πού ὑπηρετοῦν νά μετεκπαιδεύουν καί νά σπουδάζουν τὴ «Νεοελληνική Γραμματική».

Ὁ κ. Δημ. Λουκάτος μάλιστα πρότεινε νά ἰδρυθῇ καί «Σχολὴ Ἑθνικῆς Γλώσσας».

Ὅστε, δέν ὑποστήριξα πῶς «ή κυριαρχία τῆς καθαρεύουσας εἶναι ἀπόλυτη στοὺς λειτουργοὺς τῆς λαϊκῆς μας παιδείας», ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ κ. Πεκλάρης στήν ἐπιστολή του.

Ὅταν ἔλεγα, πῶς ή πλειοψηφία (καί ὄχι ή ὀλότητα) τῶν δασκάλων δέν ἀντικρίζει φιλικὰ τὸν Ἐκπαιδευτικό Δημοτικισμό, θεωροῦσα αὐτονόητο, πῶς ὑπάρχει μιά μειοψηφία (κατὰ τοὺς πολὺ αἰσιόδοξους ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Πεκλάρη νά τὴν ἀνεδάσουμε ὡς τὸ 49% ;) φωτισμένων δασκάλων πού καί ὁπαδοὶ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ εἶναι καί ἀφογα χειρίζονται στὸν προφορικό καί γραφτό τους λόγο τὴν Ἑθνική μας Γλώσσα καί μέ συνέπεια ἀγωνίζονται γιά τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἴσαμε σήμερα γλωσσоекπαιδευτικοῦ καθεστῶτος.

Ἄρα, δέν ὑποστήριξα πῶς εἶναι «σθησμένες ὅλες οἱ φωτιὲς οἱ πλάστρες μέσ στή χώρα». Γιατί σέ ὅλους εἶναι γνωστό, πῶς φῶς μαζί καί σκοτάδι συνθέτουν τὸ πρόσωπο τῆς πραγματικότητος. Τὸ ζήτημα συνίσταται στὸ νά βρίσκουμε, σέ μιά συγκεκριμένη ἱστορική στιγμή, μακριὰ ἀπὸ κάθε αὐταπάτη, πόσο εἶναι τὸ φῶς καί πόσο τὸ σκοτάδι.

2. Στὴ σύντομη ὁμιλία μου τὸ θέμα ἦταν ή Ἑθνική Γλώσσα μέσα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, οἱ καταχτήσεις τῆς καί τὰ προβλήματα τῆς μέσα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο σήμερα. Γιατί αὐτὸ ἦταν τὸ θέμα τοῦ «Συμποσίου» καί γι' αὐτὸ μέ κάλεσαν νά μιλήσω. Οὔτε ὁ Ἐκπαιδευτικός Δημοτικισμός ἦταν τὸ θέμα τοῦ «Συμποσίου» οὔτε χρόνος εἶχα γιά νά ἐπεκταθῶ σέ θέματα, ὅπως ή Ἱστορία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ καί ή σημασία του γιά τὴν Ἑθνική μας Ἀναγέννηση. Παρ' ὅλα αὐτὰ δέν παράλειψα νά ἀναφέρω τὸν ὅρο «Ἐκπαιδευτικός Δημοτικισμός» καί τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ γιαντροῦ τῆς Πόλης Φώτῃ Φωτιάδῃ, πού μέ τὸ βιβλίο του «Τὸ γλωσσικό ζήτημα καί ή εκπαιδευτική μας ἀναγέννηση» ἔθεσε τίς βάσεις γιά τὴν ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ κινήματος.

Ὅλα αὐτὰ καί κάποιο ἔργο, πού μαρτυρεῖ τὴ μακρόχρονη θητεία μου καί τὴν πιστή μου προσήλωση στὸν Ἐκπαιδευτικό Δημοτικισμό, ἔπρεπε νά εἶχαν πείσει τὸν κ. Πεκλάρη πῶς καί ξέρω κ' ἐγώ ἀπ' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Περιττὴ, λοιπόν, ή προσπάθειά του νά μέ «διδάξῃ» τί εἶναι Ἐκπαιδευτικός Δημοτικισμός. Γιατί δέν ἀγνοῶ πῶς ὁ Ἐκπαιδευτικός Δημοτικισμός, μέσα στὸ εὐρὺ πνευματικὸ κίνημα τοῦ γλωσσικοῦ δημοτικισμοῦ, παρουσιάστηκε σέ μιά περίοδο ἀνόδου τῶν προοδευτικῶν κοινωνικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑθνους, γιά νά λυτρώσῃ τὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ θερμπαλισμοῦ καί τῆς προγονοπληξίας, στρέφοντας τὴν προσοχή του στή νεοελληνική πραγματικότητα καί στίς ζωντανὲς ἀξίες τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπου πρωτόθρονη δεσπόζει ή ζωντανή Ἑθνική μας Γλώσσα. Ξέρω ἀκόμα, πῶς, κατασκευαστικὸν κίνημα, πολλές φορές, μέσ ἀπὸ πολλές περιπέτειες, πραγματοποιήθηκε πολλὰ ἄλματα, μά ὑπαχρεώθηκε καί σέ πολλὰ πισωγυρίσματα. Σήμερα ἦρθε ή ὥρα τοῦ τελικοῦ ἄλματος, πού θὰ σημάνῃ — πρέπει νά σημάνῃ — τὴν ὀλόπλευρη ἀναγέννηση τῆς Παιδείας σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς. Εὐχομαι τὸ νικητήριο τοῦτο ἄλμα νά γίνη γρήγορα.

3. Δέν εἶναι διόλου τιμητικός, μά πολὺ μειωτικός, πολὺ ταπεινωτικός ὁ ἰσχυρισμός τοῦ κ. Πεκλάρη, πῶς πολλοὶ δασκάλοι «μιλοῦν (καί γράφουν) στήν καθαρεύουσα ἀπὸ σκοπιμότητα». Ἀλίμονο, ἂν συνέβαινε σέ μεγάλη κλίμακα καί τέτοιο, δηλαδή ἄλλα νά πιστεύουν οἱ δασκάλοι καί ἄλλα νά λένε καί νά πράττουν, νά εἶναι κρυπτοδημοτικιστές καί νά παρουσιάζονται μέ καθαρευουσιάνικο προσῶπετο. Δικαιολογημένα θὰ ἔδιναν τότε τὸ δικαίωμα στοὺς γονεῖς καί στήν Κοινὴ Γνώμη νά τοὺς κρίνουν αὐστηρά καί νά τοὺς ρωτήσουν: Πῶς ἐσεῖς θὰ διαπλάσετε τὸ χαρακτήρα τῶν παιδιῶν, θὰ σφυρηλατήσετε τὸ ἦθος τους πάνω στή γραμμὴ τῆς εἰλικρίνειας καί τῆς παρρησίας;

Εὐτυχῶς γιά τὸ δασκαλικὸ κλάδο αὐτὴ ή ὁμάδα τῶν δασκάλων πού μιλοῦν καί γράφουν στήν καθαρεύουσα ἀπὸ σκοπιμότητα εἶναι πολὺ ὀλιγάριθμη καί ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκείνους τοὺς «πολὺ ἐξυπνοὺς» πού, ξέροντας νά μιλοῦν καί νά γράφουν καλὰ καί στή δημοτική καί στήν καθαρεύουσα, εἶναι ἐτοιμοί, ἀπὸ ἀχαλίνωτο ἄρριθισμό κινημένοι, ν' ἀλλάξουν, ὅπως ἀλλάξουν τὰ ρούχα, τὴν καθαρεύουσα μέ τὴ δημοτική ή τὴ δημοτική μέ τὴν καθαρεύουσα, μόλις φυσήξῃ νέος πολιτικὸς ἄνεμος.

Οἱ ἄλλοι δασκάλοι μποροῦν, κατὰ τὴ γνώμη μου, νά διαιρεθοῦν σέ τρεῖς κατηγορίες:

α. Στοὺς δασκάλους πού πιστεύουν εἰλικρινὰ στήν καθαρεύουσα, πού εἶναι ἀπὸ πεποίθηση καθαρευουσιάνοι καί πού, μὴ διστάζοντας νά ὁμολογοῦν πάντα αὐτὴ τὴν πίστη τους, ἐμπνέουν σέ ὅλους τὸ σεβασμὸ καί τὴν ἐκτίμηση.

β. Στοὺς δασκάλους — κι αὐτοὶ εἶναι οἱ πιδ πολλοὶ — πού, χωρὶς νά δείχνουν ἰδιαίτερη προτίμηση οὔτε στήν καθαρεύουσα οὔτε στή δημοτική, συμμορφώνονται

κάθε φορά προς το επίσημο γλωσσολογικό καθεστώς, έξω από το σχολείο μιλούσαν στη δημοτική, μα γράφουν στην καθαρεύουσα, γιατί αυτή διδάχτηκαν στο Γυμνάσιο και στην Παιδαγωγική. Ἀκαδημία ἢ χρησιμοποιούν μιὰ γλωσσική μορφή, όπου συμφύρονται οἱ γλωσσικοί τύποι τῆς καθαρεύουσας καὶ τῆς δημοτικῆς, καὶ πού μποροῦν, μιὰ πού δὲ δεσμεύονται ἀπὸ καμιά σκοπιμότητα, νὰ γίνουν ὁπαδοὶ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ, ὅταν διαφωτιστοῦν.

γ. Στὸς δασκάλους — κ' οἱ πῶς πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι σήμερα ἀσπρομάλληδες, κ' ἐγὼ πιστεύω πὺς ἀποτελοῦν τὴ μειοψηφία — πού εἶναι συνειδητοὶ φορεῖς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ. Αὐτοί, ἂν καὶ συμμορφώνονται μέσα στὸ σχολεῖο πρὸς τὸ επίσημο γλωσσολογικό καθεστώς, έξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο μιλοῦν καὶ γράφουν στὴν Κοινὴ Δημοτικὴ, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» καὶ σύμφωνα μὲ τὰ παραδομένα πρότυπα τοῦ δημοτικοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου (τοῦ Δελμούζου, τοῦ Τριανταφυλλίδη κ. ἄ. ἀπὸ τοὺς παλαιότερους, τοῦ Παπανούτσου, τῆς Μυρσίνης Κλεάνθους - Παπαδημητρίου, τῆς Παῖδουσης, τοῦ Ἀνδριώτη, τοῦ Κριαρᾶ, τοῦ Κακριδῆ, τοῦ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου κ. ἄ. ἀπὸ τοὺς νεώτερους). Παράλληλα, ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἴσους σήμερα γλωσσολογικοῦ καθεστῶτος, γιατί αὐτὸ ἐρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὴ σημερινὴ Νεοελληνικὴ Πραγματικότητα ὅπου ἡ Κοινὴ Δημοτικὴ ἔχει κατακτήσει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ τὴ λογοτεχνία, καὶ τὸ θέατρο, καὶ τὴν ἐπιστήμη, καὶ τὶς περισσότερες σελίδες τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν, καὶ τὶς περισσότερες ραδιοφωνικὲς ἐκπομπές, καὶ τὴ διαφήμιση, καὶ τὰ λογῆς - λογῆς κηρύγματα, καὶ τὰ ἐξωσχολικὰ παιδικὰ διβλία καὶ τὰ ἐκλαϊκευτικὰ δημοσιεύματα. Σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητα παραπέμπουν μὲ παρρησία. Καὶ στὰ διβλία (τὰ γραμμένα στὴ Δημοτικὴ) κορυφαίων ἡγετῶν τῆς Δεξιᾶς, ὅπως οἱ κ.κ. Π. Κανελλόπουλος, Κ. Τσάτσος κ. ἄ., Ἀκαδημαϊκῶν, Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου — καὶ ὄχι μόνο τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ στὶς σελίδες τῶν πῶς συντηρητικῶν ἐφημερίδων, πού εἶναι γεμάτες, μὲ δημοσιεύματα (χρονογραφήματα, ἐπιφυλλίδες, κριτικὲς κτλ.) γραμμένα στὴ δημοτικὴ. Καὶ σὲ μιὰ πρόσφατη συζήτηση, ὅπου, ἂν καὶ μὲ διαφορετικὴ διατύπωση, ὅλοι οἱ ζωντανοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς χώρας μας, εἴτε συντηρητικοὶ εἴτε προοδευτικοί, μακριὰ ἀπὸ παλιὲς προκαταλήψεις, πέρα ἀπὸ ἄλλες ἰδεολογικὲς διαμάχες, σὲ μιὰν ἀντιμέτωπη γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, καταλήγουν στὸ συμπέρασμα, πὺς ἦρθε ὁ καιρὸς, γιὰ νὰ ὑψωθῇ ἡ κοινὴ ὁμιλούμενη καὶ γραφόμενη ἐθνικὴ μας γλῶσσα σὲ μοναδικὸ ὄργανο διδασκαλίας καὶ ἔκφρασης σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς Παιδείας μας, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ μοναδικὸ γλωσσικὸ ὄργανο σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Πότε; Ὅταν κάποιος, ἀμφισβητώντας ἢ ἀποτιμώντας μὲ τὰ δικά του κριτήρια τὴν καθαρότητα τῆς ἐθνικῆς τους συνειδήσεως, θελήσῃ νὰ ταυτίσῃ τὸ δημοτικισμὸς τοὺς μὲ ὁρισμένη κοινωνικὴ ἰδεολογία.

4. Τὸ 1962 θὰ μείνῃ στὴ Νεοελληνικὴ Ἱστορία ὡς ἡ χρονιά τοῦ παλλαϊκοῦ συναγερμῶς γιὰ τὴν Παιδεία. Τὸ σύνολο τοῦ σπουδαστικοῦ κόσμου μὲ ἀποφάσεις σὲ συνέδρια, μὲ πορεῖες, ζητοῦσε νὰ δοθοῦν περισσότερα χρήματα στὴν Παιδεία καὶ νὰ παρθοῦν μέτρα γιὰ τὸ συγχρονισμό τῆς. Συμπαραστάτες στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, πού διατύπωνε καὶ τὸ αἶτημα τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Δημοτικῆς Γλῶσσας σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς Παιδείας, οἱ γονεῖς, ὁ πνευματικὸς κόσμος, ὁ Τύπος καί, γενικά, ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός. Μέσα σ' ἓνα τέτοιο κλίμα καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Πανελληνίου Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου στὴν Κύπρο, πὺς ἦταν δυνατόν ἡ ἈΔ' Γενικὴ Συνέλευση νὰ μὴν πάρῃ μέρος σ' αὐτὸ τὸν παλλαϊκὸ συναγερμὸν γιὰ τὴν παιδεία καὶ νὰ μὴν υἱοθετήσῃ μὲ ἀπόφασή της τὴν πρόταση δημοτικιστῶν ἀντιπροσώπων γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Δημοτικῆς Γλῶσσας στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο; Ποιὲς, ὅμως, ἐνέργειες ἔκανε ὕστερα ἡ Διδακταλικὴ Ὁμοσπονδία γιὰ τὴν ἐκτέλεση αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως; Τόσο γρήγορα λησμονήθηκε αὐτὴ ἡ ἀπόφαση, ὥστε τὴν ἄλλη χρονιά ἡ ΑΕ' Γενικὴ Συνέλευση παραλείπει νὰ τὴν πα-

ραθέσῃ ὡς αἶτημα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα αἰτήματα γιὰ τοὺς βαθμούς, τὰ ἐπιδόματα καὶ τὴν καθιέρωση τῆς ὀχτάχρονης φοίτησης στὸ Δημοτικόν. Ἡ παράλειψη αὐτὴ προκαλεσε τὶς διαμαρτυρίες τοῦ ἄλλοτε Γενικοῦ Γραμματέα τῆς Διδακταλικῆς Ὁμοσπονδίας — πολὺ γνωστοῦ γιὰ τὴν πλούσια συνδικαλιστικὴ καὶ συγγραφικὴ του δράση καὶ γιὰ τὴ φλογερὴ του πίστη στὸν Ἐκπαιδευτικὸν Δημοτικισμὸν — κ. Κώστα Λαζαρίδη, πού ἔγραφε στὸ περιοδικὸ «ΕΠΟΧΕΣ» (Τεύχος 5-Σεπτέμβριος 1963 σελ. 82): «...Θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου ὑποχρεωμένο νὰ διατυπώσω τὴν ἐκπληξή μου, γιατί παραλείφθηκαν νὰ συζητηθοῦν καὶ νὰ παρθοῦν σχετικὲς ἀποφάσεις πάνω σὲ δύο πολὺ σπουδαῖα θέματα: Α'. Τὴν τροποποίηση καὶ τὸ συγχρονισμό τοῦ Ἐπισήμου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος γιὰ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο... Β'. Τὴ διγλωσσία πού ἐπικρατεῖ σήμερα στὴν ἐκπαίδευσή μας καὶ ἰδιαίτερα στὸ Δημοτικὸ μας Σχολεῖο... Εἶναι γιὰ νὰ ἀπορῇ κανένας γιατί δὲ συζητήθηκε καθόλου στὴ Γενικὴ Συνέλευση τὸ θέμα αὐτό... Διατηροῦν τὴ γνώμη οἱ δάσκαλοι τῆς χώρας μας πὺς πρέπει νὰ ὑφίσταται ἡ διγλωσσία;... Ἡ φωνὴ τοῦ ὁργανωμένου δασκαλικοῦ κόσμου πρέπει νὰ ἀκουστῇ τὸ συντομώτερο γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς γλῶσσας πέρα - πέρα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο. Τὸ μέτρο αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς παιδείας μας καί, κατὰ συνέπεια, γιὰ τὴν ἀνοδο καὶ προκοπὴ τῆς πατρίδας μας...»

Ἐλπίζω, μαζί μὲ τὸν κ. Κ. Λαζαρίδη, πὺς τούτῃ τὴ φορά, ἡ φωνὴ τοῦ ὁργανωμένου δασκαλικοῦ κόσμου γιὰ τὴ γρήγορη ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ θὰ ἦταν στεντόρεια.

5. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι, ἂν ἑκατοντάδες δασκάλοι, μέσα σὲ σύνολο εἴκοσι χιλιάδων, ὁπαδοί, κὶ αὐτοί, τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ, γράφουν ἄρθρα καὶ μελέτες στὴ Δημοτικὴ καὶ τὶς δημοσιεύουν σὲ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ περιοδικὰ. Τὸ ζήτημα εἶναι: 1) Ἄν αὐτὲς ὅλες οἱ μελέτες εἶναι γραμμένες σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» καὶ σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τοῦ δημοτικοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου. 2) Ἄν οἱ δασκάλοι στὸ σύνολό τους εἶναι σήμερα ἱκανοὶ νὰ γράφουν ἄρθρα καὶ μελέτες σὲ τέτοια Δημοτικὴ, ἀφοῦ δὲν τὴν ἔχουν διδάχτῃ καὶ ἀφοῦ δὲ δέχτηκαν καμιά παρότρυνση, γιὰ νὰ τὴ σπουδάσουν μόνοι τους, καὶ 3) Πὺς μποροῦν νὰ γίνουν ἱκανοὶ ὅλοι οἱ δασκάλοι νὰ γράφουν ἄψογα στὴν Κοινὴ Δημοτικὴ.

Ἡ πραγματικότητα εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν εἰκόνα πού δίνει γιὰ τὸν τομέα αὐτό, ὁ κ. Πεκλάρης, ὡς ἄλλοτε διευθυντὴς - γιὰ μεγαλύτερη ἀκρίβεια ὡς ἄλλοτε συνδιευθυντὴς τῆς «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ» καὶ συνεργάτης τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ κ. Γ. Ντεγιάννη. Ἐχω κ' ἐγὼ ἄμεση ἀντίληψη αὐτῆς τῆς πραγματικότητος καὶ οἱ διαπιστώσεις μου εἶναι πολὺ διαφορετικὲς. Ἐργάστηκα καὶ ἐργάζομαι ὡς ἐπιμελητὴς καὶ συντάκτης παιδαγωγικῶν περιοδικῶν. Δεκατέσσερα χρόνια σκύβω πάνω σὲ ἄρθρα καὶ μελέτες πού στέλνουν γιὰ δημοσίευση παιδαγωγοί, Ἐπιθεωρητὲς Δημοτικῶν Σχολείων καὶ δασκάλοι. Εἶμαι σὲ θέση γι' αὐτὸ νὰ βεβαιώσω πὺς ἐλάχιστες ἀπὸ αὐτὲς τὶς μελέτες — δημοσιευμένες καὶ ἀδημοσίευτες — εἶναι γραμμένες σὲ γνήσια Κοινὴ Δημοτικὴ, πού θυμίζει τὰ γραφτὰ τῶν δημοτικιστῶν παιδαγωγῶν Ἀ. Δελμούζου, Μ. Κουντουρᾶ, Ε. Παπανούτσου, Μυρσίνης Κλεάνθους — Παπαδημητρίου, Εἰρ. Παῖδουσης, Σοφ. Γεδεῶν, Αἰκ. Στριφτοῦ — Κριαρᾶ, Ἰω. Ξηροτύρη κ. ἄ. ἢ τὰ γραφτὰ τῶν κορυφαίων δασκάλων ἀπὸ τὶς περασμένες γενεὲς Π. Δημητράτου, Γ. Ντεγιάννη, Ἀ. Ρουχωτᾶ κ. ἄ. Οἱ πῶς πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶναι γραμμένες ἢ στὴν καθαρεύουσα ἢ στὴ μικτὴ, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ γλωσσικὴ ἀναρχία καὶ ἡ ὁρθογραφικὴ πολυτυπία. Τὰ κείμενα ὑπάρχουν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς μου αὐτὸς μπορεῖ νὰ τεκμηριωθῇ.

6. Γιὰ νὰ βεβαιώσῃ ὁ κ. Πεκλάρης τόσο κατηγορηματικὰ καὶ μάλιστα μὲ ἀριθμούς, πὺς τὰ περισσότερα παιδαγωγικὰ διβλία πού γράφονται ἀπὸ δασκάλους εἶναι γραμμένα στὴ Δημοτικὴ, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπόψει τοῦ κάποια στατιστικὴ ἐρευνα. Δὲν ἔχω ὑπόψει μου μιὰ τέτοια στατιστικὴ ἐρευνα σχετικὴ μὲ τὴ γλῶσσα, στὴν

ὅποια γράφονται τὰ παιδαγωγικά βιβλία τῶν δασκάλων. Γι' αὐτὸ ρωτᾶω τὸν κ. Πεκλάρη: Ποιὸς ἔκανε αὐτὴ τὴν ἔρευνα; Ὁ ἴδιος ἢ ἄλλοι;

Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ παρακολούθηση τῆς παιδαγωγικῆς βιβλιογραφίας στὸν τόπο μας πού, ἐξαιτίας τῶν καθημερινῶν μου ἀπασχολήσεων, κάνω, χρόνια τώρα, ἐγὼ ξέρω μόνο τοῦτο: Ἀρκετὰ βιβλία παιδαγωγικά (μεταφράσεις καὶ πρωτότυπα) γράφονται σὲ γνήσια Κοινὴ Δημοτικὴ, κατὰ τὰ πρότυπα τοῦ δημοτικοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, ἀπὸ δημοτικιστὲς παιδαγωγούς, Ἐπιθεωρητὲς Δημοτικῶν Σχολείων καὶ δασκάλους. Ἀποτελοῦν σημαντικὴ συμβολὴ στὸν ἀγῶνα τῆς Ἑθνικῆς μας Γλώσσας γιὰ τὴν κατάχτηση τῆς Ἐπιστήμης, μὰ τὸ ποσοστὸ τοὺς εἶναι πολὺ μικρότερο ἀπὸ 80%. Τὰ πιδὸν πολλὰ παιδαγωγικά βιβλία γράφονται στὴν καθαρεύουσα καὶ σὲ μιὰ μικτὴ, ὅπου δεσπόζουν οἱ γλωσσικοὶ τύποι τῆς καθαρεύουσας. Γιὰ νὰ ἐπαληθεύῃ τὸν ἰσχυρισμὸ μου αὐτὸ ὁ κ. Πεκλάρης, ἂς περάσῃ ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἀθῆνας καὶ ἂς κοιτάξῃ μόνο τοὺς τίτλους τῶν νεόδοξατων παιδαγωγικῶν βιβλίων.

7. Πολὺ ἀδυσάνιστα ἔγραψε ὁ κ. Πεκλάρης πῶς «ἔχω κόψει κάθε δεσμὸ μὲ τὸ σχολεῖο». Δεσμὸς δὲν εἶναι μονάχα τὸ νὰ βρίσκεσαι μέσα σὲ μιὰ τάξη Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ νὰ διδάσκῃς, καὶ γι' αὐτὸ δὲ φαντάζομαι, ὁ κ. Πεκλάρης, τώρα πού ἔγινε συνταξιούχος, νὰ ἔχῃ κόψει κάθε δεσμὸ μὲ τὸ σχολεῖο. Ὑπάρχουν κι ἄλλοι δεσμοί, πιδὸν πνευματικοί, πιδὸν στέρεοι, μὲ τὸ σχολεῖο. Πῶς ἀγνοεῖ ὁ κ. Πεκλάρης πῶς δὲν ἔχω κόψει αὐτοὺς τοὺς δεσμούς μὲ τὸ σχολεῖο; Πῶς ἀγνοεῖ μόνο αὐτὸς αὐτὸ πού ξέρουν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄλλοι δασκάλοι; Πῶς, δηλαδή, στὸ κέντρο τῶν καθημερινῶν μου ἀπασχολήσεων, ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, χρόνια τώρα, βρίσκεται τὸ Ἑλληνικὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, τὸ Ἑλληνόπουλο καὶ ὁ Ἑλληνας Δάσκαλος;

Ἐχοντας, λοιπόν, αὐτοὺς τοὺς στενοὺς δεσμούς μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ξέρω, καὶ ἂς ἰσχυρίζεται τὸ ἀντίθετο ὁ κ. Πεκλάρης, πῶς μὲ ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία γραμμένα στὴν καθαρεύουσα εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ 100% διδασκαλία στὴ Δημοτικὴ, ὅσοδήποτε καλὲς προθέσεις κι ἂν ἔχῃ ὁ δάσκαλος.

Ὅταν ὁ δάσκαλος κάνῃ Ἀνάγνωση ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ τῆς Καθαρεύουσας, ὅταν ὑπαγορεύῃ ἓνα ἀριθμητικὸ πρόβλημα διατυπωμένον στὴν καθαρεύουσα, ὅταν διδάσκῃ Γραμματικὴ τῆς Καθαρεύουσας, ὅταν οἱ μαθητὲς ἀνοίγουν τὸ σχολικὸ βιβλίο τῆς Ἱστορίας ἢ ἄλλου μαθήματος, γιὰ νὰ διαβάσουν στὴν Καθαρεύουσα αὐτὸ πού ὁ δάσκαλος ἀφηγγήθηκε στὴ Δημοτικὴ, γίνεται 100% διδασκαλία στὴ Δημοτικὴ; Ἐξὼν ἂν διδασκαλία ὁ κ. Πεκλάρης ἐννοῇ τὸ πλαίσιο καὶ ὄχι τὸ περιεχόμενον, δηλαδή τις συστάσεις, τις ἐντολές, τις συμβουλές τοῦ δασκάλου πρὸς τὸν μαθητὴ, πού καὶ ἀπὸ τοὺς καθαρολόγους δασκάλους δίνονται στὴ Δημοτικὴ, γιὰτὶ διαφορετικὰ — ἂν δίνονταν στὴν καθαρεύουσα πού, ἐξῶ ἀπὸ τὰ Δικαστήρια καὶ τὴ Βουλὴ, οὔτε μιλήθηκε οὔτε μιλιέται, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς πιδὸν φανατικοὺς γλωσσαμύντορες — θὰ προκαλοῦσαν τὴν αἰσθηση τοῦ γελοίου.

8. Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Πεκλάρη ἀναιρεῖ ὅλα τὰ προηγούμενα μέρη τῆς. Στὸ μέρος αὐτό, συμφωνώντας μαζί μου, ὁ κ. Πεκλάρης παραδέχεται πῶς «πρέπει νὰ γίνῃ ἐργασία ἐπίμονη, προγραμματισμένη καὶ με συνέπεια». Προτείνει νὰ σταλῇ τὸ γράμμα τοῦ μεγάλου μας Τριανταφυλλίδη πάλι στοὺς δασκάλους μας — καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ κ. Πεκλάρης παρανόησε τὴν ὁμιλίαν μου, γιὰτὶ ἐγὼ ὑποστήριξα πῶς τὸ γράμμα αὐτὸ πρέπει νὰ σταλῇ ἀπὸ τοὺς ἰσάξιους μὲ τὸν Τριανταφυλλίδη σημερινούς πνευματικούς ἀνθρώπους — γιὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνιδεοὺς — ἂρα ὑπάρχουν ἀνιδεοὶ — νὰ πυκνώσῃ τις φάλαγγες — ἂρα μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀραιὲς οἱ φάλαγγες τῶν δημοτικιστῶν δασκάλων — καὶ νὰ σκορπίσῃ παντοῦ ἐνθουσιασμὸ — ἂρα μπορεῖ νὰ εἶναι πεσμένος ὁ ἐνθουσιασμὸς — γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας, τῆς Δημοτικῆς.

Ἐπειδὴ νομίζω πῶς, γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, δὲ φτάνει μόνο ἡ ἀνάγνωση τοῦ γράμματος τοῦ Τριανταφυλλίδη — ἀναδημοσιεύεται στὸν Ε' Τόμο τῶν «Ἀπάντων Μανόλη Τριανταφυλλίδη», πού ἐκδίδει τὸ Ἰνστιτούτο Νεοελληνικῶν

Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης — ἂς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Πεκλάρης νὰ ἀναπτύξω ἐγὼ τὰ θετικὰ σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς του, διατυπώνοντας τις ἀκόλουθες προτάσεις:

α. Ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία καὶ οἱ Διδασκαλικοὶ Σύλλογοι νὰ ἐκφράσουν τὴ χαρὰ τοὺς μὲ ἄρθρα καὶ ψηφίσματα γιὰ τὴν πραγματικὰ ἱστορικὴ ἀπόφαση τῆς σημερινῆς Κυβέρνησης νὰ καθιερώσῃ νομοθετικὰ τὴ Δημοτικὴ ὡς γλώσσα σὲ ὅλες τις τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ ὡς γλώσσα τῶν σχολικῶν βιβλίων.

β. Στὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο πού πρόκειται νὰ ἱδρυθῇ νὰ μελετηθοῦν ἀπὸ ἐπιστήμονες παιδαγωγούς — πού ὑπηρετήσαν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ μετεκπαίδεύτηκαν στὸ ἐξωτερικὸ — τὰ προβλήματα πού παρουσιάζει σήμερὰ ὁ Ἑκπαιδευτικὸς Δημοτικισμὸς στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

γ. Στις στήλες τοῦ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟῦ ΒΗΜΑΤΟΣ», πού ἄρχισε σὲ ὅλες τις σελίδες του ν' ἀναρριπίζεται ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ Δημοτικισμοῦ, νὰ δημοσιευτοῦν ἄρθρα καὶ μελέτες σχετικὲς μὲ τὰ προβλήματα αὐτά.

δ. Ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία καὶ οἱ Διδασκαλικοὶ Σύλλογοι, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ἐπιθεωρητὲς Δημοτικῶν Σχολείων, νὰ πάρουν πρωτοβουλίες γιὰ τὸ διαφωτισμὸ τῶν δασκάλων πάνω στὰ προβλήματα πού παρουσιάζει ἡ διδασκαλία τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς».

ε. Ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία νὰ ἀναθέσῃ σὲ εἰδικὸ ἐπιστήμονα τὴ σύνταξη σύντομων ἐδηγιῶν γιὰ τὴν ὀρθὴ χρῆση ἀπὸ τοὺς δασκάλους τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς, σὺν τις σύντομες ἐδηγίες τοῦ κ. Θρ. Σταύρου — στενοῦ συνεργάτη τοῦ Τριανταφυλλίδη — πού δημοσιεύτηκαν στὸ περιοδικὸ «ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ». Οἱ ἐδηγίες αὐτὲς νὰ δημοσιευτοῦν στὸ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ ΒΗΜΑ» καὶ νὰ ἐκδοθοῦν ὕστερα σὲ φυλλάδιο, πού θὰ μοιραστῇ δωρεὰν σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους.

στ. Ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία καὶ οἱ Διδασκαλικοὶ Σύλλογοι νὰ ζητήσουν τὴν εἰσαγωγὴ τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» ὡς ἰδιαιτέρου μαθήματος στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες.

Ἔτσι μόνο οἱ δασκάλοι θὰ συνειδητοποιήσουν τὸ χρέος πού ἔχουν νὰ πιστέψουν «πῶς ὁ δημοτικισμὸς ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ σημασία. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι χωρὶς σημασία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν προκοπὴ ἑνὸς ἔθνους σὲ ποιά γλώσσα ἐκφράζεται ἡ λογοτεχνία του, ἡ παιδεία του, ἡ ἐπιστήμη. Ἄν δὲν εἶναι ἡ λαϊκὴ, μισοαρνιέται τὸν ἑαυτὸ του, νοθεύει καὶ διχάζει τὴν ἀτομικότητά του, παρεμποδίζεται στὸν εἰρηνικὸ πνευματικὸ συναγωνισμὸ μὲ τ' ἄλλα ἔθνη καὶ ἀκόμα ζημιώνεται στὴ σχέση του μὲ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς καὶ δημιουργεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του θέση πολιτικὴ μειονεχτικὴ. Ἔτσι εἶναι ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ γλώσσα, ἀγῶνας γιὰ τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀτομικότητα, προσπάθεια γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναζωογόνηση, χειραφέτηση καὶ δημιουργία, πού θὰ κινήσῃ σὲ ζωὴ πιδὸν ἐλεύθερες τις κρυμμένες λαϊκὲς δυνάμεις καὶ θὰ τις συντονίσῃ. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμήσωμε καὶ τὴ σημασία μιᾶς γλωσσικῆς μόνο ἀλλαγῆς». (Μανόλη Τριανταφυλλίδη: Δημοτικισμός. Ἐνα γράμμα στοὺς δασκάλους μας. Ἀθῆνα 1926, σελ. 65).

Ἡ ἀντιπαράθεση τῶν ἀπόψεών μου τελείωσε. Προσπάθησα, μὲ καλὴ προαίρεση, μὲ νηφαλιότητα, νὰ διαλύσω τις πολλὰς παρανοήσεις πού ὑπῆρχαν στὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Πεκλάρη.

Τελειώνοντας, πρέπει νὰ ἀναγνωρίσω, πῶς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ ἐλατήρια πού ὤθησαν τὸν κ. Πεκλάρη νὰ γράψῃ ὅσα ἔγραψε, ἡ ἐπιστολὴ του μπορεῖ νὰ ἀποδειχτῇ πολὺ ὠφέλιμη. Δίνει τὴν ἀφορμὴ ν' ἀνοίξῃ ἀπὸ τις στήλες τοῦ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟῦ ΒΗΜΑΤΟΣ» καὶ ἄλλων περιοδικῶν μιὰ πλατιὰ συζήτηση γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Δημοτικισμοῦ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ νὰ ἀρχίσῃ ὁ γόνιμος διάλογος πού μπορεῖ νὰ καταλήξῃ σὲ πολύτιμα πορίσματα. Καὶ ταυτόχρονα δικαιώνει τὸ «Συμπόσιο γιὰ τὴν Ἑθνικὴν μας Γλώσσα» πού, μὲ τὴν ἐπαναπροβολὴ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος στὶς σημερινές του διαστάσεις, ἐπιταχύνει τὴ νίκη τοῦ Δημοτικισμοῦ σὲ ὅλες τις βαθμίδες τῆς Παιδείας μας.

Γ. Α. Βασιλόπουλος

Την 17ην Σεπτεμβρίου 1963 απέβισε εις ηλικίαν 82 ἐτῶν ὁ Ε. Spranger, ὁ Νέστωρ τῆς γερμανικῆς Παιδαγωγικῆς. Ὅσοι ἐγνώρισαν τὸν γερμανὸν διανοούμενον προσωπικῶς καὶ συνέζησαν τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην τοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου τῆς συζύγου τοῦ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1963, ἐγνώριζον ἐπίσης ὅτι ὁ Spranger, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μόνου στενοῦ συγγενικοῦ προσώπου, εἶχε θεωρήσει καὶ τὸν ἰδικόν του βίον διαρρευσάντα, τὴν δὲ ὑπηρεσίαν πρὸς τοὺς συνανθρώπους του, ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς του, περατωθεῖσαν.

Εἰς τὸ διάστημα τῶν πέντε μηνῶν, τὸ ὅποιον ἐμεσολάβησε μεταξὺ τῶν δύο θανάτων, ὁ Spranger ἐτακτοποίησε τὰ τῆς διαθήκης του καὶ καταληφθεὶς ἀπὸ μίαν ἀκράτητον «μεταφυσικὴν νοσταλγίαν» — χαρακτηριστικὴ ἢ πραγματεία τοῦ «τὸ μεταφυσικὸν πάθος» ἢ γραμμένη εἰς τὸ διάστημα ἐκεῖνο — προπαρεσκευάσθη ψυχο-πνευματικῶς διὰ τὸ μοιραῖον τέλος. Ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ἐσχάτη ὥρα, ὁ Spranger ἤκουσε τὴν θεῖαν κλήσιν μὲ ἀπαράμιλλον ἡρεμίαν καὶ ὑπεδέχθη τὸν θάνατον μὲ παραδειγματικὴν καρτερικότητα.

Λαβόντες ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἐπιδιώξωμεν νὰ μνημονεύσωμεν ὀλίγας μόνον σκέψεις ἀπὸ τὸ φιλοσοφικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἔργον τοῦ μεγάλου διανοομένου, τοῦ ὁποῦ τὴν καλωσύνην καὶ τὸν ὑποδειγματικὸν ἀνθρωπισμὸν δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτέ!

I

Πολιτισμὸς ἢ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ἢ πνευματικὴ ζωὴ κατὰ Spranger εἶναι αἱ ἀξίαι αἱ δημιουργηθεῖσαι δι' ἱστορικῆς διαδικασίας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ νόημα καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπεκτείνονται πέραν τῆς ἀτομικῆς ζωῆς. Ὁ Spranger χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρον «ἀντικειμενικός» ὀρίζων δι' αὐτοῦ τὴν θέσιν τοῦ πολιτισμοῦ ὡς ὑφιστάμενου ἀνεξαρτήτως τῆς ὑποστάσεως τοῦ μεμονωμένου Ἐγῶ, ὡς ἱσταμένου ἐναντι τούτου καὶ ἐπιδρώντος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐμφανίζεται δὲ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα (Der objektive Geist) εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν ὡς συνημμένον ἐπὶ φυσικῶν ἀντικειμένων, ὡς δημιουργημὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν μεμονωμένων ὑποκειμένων καὶ τέλος ὡς δομοῦμενον ἐπὶ ὀρισμένων ὑπερατομικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι ἐρμηνεύουν καὶ δίδουν τὸ νόημα τούτου. Τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ἀποτελεῖ πρὸς τούτοις τὸν περιβάλλοντα πνευματικὸν κόσμον, τὸ πνευματικὸν περιβάλλον τῆς ζωῆς, εἶναι τὸ κοινωνικῶς ἐπιβεβλημένον καὶ ἱστορικὸν χαρακτῆρα φέρον πνεῦμα, τοῦ ὁποῦ τὸ περιεχόμενον ὥσπερ ἀποτελοῦν γνήσιαι καὶ μὴ γνήσιαι ἀξίαι.

Πέραν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος ἵσταται τὸ κανονιστικὸν πνεῦμα (Der normative Geist), τὸ ἀντιστοιχοῦν περίπου πρὸς τὸ ἀπόλυτον πνεῦμα τοῦ Hegel.

Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἠθικοπλαστικὴν διάστασιν, ἐνῶ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα μόνον τὴν κοινωνικὴν τοιαύτην. Τὸ πρῶτον κεῖται — κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἰδεῶν — ἐπέκεινα πάσης δεδομένης, συγκεκριμένης καταστάσεως ἐχούσης σχετικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀξίαν, ἐκτεινόμενον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς γνήσιας καὶ ἀληθοῦς ἀξίας. Τὸ κανονιστικὸν λοιπὸν πνεῦμα ἀποτελεῖ τὴν δεοντολογικὴν φορὰν, τὸ τέλος πρὸς τὸ ὅποιον ὀφείλει νὰ τείνῃ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα καὶ δεικνύει πάντοτε τὸ «δέον γενέσθαι».

Ὡς τρίτον τέλος ἔρχεται τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα ἢ τὸ ἀτομικὸν πνευ-

ματικὸν ὑποκείμενον (Der subjektive Geist) τὸ φερόμενον ὑπὸ τῆς ἀτομικότητος καὶ ὑπάρχουν εἰς χῶρον καὶ χρόνον, τοῦ ὁποῦ ἡ ὑπαρξὶς δὲν εἶναι αἰώνιου διαρκείας ἀλλὰ πεπερασμένης τοιαύτης. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ὅρου «Οὐσία», φέροντες πάντοτε καὶ μεταφυσικὸν χαρακτῆρα καὶ νοουμένου ὡς ἀφάρτου ὑποστάσεως, ἀλλὰ περὶ ἐνὸς νόμου ἢ περὶ τοῦ συνόλου μιᾶς νομοτελείας, ὡς μιᾶς εἰς χῶρον καὶ χρόνον ἐκφράσεως τῆς Οὐσίας τοῦ κανονιστικοῦ πνεύματος. Ὡς ἐκ τούτου τὸ πνευματικὸν ὑποκείμενον δὲν θεωρεῖται ὡς ἀφάρτον καὶ δὴ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ ὡς ὑποκείμενον εἰς ἐξέλιξιν, διὰ μέσου τῆς σειρᾶς τῶν καταστάσεων καὶ μορφῶν τῆς ὁποίας ὅπως διατηρεῖ τὸ εἶναι τὴν νομοτελείαν του, ὡς ἐκφράσεως τῆς θυσίας, ἀμετάβλητον.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν γίνεται ἡ ἀτομικότης ἀντικείμενον ἐπιστημολογικῆς, ψυχολογικῆς ἐρεῦνης, ἔργον τῆς ὁποίας εἶναι ἡ διεισδυσις εἰς τὴν πνευματικὴν δομὴν, ἡ ἀνεύρεσις καὶ κατανόησις τῶν γενικῶν νόμων καὶ κανόνων, οἱ ὅποιοι διέπουν καὶ ἐρμηνεύουν τὴν ψυχο-πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ὅλη σκέψις γίνεται ἐνδιαφέρουσα, ὅταν ζητηθοῦν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτῶν πνευματικῶν περιοχῶν. Οὕτω τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, ὁ ἀντικειμενικὸς πολιτισμὸς εἶναι δημιουργημὰ πολλῶν πνευματικῶν ὑποκειμένων, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ διαρρήξουν τὰ στενὰ ὅρια τοῦ Ἐγῶ, νὰ ὑπερπηδήσουν τὴν φθαρτὴν των ὑπόστασιν, διὰ νὰ γίνουν ἀπὸ νομοτέλεια οὐσία, κινούνται πρὸς τὴν μεταφυσικὴν των φορὰν, πρὸς τὸ κανονιστικὸν πνεῦμα, δημιουργοῦντα κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἀξίας ὑπερατομικοῦ, ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος. Οὕτω προωθεῖται καὶ ὁ πολιτισμὸς κατὰ τὴν φορὰν τῆς ἰδικῆς του τελειώσεως. Ὁ τελευταῖος ὅμως στερεῖται αὐτοσυνειδήσεως καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ὑποκειμένου θεωρεῖται κατὰ Spranger ὡς συνάρτησις λειτουργικῶν πλήρους νοήματος, εἰς τὴν ὁποῖαν αἱ διάφοροι ἀξιολογικαὶ κατευθύνσεις διὰ τῆς ἐνότητος τῆς συνειδήσεως τοῦ Ἐγῶ, συνυφαίνονται εἰς ὁργανικὸν ὅλον δομοῦν ὁργανικὴν ἐνότητα, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ ἐπὶ μέρος ὀρίζεται ἐκ τοῦ ὅλου, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως τὸ ὅλον βασιζέται ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργικῶν. Τὴν ὁργανικὴν αὐτὴν δομὴν ὡς ὅλον θεωρεῖ ὁ Spranger τελοῦσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μορφοποιουδυνάμεως τοῦ νόμου τῶν ἀξιῶν. Οὕτω κάθε ὑποκείμενον εἶναι προσανατολισμένον πρὸς τὴν πραγματοποίησιν ἀξιῶν, ἀναδυμένων εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ρῆξιν τῶν φθαρτῶν ὑποκειμενικῶν ὀρίων. Κατὰ ταῦτα ἡ σχέσις τοῦ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ κανονιστικὸν πνεῦμα εἶναι μιᾶς φορᾶς — ἀπὸ τοῦ τελευταίου πρὸς τὸ πρῶτον — διαμνηνύεται δὲ διὰ τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως, τοῦ Σωκρατικοῦ δαιμονίου, διὰ τῆς περὶ ἀναμνήσεως θεωρίας τοῦ Πλάτωνος θὰ ἔλεγεν ὁ Spranger εἰς τὴν γεροντικὴν του ἡλικίαν, τὴν πρὸς τὸ ὅποιον σχέσιν τοῦ ἐξέφρασεν, ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς μίαν συνομιλίαν μας, διὰ τῆς φράσεως: «Πάντα θεωρῶ ἑαυτὸν ὡς ἕνα καθυστερημένον μαθητὴν τοῦ Πλάτωνος!...»

Ἡ σχέσις ὅμως τοῦ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα εἶναι ἀμοιβαία. Τὸ πρῶτον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ δευτέρου, ἰδιοποιεῖται δὲ καὶ φέρει ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ τὰς ἀξίας τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἀποκαθαίρει καὶ προβιβάζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν πολιτισμὸν κατὰ τὴν πορείαν τούτου διὰ μέσου τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, ἀποτελοῦν τὸ πνευματικὸν περιβάλλον ζωῆς τοῦ ὑποκειμενικοῦ, ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτοῦ, «χαράσσει» τοῦτο, τὸ μορφοποιεῖ καὶ τὸ παιδεύει, τὸ διευκολύνει εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ δημιουργήσῃ ἀξίας.

Αὐτὴ ἡ ἀμοιβαία σχέσις καὶ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος (ἀτομικότητος) καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος (πολιτισμοῦ), ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μία διαρκὴς ἀναβάπτισις καὶ ἀναβίωσις, ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἀτομικότητος, πρόοδος καὶ ἐξύψωσις τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὸν αἰώνιον ἐπίγειον ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν πραγματοποίησιν γνησίων ὑπερατομικῶν ἀξιών, καὶ ἐρμηνεύει τὴν τάσιν τοῦ πρὸς διαρκὴ ἀνανέωσιν καὶ προώθησιν τῆς ἱστορικῆς παρακαταθήκης, τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὡς ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῶν δύο πρὸς τὸ κανονιστικὸν πνεῦμα, ὑφίσταται, κατὰ Spranger, μεταξὺ δομῆς ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος παραλληλία. Εἶναι δὲ δυνατόν ἀναλύοντες τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς βασικὰς ἀξιολογικὰς κατευθύνσεις του νὰ καταλήξωμεν εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι δομοῦν τὴν ἀτομικὴν ψυχὴν ἢ καὶ ἀντιθέτως διὰ συνθέσεως τῶν αἰώνιων βασικῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς νὰ λάβωμεν τὴν ἀξιολογικὴν δομὴν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Spranger διέκρινεν ἕξ κυρίας καὶ χαρακτηριστικὰς κατευθύνσεις εἰς τὴν δομὴν τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι συνθέτουν καὶ τὴν δομὴν τῆς ἀτομικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὑφίστανται ὡς τάσεις, δυνατότητες, προδιοθέσεις. Ἐπειδὴ δὲ μία τῶν κατευθύνσεων τούτων εἶναι συνήθως ἰσχυροτέρα καὶ διακρίνεται τῶν ἄλλων, ἔχομεν εἰς τὴν ὅλην ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς τῆς ἀτομικότητος τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πρόκειται περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ψυχικοῦ τύπου. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς ἀφαιρέσεως κατέληξεν ὁ Spranger εἰς τοὺς ἕξ κυρίους τύπους ἢ τὰς μορφὰς ζωῆς (Lebensformen), δηλαδὴ τὸν οἰκονομικόν, τὸν θεωρητικόν, τὸν αἰσθητικόν, τὸν κοινωνικόν, τὸν πολιτικόν καὶ τὸν θρησκευτικόν, οἱ ὁποῖοι, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶναι ἀφαιρέσεις καὶ οὔτε μεμονωμένοι ὑφίστανται οὔτε καὶ συγκροτοῦν τὸν πολιτισμὸν ὡς τοιοῦτοι. Εἰς τὴν ἀτομικότητα συναντῶνται ὅλοι οἱ τόνοι τῶν μορφῶν τούτων, διακρινομένου τοῦ ἑνὸς πλέον τῶν ἄλλων, ὁ δὲ πολιτισμὸς ἐκφράζεται ὡς συνύφανσις καὶ συνεργασία ὅλων αὐτῶν τῶν ἀξιολογικῶν κατευθύνσεων.

Μεταξὺ κανονιστικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος δὲν ὑφίσταται μία ἀπ' εὐθείας σχέσις. Ἀποκαθίσταται ὅμως αὕτη μόνον ἐμμέσως διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ὑποκειμενικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παραλληλισθῇ, μέχρις ἑνὸς σημείου, ὡς γέφυρα μεταξὺ τῶν δύο περιοχῶν τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ὅμως διαπερᾶται μόνον πρὸς μίαν φοράν, ἐκείνην ἐκ τοῦ κανονιστικοῦ πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα.

II

Εἰς αὐτὴν τὴν κοσμοθεωρίαν ἐτοποθέτησεν ὁ Spranger καὶ τὰς βάσεις τῆς ἀγωγῆς. Διὰ τῆς συσχετίσεως τῆς ἀτομικότητος πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἀπηλευθέρωσε καὶ ἐξήγαγε τὸ ἀπομονωμένον Ἐγὼ τῆς μονώσεώς του, προβιάσας τοῦτο εἰς ἐργάτην τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῶν ἀξιών τοῦ πολιτισμοῦ καὶ θέσας τοῦτο ὑπὸ τὴν θερμουργὸν δύναμιν τοῦ τελευταίου. Φέρων δὲ εἰς σχέσιν ἀτομικότητα καὶ πολιτισμὸν πρὸς τοὺς αἰώνιους καὶ ἀμεταβλήτους νόμους τοῦ κανονιστικοῦ πνεύματος ἔρριψε τὴν ἄγκυραν τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τοῦ μεταφυσικοῦ ἀσφαλοῦς, ἀπήλλαξεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου νὰ περιπέσῃ εἰς ἀπλοὺν ψυχολογισμόν καὶ νὰ χαθῇ ὑπὸ τὸ κράτος ἑνὸς ἱστορισμοῦ καὶ σχετικισμοῦ.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν θέσιν ἐξεπήγαγε διὰ τὴν ἀγωγὴν ἢ ὑποχρέωσις νὰ καλλιιεργῇ εἰς τὸν τρώφιμον συνείδησιν εὐθύνης καὶ συν·εὐθύνης. Ἡ εὐθύνη ἀφορᾷ τὴν ἀτομικότητα, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ εὕρισκεται ἐντεταμένη εἰς τὴν ἀτέρμονα προσπάθειαν πρὸς αὐτοβελτίωσιν, αὐτοπροώθησιν, αὐτο-

τελείωσιν, ἐπιτυχχανομένων πάντων τούτων διὰ τοῦ αὐτοελέγχου καὶ τῆς διαρκοῦς διασαφηνίσεως, ἀναμετρήσεως (Auseinandersetzung) τοῦ Ἐγὼ πρὸς τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν διὰ τοῦ τρόπου τούτου δημιουργίαν νέων ἀξιών καὶ κατὰ συνέπειαν προβιάσιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ συν·εὐθύνη φέρει τὸ ἄτομον εἰς εὐρύτερον ὀρίζοντα, διανοίγει τὴν κοινωνικὴν διάστασιν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν σχέσιν τούτου πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν συνάνθρωπον, θεωρουμένου τοῦ τελευταίου ὄχι μόνον ὡς φορέως ἀξιών, ὡς συνεργάτου καὶ συνοδοιπόρου εἰς τὴν διαφύλξιν καὶ προβιάσιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχοντος τὴν αὐτὴν μεταφυσικὴν καταγωγὴν, ὡς μετέχοντος τῆς αὐτῆς οὐσίας τοῦ κανονιστικοῦ πνεύματος.

Ἐκ τῆς τελευταίας αὐτῆς σχέσεως ἐκπηγάζει, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Pestalozzi, καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπον. Τὸ πόσον βάρος ἔθετεν ὁ Spranger ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου, τῆς εὐθύνης, δὲν δύναμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν ἔδω. Ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο ἡ σκέψις του: «Ὅπου ἔχει ἀποθάνει ἡ ἰδέα τῆς εὐθύνης, ἐκεῖ ἀποθνήσκει καὶ ὁ πολιτισμός.»

Ὁ Spranger ὑπῆρξε φύσις συντηρητικὴ, ἀπηλλαγμένη πάθους καὶ συναισθηματικῶν ἀναφλέξεων. Χάρις δὲ εἰς αὐτὴν τοῦ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, κυρίως δὲ τὴν ὀξύνοϊαν καὶ ὀξύδερκειάν του, τὴν ἱκανότητά του νὰ κατανόῃ καὶ προβλέπῃ τὴν πορείαν τῶν καταστάσεων δὲν παρεσύρθη εἰς τὴν θύελλαν καὶ δίνην, εἰς τὴν σύγχυσιν, τὰς ἀντιθέσεις καὶ τοὺς ἀχαλινώτους πειραματισμοὺς τῆς μεταρρυθμιστικῆς παιδαγωγικῆς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Ἡ συντηρητικότης ὅμως τοῦ Spranger δὲν ὑπῆρξε καὶ στασιμότης. Ἀντιθέτως μάλιστα ὁ Spranger ὑπῆρξε προοδευτικὸς εἰς τὴν ὀρθὴν σημασίαν τῆς λέξεως ὑποστηρίζων πάντοτε ὅτι ἡ προβιάσις τοῦ πολιτισμοῦ ἐκπηγάζει ἐκ τῆς μεταφυσικῆς προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποτελεῖ τὸν ὑψιστον σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Αὕτη ὅμως ἄγει μόνον διὰ μέσου τοῦ ἱστορικῶς παραληφθέντος πολιτισμοῦ. Ὁχι λοιπὸν μόνον διατήρησις ἀλλὰ κυρίως προβιάσις. Οὕτω εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦμενοι πᾶσαν πνευματικὴν παρακαταθήκην ἠθέλησαν νὰ μορφώσουν μίαν νέαν ζωὴν καὶ νὰ ἀλλάξουν τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας, ὑπεστήριξεν ὁ Spranger ὅτι ὁ δρόμος ἄγει διὰ μέσου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μόνον διὰ μέσου τούτου. Τὸ βίωμα τῆς σήμερον καὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶναι παρὰ ἡ προσπάθεια, ἀπὸ τὸν «χυμὸν» τοῦ παραληφθέντος νὰ δώσωμεν τοὺς καρποὺς τοῦ μέλλοντος. Εἰς τὸν πολιτισμὸν λοιπὸν χάνονται αἱ ρίζαι τοῦ παρόντος ἀποκοπτομένων τῶν ὁποίων ἐπέρχεται μοιραίως καὶ ὁ μαρasmus τῆς ζωῆς. Διαρκὴς λοιπὸν ἐπαφὴ πρὸς τὸν πολιτισμὸν, ἀντλήσις καὶ ἀνάληψις τῶν δυνάμεων τούτου καὶ διαρκὴς ἀνανέωσις, ἀναβίωσις, ἀναδημιουργία, δημιουργία νέων ἀξιών καὶ προβιάσις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐπαφὴ καὶ «ἀναστροφή» με ἐκείνας τὰς περιοχὰς τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι καὶ διακρίνονται διὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀληθειῶν των καὶ στηρίζουν τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν. (Κατὰ Spranger ἑλληνικὴ κλασσικὴ ἐποχὴ, χριστιανισμός, γερμανικὸς ἰδεαλισμός καὶ κλασσικισμός).

Ἐξ ἴσου ἀπέκρουσεν ὁ Spranger καὶ τὴν θέσιν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τρώφιμος καθίσταται μέτρον πάσης παιδευτικῆς ἐνεργείας, τὴν σκέψιν ἐκείνην ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐξελισσομένου ἀνθρώπου ἀναπτύσσεται μόνον κατὰ τὴν ἰδίαν νομοτέλειαν, ἐκ τοῦ ἰδίου κέντρου καὶ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ κηπουροῦ. Κατ' ἀναλογίαν λοιπὸν ὀφείλει ὁ παιδαγωγὸς νὰ προφυλάξῃ τὸν τροφικὸν του ἐκ τῶν κακῶν «καιρικῶν» καὶ «ἐδαφικῶν» ἐπιδράσεων, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἀνενόχλητος ἡ ψυχὴ καὶ βλαστήσῃ τὸ ἐνυπάρχον πλῆθος τῶν δυνάμεων ἁρμονικῶν καὶ ὁλόπλευρον.

Τὴν παθητικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν περὶ ἀγωγῆς, τὴν ἀναγομένην εἰς τὸν

Rousseau, την αναληφθεῖσαν δὲ καὶ μετὰ πάθους ὑποστηριχθεῖσαν ὑπὸ τῶν μεταρρυθμιστῶν τοῦ αἰῶνός μας, τὴν ἐγκρύπτουσαν τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀντέκρουσεν ὁ Spranger ὑποστηρίζας, ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς τοῦ τροφίμου ἐξελλίσσονται, ἀναπτύσσονται, διευρύνονται, καλλιεργοῦνται, μορφώνονται καὶ προβιβάζονται μόνον τότε, ὅταν ὁ τρόφιμος κατορθῶνῃ νὰ διεισδύσῃ, συλλάβῃ καὶ κατανοήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν σχέσιν καὶ συνάρτησιν τῶν ἀξιών τοῦ πολιτισμοῦ. Μόνον τότε, ὅταν ὁ τρόφιμος «παιδεύεται» καὶ κατορθῶνῃ νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν πολυσύνθετον μορφήν καὶ ἐσωτερικὴν δομὴν τοῦ πολιτισμοῦ, ὅταν κατανοῇ τὸ πνευματικὸν τοῦτο περιβάλλον τῆς ζωῆς, μόνον τότε μορφώνονται τὰ «ἀξιολογικὰ ὄργανα» (Wertorgane) τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ατόμου, ἀποδεδειγμένοι δημιουργικαὶ δυνάμεις, ἀσκοῦνται καὶ ἐξελλίσσονται αἱ ψυχικαὶ καταβολαί, προδιαθέσεις καὶ δεξιότητες, τῶν ὁποίων τὴν παραλληλίαν καὶ ἐμπλοκὴν πρὸς τὴν δομὴν τοῦ πολιτισμοῦ ἔχομεν ἥδη ἀναπτύξει. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν «ὅπου λαμβάνει χώραν, διαπέρασις τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦτο κατὰ τρόπον δημιουργικόν, ἐκεῖ λαμβάνει χώραν καὶ μὀρφωσις».

Διὰ τῆς ὑποστηρίξεως ἐξ ἄλλου τῶν τελευταίων τούτων ἐξέφρασεν ὁ Spranger τὴν ἀντίθεσιν τοῦ καὶ πρὸς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀγνοοῦσα τὴν ψυχικὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς ἀτομικότητος καὶ ἐκκινουσα ἐξ ἐσφαλμένης περὶ ψυχῆς ἀντιλήψεως ἐπρέσβευεν, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δώσωμεν εἰς τὸν τρόφιμον τὴν εἰς τὸν ὥριμον ἐκάστοτε ἐπιθυμητὴν μορφήν.

Ἔργον λοιπὸν τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι ἡ ἐπαναστατικὴ στροφή τῆς φορᾶς τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἀρνήσεως παντὸς παραληφθέντος, οὔτε ἡ παθητικὴ προφύλαξις τοῦ τροφίμου, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ διὰ πλήρους παραγνωρίσεως τούτου διάπλασις τοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ καταστήσῃ τὸν τρόφιμον ἱκανὸν καὶ πρόθυμον νὰ δέχεται τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ (Kulturempfänglichkeit), προσέτι δὲ καὶ κυρίως, ἱκανὸν νὰ μορφοποιῇ νέας ἀξίας (Kulturgestaltungsfähigkeit), δηλ. ἱκανὸν νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πνεύματος. Ἡ δυνατὴ ὁμῶς καλλιτέρα ἀνάπτυξις τῶν ψυχο-πνευματικῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἐξελλισσομένου ἀνθρώπου, εἰς κάθε στάδιον τῆς ἐξελλίξεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιοποιήσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐπίσης εἰς τὴν δυνατὴν καλλιτέραν τοῦ μορφήν.

Ἐτελειώσαμεν! Τὸ ἔργον ὁμῶς καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ Spranger οὐδόλως ἐξηντλήθησαν! Πρόθεσις μας ὑπῆρξε νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγας μόνον σκέψεις τοῦ καὶ νὰ δώσωμεν ὀλίγους μόνον ἐρεθισμούς. Ἐλπίζομεν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον διὰ μεταφράσεων καὶ ἰδίων μελετῶν νὰ θέσωμεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων συναδέλφων ἐκπαιδευτικῶν μίαν πληρεστέραν εἰκόνα τοῦ ἔργου τοῦ Eduard Spranger, ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων διανοουμένων τῆς ἐποχῆς μας.

Δημήτριος Χρ. Καραγιαννίδης

ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εἶναι ἀληθές, ὅτι σήμερον, κατόπιν τῶν τεχνικῶν προόδων καὶ τῆς παρατηρουμένης ὁσημέραι ἀνάγκης πρὸς ἀνάδειξιν εἰδικῶν τεχνικῶν πρὸς ὅλους τοὺς τομεῖς, οὐ μόνον τῆς οἰκονομικῆς, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης δρα-

στηριότητος, καθίσταται αἰσθητὴ ἡ λειτουργία τεχνικῶν Σχολείων, εἰς ἃ θὰ μορφώνωνται τὰ στελέχη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ συμβάλωσι καὶ εἰς τὴν ποσοτικὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας διὰ τῆς ἐπινοήσεως νέων τεχνικῶν μεθόδων.

Προέχει κυρίως σήμερον ἡ λειτουργία Ἑπαγγελματικῶν Σχολείων, τὰ ὁποῖα θὰ λειτουργοῦν μὲ τμήματα Ναυτικῆς, Οἰκονομικῆς, Γεωργικῆς κατευθύνσεως, Ἐμπορικῆς κλπ. καὶ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς περιοχῆς, εἰς ἣν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ τοιοῦτον Σχολεῖον.

Τὰ Σχολεῖα ταῦτα δὲν θὰ στερηθοῦν καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας καὶ δικαίως, διότι ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία εἶναι ἐκείνη, ἥτις καθιστᾷ τὸν εἰδικευμένον τεχνίτην ἄξιον καὶ ἱκανόν, δυνάμενον νὰ προσφέρῃ πολλὰ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ Ἔθνος.

Μεγίστη ὁθεν εἶναι ἡ σημασία τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ πρέπει νὰ καταβληθῇ πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἐπ' ἀνδρῶσιν τῶν Τεχνικῶν τούτων Σχολείων ὑπὸ προσωπικοῦ ἀρτίως καὶ πλήρως ἐνημερωμένου ἐπὶ τῆς διδασκίας ὕλης τῶν νέων Σχολείων.

Εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἡ Τεχνικὴ καὶ Ἑπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν καὶ διατίθενται μεγάλα κεφάλαια διὰ τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν Τεχνικῶν Σχολῶν.

Εἶναι καιρὸς πλέον καὶ ἡμεῖς ν' ἀκολουθήσωμεν τὸ ρεῦμα τῶν τεχνικῶν ἐξελλίξεων καὶ νὰ προσαρμοσθῶμεν πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ αἱ τεχνικαὶ ἐπινοήσεις ἀπαιτοῦν ριζικὰς μεταβολάς. Πρέπει δηλονότι νὰ μορφώσωμεν τὰ στελέχη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ κατευθύνουν τὴν τεχνικὴν πρόδον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Σήμερον τὰ πάντα μετέβαλον ὅψιν καὶ αὐτὰ τὰ μέσα τοῦ πολέμου εἶναι τελείως διαφορετικὰ τῶν πρώτων τοιούτων. Καθίσταται ἀδήριτος ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς τεχνικὰς ἐξελλίξεις καὶ νὰ προπαρασκευάσωμεν τὰ μέσα ἐκεῖνα, δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι μία τοιαύτη τεχνικὴ πρόδοσις, ἐπ' ἀγαθῇ τῆς χώρας μας.

Ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (Ο.Ε.Ο.Σ.) εἰς μίαν ἔρευναν, ἣν ἐπραγματοποίησε τῷ 1954, διεπίστωσεν ὅτι ἐλλείπουν οἱ τεχνικοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἡ ἔλλειψις αὕτη μειώνει τὸν ρυθμὸν τῆς προόδου.

Ὁ ἀνωτέρω ὀργανισμὸς, διὰ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς παραγωγικότητος, ἵδρυσεν κατὰ τὸ ἔτος 1958 τὸ Γραφεῖον Ἐπιστημονικοῦ καὶ Τεχνικοῦ Προσωπικοῦ, μὲ ἀποστολὴν νὰ ἐρευνήσῃ τὴν κατάστασιν εἰς τὰ μέλη τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. καὶ νὰ ἐνεργήσῃ εὐρεῖαν ἐνημέρωσιν ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν τεχνικῶν δραστηριοτήτων, νὰ ὑπομνήσῃ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν προγραμμάτων εἰς τὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ προωθήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

1. Προγράμματα.— Ἑπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς.— Συγχρονισμένη κτιριακὴ καὶ ἐργαστηριακὴ συγκρότησις.

Ἀνάγκη μεγάλη δημιουργεῖται, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν Τεχνικῶν Σχολείων, νὰ συνταχθοῦν τὰ προγράμματα, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κάλυψιν τῶν παρουσιαζομένων κενῶν.

Τὰ προγράμματα αὐτὰ τῶν Τεχνικῶν Σχολείων ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς Χώρας. Χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν μελέτην καὶ σύνταξιν τῶν προγραμμάτων αὐτῶν. Διὰ νὰ παρακινήσωμεν ὁμῶς τοὺς νέους νὰ ἀκολουθήσουν τὰ μαθήματα τῶν Τεχνικῶν Σχολείων, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν.

Διὰ μιᾶς πλήρους διαφωτίσεως, ἐπιτυγχάνομεν νὰ κατευθύνωμεν τοὺς νέους, ὅπου αἱ ἀτομικαὶ κλίσεις ἐκάστου ἐπιβάλλουν.

Τὸ Κράτος θὰ ἀναλάβῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν μέριμναν, ὅπως παρουσιάσῃ συγχρονισμένα Τεχνικὰ Σχολεῖα καὶ θὰ λάβῃ ὅλα τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα διὰ τὴν τεχνικὴν μόρφωσιν τῶν στελεχῶν καὶ ἐνημέρωσιν τῶν ἐπὶ τῶν συνεχῶν ἐξελίξεων.

2. Αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος.— Εὐημερία τοῦ Λαοῦ

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει πηγὰς πλούτου ἀνεκμεταλλεύτους τοιαύτας, ὥστε ἐὰν ἐλαμβάνοντο τὰ δέοντα μέτρα, νὰ ἡδυνάμεθα τὰ αὐξήσωμεν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα.

Συγκεκριμένως θὰ ἀναφέρω, ὅτι ὁ βωξίτης, ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ ἄλουμινιον, ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς μετάλλευμα καὶ ἐκεῖ πωλεῖται ὡς χρυσός. Ἐὰν γίνῃ ἐκμετάλλευσις τοῦ χώματος αὐτοῦ, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημά μας θὰ ἡύξανε καὶ θὰ εἶχομεν κέρδος τὸ συνάλλαγμα, ὅπερ θὰ διέθετομεν δι' ἄλλους σκοποὺς.

Χρῶμιον, σιδηροπυρίτης, λιγνίτης καὶ τόσα ἄλλα, θὰ ἡδύναντο νὰ δεκαπλασιάσουν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἐὰν ἐγίνετο ἡ δέουσα ἐκμετάλλευσις. Χρειάζεται συνειδητοποίησις τῶν ἀνθρώπων ποὺ θέλουν νὰ πρωτοστατήσουν εἰς τὸ ἀγαθόν.

Τὸ Κράτος πρέπει νὰ στραφῇ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς Χώρας καὶ διὰ τῆς μορφώσεως τῶν εἰδικῶν τεχνιτῶν νὰ προχωρήσῃ πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως αὐτῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Μόνον μία τοιαύτη στροφή πρὸς τὰς ἀνεκμεταλλεύτους πηγὰς δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ Λαοῦ.

Καὶ αὕτῃ ἡ Γεωργία ἐν Ἑλλάδι πολλὰ δύναται νὰ ἀποδώσῃ, ἐὰν γίνοντο ἐνδεδειγμένα ἔργα.

Θὰ ἀναφέρωμεν ἓν παράδειγμα :

Ἡ Μεγάλη Δημοκρατία τῆς Ἀμερικῆς μᾶς δίδει πολλὰ παραδείγματα μεταβολῆς ξεροτόπων εἰς εὐφορον γῆν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑδραυλικῶν ἔργων, διευθετήσεως ποταμῶν, ἀντλήσεως καὶ κατασκευῆς φραγμάτων. Ἐνα τοιοῦτον μεγάλο ἔργο εἶναι καὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ Τενεσσοῦ, μήκους 1080 χιλιομέτρων μετὰ 21 ὑδροφράκτας.

Ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ 225.000 ἀγροκτῆματα, εἰς ἃ κατοικοῦν 1.350.000 ἄνθρωποι.

Ἐκ τῶν ἀγροκτημάτων αὐτῶν τὰ 20.000 χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀγροτικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐφαρμόζονται τὰ πορίσματα τῆς ἐρευνῶσης γεωπονικῆς ἐπιστήμης. Ἰδρύθησαν ἐξ ἄλλου ἐκεῖ ἐργοστάσια σημαντικῆς παραγωγῆς ἄλουμινίου καὶ ἐπεξεργασίας μετάλλου, ξυλείας καὶ χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων.

Μετὰ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Τενεσσοῦ μετέβαλε μορφήν ἡ περιφέρεια, ἀπὸ πτωχῆς γεωργίας εἰς εὐημεροῦσαν περιοχὴν τῆς Ἀμερικῆς, μετὰ ὑψωμένον τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων τῆς.

Μία τοιαύτη βελτίωσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γεωργίαν θὰ προκύψῃ, ἐὰν θελήσωμεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, ποὺ θὰ εἶναι κυρίως ὑδραυλικά δι' ἄρδευσιν, ἀποστράγγισιν καὶ ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν.

Πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς προσπάθειας ταύτης ἀπαιτοῦνται :

1) Νὰ γίνοντο συντονισμέναι μελέται εἰς ὅλην τὴν χώραν.

2) Νὰ δοθοῦν τὰ τεχνικὰ καὶ ὕλικά μέσα.

3) Νὰ γίνῃ ἐφαρμογὴ τῶν μελετῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν Ἀμερικανῶν εἰδικῶν ἢ ἄλλων Εὐρωπαίων τοιούτων ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων Τεχνικῶν (γεωπόνων καὶ μηχανικῶν).

4) Ἐκ τῶν προειρημένων σαφῶς καταφαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξεως τῆς χώρας μας. Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἀπαιτεῖται μία ἀνεπτυγμένη ἐντοπία μηχανουργία. Πετρελαιομηχαναί, ἠλεκτρικὰ μοτέρ, καὶ αἱ συνήθεις γεωργικαὶ μηχαναί, ἐὰν ὑπῆρχον, ἀφθόνως, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν γεωργίαν καὶ συνεπῶς θὰ εἶχομεν μίαν σημαντικὴν πρόοδον. Σήμερον εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὸν αἰῶνα αὐτόν, ὅπου τὸ ραδιόφωνον, ἡ τηλεόρασις, τὸ αὐτοκίνητον, τὰ ἀεροπλάνα κατέστησαν τὴν ζωὴν τελείως διάφορον τῆς τῶν προηγουμένων γενεῶν, πρέπει νὰ προσαρμολογήσωμεν πρὸς τὰ ἐπιτεύγματα τῆς Τεχνικῆς Ἐπιστήμης καὶ νὰ δημιουργήσωμεν τὰς προϋποθέσεις μιᾶς καλυτέρας ὑπὸ ἔποψιν τεχνικῆς ὁργανώσεως τῆς χώρας.

Ὅρθως λοιπὸν καὶ τὰ σχολεῖα διὰ τῶν τελευταίως ψηφισθέντων Νομοθετημάτων διαρθρώνονται συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας καὶ κατευθύνονται οἱ μαθηταὶ πρὸς τοὺς Τομεῖς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους προβάλλει ἡ σημερινὴ πραγματικότητα.

Θὰ κατορθώσωμεν οὕτω νὰ δημιουργήσωμεν καλυτέρας συνθήκας ζωῆς, νὰ αὐξήσωμεν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα καὶ νὰ παρουσιάσωμεν μίαν συγχρονισμένην κοινωνίαν, ἥς τὰ μέλη θὰ εἶναι ἄνθρωποι ἐνεργητικοὶ καὶ τίμιοι ἐργάται τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης.

Καὶ εἶναι εὐχῆς ἔργον, ὅτι διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν διετέθη σημαντικὸν ποσὸν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ἀναλαμβάνει εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μορφώσῃ τεχνικοὺς ἐπιστήμονας εἰς ὅλους τοὺς Τομεῖς.

Πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ρυθμὸν τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως τῶν μεγάλων χωρῶν καὶ νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰς κρατικὰς ὑποτροφίας πρὸς ἀνάδειξιν τῶν προσώπων ἐκείνων, τὰ ὅποια θὰ ἡγηθοῦν τῶν Τεχνικῶν Τομέων.

Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ προβῶμεν εἰς μίαν πλήρη ἀναδιοργάνωσιν τῆς Τεχνικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως, καὶ νὰ λείψουν οἱ πειραματισμοί.

Συγχρονισμένα προγράμματα, ἐπὶ ἀνδρωσὶς τῶν ἰδρυθησομένων σχολείων μετὰ εἰδικευμένον προσωπικόν, συγχρονισμένη καὶ πλήρης ἐργαστηριακὴ ἐγκατάστασις, εἶναι συντελεσταὶ ἐπιτυχίας καὶ ἀποδόσεως τῶν Σχολείων τούτων.

Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν χώραν μας, οὐ μόνον ἡ σχετικὴ εὐημερία τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν προδοκωμένων ἀγαθῶν ἐκ μιᾶς τοιαύτης ἐπαγγελματικῆς ὀλοκληρώσεως ὅλων τῶν Τομέων τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ Κράτους.

4. Ἠθικὴ ἀνασυγκρότησις.

Ὑπεράνω, ὅμως, ὅλων τῶν προσπαθειῶν τοῦ Κράτους, εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Χώρας.

Χάρις εἰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας ἐπέζησε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἀνεδείχθη ἐπίζηλον καὶ ἐπίφθονον μετὰ τῶν ἑθνῶν τῆς Γῆς.

Δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν σημερινὴν ζωὴν μας, τὴν ἰδικήν μας καὶ τῶν ἄλλων.

λων Ἐθνῶν οὔτε αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι, οὔτε οἱ λοιποὶ παράγοντες, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λείπει εἶναι τὸ ἦθος, ἡ ψυχὴ, ὁ ἄνθρωπος καὶ ἂν αὐτὸν δὲν ἀνεύρωμεν, ἂν αὐτὸν δὲν ἀναπλάσωμεν, ἂν αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ποὺ λείπει ἀπὸ τὴν ζωὴν μας καὶ τὸν μηχανικὸν πολιτισμὸν μας, τὸ στοιχεῖον τῆς ψυχῆς, δὲν ἀποκαταστήσωμεν καὶ δὲν προωθήσωμεν καὶ ἂν, παρὰ τὸν δόλοισιν μηχανικὸν πολιτισμὸν μας, δὲν ὑψώσωμεν ἄλλον ἕνα ὁλόφωτον ψυχικὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς τὴν ὑφήλιον οἱ ἄνθρωποι ὅλοι, τότε, θάττον ἢ βράδιον, τέχνη καὶ ἐπιστήμη, πολιτισμὸς καὶ πρόοδος, φιλοσοφία καὶ θρησκεία, παιδεία καὶ γράμματα, ὅλα αὐτὰ θὰ ὁδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς. Δικαίως λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Μένανδρος: «ὡς χαρίεν ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ».

5. Τεχνικὸς καὶ ἠθικὸς πολιτισμὸς.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην στροφὴν πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ ἠθικὴν πρόοδον, θὰ κατορθώσωμεν νὰ δημιουργήσωμεν τὰς προϋποθέσεις ἐκεῖνας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν χώραν μας ἡ ἀσφάλεια, ἡ τάξις καὶ ἡ εὐημερία, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται πᾶσα πρόοδος καὶ προκοπή.

Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐπιδρᾷ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ἀφοῦ ἡ παρουσία τῆς γίνεται τόσο ἀισθητή, τόσο ἔντονα εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς.

Ἐκεῖνο ποὺ μένει εἶναι τὸ αἶτημα νὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ὥστε νὰ βοηθήσῃ τοὺς συνανθρώπους μας, καὶ μάλιστα τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς.

Αὐτὸ ὅμως τὸ μεγάλο αἶτημα εἶναι ἔργο τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν μας.

6. Ἐκπαιδευτικοὶ καὶ τὸ ἔργον τῶν.

Οἱ ἐκπαιδευτικοί, πρὸς οὓς ἔχει ἀνατεθῇ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν τροφίμων σήμερον εἰς αὐτὴν τὴν στροφὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, καλοῦνται νὰ ἐργασθῶν μετὰ ζήλον καὶ ἐνθουσιασμὸν, διὰ μίαν ἀρτίαν τεχνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν.

Αὐτοὶ πρέπει νὰ μοχθοῦν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας. Αὐτοὶ πρέπει νὰ μοχθοῦν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν Σχολείων καὶ Νσῶν, διὰ τὰς δειροφυτεύσεις, διὰ τὴν ἱδρυσιν δανειστικῶν βιβλιοθηκῶν εἰς χρῆσιν μαθητῶν καὶ γονέων, διὰ τὴν ὁργάνωσιν ψυχαγωγίας, διὰ τὴν ἐθνικοθρησκευτικὴν, τὴν ὑγιεινὴν μόρφωσιν ὅλων.

Αὐτὴ, μετὰ τὰς ἀτίμητα ἑλληνοχριστιανικά ἰδανικά, θὰ ἀναπλάσῃ τὰς ψυχὰς τῶν τροφίμων, αὐτοὶ θὰ μορφώσουν τοὺς χαρακτήρας τῶν.

Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ἐργάζονται πάντοτε διὰ μίαν καλλιτέραν κοινωνίαν, διὰ μίαν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὅποιαν θὰ πρυτανεύουν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ὠραίου, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς, διὰ μίαν αὐτόχρονα κοινωνίαν, εἰς τὴν ὅποιαν αἰετοῦ οἱ πολῖται θὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰς τὴν γενικὴν εὐημερίαν, ἐπ' ἀγαθῇ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους.

7. Συμβολὴ τοῦ Κράτους διὰ τὴν Τεχνικὴν καὶ Ἐπαγγελματικὴν Ἐκπαίδευσιν.

Ἡ συμβολὴ τοῦ Κράτους διὰ τὴν Ἐπαγγελματικὴν καὶ Τεχνικὴν Ἐκπαίδευσιν, δεόν νὰ εἶναι μεγάλη,

Τώρα τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας πρέπει νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις δι' ἑν εὐτυχέστερον μέλλον διὰ τὴν Πατρίδα μας. Συγκεκριμένως εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα: α) διὰ τὴν δημιουργίαν ἀρτίας τεχνικῆς ἐκπαίδευσως, β) διὰ τὴν συγκέντρωσιν ὁλοκλήρου τῆς εὐθύνης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ γ) διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Μέσων Ἐκπαίδευσιν τεχνολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν μαθημάτων, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ παραμεληθῇ τὸ κλασσικὸν πνεῦμα.

Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας ἂς ἐντείνωμεν τὰς προσπάθειάς μας καὶ ἂς ἐργασθῶμεν μετὰ πίστιν καὶ ζήλον διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς Τεχνικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπ' ἀγαθῇ ἡμῶν καὶ τῆς φιλτάτης μας Πατρίδος.

Φίλιππος Σπηλιώτης

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΝ ΕΡΕΥΝΑΝ

Ἐννοια καὶ σκοπὸς τῆς Λαογραφίας.

Ἡ Λαογραφία ὡς ἐπιστῆμη ἐξετάζει τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς, ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς κάθε λαοῦ. Δηλ. ἀσχολεῖται μετὰ τὸν λαϊκὸν ἐκ παραδόσεως πολιτισμὸν σὲ ὅλες τὰς μορφάς του, οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι δημιουργήματα ὀρισμένων ἀτόμων μετὰ εἰδικὴ μόρφωση τεχνικὴ ἢ πνευματικὴ καὶ τοιουτοτρόπως δὲν ἔχουν προσωπικὸν χαρακτήρα. Αἱ ἐκδηλώσεις ποὺ ἀποτελοῦν ὑποκείμενον λαογραφικῆς μελέτης ἔχουν ὡς χαρακτηριστικὰ τῶν γνωρίσματα, πλὴν τοῦ παραδοσιακοῦ, τὸ αὐθόρμητον καὶ τὸ ὁμαδικόν. Ἀσχολεῖται ἡ Λαογραφία μετὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰς λαϊκὰς παραδόσεις, τὰ παραμύθια, τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τοὺς λαϊκοὺς χορούς, τὴν λαϊκὴν τέχνην καὶ γενικὰ μετὰ τὰς ἐκδηλώσεις ἐκεῖνες ποὺ σχετίζονται μετὰ τὴν κοινωνικὴν, ὕλικήν καὶ πνευματικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ. Ἀποτελεῖ «αὐτοτελὴ» ἐπιστῆμη μετὰ ἴδιον ἀντικείμενον ἐρεῦνης, ἰδικὴν τῆς μεθόδου καὶ εἰδικὸν σκοπὸν, τὴν ἐξέτασιν τοῦ κατὰ παράδοσιν λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὅχι μόνον διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν γνωρίαν τῆς ὅλης ψυχοσυνθέσεώς της. Ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστήμης τῆς Λαογραφίας στὴν Ἑλλάδα ἦτο ὁ Νικόλαος Πολίτης, ὁ ὅποιος καὶ καθιέρωσε τὸν ὄρον «Λαογραφία» καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ὡς ἑξῆς: «Ἡ Λαογραφία ἐξετάζει τὰς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ.»

Ἡ ἀξία, ἡ σημασία καὶ ἡ χρησιμότης τῆς Λαογραφίας

Ἡ σημασία τῆς μελέτης τῆς Λαογραφίας ἐνός τόπου ἀπὸ ἐθνικῆς, παιδευτικῆς, ψυχολογικῆς καὶ ἄλλης πλευρᾶς εἶναι σπουδαιότατη, διότι συντελεῖ κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν «τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν ψυχικὴν ἰδιοσυγκρασίαν» κάθε λαοῦ, μετὰ ἄλλους λόγους τὴν ἱστορικὴν του ἐξέλιξιν, συγχρόνως δὲ τὰς ψυχικὰς καὶ δημιουργικὰς δυνάμεις, ποὺ εἶναι οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ στὴν συντήρησιν καὶ ἐξέλιξιν του.

Τέλος ἡ μελέτη αὐτὴ πρέπει νὰ τείνῃ στὸν σχηματισμὸν πλήρους εἰκόνης κατὰ τόπους καὶ χρονικῶς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐπὶ μέρους μορφῶν. Ἡ Λαογραφία γίνεται τοιουτοτρόπως συνδετικὸς

κρίκος της ιστορικής εξέλιξεως του πολιτισμού του λαού. Διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀξία καὶ τὴν σημασίαν τῆς λαογραφίας ὁ Spruner λέγει τὰ ἑξῆς: «Πῶς θέλει κανεὶς νὰ μορφώσῃ, νὰ σώσῃ καὶ νὰ διοικήσῃ ἓνα λαὸν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος τὰς ἀνάγκας, τὰς ἰκανότητας καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ;» Καὶ συνεχίζει... «Μόνον ἡ μετάδοσις λαογραφικῶν γνώσεων, εἰς ἐκείνους, ποὺ εἶναι κεκλημένοι νὰ δημιουργήσουν ἢ νὰ μορφώσουν τὸν λαόν, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ βελτίωσιν. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, πρέπει νὰ εἶναι φορεῖς λαογραφικῶν γνώσεων. Ὁ πολιτικός, ὁ δικαστής, ὁ ψυχίατρος, ὁ κληρικός, ὁ διδάσκαλος χωρὶς λαογραφικὰς γνώσεις οἰκοδομοῦν ἐπὶ ἀσταθῶν βάσεων.» Ἡ Λαογραφία «περισώζουσα ἀκόμη διὰ περισυλλογῆς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὰς κατὰ παράδοσιν ἐνεργείας τοῦ λαοῦ προσφέρει πλούσιον καὶ πολύτιμον ὕλικόν πρὸς ἐμπνεύσεις λογοτεχνικὰς κ.λ.π.». Συμβάλλει δὲ καὶ στὴν ἐπίλυσι πολλῶν ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν προβλημάτων. Βοηθεῖ πολλὰς ἐπιστήμες, δίνοντας πλούσιο ὕλικόν γιὰ τὴν μελέτη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν του ἐκδηλώσεων, σχετικὰ μὲ τὴν ὁρησκεία, τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην κλπ. Παρέχει ἐπίσης πλούσιο ὕλικόν γιὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀγωγήν τῶν παιδιῶν. Γίνεται πηγὴ ἀληθινῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Καλλιεργεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ παίδου πρὸς τὸν γενέθλιον τόπον καὶ τὸ συνδέει ψυχικὰ μὲ τὸ φυσικόν καὶ ἀνθρώπινο περιβάλλον καὶ τὸν τοπικὸν λαϊκὸν πολιτισμόν.

Θέματα τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας

Εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν κέντρον μελέτης τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας καὶ συγκεντρώσεως τῆς λαογραφικῆς ὕλης ἐκ διαφόρων τόπων εἶναι τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον πλουτίζεται κάθε χρόνον μὲ πολλὰς ἀξιόλογες συλλογὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὑπὸ διδασκάλων, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς πατρίδος μας. Γιὰ ὅσους θέλουν νὰ ἀσχοληθοῦν συστηματικὰ μὲ τὴν λαογραφικὴν ἔρευνα καὶ τὴν συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου, καλὸ θὰ εἶναι νὰ συμβουλευθοῦν καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὰς ὁδηγίας τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, σὲ εἰδικὸν τεύχος μὲ τίτλον: «ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ, ὑπὸ ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ, Διευτοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἐκδόσεως 1962». Τὸ βοηθῆμα αὐτὸ ἀποστέλλεται δωρεάν εἰς ὅποιον τὸ ζητήσῃ μὲ σκοπὸν τὸν καταρτισμὸν σχετικῆς λαογραφικῆς συλλογῆς. Παλαιότερον εἶχον κυκλοφορήσει καὶ εἶχον ἀποσταλῇ εἰς διλλους πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν εἰς τρία τεύχη μὲ τίτλον «ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ, ὑπὸ Γ. ΜΕΓΑ, καθηγητοῦ τῆς Λαογραφίας ἐκδόσεως 1951». Παραθέτομεν μερικὰ θέματα τῆς Λαογραφίας ἀπὸ τὸ ὡς ἀνω τεύχος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν «ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ».

I. ΓΕΝΙΚΑ

II. ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Α' Κατοικία, Β' Ἐνδυμα, ὑπόδησις, καλλωπισμός, Γ' Τροφαί, Δ' Γεωργία, Ε' Ἀμπελουργία. ΣΤ' Ἐλαιοκομία, Ζ' Ἄλλαι γεωργικαὶ καλλιέργειαι καὶ ἀσχολίαι, Η' ἔθιμα τῶν γεωργῶν, Θ' Φυτικὸς κόσμος, Ι' Ποιμενικὸς βίος, ΙΑ' Μελισσοκομία, ΙΒ' Κυνήγιον, ΙΓ' Ἀλιεία, ΙΔ' Ζωϊκὸς κόσμος, ΙΕ' Βιοτεχνικός, ὕφαντική, βαφική, πλεκτική, κεντητική, ξυλολογία καὶ ξυλογλυπτική, κεραμική, μεταλλουργία, ἄλλα ἐπαγγέλματα.

III. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Α' Γέννησις καὶ βάπτισις, παιδικὸς βίος, Β' Γάμος, Γ' Τελετή, Δ' Κοινωνικὴ Ὀργάνωσις, Κοινότης, οἰκογένεια, συνεργασία καὶ ἀλληλοβοήθεια, Ε' Χαιρετισμοί, προποσῆς, εὐχαί, κατάραι καὶ ἀφορισμοί — ὅρκοι, βλασφημίες,

VI. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Α' Ὁρησκεία (λαϊκὴ πίστις καὶ λατρεία), Β' Μαγεία, Γ' Λαϊκὴ ἱατρική, Δ' Ἀστρολογία, Ε. Μαντική, ΣΤ' Δημώδης ποίησις, λαϊκοὶ χοροί, Ζ' Μῦθοι καὶ παραμῦθια κ.λ.π. Η' Παραδόσεις, Θ' Παροιμίαι, γνωμικά καὶ αἰνίγματα, ΙΑ, Εὐχαὶ κλπ. ΙΒ' Ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ (ὀνόματα, τοπωνύμια) ΙΓ' Συλλογὴ ἀντικειμένων τοῦ λαϊκοῦ βίου ἢ φωτογράφησις αὐτῶν.

Τρόπος συλλογῆς λαογραφικοῦ ὕλικου

Πολλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου. Ὅλιγοι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐργάζονται μεθοδικὰ καὶ συστηματικὰ, τόσο γιὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν καταγραφήν τοῦ ὕλικου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν μεθοδικήν του κατάταξιν. Οἱ περισσότεροι ἐρευνητὲς στρέφουν τὴν προσοχήν τους καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους σὲ ὠρισμένες μόνον ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς, ὕλικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας (παροιμίαι, δημοτ. τραγούδια κλπ.) μὲ ἀποτέλεσμα ἡ τέτοια ἐργασία νὰ εἶναι μονομερής, δεδομένου ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλες λαϊκὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωνται καὶ νὰ χαρακτηρίζονται ἀσήμαντες καὶ νὰ περιφρονοῦνται.

Ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν λαογραφικὴν ἔρευνα, πρέπει νὰ προσέχουν ὥστε ἡ περιγραφή τοῦ λαογραφικοῦ φαινομένου νὰ στηρίζεται «ὅχι εἰς ἐπιφανειακὴν καὶ ἐπιπόλαιον παρατήρησιν αὐτοῦ». Πρέπει νὰ προσέξουν στὴν ἐπιλογὴν τῶν προσώπων, ἀπ' τὰ ὁποῖα θὰ ἀντλήσουν τὰς πληροφορίες τους. Οἱ πληροφοριοδότες πρέπει κατὰ κανόνα νὰ εἶναι ἀξιόπιστα πρόσωπα. Ἡ προτίμησις πρέπει νὰ στρέφεται πρὸς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, ποὺ κατὰ κάποιον τρόπον δὲν ἐδέχθησαν μεγάλη ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸ σύγχρονον ρεῦμα τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διατηροῦν ἀκόμη ἀνόθευτες τὰς παραδόσεις κλπ. Νὰ προτιμοῦνται ἀκόμη τὰ άτομα ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἰσχυρὴ μνήμην καὶ προπαντὸς ἐκεῖνα τὰ άτομα ποὺ ἔχουν ἰδιαιτέρην προτίμησιν πρὸς ὠρισμένα ἀντικείμενα (παραμῦθια, παραδόσεις κλπ.). Πρέπει νὰ τονισθῇ ἀκόμη, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν λαογραφικὴν συλλογὴν, πρέπει νὰ καταγράφουν τὸ λαογραφικὸν ὕλικόν «καθ' ὑπαγόρευσιν» τοῦ πληροφορητοῦ μὲ πιστὴ ἀπόδοσιν, χωρὶς ἰδικὰς τῶν προσθηκὰς ἢ μεταβολὰς. Νὰ καταγράφονται ἀκόμη καὶ οἱ ἀσήμαντες λεπτομέρειες. Καλὸ θὰ εἶναι σὲ κάθε συλλογὴ νὰ ὑπάρχουν, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον, καὶ φωτογραφίαι καὶ σχεδιαγράμματα. Ἀνάγκη, ἐπίσης, νὰ γράφεται τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ πληροφορητοῦ, οἱ γραμματικὲς τοῦ γνώσεως, ἡλικία κλπ. Γενικῶς, κάθε λαογραφικὴ συλλογὴ πρέπει νὰ διακρίνεται γιὰ τὴν πιστότητα, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν πληρότητα.

Ἡ συμβολὴ τοῦ διδασκάλου στὴν λαογραφικὴν ἔρευνα

Τὸ λαογραφικὸν ὕλικόν κινδυνεύει νὰ χαθῇ. Τὸ κῶμα τοῦ νεωτερισμοῦ ἔχει παρασύρει σχεδὸν καὶ τὸν λαὸν τῆς ὑπαίθρου. Ἡ λαϊκὴ τέχνη σβήνει. Ἡ μηχανὴ ἔχει ἐκτοπίσει τὴν ἐργασίαν τοῦ χειροῦ. Οἱ γραφικὲς ἐθνικὲς ἐνδυμασίαι ἔχουν ὑποχωρήσει στὴν πίεσιν τῆς σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς μόδας. Τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, ὡς καὶ οἱ ἐθνικοὶ μας χοροὶ ἀντικαθίστανται ἀπὸ τοὺς σύγχρονους χορούς. Οἱ γέροντες, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν παλαιὰ φρουρὰ καὶ εἶναι περισσότερο προσηλωμένοι στὶς παραδόσεις, ὀλιγοστεύουν.

Ἄν ἀδιαφορήσῃ ἡ παρούσα γενεὰ διὰ τὴν ἐθνικὴν μας κληρονομίαν,

μέγα μέρος αυτής θα καλυφθῇ συντόμως από τὸν πέπλο τῆς λησμονιάς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ συγκεντρωθῇ τὸ λαογραφικὸν αὐτὸ ὕλικόν, νὰ καταγραφῇ καὶ νὰ φυλαχθῇ ὅσον εἶναι καιρὸς ἀκόμη. Τῇ σπουδαίᾳ καὶ ἀνεκτίμητῃ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἔχει ἀναλάβει, φυσικά, τὸ λαογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ.π.ᾶ. Στὸ ἔργον ὅμως αὐτὸ καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ δασκάλου ἐνέχει σπουδαιότητην σημασίαν, διότι ὁ δάσκαλος ποὺ ὑπηρετεῖ στὸ χωριὸ εὐρίσκεται σὲ συνεχή καὶ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου. Συμμετέχει σ' ὅλες τὶς κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ χωριοῦ, στὰ πανηγύρια, στοὺς γάμους, στὶς γιορτὲς κλπ. Συναναστρέφεται συχνὰ τοὺς γεροντότερους κι' ἀκούει ἀπὸ τὸ στόμα τοὺς πολυτίμες καὶ ἐνδιαφέρουσες παραδόσεις κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ ἀβίαστο. Ὁ κάτοικος τῆς ὑπαίθρου μὲ μεγάλη δυσκολία καὶ ἐπιφυλακτικότητα δίδει πληροφορίες σὲ πρόσωπα ἄγνωστα. Στὸ δάσκαλο ὅμως ἔχει ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, τὸν θεωρεῖ δικό του, διότι διαπιστώνει τὴν συμπόνιαν του, τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἐκτίμησίν του. Βλέπει τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Μὲ μεγάλη ἀκόμη ἱκανοποίησιν τὸν βλέπει νὰ συμμετέχῃ σ' ὅλες τὶς λαϊκὰς ἐκδηλώσεις καὶ νὰ μὴ δειχνῇ περιφρόνησιν πρὸς τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ. Τὸν νοιώθει ψυχικὰ κοντὰ του καὶ τοῦ ἀνοίγει ἐλεύθερα τὴν καρδιά του. Μεγάλῃ λοιπὸν εἶναι ἡ δυνατότητα διὰ τὴν συμβολὴν τοῦ δασκάλου στὴ λαογραφικὴ ἔρευνα καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ συνάδελφοι ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. Εἶναι ἐργασία ἀρκετὰ εὐχάριστη καὶ ἀπὸ τὴν λαογραφικὴ αὐτὴ ἀσχολία ὁ δάσκαλος βοηθεῖται στὴν πληρεστέραν ἐκτέλεσιν τοῦ σχολικοῦ του ἔργου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς συμπληρώνει τὴν πατριδογνωσίαν, ἡ ὁποία συνδέει τὸ μαθητὴ μὲ τὴ γενέθλια γῆ. Τὸ σχολεῖο ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ διδάξῃ στὰ παιδιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ τὰ μυήσει στὰ ἔθιμα καὶ ἔθιμά του. Οἱ τοποθεσίαι τοῦ χωριοῦ, οἱ σπηλιές, τὰ γκρεμισμένα κάστρα, τὰ μοναστήρια κλπ. ἔχουν τὴν ἱστορίαν τοὺς καὶ τὴ δική τους παράδοσιν. Ὁ δάσκαλος, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ ἐπιλογὴ, μπορεῖ αὐτὸ τὸ πλούσιο λαογραφικὸ ὕλικὸ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ κατ'ἀλλῆλα, συνυφαίνοντάς το μέσα στὶς ἐνότητες τῆς Ε.Σ.Δ. Ἀκόμη μπορεῖ νὰ πλουτίσῃ τὴ σχολικὴ βιβλιοθήκην μὲ διάφορα βιβλία λαογραφικοῦ περιεχομένου, στὸ δὲ μάθημα τῆς Ὡδικῆς νὰ διδάξῃ καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τοπικοὺς χοροὺς καὶ τοπικὰ παιγνίδια.

Τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου, ἐφαρμόζοντας τὸ σύστημα τῆς σχολικῆς ἀλλογραφίας, μποροῦν νὰ ζητοῦν καὶ πληροφορίες γιὰ τὰ ἔθιμα καὶ ἔθιμα ἄλλων περιοχῶν τῆς χώρας μας. Στὶς ἐκδρομὰς τοὺς νὰ ἐπισκέπτονται τὶς διάφορες ἱστορικὰς τοποθεσίαι καὶ νὰ μαθαίνουν τοὺς θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις. Καλὸν θὰ εἶναι σὲ κάθε σχολεῖο καὶ σὲ κατάλληλη αἴθουσα νὰ ὑπάρχῃ λαογραφικὸ μουσεῖο τοῦ χωριοῦ, πλουτισμένον μὲ ἔργα τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ τῆς χειρωνακτικῆς ζωῆς. Ἡ διδασκαλία τῆς Πατριδογνωσίας ὁλοκληρώνεται. Ὁ δάσκαλος, μὲ κίνητρο τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν λαόν, θὰ πρέπει νὰ περισυλλέξῃ τὰς διαφόρους πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις, ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ λείψανα τῆς ἐθνικῆς μας κληρονομίας, προτοῦ ὁ ὁδοστρωτήρας τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ τὰ σαρώσῃ καὶ τὰ ἀντικαταστήσῃ μὲ τὴν τυποποιημένη ὁμοιομορφία. Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ συγκεντρώσῃ τὸ πλούσιο λαογραφικὸ ὕλικὸ τῆς χώρας μας, προσφέροντας ἔτσι ἀκόμη καὶ μιὰ πολυτιμὴ ἐθνικὴ ὑπηρεσίαν.

Κ. Ι. Ἰωαννίδης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεωργίου Μέγα, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου: α) Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, τεύχη 3. β) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Λαογραφίαν.
2. Γεωργίου Σπυριδάκη, Διευθυντοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου: Ὁδηγία πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης.
3. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖᾳ.
4. Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «ΗΛΙΟΣ».
5. Περιοδικὸν «ΣΧΟΛΕΙΟ καὶ ΖΩΗ».
6. Περιοδικὸν «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ».

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΟΙ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΕΝΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ

Ἡ προσπάθεια τῆς συγχρόνου ἀγωγῆς, ὅπως καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπο περισσότερο ἄνθρωπο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δαμάσῃ τὴ νέα ζωὴ του καὶ νὰ κυριαρχήσῃ εὐεργετικὰ κι ὠφέλημα ἐπ' αὐτῆς, θεωρεῖται ὡς βασικὸ αἷτημα τῆς ἐποχῆς μας.

Ὅμως, μὲ τὴ γιγαντιαία ἀλματώδη τεχνικὴ πρόοδο, ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τῆς ζωῆς μας μοιάζει πρὸς μίαν πυρετώδη ἔφοδον γεμάτων θόρυβο, συνωστισμό καὶ ταχύτητα. Καὶ ὁ ταχύτατος αὐτὸς ρυθμὸς τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐξωτερικῶν ὄρων τῆς ζωῆς, δημιουργεῖ τὸ ὀξύτατο καὶ ἀγχῶδες πρόβλημα τῆς προσαρμογῆς τοῦ ψυχικοῦ καὶ ἠθικοῦ μας κόσμου ὡς ἀτόμων, στὶς νέες συνθήκες τῆς ζωῆς.

Ἀκόμη, ἔχει ἀρχίσει νὰ διαπιστώνεται, ὅτι ὁ σύγχρονος τρόπος ζωῆς μὲ τὸ ἀδιάκοπο ἄγχος, ἀπομακραίνει τοὺς γονεῖς ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀφήνει χωρὶς στοργή. Καὶ τὰ παιδιὰ μας ποὺ πλάθονται μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι καὶ ὁ καθρέπτης τῶν ἀδυναμιῶν τῆς, σὲ τόσο βαθμὸ, ὥστε τὸ πρόβλημα τοῦ παιδιοῦ ποὺ πάντοτε ὑπῆρχε, στὴν ταραγμένη ἐποχή μας, νὰ ἔχῃ γίνῃ πιὸ δύσκολο καὶ πιὸ σοβαρό.

Συνέπεια δὲ τῆς ἀδιαφορίας ἐκείνων ποὺ εὐθύνονται γιὰ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, εἶναι τὸ πιὸ ἀνησυχητικὸ φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας «ἡ Παιδικὴ ἐγκληματικότητα». Ὁ τύπος μας τακτικὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ παραστρατημένα παιδιὰ τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ οἱ παλαιότεροι, χωρὶς δισταγμὸ λέγουν «τὰ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς μας ἦταν ὁμαλότερα». Τὸ θέμα ποὺ τίθεται τώρα εἶναι: ἡ παιδικὴ φύσις εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ ρέπῃ πρὸς τὸ παραστράτημα ἢ ἄλλοι παράγοντες εἶναι οἱ συντελεστοὶ τοῦ παραστρατήματος.

Ἀπὸ ἐπιστημονικὰ δεδομένα γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς ἀτομικότητος τοῦ νέου ἀνθρώπου, ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο βασικοὺς παράγοντες, τὴν κληρονομικότητα καὶ τὸ περιβάλλον. Καὶ γνωρίζουμε ἀκόμη, ὅτι ἡ κατάλληλη διαμόρφωσις τῶν παραγόντων αὐτῶν, θὰ εἴχῃ σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀρμονικῆς ἐξελίξεώς του.

Ὅμως, ἡ πρώτη παρόρμησις ποὺ ὑπάρχει στὸν ἀρχικὸ πυρῆνα τῆς ἰδιοσυστάσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐνέχει μεγάλη σημασίαν γιὰ τὴν σωματο-ψυχικὴ του ἐξέλιξιν, στὸν τόπο μας ἀγνοεῖται ἢ παραγνωρίζεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συνέρχονται σὲ γάμο.

Καὶ παθήσεις, ὅπως ἡ νευροπάθεια, ἡ τοξικομανία, ἡ φρενοβλάβεια, ἡ σύφιλις κλπ. ποὺ βαραίνουν τοὺς μέλλοντες γεννήτορες ἢ καὶ τὸ γενεαλογικὸ τους δένδρον, γίνονται τιμωρὸς, οὐχὶ τοῦ ὑπευθύνου, ἀλλὰ τοῦ ἀνευθύνου — τοῦ παιδιοῦ — . Καὶ ἡ ἀγωγή δύσκολα θὰ κατορθώσῃ τὶς προδιαθέσεις αὐτῆς τοῦ παιδιοῦ νὰ τὶς διαμορφώσῃ, νὰ τὶς μεταστρέψῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ σωστὴ κατεύθυνσιν. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ καλύτερη θεραπευτικὴ εἶναι ἡ προληπτικὴ, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ σὰν παράγοντας βασικὸς τῆς βελτιώσεως τοῦ γένους μας, ἡ ὑπαρξὴ τῆς ψυχοφυσικῆς υγείας τῶν προσερχομένων σὲ γάμον. Αὐτὸ θὰ τὸ πετύχουμε μὲ τὴ νομοθετικὴ κύρωσιν τοῦ προγαμικοῦ πιστοποιητικοῦ καὶ μὲ τὴν κατάλληλη διαφώτισιν, γιὰ τὴν μεγάλη σημασίαν τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς τεράστιας εὐθύνης ποὺ ἀναλαμβάνει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ γάμον.

Τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννιέται μὲ ὠρισμένες προδιαθέσεις, δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι κακὸς ἀπὸ τὴ φύσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐσωτερικὰς δυνατό-

τητες και για να εκδηλωθούν χρειάζεται μια μέριμνα, για να αναπτυχθούν σωματικά και ψυχοπνευματικά. Και η μέριμνα αυτή, όπως είναι γνωστό, ονομάζεται «Αγωγή». Κι είναι αυτή όχι μόνο δυνατή, αλλά κι επιθυμητή, και μία ανάγκη για τον εξελισσόμενο άνθρωπο, που ζητεί οδηγό στη ζωή.

Έτσι, στα πρώτα χρόνια του παιδιού, που η διαμορφωτική δύναμη της άγωγής είναι μεγάλη, πρέπει να επιδιωχθεί η καταστολή, όσο βέβαια είναι δυνατόν, του εκδηλουμένου κακού από την φύση και η ανάπτυξη της αγαθής κλίσεως. Η έκρίζωση όμως κακών έξεων που δημιουργούνται στο παιδί στα πρώτα του χρόνια, είναι έργο δυσκολώτατο. Γι' αυτό είναι ανάγκη, οι πρωτεύοντες παράγοντες άγωγής του γιγνομένου ανθρώπου, ν' αντιμετωπίσουν την άγωγή του με πνοή, με παλμό, με ενδιαφέρον και με στοργή, για να μη οδηγούνται στο παρασπράτημα νέοι από ηθική εγκατάλειψη και από κακό περιβάλλον.

Και κατά συνέπεια είναι ανάγκη να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης και διαμορφώσεως του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου και το σπουδαιότερο ή εγκαίρως ανακάλυψη των υστερούντων νοητικώς και των δυσαγώνων, ώστε να ελαττωθεί το τρομερό κακό που ώρισμένοι ανήλικοι παρουσιάζουν στην εποχή μας.

Φυσικά, το περιβάλλον άσκει μεγάλη επίδραση επί του εξελισσόμενου ανθρώπου. Κι όρθη όργάνωση του περιβάλλοντος του παιδιού, για την ψυχοσωματική του άρτίωση, πρέπει νωρίς να επιδιωχθεί για να μη του σταθεί εμπόδιο στη ζωή του.

Δυστυχώς, όμως, ώρισμένες μορφές μειονεκτικού περιβάλλοντος, συντελούν στην εκδήλωση του παρασπράτηματος των ανηλίκων.

Α'. Οικογενειακό περιβάλλον

Η οικογένεια είναι το πρώτο σχολείο του παιδιού και μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον παρασκευάζεται για τη ζωή του. Είναι το θερμοκήπιο στο οποίο γεννιέται και μεγαλώνει ο άνθρωπος· είναι ο πυρήνας, εκ του οποίου προέρχεται και σχηματίζεται η κοινωνία, η πολιτεία, το έθνος, η ανθρωπότητα. Αυτό θα γαλουχήση, θα διαπλάση, θα παραδειγματίση, θα προστατεύση, θα προφυλάξη το παιδί, το θεμέλιο και τη βάση της κοινωνίας μας.

Οι γονείς, οι άδελφοί, ή άτμόσφαιρα του σπιτιού, που θα ζήσει τα πρώτα του χρόνια ο άνθρωπος, είναι οι πρώτοι παιδαγωγοί του. Τότε μπαίνουν οι καταβολές και εκείνο που θα γίνει άργότερα ή ψυχική του ιδιοσυγκρασία, ή νοοτροπία, ή ευαίσθησια, ή ήθικος άξονας, ή χαρακτήρας του.

Όστόσο όμως στα άξια και εύεργετικά πλεονεκτήματα της οικογενειακής άγωγής, στέκονται δυστυχώς και βλαβερά μειονεκτήματα.

Γι' αυτό πρέπει να στραφεί σήμερα ή προσοχή μας προς τις οικογένειες εκείνες που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τους όρους της όρθης άγωγής του εξελισσόμενου ανθρώπου και προς τους γονείς εκείνους, τους όποιους δεν τους ένοχλεί ή ιδέα της ευθύνης έναντι των παιδιών τους και οδηγούν αυτά στο παρασπράτημα και στη διαφθορά.

Και τέτοιοι γονείς που βλάπτουν σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά τους είναι:

1ον. Διδάσκουν την άνηθικότητα και την διαφθορά γονείς που είναι χασισοπότες, άλκοολικοί, άνήθικοι. Οι γονείς αυτοί προξενούν το πιο μεγάλο κακό στα παιδιά τους. Γιατί, εκτός του ότι έχουν μεταδώσει κληρονομικώς την έγκληματικότητα, προσπαθούν να δημιουργήσουν αυτά με τα πα-

ραδειγματά τους τέλειους έγκληματίες. Έλβετος λαμπρός ψυχολόγος, έκαμε πρό έτών την έξης παρατήρηση: «Η πείρα με δίδαξε να αρχίζω την επέμβασή μου από τους μεγάλους, οι όποιοι μου έφερναν τα παιδιά στο Σταθμό και με άνησυχία με ίκέτευαν για να τα θεραπεύσω. Όγδοήκοντα φορές στις έκατό ανακάλυπτα ότι αίτια των άνωμαλιών που παρουσιάζουν τα παιδιά στην άνατροφή τους, ήγαν τα θανάσιμα σφάλματα των γονέων των. Και έτσι άφηνα τα παιδιά κι άρχιζα να συμβουλευώ και να σωφρονίζω εκείνους. Τα άποτελέσματα δεν διέψευσαν ποτέ την διάγνώσή μου.»

Η σοφή αυτή παρατήρηση δείχνει το μέγεθος της σημασίας της. Είναι λοιπόν ανάγκη να αρχίσουμε κι έμεις την επέμβασή μας από τους μεγάλους, που τριγυρίζουν το νέο άνθρωπο από τα πρώτα βήματά του στη ζωή, γιατί και στον τόπο μας τα σφάλματα των μεγάλων — των γονέων — έχουν βαρειές συνέπειες στη διαμόρφωσή του.

2ον. Κακοί γονείς είναι εκείνοι που έξαναγκάζουν τα παιδιά τους να ζητιανεύουν ή να εργάζονται περισσότερο από τη δύναμή τους για να ζήσουν αυτοί άνετα. Είναι άποκαρδιωτική ή εικόνα να βλέπης στην εποχή μας μικρά παιδιά να εργάζονται σκληρά ή να έπαιτούν. Επιδάλλεται να άπαλλαγούν από τους ήθικους κινδύνους που είναι έκτεθειμένα.

3ον. Μεγάλο κακό προκεξενούν και οι γονείς εκείνοι που παίρνουν διαζύγιο. Το κήρυγμα της ύλιστικής ζωής στην εποχή μας, προξένησε και προξενεί μεγάλο κακό σε πολλές οικογένειες. Οι άνθρωποι δεσμοί κλονίστηκαν σε μεγάλο βαθμό και το θέαμα της διαλύσεως της οικογένειας προξενεί μεγάλο πόνο. Κουρασμένοι άνθρωποι και με τρικυμισμένη την ψυχή, τακτικά παρελαύνουν στα δικαστήρια για να ζητήσουν την καταδίκη τους και τον καταποντισμό της οικογενείας τους. Το κακό στους άνηλικούς που ζούν με χωρισμένους γονείς, είναι μεγάλο. Σχηματίζουν έσφαλμένη αντίληψη της ζωής, γίνονται νευρικοί και ο εύκολώτερος δρόμος γι' αυτά είναι ο δρόμος της διαφθοράς και του έγκλήματος.

4ον. Έγκληματίες γονείς είναι κι εκείνοι που άποκτούν έξώγαμα παιδιά. Τα παιδιά αυτά παίρνουν το δρόμο της διαφθοράς, γιατί δεν υπάρχουν νόμιμοι γονείς, που θ' άφοσιωθούν με άγάπη γι' αυτά. Το νόθο παιδί αισθάνεται τον έαυτό του, ως κάτι το άποδιωγμένο από την κοινωνία και του δημιουργείται ένα μίσος κατά της κοινωνίας, βασική προϋπόθεση του παρασπράτηματος.

Η ύποτυπώδης αυτή παρουσίαση, φανερώνει ότι μια βασική αίτια του παρασπράτηματος των ανηλίκων, προέρχεται από την επίδραση του μειονεκτικού οικογενειακού περιβάλλοντος, γιατί αυτό από πολύ νωρίς με τις δυνάμεις που διαθέτει, διεργάζεται την προσωπικότητα του νέου ανθρώπου.

Και τώρα έρχομεθα σε άναζήτηση των αίτιών του παρασπράτηματος και σε ένα άλλο έξαιρετικά σημαντικό παράγοντα, το «Κοινωνικό περιβάλλον», του οποίου οι εκδηλώσεις του είναι πολλές, αλλά όρισμένες κακές επιδράσεις του δηλητηριάζουν την ψυχή του εξελισσόμενου ανθρώπου και τον οδηγούν στο παρασπράτημα:

1ον. Τα άκατάλληλα βιβλία. Το κακό έντυπο, που στην εποχή μας άχόρταγα διαβάξει ένα μεγάλο ποσοστό των νέων μας, γίνεται σοβαρό εμπόδιο στην ήθική ανάπτυξή τους. Το κακό έχει φθάσει στο άπροχώρητο, γιατί οι άνήλικοι δεν έχουν άνεπτυγμένη την κρίση τους και δεν μπορούν «να κριτικάρουν φαντασιώδεις θεωρίες και γνώμες», που διαστρεβλώνουν την συμπεριφορά τους. Αν δεν άποστειρώσουμε το άνάγνωσμα του παιδιού από τα μικρόβια της άποσυνθέσεως κι αν δεν προφυλάξουμε τους νέους

μας από τὰ βλαβερὰ, ἄσεμνα, ρυπαρογραφήματα, πού φθείρουν καὶ ἐκφυλίζουν αὐτούς, ὑποστηρίζεται ὅτι καὶ τὰ νήπια θὰ γίνουν διαρρηκτές καὶ ἐγκληματίες. Οἱ φωνές αὐτὲς διαμαρτυρίας, πού ἀκούγονται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς πατρίδος, ἀπαιτοῦν μιὰ θετική καὶ ριζική ἀντιμετώπιση ἀπὸ τὴν Πολιτεία - Ἐκκλησία - Σχολεῖο κι ὁργανώσεις τοῦ κακοῦ αὐτοῦ, πού σὲ ἀνησυχαστικό βαθμὸ περιζώνει τοὺς νέους μας.

2ον. **Ὁ κινηματογράφος.** Στὸν ἐξελισσόμενο ἄνθρωπο πιὸ ἔντονα καὶ ζωηρὰ ἐμφανίζεται «τὸ μιμητικὸ φαινόμενο» τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό, στὸ παιδί, ὁ κινηματογράφος, παίζει μεγάλη σημασία στὴ μορφοποίηση τῆς ψυχῆς.

Μετέχει, ὑποστηρίζει παιδαγωγὸς μας, «ψυχικὰ στὸ ἔργο. Κι ἂν τὸ ἔργο εἶναι μὲ περιεχόμενο διδακτικὸ, τὴν ἐξαγνισμένη ζωὴ τῆς κοινωνίας, τότε ἀναμφισβήτητα σχηματίζει ὀρθὴ εἰκόνα γιὰ τὴν ζωὴ. "Ἄν ὅμως τὸ περιεχόμενο εἶναι διαρρηξίς, φόνοι, δράματα ἐρωτικῆς φύσεως, ληστείες... διαστρεβλώνεται τὸ πνεῦμα τοῦ νέου ἀνθρώπου καὶ ξυπνοῦν τότε τὰ πιὸ ἄγρια ἔνστικτά του».

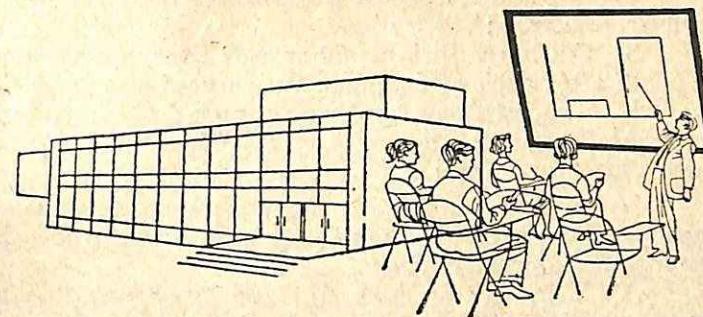
Δυστυχῶς, τὰ περισσότερα ἔργα τοῦ κινηματογράφου στὸν τόπο μας, γίνονται μέσο ἐμφυτεύσεως «τῆς ὑλιστικῆς θεωρήσεως τῆς ζωῆς» καὶ ὅτι ἡ διασκέδαση καὶ ἡ ἀπόλαυση τῆς ὕλης εἶναι ἡ βάση τῆς ζωῆς. Καὶ μὴ μπορώντας νὰ τ' ἀποκτήσουν, ἀγανακτοῦν κατὰ τῶν γονέων, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους. "Ἐτσι, οἱ γονεῖς πού ὀδηγοῦν τὰ παιδιά τους, ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἀδιαφορία, σὲ ἀκατάλληλα κινηματογραφικὰ ἔργα, τοὺς προσφέρουν ἐπιζήμιες τροφές γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ὑγεία. Καὶ παρατηρεῖται ἡ πιὸ δυσάρεστη κατάσταση, νὰ χάνεται γρήγορα ἀπὸ τὰ παιδιά, ἡ παιδικότητά τους καὶ νὰ βιάζονται νὰ ζήσουν κάθε εἶδους περιπέτεια.

Ὁφείλει τὸ Κράτος ν' ἀπαγορεύσει αὐστηρότατα τὰ ἀκατάλληλα κι ἀνάξια κινηματογραφικὰ ἔργα καὶ οἱ γονεῖς ὀφείλουν τὴν ἔλλειψη τοῦ κινηματογράφου ν' ἀντικαταστήσουν στὰ παιδιά τους μὲ τὸ καλὸ βιβλίον καὶ περιοδικὸ καὶ μὲ περιπάτους σὲ ἀξιοθέατα μέρη. Καὶ καθῆκον τους νὰ εἶναι ἡ ἀραιὰ φοίτηση τῶν παιδιῶν τους στὸν κινηματογράφο καὶ μάλιστα σὲ ἔργα ψυχολογικά, σύμφωνα μὲ τὴν ἡλικία τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ μὴ καταντή ὁ κινηματογράφος μέσο διαδόσεως ταπεινῶν ἀνθρωπίνων ἑξεῶν καὶ τάνσεων καὶ νὰ μὴ ρίπτουν τοὺς νέους μας στὴ διαφθορὰ καὶ ἐγκληματικότητα. Γιατὶ «λαοὶ δουλεύοντες εἰς ἀχαλινώτους ὁρμάς, χάνουν ἐν τέλει καὶ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν των καὶ μετ' αὐτῆς πᾶν ἄλλο ἀγαθόν». (Σπ. Καλλιάρχης).

3ον. **Ἡ ἀκατάλληλη κατοικία.** Σοβαρὸ ἐμπόδιο στὴν σωματοψυχικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἠθικὴ διαπαιδαγώγηση τοῦ γιγνομένου ἀνθρώπου, θεωρεῖται καὶ ἡ ἀκατάλληλη κατοικία. Γιατὶ, ὅχι μόνο σπουδαῖες καλὲς ἑξεις κι ἀρετὲς δὲν μποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν στὸ ἀκατάλληλο σπιτί καὶ σὲ ἐλεεινὰ διαμερίσματα, ἀλλὰ δημιουργεῖται στοὺς νέους τὸ κοινωνικὸ μῖσος, ἡ κακομοιριά, ἡ ἀπαισιοδοξία, ἡ φοβία καὶ ἡ καχυποψία. Καὶ μόνο μιὰ ἀνθρωπινὴ διαβίωση τῶν οἰκογενειῶν πού ζοῦν σὲ ἀκατάλληλες κατοικίες, θὰ ἀπομακρύνει τοὺς νέους μας ἀπὸ τὴν σοβαρὴ αὐτὴ σίττα τῆς δημιουργίας τῶν κακῶν ἑξεῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς.

Ἡ παρουσίαση αὐτῆ τῶν αἰτίων πού ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο στὸ παραστράτημα, φανερώνει ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν νέων πού ἐμφανίζουν ὀρισμένες ἑκτροπὲς ἀπὸ τὸ κανονικόν, ὀφείλεται οὐχὶ στὶς ἀρχικὲς καταβολὲς τοῦ ψυχосоωματικοῦ ὁργανισμοῦ τους, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἀνωμαλία ἔχει τὶς ρίζες τῆς ἐξω ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπο, ὡς βιολογικὴ μονάδα, καὶ μέσα στὸ οἰκογενειακὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Ἡ μορφή τῶν διαγωνισμῶν εἰς τὰς Σχολικὰς Ἐκθέσεις

ΑΠΟ ΤΑΣ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ACADEMIE DE PARIS

Πρέπει νὰ συνηθίσουμε νὰ δίδουμε τὰ θέματα τῶν Ἐκθέσεων εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν τελειοφοίτων τῶν Γυμνασίων μας κατὰ τὸ παρατιθέμενον ὑπόδειγμα.

Σούρλας

Ι. Αἱ τρεῖς καλύτερες ἐκθέσεις πού ἐβραβεύθησαν εἰς τὸν ἐφετεινὸν διαγωνισμὸν τῆς Academie de Paris, ἦσαν αἱ κάτωθι:

1) Τὰ δοκίμια τοῦ Montaigne (Essais de Montaigne). "Ἐνα βιβλίον γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές.

"Ἐτσι, ἡ καταστολὴ τοῦ παραστράτηματος εἶναι αἷτημα τοῦ παρόντος μας. Καὶ μποροῦν μὲ ρεαλισμὸ καὶ μὲ ἀντικειμενικὴ μελέτη, νὰ ληφθοῦν ὀρισμένα μέτρα πρὸς συγκράτηση τῶν νέων μας ἀπὸ τὸ δρόμον τοῦ παραστράτηματος. Τὰ μέτρα αὐτὰ πρέπει κυρίως νὰ ἐντοπισθοῦν στοὺς ἐξῆς τομεῖς:

- α) Προστασία τῆς μητρότητος.
 - β) Προστασία τῆς βρεφικῆς ἡλικίας.
 - γ) Ἐγκαιρὴ παραπομπὴ τῶν ψυχικὰ ταραγμένων παιδιῶν σὲ ἰατρικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἐξέταση.
 - δ) Μέριμνα περὶ τῶν δυσαγῶν παιδιῶν.
 - ε) Προστασία τῆς μαθητικῆς ἡλικίας.
 - στ) Ἐπίβλεψη νυκτερινῶν κέντρων διαφόρων κατηγοριῶν, στὰ ὁποῖα καταστρέφεται ἡ ὑγεία τῶν ἀνηλίκων καὶ παρασύρονται στὴ διαφθορά.
 - ζ) Προστασία παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας μας, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τοῦ ρεύματος τῆς ἀστυφιλίας, σιτίζονται στὰ ἀστικά κέντρα καὶ ἀπροστάτευτα, ἀλλὰ ἐκμεταλλεύονται ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδεῖους καὶ ὅσα μένουν χωρὶς ἐργασία, ἀρχίζουν νὰ ἀλητεύουν καὶ νὰ τρέπονται σὲ ἐγκληματικὰς πράξεις.
- "Ἐτσι, νομίζω, ὅτι ἔχει τὸ θέμα, σχετικῶς μὲ τὸ παρόν, τὸ μέλλον τῶν ἀνηλίκων, στὶς κύριες ὁψεις του. Σημερινὸ καθῆκον εἶναι ἡ ἐκκίνηση τῆς μετώπισή του, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ λαοῦ μας.

2) 'Ο θαυμασμός και ή εύσπλαχνία αποτελούν άράγε τὸ ἔμβλημα τοῦ μυθιστορήματος;

3) 'Ο Chateaubriand θύμα τῶν ἀναμνήσεών του.

(Chateaubriant en proie au souvenir).

II. Παραθέτομεν ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐδόθη πρὸς διαπραγμάτευσιν τὸ τρίτον θέμα, δηλαδή: 'Ο Chateaubriant θύμα τῶν ἀναμνήσεών του.

'Απὸ τὸ τρίτον βιβλίον τῶν ἀπομνημονευμάτων του (Memoires d'outre tombe) ἐδόθη τὸ ἐξῆς διευκρινιστικὸν ἀπόσπασμα ὡς ἐρεθισμὸς τῆς σκέψεως τῶν διαγωνιζομένων.

Α'. Στὰ 1817 ὁ Chateaubriand ἐγνώρισε μίαν περίοδον πολιτικῶν πικριῶν καὶ καταθλίψεων.

'Ἐνα ὅμως καλοκαιριάτικο βράδυ, κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς περιπάτου του εἰς τὴν ἐξοχὴν, κατεκλύσθη ξαφνικὰ ἀπὸ μιὰ θύμηση τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀφορμὴ γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν σύνταξιν τῶν ἀπομνημονευμάτων του, τὴν ὁποίαν εἶχε διακόψει ἀπὸ τριετίας.

'Ἰδοὺ δὲ τί λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὸ τρίτον βιβλίον—Μέρος πρῶτον—τῶν ἀπομνημονευμάτων του)¹.

Β'. 'Αφυπνίσθηκα ἀπὸ τοὺς στοχασμούς μου, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχα παραδοθῇ μὲ τὸ κελάδημα κάποιας κίχλης, κουρνιασμένης στὸν ὑψηλότερον κλῶνον μιᾶς σημύδας.

'Αμέσως—ὁ ἦχος αὐτὸς ὁ μαγικὸς—ἐξανάφερε στὰ μάτια μου τὴν μορφή τῆς πατρικῆς κυριαρχίας.

Λησμόνησα τὲς καταστροφές, τῶν ὁποίων πρὸ ὀλίγου ἤμουν μάρτυς καὶ μετεωρισθεὶς ἀποτόμως εἰς τὸ παρελθὸν ξανάζησα τὲς ἐπιπλήξεις ποὺ ἤκουσα νὰ σφυρίζει ἐπανειλημμένως ἡ κίχλα.

Γ'. 'Όταν τὲς ἤκουσα ἤμουν ἐξίσου λυπημένος ὅπως σήμερα. 'Η πρώτη ὅμως αὐτὴ λύπη ἦταν ἐκείνη ποὺ εἶναι ἀπόρροια μιᾶς ἀορίστου εὐτυχίας, ὅταν δὲν διαθέτει τὴν πείραν.

'Αντιθέτως ὅμως, ἡ θλίψη ποὺ δοκιμάζω τώρα, προέρχεται ἀπὸ τὴν γνῶσιν πραγμάτων ποὺ ἐξετιμήθησαν καὶ ἐκρίθησαν. Τὸ τραγούδι τοῦ πουλιοῦ στὸ δάσος τοῦ Comburg μὲ παρέσυρε σὲ μιὰ εὐτυχία ποὺ πιστευα πῶς θὰ τὴν ἐξασφαλίσω, τὸ ἴδιο ὅμως τραγούδι στὸ πάρκο τοῦ Montboisier ἔφερε στὴ θύμησή μου ἡμέρες ποὺ ἔχασα καταδιώκοντας αὐτὴν τὴν ἀνέφικτον εὐτυχίαν.

«Τώρα πιά δὲν ἔχω τίποτε νὰ διδαχθῶ.

Ἔκαμα τὸν κύκλον τῆς ζωῆς».

Chateaubriand

Τὸ ἀκροτελεύτιον δὲ ἐρέθισμα ποὺ ἐδόθη εἰς τοὺς διαγωνιζομένους γύρω ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω ἔκθεσιν, ἦτανε τὰ κάτωθι:

«Χαρακτηρίσατε τὰ συναισθήματα καὶ τὰ λογοτεχνικὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως, τὰ ὁποῖα προσυπογράφουν εἰς τὴν ὡς ἄνω σελίδα τῶν ἀπομνημονευμάτων τὸν ἀντίκτυπον τῆς προκληθείσης λογοτεχνικῆς μουσικότητος.»

Ἄς ἀκούσομε τώρα τὴν βραβευθεῖσαν ἔκθεσιν τῆς μαθητρίας Josette Pringent, μὲ βαθμὸν 18-20.

'Η ἔκθεσις αὕτη—μετὰ δύο ἄλλων ἐπίσης βραβευθεισῶν—ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Figaro Littéraire» (27 Ἰουλίου 1963 σελ. 11).

Ἄς τὴν ἀκούσομε σὲ μετάφραση τῆς ταπεινότητός μας.

1. Chateaubriand, Memoires d'outre - tombe - Première Partie - Livre Troisième.

3. 'Ο Chateaubriand θύμα τῶν ἀναμνήσεών του.

Α' "Όταν ὁ Chateaubriand ἔγραφε τὰ ἀπομνημονεύματά του, ἀφιέρωσε σ' αὐτὰ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς του.

Παρασυρόμενος ὅμως ἐνίοτε εἰς τὴν δίνην τῆς πολιτικῆς ζωῆς, διέκοψε τὴν σύνταξιν τῶν γιὰ ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα.

Στὰ 1817—ὑστερα ἀπὸ τριετὴ ἀργίαν—ἐπανάλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν ἀπομνημονευμάτων του, ἐξηγώντας ἐν ὀλίγοις τὸ αἴτιον ἐκεῖνο, ποὺ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπαναλάβει τὴν ἐργασίαν του.

Β'. "Ἦτανε—λέγει—κάποιος περίπατός του σ' ἓνα πάρκο καὶ τὸ κελάδημα κάποιου πουλιοῦ ἦτανε ἡ αἰτία, ὥστε νὰ ξαναζήσουν στὴν θύμησή του εἰκόνες οἰκογενειακῆς φύσεως ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικίαν.

"Ἔτσι, πολὺ ἐνωρίτερα πρὶν ἢ ὁ Baudelaire ἐξαγγεῖλει τὴν θεωρίαν του περὶ τῶν «ἀντιστοιχῶν ἀνταποκρίσεων», ἐταύτισε τώρα ὁ Chateaubriand τὸν ἦχον καὶ τὸ τραγούδι μιᾶς κίχλης μὲ μιὰ εἰκόνα τοῦ δάσους τοῦ Comburg.

Γ'. Αὕτὴ ἡ ταυτόχρονος γνῶσις ποὺ γεννήθηκε εἰς τὴν ψυχὴν του, ἀπὸ τὸ κελάδημα καὶ τὴν κραυγὴν διαφόρων εἰδῶν πουλιῶν ἐπαναφέρει στὴν θύμησή μας τὸ γεγονός τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Chateaubriand νὰ περιδιαβάσει εἰς τὸ πάρκον, καθὼς καὶ τῆς μεγάλης εὐαισθησίας του γύρω ἀπὸ ὅλους τοὺς θορύβους καὶ τὲς μουσικὰς φωνὰς τῆς φύσεως.

Τὸ δάσος ὅμως τοῦ Comburg ἦτανε γιὰ τὸν Chateaubriand πρὸ παντὸς τὸ σύμβολον τῆς πατρικῆς κυριαρχίας.

'Ο πατέρας του εἶχε ἀσκήσει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὸν πύργον τὸν οἰκογενειακὸν τὸ πᾶν ἐρρυθμιζέτο ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐστηροῦ ἐκείνου ἀνθρώπου καὶ τοῦ παράξενου συγχρόνως γιὰ τὴν συπεριφορὰν του.

Δ'. 'Ο συγγραφεὺς κατελήφθη σὲ λιγάκι ἀπὸ τὲς θύμηςές του, ὡς ἐὰν τὸ πουλί—σὰν κάποιος μάγος—νὰ τοῦ εἶχε ἐξασφαλίσαι μὲ τὸ κελάδημά του ἓνα ταξίδι εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὸ διάστημα καὶ λησμονώντας ἔξαφνα τὲς δοκιμασίες, εἰς τὲς ὁποῖες εἶχε ὑποβληθῇ, λησμονώντας ταυτόχρονα ὅλες τὲς καταθλίψεις τῆς πολιτικῆς του καριέρας, ὅπου ἔπαιζε ἓνα ρόλο σημαντικὸν καὶ ὅπου ἐδοκίμασε μονάχα ἀπογοητεύσεις, ξανάειδε τὸν ἑαυτό του νέον, ξανάφερε στὴν θύμησή του τὲς περιπλανήσεις του τὲς ἐφηβικὰς καὶ ξαφνικὰ ἡ ψυχὴ του κατεκλύσθη ἀπὸ τὰ συναισθήματα ποὺ δοκίμαζε παλαιότερον.

Ε'. Καὶ ὅταν ξανάφερε στὴ θύμησή του «ἐκείνην τὴν πρώτη θλίψη», ποὺ τοῦ εἶχε γεννήσει ἓνα ἀόριστο συναισθημα εὐτυχίας, ἄρχισε νὰ δραματίζεται ὀνειρώδεις ἐπιζήσεις ποὺ εἶχε δημιουργήσει μὲ τὴν ἀδελφὴν του, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ πρώτη ἐμπνεύστρια τῆς Μούσης του.

Πολλοὶ ποιηταὶ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων θὰ στροβιλισθοῦν μὲ τὴν ἴδια ἰδέα.

Πολλὰς φορὲς ἔζησαν κι' αὐτοὶ κάποιο παράξενον καὶ διεισδυτικὸ ὄνειρον, ποὺ εἶχε τὴν προέλευσίν του ἀπὸ κάποια γυναῖκα ἄγνωστη, ποὺ τὴν ἀγάπησαν καὶ τοὺς ἀγαποῦσε ἐπίσης, ἀλλ' ἡ ὁποία κάθε φορὰ δὲν ἔπραξε τὸ ἴδιον, οὔτε ἐπίσης ἔπραξε τὸ ἴδιον κάποια ἄλλη, ποὺ τοὺς ἀγαποῦσε καὶ τοὺς ἐνοιῶθε.

ΣΤ'. Καὶ κάμνει τώρα ὁ Chateaubriand μίαν σύγκρισιν αὐτῆς τῆς περασμένης ψυχικῆς του καταστάσεως καὶ τῆς τωρινῆς.

'Η πείρα τῆς ζωῆς δὲν τοῦ στάθηκε βέβαια τέτοια ὥστε νὰ ἰσχυρισθῇ πῶς εἶναι εὐτυχής, ἀντιθέτως πρὸς τὴν μορφήν ἐκείνην τῆς εὐτυχίας.

την όποίαν όνειροπολούσε κατά την περίοδον της φλογεράς και ένθουσιώδους νεότητός του και πού την αποζητούσε άκόμη.

Αργότερα ό Λαμαρτίνος — όταν κι' αυτός βρέθηκε σέ μιá παρόμοια περίπτωση — θά βρή την εύτυχίαν στήν λησμονιά της και άναφωνεί ό ποιητής αυτός της λίμνης τοῦ Bourget :

« Αντίκρυσσά πάρα πολλά στή ζωή μου, άγάπησα επίσης πάρα πολύ στή ζωή μου.

Στό έξής όμως ή λησμονιά είναι ή εύτυχία μου.»

Ζ'. Ο Chateaubriand δοκίμασε κι' αυτός τό συναίσθημα πού τέλειωσε τή ζωή του πολύ πρόωρα και θά συναντήσουμε ξανά την μοναδική ιδέα του, πώς είναι ένας άνθρωπος τελείως διάφορος από τούς άλλους.

Εν συνεχεία καταπιάνεται μέ τό θέμα πού σχετίζεται μέ την μοίραν του, αντικρύζοντας όμως αυτό τό πρόβλημα, δέν μένει άναποφάσιτος, αλλά παίρνει κάποια λύση.

Ανακύπτει δηλαδή στήν προκειμένη περίπτωση ή επιθυμία του ή σφοδρά γιά δράση και μάλιστα γιά δράση γρήγορη και άνευ καθυστερήσεως.

Ο φιλοσοφικός αυτός στοχασμός του μάς δείχνει σαφώς τί έπεδίωκε άκόμη και είς την νεότητά του, γιατί είναι στοχασμός ενός ανθρώπου νεαροῦ, τοῦ όποίου αί θύμησες είναι πάντοτε νωπές, άλλ' ό όποιος σκέπτεται τώρα γιά τό μέλλον του, σκέπτεται γιά την ύστεροφημίαν του, εάν ληφθῇ ύπ' όψει πώς δέν είχε χάσει κάθε ἔχνος έλπίδος.

Η'. Ανάμεσα από τέτοιες σύντομες σκέψεις, θίγει ό Chateaubriand, άπειρα θέματα πού θά βροῦν άργότερα άπήχηση στοῦς ρωμαντικούς, ένώ τό ύφος του προδιαγράφει επίσης μιάν από τές πηγές της καινούργιας λογοτεχνικής σχολής.

Πράγματι δέ γιά νά διατυπώσει την σκέψη του, βρίσκει τά ποικιλόμορφα μέσα της έκφράσεως.

Έτσι τό λεξιλόγιόν του είναι πλουτισμένο μέ σαφήνειαν.

Ίδου μερικές λεπτομέρειες :

Τό πουλί ήτανε κάποια κίχλα, κουρνιασμένη στον ύψηλότερον κλώνον της σημύδας. Ο Chateaubriand όμως είναι γνώστης τόσο των διαφόρων είδων των πουλιών, όσον και των δένδρων, όπως φαίνεται από την ως άνω διατύπωσίν του.

Εν συνεχεία, διά νά προσδώσει στοῦ κείμενον μιάν ατμόσφαιραν κάπως μυστηριώδη και φανταστικήν, μάς μιλάει γιά την μαγικήν περίοδο των περασμένων του, ενός παρελθόντος του δηλαδή τραγουδισμένου ώσαν νά έπρόκειτο ή γιά κάποιον νεραϊδένιον θρύλον ή γιά κάποια φανταστική φαντασμαγορία.

Επίσης κάμνει χρῆσιν πολλών ρημάτων, πού φανερώνουν την κίνησιν και την δράσιν :

Έβάδισα — Περιέτρεξα — Ας σπεύσομεν !

Αυτές δέ αί προσταγές των παληών του χρόνων μεταφράζουν μιάν άκλόνητον λύσιν και μιάν επιθυμίαν ταχείας δράσεως.

Θ'. Εν συνεχεία, διά νά άντιστή σέ μερικές λέξεις, πού είναι ιδέες τοῦ κειμένου, μεταχειρίζεται την επανάληψιν.

Ημουνά λυπημένος.

Η πρώτη θλίψη μου.

Η θλίψη πού δοκιμάζω.

Κι' όταν θέλει νά δείξει την ματαιότητα των προσπαθειών του, προσφεύγει είς μιάν αντίθεσιν μεταξύ μορφής εύτυχίας, είς την όποίαν έπίστευε πώς την κατέκτησε, και μιās άλλης μορφής εύτυχίας άνεφίκτου.

Τά έρωτηματικά σημεία είς τό τέλος των φράσεων, μάς φανερώνουν τό συναίσθημα της άβεβαιότητας, από την όποίαν κατείχετο γύρω από τά αιώνια προβλήματα τοῦ ανθρώπου, γιά τά όποια κανένας άκόμη δέν έδωκε άπάντησιν. Μέ την φραστικήν όμως διατύπωσίν του, κατορθώνει νά διατυπώσει τά πιό ποικίλα άποτελέσματα.

Ι'. Ενίστε ό ρυθμός της φράσεως είναι κανονικός, ή διατύπωσης όμως είναι ή ίδια σέ δυό μέρη της φράσεως γιά νά δείξει ένα παραλληλισμόν και μιάν αντίθεσιν.

Επί παραδείγματι :

Τό τραγούδι τοῦ πουλιοῦ στοῦ δάσος τοῦ Comburg.

Τό ἴδιο τραγούδι στοῦ πάρκο τοῦ Montboissier.

ΙΑ'. Μερικές φορές όρισμένες φράσεις του θά μπορούσαν νά πάρουν την μορφήν στίχων.

Επί παραδείγματι :

« Δέν έχω πιά τίποτε νά διδαχθῶ, έβάδισα πιό γρήγορα από κάθε άλλον και έκαμα τόν γύρον της ζωής».

Είναι ένας ρυθμός ιδιάζων είς τούς ρωμαντικούς και άποτελούμενος από τρεῖς όκτασυλλάβους.

Ο ρυθμός όμως είναι εκείνος πού εξασφαλίζει μεγάλην μυστικότητα είς τό κείμενον, επικουρούμενος μέ τάς επαναλήψεις τοῦ ίδιου συμφώνου.

Μπορούμε συνεπώς νά ισχυρισθοῦμε ότι ό Chateaubriand κατέχει την τέχνην τοῦ παιγνιδιοῦ τοῦ ὕφους, όπως από ένα όργανον μουσικόν μπορούμε νά άποσπάσομε τές πιό ποικίλες έναλλαγές πρὸς μετάφρασιν της σκέψεως τοῦ μουσικοῦ συνθέτου.

Αυτή δέ άκριβῶς ή όξεϊα ευαισθησία, συνδυασμένη μέ την τελείαν κατοχήν της γλώσσης και μέ την όμορφιά της φράσεως, τόν κατατάσσουν είς την χορείαν των μεγάλων ρωμαντικῶν ποιητῶν.

Στό τέλος τοῦ κειμένου κάμνει μιá σύγκριση μέ έναν ταξιδιώτη πού άναχωρεῖ από κάποιο λιμάνι γιά μιá άγνωστη μοιραία έξόρμησίν του.

Josette Pringent

4. Ετελειώσαμε...

Εάν ή μνήμη μας δέν έδόθη γιά νά ξεχνοῦμε — όπως δυστυχῶς συμβαίνει σέ πολλές περιπτώσεις είς τές σοφιστικές πνευματικές μας έκδηλώσεις — θά έπρεπε, ένθυμούμενοι την μορφήν των έκθέσεων πού διδονται στα Γυμνάσιά μας, καθώς επίσης και εκείνων πού σερβίρονται στα άνώτατα πνευματικά ιδρύματα της πατρίδος μας κατά την περίοδο των εισαγωγικών έξετάσεων, θά έπρεπε, τονίζομε, νά αίσθανόμεθα τό όλιγώτερον έντροπήν, έχοντες ύπ' όψει την μορφήν των ως άνω έκθέσεων, πού καλλιεργούνται στα Γαλλικά Κολλέγια.

Ας έλπίσομεν όμως — άντί νά θρηνηλογοῦμε — πώς ή ως άνω μορφή των έκθέσεων, θά καλυφθῇ κάποτε και είς την σχολικήν μας πραγματικότητα και θά παύσουν οί μαθητές και αί μαθήτρίες μας νά έμπνέονται και νά άντιγράφουν τά γνωστά « Υποδείγματα Έκθέσεων », δηλαδή την μορφήν μιās κονσερβοποιημένης λογοτεχνίας.

Ευριπίδης Σούρλας

Ἀνοίγουμε σήμερα μιὰ συζήτηση, πού ἡ οὐσία της ἀπὸ καιρὸ μᾶς ἐρέθιζε, ἀλλὰ ἐπειδὴ διαπιστώναμε πὼς τὸ κλίμα πού ἐπικρατοῦσε στὸν Κλάδο καὶ τὴν Πολιτεία δὲν ἦταν κατάλληλο, προτίμησαμε νὰ τὴν κρατήσουμε σὲ ἐσωτερικὸ μονόλογο.

Οἱ τελευταῖες ὁμῶς πολιτικὲς ἐξελίξεις στὴν Πατρίδα μας, πού φέρνουν τὴν Πολιτεία πρόθυμη νὰ ὑπηρετήσῃ τὶς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ μας μὲ γενναιοδωρία καὶ προγραμματισμό, μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ πιστέψουμε ὅτι καὶ σοβαρὸ γιὰ τὴ Λαϊκὴ μας Παιδεία μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ὅτι πρέπει κάθε θέμα πού σχετίζεται μὲ τὴ βελτίωσή της νὰ γίνῃ ἀντικείμενο μιᾶς πλατεῖας καὶ γόνιμης συζήτησης ἀνάμεσα στοὺς ὑπεύθυνους παράγοντες τοῦ Κλάδου.

Τὸ θέμα τῆς συζήτησης πού ἐπιθυμοῦμε, εἶναι ἡ δημιουργία Παιδαγωγικοῦ Μουσείου, παρόμοιου μὲ τὰ Μουσεῖα ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ ὁ λόγος πού τὴν ἀνοίγουμε εἶναι ἡ διαπίστωση πὼς ἐλάχιστα εἶναι συγκεκριμένα γνωστὰ στὸν Κλάδο ἡ πραγματικὴ πορεία τῆς Ἑλληνικῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης ἀπὸ τὰ χρόνια πού ἰδρύθηκε καὶ πολὺ πρὶν μέχρι σήμερα.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ Παιδαγωγικὴ, σὰν κάθε ἐπιστήμη, εἶναι μιὰ ἀνθρώπινη προσπάθεια, πού ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ πολὺ μακρινὴ ἀφετηρία, συμπορεύτηκε μὲ τὶς συγγενεῖς της ἀνθρωπολογικὲς ἐπιστῆμες πρὸς καθαρὸς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ μὲ μεθόδους καὶ μέσα πού ἡ πραγματικότητα τῆς προσέφερε, κατέληξε σὲ ἓνα τακτικὸ ἀποτέλεσμα ἐξακριβωμένου ἀξιολογικοῦ περιεχομένου.

Ἡ προσπάθεια ὁμῶς αὐτὴ δὲν ἐτερμάτισε στὴν ἐποχὴ μας, ἀλλὰ ἀντίθετα σχηματοποιήθηκε σὲ πραγματικὴ ἐκστρατεία μὲ περιεχόμενο ὕψους ἐπιδιώξεως καὶ μὲ ἀνταπόκριση, πού καθημερινὰ καθολικεύεται ἀνάμεσα στὰ λαϊκὰ στρώματα.

Τὸ παρὸν πού μᾶς κληροδότησαν οἱ τελευταῖοι πόλεμοι, ἡ τεχνικοοικονομικὴ ἀνάπτυξη, οἱ κοινωνικοπολιτικὲς ἐξελίξεις, ἡ πολιτιστικὴ μας σύνθεση καὶ τὸ μέλλον, πού ἀκαθόριστο διαγράφεται πίσω ἀπὸ τὸ περίγραμμά τοῦ παρόντος, ὑποχρεώνουν τὴν ἐπιστῆμὴ αὐτὴ νὰ μελετήσει τὴ νέα σειρά τῶν προβλημάτων της μὲ αὐξημένη ὑπευθυνότητα καὶ πλατύτερη προοπτικὴ.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς κύριους ὁρους, πού κρίνονται ἀπαραίτητοι γιὰ μιὰ τέτοια θεώρηση τῶν θεμάτων της, εἶναι ἡ ἀξιολόγηση τῆς πείρας, πού συσσωρεύτηκε ἀπὸ τὴν πορεία τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης ὡς τοὺς χρόνους μας. Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον θὰ οἰκοδομήσουν ἐπάνω στὰ στερεὰ παραγωγικὰ στοιχεῖα τῆς πείρας πού ἀπόφερε τὸ παρελθὸν στὸ δημιουργικὸ πέρασμά του. Τοῦτο ἀποτελεῖ βασικὸ θεώρημα κάθε ἐπιστημονικῆς τακτικῆς.

Στὴ χώρα μας, πού στὴν ἀρχὴ πίστεψε στὴν αὐτοδυναμία τῶν πολιτιστικῶν της στοιχείων, παρουσιάστηκε τελευταῖα μιὰ ἐξφρενὴ καὶ σπασμωδικὴ ἀντίδραση ἐνάντια σὲ κάθε στοιχεῖο προγονικὸ. Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν ἐπιστημόνων τοῦ Κλάδου μας βρῆκαν πὼς, δημιουργώντας μὲ ξενικοὺς πυρῆνες μιὰ νέα ἀρχικὴ βάση ἀσυσχέτιστη πρὸς τὶς ντόπιες συνθήκες, θὰ πρόσφεραν τὴν δυνατότητα στὴν Παιδαγωγικὴ μας νὰ δραματισθῇ ἀπὸ ἐκεῖ τὶς νέες ἐπιδιώξεις της καὶ νὰ προγραμματίσει τὰ καινούργια της ἐνέργηματα.

Δυστυχῶς δὲν μπορέσαμε νὰ ξεφύγουμε τὴν ὑπερβολή. Παρ' ὅλη τὴ λειψὴ ὑπαρξὴ καὶ ἀσυντόνιστη δράση τῆς Παιδαγωγικῆς μας, βρέθηκαν καὶ τὰ φωτισμένα μυαλά, πού δέχτηκαν μὲ ἀκρίβεια τὰ ἐρεθίσματα τοῦ καιροῦ τους κι' ἀντέδρασαν μ' ἐνέργηματα περήφανα, ἀχτινοβόλα κι' ὠφέλιμα. Βρέθηκαν ἀκόμα οἱ ἐργάτες στὴν ἐπιστῆμὴ μας, πού μὲ ἐλληνικώτατες σμίλες δούλεψαν τὸν ξενικὸ λίθο, ἔτσι καὶ πού τὴν Ἑλλάδα νὰ λαμπρύνει καὶ τὴν ἰθαγένειά του νὰ διατηρήσει.

Γιατὶ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, τὸ τόσο πλούσιο, ζωντανὸ κι' ἐλληνικὸ νὰ παραμένει ἄγνωστο καὶ οἱ ἀξιακὲς ἀντανακλάσεις του σὲ θεωρία καὶ πράξη νὰ ἀφανίζονται ξεχασμένες, ἀσυσχέτιστες καὶ ἀνεκμετάλλευτες;

Γιατὶ ἡ Ἑλληνικὴ Παιδαγωγικὴ στὸ νέο της ξεκίνημα νὰ περιφρονῇ τὸ ποικίλο διάσπαρτο ὕλικό πού βρίσκεται στὰ συρτάρια καὶ στὰ ντουλάπια ἰδιωτῶν, νὰ μὴ τὸ συγκεντρώσῃ μὲ προσοχή, νὰ τὸ ταξινομήσῃ καὶ νὰ τὸ παρουσιάσῃ γενετικά ἔτσι, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ τὸν ζωντανὸ χάρτη τῆς ἱστορικῆς πορείας της, πορείας πού εἶναι καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ ταυτόχρονα;

Γιατὶ νὰ μὴ συγκεκριμενοποιήσουμε τὸ πέρασμά μας καὶ ἀξιολογώντας το, νὰ ὑπολογίσουμε τὸ στίγμα πού οἱ συντεταγμένες τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Οἰκονομίας συνθέτουν, πρὸς τὸ ὁποῖο θὰ συνεχίσουμε γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς ἀποστολῆς μας;

Σὲ ἰδιωτικὲς βιβλιοθήκες καὶ συλλογὲς ὑπάρχουν πλῆθος παιδαγωγικὰ συγγράμματα, ἐγχειρίδια γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν μαθημάτων, ἀλφαβητάρια, ἀναγνωστικά, ἐποπτικὰ μέσα καὶ ὄργανα διδασκαλίας, ἡμερολόγια ἐργασίας, προγράμματα, εἰκόνες καὶ φωτογραφίες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνηση σχολείων, ντοκουμέντα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῶν μεγαλυτέρων μας παιδαγωγῶν, τὶς κινήσεις συλλόγων, ἐφημερίδες, περιοδικὰ, χρονικὰ παιδαγωγικῶν κινήσεων, μ' ἓνα λόγο μιὰ ἀτέλειωτη σειρά σχολείων πού θὰ ξεκινάει πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτη δασκαλίστικη «βέργα» ὡς τὸ ἐπιδιασκόπιο καὶ τὶς καρτέλλες τῆς ἐξατομικευμένης διδασκαλίας τοῦ σημερινοῦ μας σχολείου.

Ἄν ὅλα αὐτὰ πλουτισθοῦν μὲ προπλάσματα διδακτηρίων, ὁμοιώματα ἐπίπλων, στατιστικοὺς πίνακες, παραστατικοὺς χάρτες, φωτογραφίες ἐνσωματωμένες σὲ ἔντυπα δελεῖα πληροφοριακοῦ περιεχομένου καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο ἢ ἔμπνευση καὶ οἱ δυνατότητες θὰ προσφέρουν, τότε θὰ ἔχουμε ἓνα ὁλοκληρωμένο σύνολο ἀποδεικτικοῦ ὕλικου πού θὰ τεκμηριώνει ἐποπτικὰ τὸ ἐπικὸ πέρασμά μας καὶ θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀρχικὴ πρωτοπλασματικὴ οὐσία τοῦ Παιδαγωγικοῦ μας Μουσείου.

Φανταζόμαστε συγκεντρωμένο ὅλον αὐτὸν τὸν ἀποσιωπημένο ἀλλὰ ζωντανὸ κόσμον νὰ μιλάει μὲ χίλια στόματα στὸν ἐπισκέπτη γιὰ τὴ συμβολή του στὸ ἔθνικόν μας ξεκίνημα, τὰ τολμήματά του, τὶς κατακτήσεις του, τὶς περιοχὲς πού ἀπὸ ἀδυναμία ἄφησε ἀπάτητες καὶ νὰ τοῦ ὑπογραμμίζει τὸ χρέος πού σ' αὐτὸν μπαίνει τώρα νὰ τραβήξῃ μπροστὰ γιὰ μιὰ πρὶν ἀξία διαδοχῇ.

Ὁ ἀντικειμενικὸς αὐτὸς καθρέφτης θὰ μᾶς μεταφέρει στὸ παρελθὸν ὅσο μακριὰ κι' ἂν πέφτει αὐτό, θὰ μᾶς διευκολύνει νὰ μελετήσουμε συγκριτικὰ τὸ παρὸν μας σὲ σχέση μὲ ὅ,τι ἔχουν καταχτήσῃ οἱ ἄλλοι λαοὶ καὶ φωτισμένα νὰ ἀτενίσουμε τὸ αὔριο πρὸς τὸ ὁποῖο ἄξιοι ὁδοιπόροι θὰ βαδίσουμε.

Τὸ Μουσεῖο αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἱερὴ φωτιά, πού στὴ θέρμῃ της οἱ νέοι στρατιῶτες τῆς Λαϊκῆς μας Παιδείας θὰ βάλουν τὶς παρθένες σαγίτες τους, πρὶν τὶς ἀφήσουν γιὰ τοὺς λαμπροὺς στόχους.

Ἐκεῖ, στὴ ζωντανὴ καὶ διαρκὴ αὐτὴ ἐκθεση, θὰ πραγματωθῇ ἡ μελέ-

τη τοῦ φαινομένου τῆς Ἀγωγῆς στήν πατρίδα μας, θά διαλυθεῖ ὁ μῦθος ὅτι τίποτε δέν ἔχει γίνει ἀπό τήν πλευρά μας στήν κοινὴ ὑπόθεση τῆς παγκόσμιας ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα ἡ ἀνοησία ὅτι τίποτε δέν ἔχει ἀνάγκη ἡ Παιδαγωγικὴ μας ἀπὸ τὶς ἀδελφές ἐπιστῆμες τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Οἱ καινούργιες δυνάμεις τῶν διδασκάλων θά ἔχουν πολλὰ νὰ κερδίσουν, μελετώντας στὸ ζωντανὸ αὐτὸ χάρτη τὴν ἄσπαστη σειρὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Γένους γιὰ μιὰ σωστὴ Παιδαγωγικὴ, ἐξαντικειμενισμένη ἐπ' αὐτὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα ἐνὸς τέτοιου Μουσείου.

Ἐξ ἄλλου θά ἐξασφαλισθεῖ ἡ δυνατότητα στὸ νὰ χαραχθεῖ μὲ ἀκρίβεια ἡ προσλαμβάνουσα κοίτη ποὺ θά δεχθεῖ τοὺς χειμάρρους τῶν ξενικῶν πολιτιστικῶν ρευμάτων, ἔτσι ποὺ ὑποχρεωτικὰ νὰ προσαρμοσθοῦν στίς ντόπιες μας συνθήκες.

Εἶναι μιὰ ἰδέα, ποὺ ἂν κριθῇ ἄξια γιὰ συζήτηση, πρέπει νὰ πλαισιωθεῖ μὲ ἀγάπη ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ τὸν Κλάδο, νὰ ἐνδυναμωθεῖ, γιὰ νὰ σταθεῖ ἀνεκφύλιση καὶ νὰ προκόψει. Ἴσως, ἂν πραγματωθεῖ, νὰ ἀποτελέσει τὸν ζωτικὸ πυρῆνα γιὰ πῶς γενναῖες καὶ ἀποφασιστικὲς ἐνέργειες γιὰ τὴν δημιουργία Ἑλληνικῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστῆμης μὲ κάποια αὐτάρκεια ἔμπνευσης καὶ δράσης.

Στὴ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος, ὄργανο συνδικαλιστικῆς ὁργάνωσης τοῦ Κλάδου, ἀνήκει ἡ τιμὴ νὰ ἀναλάβει τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ νὰ ἀναστήσει τὸ πνεῦμα τῶν αἰώνων τῆς Φυλῆς μας καὶ νὰ καλέσει τὸν Ἑλληνισμό σὲ μιὰ πανηγυρικὴ μετάληψη τῆς οὐσίας του.

Δημήτριος Θ. Μαραγγός

ΤΟ ΒΙΩΜΑ ΩΣ ΜΟΡΦΗ ΑΓΩΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Τὸ σχολεῖον, ὡς πολιτιστικὸν μορφωτικὸν ἴδρυμα, ἀποτελεῖ οὐσιώδες μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἐκπέμπεται μὲν ἐξ αὐτοῦ ἓνα ἰσχυρότατον ρεῦμα πνευματικῶν δυνάμεων, τὸ ὁποῖον μορφοποιεῖ τὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ εἰσέρχεται ἡ ζωὴ μὲ ὅλας τὰς ποικίλας μορφὰς ποὺ παρουσιάζει. Ὡς τοιαύτη παιδαγωγικὴ κοινότης διαθέτει ἰσχυρὰς μορφωτικὰς δυνάμεις καὶ ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν καὶ ὡς πρὸς τὸ βάρος τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιδράσεως. Αἱ μορφωτικαὶ αὗται δυνάμεις μορφοποιοῦνται εἰς πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους παιδευτικῆς ἐνεργείας, τοὺς ὁποῖους εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν ὀνομάζομεν μορφὰς ἀγωγῆς. Πρόκειται περὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία, ἡ ἐορτή, ἡ διδασκαλία, ἡ συνήθεια, τὸ παράδειγμα, τὸ βίωμα καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τοῦ παιδαγωγικοῦ τῶν χαρακτηρηστικῶν, ἔχουν μεταφερθῇ εἰς τὴν σχολικὴν κοινότητα καὶ ἀσκοῦν ἐκάστης, ἀναλόγως τῆς φύσεώς της, μεγίστην μορφωτικὴν ἐπίδρασιν.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Παιδαγωγικῆς, ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἀναφέρονται αἱ μορφαὶ ἀγωγῆς, ἀλλὰ ἐκάστοτε καὶ ἀπὸ τοὺς διαφόρους παιδαγωγοὺς δίδεται μεγαλυτέρα σημασία εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἐξ αὐτῶν. Ἄλλοτε τονίζεται ἡ παιδευτικὴ σημασία τῆς διδασκαλίας (Ἑρβατιανὸν σχολεῖον), ἄλλοτε εἰς τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν ἐργασίαν (σχολεῖον ἐργασίας), ἄλλοτε εἰς τὴν ἐορτήν, τὸ παιγνίδι, τὰ βιώματα (βιωματικὴ Παιδαγωγικὴ) κ.ο.κ.

Πάντως ὅλαί αἱ μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται ὑπὸ

τοῦ σχολείου μὲ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτηρὰ καὶ νομοτέλειαν ἐκάστης καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰ ἐξελικτικὰ στάδια τοῦ παιδιοῦ, διότι ὅλα ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πολυσύνθετον φύσιν τῶν μαθητῶν καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀγωγήν καὶ ὁλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητός των.

* * *

Ἰδιαίτεραν καὶ ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς ἀγωγῆς κατέχει τὸ βίωμα, διότι ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν καὶ οὐσιωδεστέραν περιοχὴν τῆς παιδικῆς ζωῆς καὶ συνδέεται μὲ ὅλας τὰς ἐν τῷ σχολείῳ μορφὰς τῆς ἀγωγῆς.

Ἡ λέξις βίωμα, παραγομένη ἐκ τοῦ ρήματος βιώ-ω, συναντᾶται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ τρόπου ζωῆς εἰς τὸν Πλάτωνα¹, τὸν Ἀριστοτέλην² καὶ ἄλλους ἀρχαίους συγγραφείς, ὡς καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην³. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ὁρολογίαν, χρῆσιν τοῦ ὅρου βίωμα ἔκαμεν ἐσχάτως ἡ Φιλοσοφία διὰ τῶν Dilthey, Spranger, Krueger, Scheller καὶ ἄλλων, τὴν ὁποῖαν ἠκολούθησεν κατόπιν ἡ Ψυχολογία καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ⁴.

Εἰς τὴν ψυχολογικὴν του σημασίαν βίωμα εἶναι ἔντονον ψυχικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ἐπαφῆς του μὲ τὸ περιβάλλον (φυσικὸν καὶ πνευματικὸν) καὶ μὲ τὸν κόσμον τῶν ἀξιών. Εἶναι «ἐν τμήμα πλήρους ζωῆς»⁵, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέχουν ὅλαι αἱ ψυχοφυσικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, περιβαλλόμεναι ὑπὸ ἐντόνου συναισθηματικότητος καὶ τὸ ὁποῖον παρσμένει ζωηρὸν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του καὶ κατευθύνει τὴν πορείαν αὐτῆς. Εἶναι μιὰ καθολικὴ ψυχικὴ δύναμις, ἡ ὁποία καλύπτει τὸ σύνολον τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ χειραγωγεῖ ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου καὶ τὸ ὠθεῖ πρὸς βούλησιν καὶ δράσιν. Αὐτὸ εἶναι ὁ κυρίαρχος καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς ἀτομικότητος, τοῦ χαρακτηρὸς καὶ τῆς προσωπικότητος.

Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ ἀλλεπάλληλος σειρὰ βιώσεων, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται συνειδητὴ ἡ περιβάλλουσα τὸν ἄνθρωπον πραγματικότης καὶ ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν καὶ ἀξιών. Γεννῶνται ἀνὰ πᾶσαν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, στρεφόμεναι πρὸς τὸν ὕλικόν καὶ πνευματικὸν κόσμον.

* * *

Τὰ βιώματα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὰς ἐξῆς ιδιότητας:

α) Τὴν ἔντασιν, ἡ ὁποία συνοδεύει τὴν δημιουργίαν τοῦ βιώματος, ὥστε νὰ κινητοποιῇ ὁλόκληρον τὸν ψυχοφυσικὸν ἄνθρωπον εἰς ἐνέργειαν καὶ δράσιν.

β) Τὴν διάρκειαν, ὡς συνοδεύοντα τὸν ἄνθρωπον καθ' ὅλην τὴν ψυχικὴν του ζωὴν.

γ) Τὴν εὐκολίαν, μετὰ τῆς ὁποίας ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην, καὶ

δ) Τὴν ἀναλογίαν, ἥτοι τὴν κατὰ διάφορον τρόπον βίωσιν εἰς ἐκάστην ἐξελικτικὴν βαθμίδα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐχομεν βιώματα ἀτομικά, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βιοῖ τὸ ἄτομον μόνον του, κοινωνικά, ἐκεῖνα ποὺ βιοῦνται ἐν τῇ κοινωνίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων, πραγματικά βιώματα, ὅσα προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου τῆς πραγματικότητος καὶ

1. Πλάτ. Φαῖδρ. 113D. Νομ. 872C.

2. Ἀριστ. Ἠθικὰ Νικ. 9, 8, 9, ὁμοίως 10, 9, 11.

3. Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ΚΣΤ' 4.

4. Ἀξιόλογον παρ' ἡμῖν ἐργασίαν ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Θ. Γιαννακοπούλου: Τὸ βιωματικὸν σχολεῖον εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν. 1949.

5. Κ. Σπεττοιέρη: Ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Σελ. 136.

αξιολογικά βιώματα, ὅσα δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ἀξιών. Ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν εἰδῶν, βασικὴν θέσιν κατέχουν τὰ ἀτομικὰ βιώματα, διότι ταῦτα ἀποτελοῦν τὸν θησαυρὸν τῆς ἀτομικότητος, διαφοροποιοῦν τὰ ἄτομα καὶ συντελοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος⁶.

* * *

Ἡ σημασία τῶν βιωμάτων διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγίστη. Δι' αὐτῶν τὸ ἄτομον κατανοεῖ τὴν ζωὴν, μετέχει αὐτῆς καὶ προάγει τὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦ βιώματος προάγεται ἡ γνῶσις, πλουτίζεται τὸ συναίσθημα, ἰσχυροποιεῖται ἡ βούλησις, καλλιεργεῖται ὁ χαρακτήρ καὶ ὠριμάζει ἡ προσωπικότης. Ὁρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἡ βάσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου βίου».

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, ἡ θρησκεία, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ γενικῶς ὅλαι αἱ περιοχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν θὰ ἐδημιουργοῦντο καὶ δὲν θὰ ἐκαλλιεργοῦντο ἄνευ τοῦ βιώματος. Τὸ βίωμα τροφοδοτεῖ πᾶσαν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὠθεῖ πρὸς πᾶσαν γενναίαν καὶ ὑψηλὴν πρᾶξιν. Δι' αὐτοῦ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου γίνεται πλήρης νοήματος καὶ περιεχομένου.

Εἰς τὴν Ψυχολογίαν τὸ βίωμα κατέχει μεγάλην σημασίαν ὡς μέσον διερευνήσεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Felix Krueger, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ τὴν γενετικὴν ἐρμηνείαν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, θεωρῶν ὅτι πᾶν ψυχικὸν γεγονός εἶναι συνυφασμένον μετὰ τῆς προηγουμένης πείρας τοῦ ἰδίου ἀτόμου, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τὴν πείραν τοῦ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποξενωθῇ καὶ νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος, ἐξετάζει τὰς βιώσεις, εἰς τὰς ὁποίας διατηρεῖται ὁ ἐκ τοῦ παρελθόντος ψυχικὸς κόσμος. Εἰς τὰς βιώσεις αὐτὰς εὐρίσκει τὰ στοιχεῖα τῆς πείρας, ἅτινα ἀναφαίνονται κατὰ τοὺς γνωστοὺς ψυχολογικοὺς νόμους καὶ ἅτινα προκαλοῦν τὰς ἀφομοιώσεις ἢ ἄλλας συνυφάνσεις ψυχικῶν γεγονότων, εἰς τὰς ὁποίας κατόπιν ἐπιλογῆς ἐπικυριαρχεῖ ὠρισμένη κατάστασις ἢ κατεύθυνσις. Οὐδέποτε π.χ. αἱ ἐκ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων προκαλούμεναι βιώσεις παρουσιάζουν περιεχόμενον, ὅπερ εἶναι ἀπαύγασμα τῶν ἐξωτερικῶν μόνον ἐρεθισμῶν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν βιώσεων τούτων κατανοοῦμεν, μετὰ τῶν αἰσθητικῶν τούτων δεδομένων συνυφαίνονται τὰ διὰ τῆς μνήμης συγκρατούμενα γεγονότα τῆς πείρας, ὁ συναισθηματικὸς ἐκ τούτων ἀντίκτυπος, αἱ διὰ τῆς φαντασίας διαρθρούμεναι προθέσεις ἡμῶν κ.ο.κ.

Διὰ τὴν ψυχολογικὴν διερεύνησιν τοῦ ἀτόμου ἐπίσης χρησιμεύουν τὰ βιώματα, διότι δι' αὐτῶν ἐπαναφέρονται εἰς τὴν μνήμην περιστατικὰ παρελθούσης ζωῆς, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν τὸν μετέπειτα βίον καὶ καθίσταται διὰ τούτων περισσότερον σαφὴς ἡ παρούσα ψυχικὴ κατάσταση τοῦ ἀτόμου. Οὕτω διὰ τῶν βιωμάτων ἀποκαλύπτεται ὁ παραστατικὸς κύκλος τοῦ παιδιοῦ, ὁ συναισθηματικὸς τοῦ κόσμος, αἱ ὁρμαί, τὰ ἐνστικτὰ του, ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἀτομικότης του.

Ὁμοίως, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰς παραλλαγὰς, τὰς ὁποίας πρὸς ἀλλήλα παρουσιάζουν τὰ ἐξελικτικὰ στάδια τῆς ψυχικῆς ζωῆς, μεταξὺ τῶν ἄλλων μέσων ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας καὶ τὰ ὁποῖα καταδεικνύουν τὴν διαφοροποίησιν τῆς ψυχῆς ἐκάστου σταδίου, τὸ χαρακτηριστικώτερον εἶναι αἱ βιώσεις. Οὕτω διὰ μέσου τῶν βιώσεων γνωρίζομεν π.χ. τὴν στρο-

6. Κ. Θ. Γιαννακοπούλου : Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 27.

7. Κ. Ι. Δημητροπούλου : Ἐξελικτικὴ Ψυχολογία 1954, σελ. 47.

φὴν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἢ πρὸς τὸν ἰδανικὸν κόσμον κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν κ.ο.κ.

* * *

Κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς ἀντικατοπτρίζουν ψυχικὸν βίον μὲ τάσεις καὶ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι συμπεπλεγμένα, συγκεχυμένα, ἀφανῆ καὶ ἀκαθόριστα. Ὡς ἐκ τούτου τὸ νήπιον παρουσιάζει ζωὴν μονομερῆ, ἀπλὴν καὶ σκοτεινὴν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζει μία ἀφανὴς καὶ ἀδιάσπαστος ὀλικὴ βίωσις. Ἀργότερον ἀναφαίνεται κάποια ἀξιολογικὴ καὶ ποιοτικὴ χροιά τῶν βιωμάτων καὶ ἐπέρχεται βαθμηδὸν ἀποσαφήνισις τῶν πρώτων ἀδισιρέτων βιώσεων.

Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὸ παιδί στρέφεται πρὸς τὸ πραγματικὸν περιβάλλον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἀντλεῖ τὰς βιώσεις του. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην φάσιν τῆς παιδικῆς ἡλικίας χαρακτηρίζονται τὰ βιώματά του ἀπὸ τὴν μαγικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην φάσιν (σχολικὴν ἡλικίαν) ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία χαρακτηρίζεται διὰ τὸν ἀπέραντον πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν βιωμάτων. Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ δημιουργοῦνται καθημερινῶς βιώματα θρησκευτικῆς, οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς, ἐθνικῆς καὶ φυσικῆς ζωῆς, βιώματα ἐκ παιγνιδίων, ἐκδρομῶν, ταξιδίων, ἑορτῶν, βιώματα ἐκ τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ ζωῆς, τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς, διαφόρων εὐχαρίστων καὶ δυσαρέστων γεγονότων κλπ., τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Τὰ παιδικὰ βιώματα εἶναι κυρίως πραγματικοῦ περιεχομένου καὶ ἀτομικά. Εἶναι δὲ ἀνάλογα πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ περιβάλλοντός των (οἰκογενειακῆς, οἰκονομικῆς, θρησκευτικῆς, φυσικῆς κλπ.). Πηγὴ τῶν παιδικῶν βιωμάτων εἶναι κυρίως ἡ στενωτέρα πατρὶς μὲ ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, γεννῶνται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τοῦ περιβάλλοντος.

* * *

Τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὸ μεγαλύτερον καὶ σπουδαιότερον τμήμα τῆς παιδικῆς ζωῆς, ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸν βιωματικὸν κόσμον τῶν τροφίμων του, ἵνα ἀφ' ἐνὸς θεμελιώσῃ τὸ παιδευτικὸν τοῦ ἔργον ἐπὶ τοῦ πλοῦτου τῶν βιώσεων τοῦ ἐρχομένου εἰς τὸ σχολεῖον παιδιοῦ, ἀφ' ἑτέρου τὴν ὅλην μορφωτικὴν καὶ διδακτικὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπιτελεῖ μέσα εἰς βιωματικὴν ἀτμόσφαιραν. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ εἶναι δυνατόν νὰ διαπλασθῇ καὶ νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν ὀρίμανσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν.

Πᾶν ὅ,τι θέλομεν νὰ μείνῃ μόνιμον κτῆμα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ (γνώσεις, ἱκανότητες, συνήθειαι, ἀρχαί, ἰδέαι, ἰδανικά κλπ.), πρέπει νὰ τὸ μεταγγίσωμεν εἰς αὐτὴν περιβεβλημένον ἀπὸ τὴν συναισθηματικὴν θερμὴν τῆς βιώσεως. Ὅλαι αἱ μορφαὶ ζωῆς καὶ ἐνεργείας εἰς τὸ σχολεῖον, ὁλόκληρον τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον περιβάλλον αὐτοῦ πρέπει νὰ ὀμιλῇ καὶ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τῶν μαθητῶν διὰ τῆς διεισδυτικῆς καὶ ἀναμοχλευτικῆς δυνάμεως τῶν βιωμάτων.

Ἡ αἶθουσα διδασκαλίας μὲ τὴν καθαριότητα, τὸν κανονικὸν καὶ πλοῦσιον ἀερισμόν, τὰ ἀπλὰ καὶ ἐλαφρὰ χρώματα, τὰ ἄνετα καὶ καθαρὰ θρανία, τὰς καταλλήλους εἰκόνας καὶ ἐπιπλα, τὴν καλαισθητικὴν διαρρύθμισιν τῶν ἀντικειμένων κλπ., δημιουργεῖ εἰς τοὺς μαθητὰς συναισθήματα εὐάρεστα καὶ τοὺς προδιαθέτει εὐμενῶς διὰ τὸν χώρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιτελεῖται τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότερον μέρος τῆς σχολικῆς ἐργασίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ αἶθουσα μὲ τὰς προαναφερθεῖσας προϋποθέσεις ἀποτελεῖ μίαν πηγὴν ἀσυνειδήτου βιωματικῆς ἐπιδράσεως.

Ὁμοίως καὶ ὁ ἐκτὸς τοῦ σχολείου χώρος, τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ σχολικοῦ κήπου, πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὀργανωμένος, ὥστε νὰ δημιουργῇ πλούσια καὶ εὐάρεστα βιώματα εἰς τοὺς μαθητὰς.

Ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν του συγκρότησιν καὶ τὸν πλούσιον συναισθηματικὸν κόσμον, τὸν ἀκέραιον χαρακτήρα καὶ τὴν αξιοπρεπῆ ἐμφάνισίν του, τὴν παιδαγωγοῦσαν ἀγάπην του καὶ τὴν παιδευτικὴν δραστηριότητά του γίνεται πηγὴ ὑψηλῶν βιώσεων εἰς τοὺς μαθητὰς του, οἱ ὅποιοι ἔχουν βαθεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν.

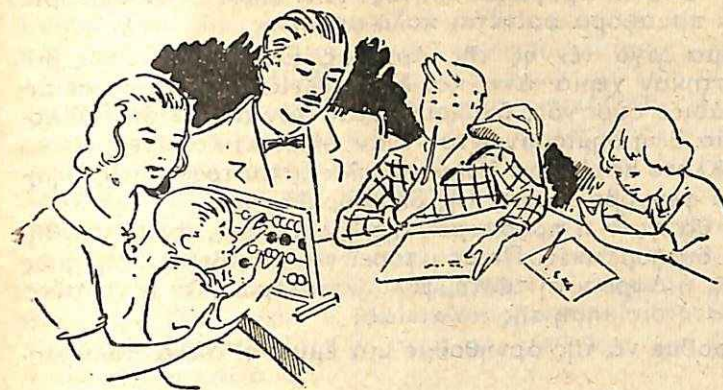
Καὶ ἡ διδασκαλία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν μορφήν τῆς παιδευτικῆς ἐνεργείας, πρέπει ἐπίσης νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν βιωμάτων τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ προπάντων ἡ ἴδια νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ ἀφήνῃ ἔντονα καὶ πλούσια βιώματα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκπαίδευσιν (Α' καὶ Β' τάξεις), ἡ καταλληλοτέρα μορφή διδασκαλίας εἶναι ἡ Ἑνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία, ἡ ὁποία ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ βιώματα τῶν μαθητῶν καὶ μεταδίδει τὰ διδασκόμενα διὰ τῆς βιωματικῆς διδασκαλίας. Εἰς τὰς μεγαλύτερας τάξεις, ὅπου τὰ μαθήματα διδάσκονται κεχωρισμένως, δι' ἕκαστον μάθημα καὶ δι' ἕκαστην ὥραν διδασκαλίας χρειάζεται νὰ δημιουργηθῇ κάποιο ψυχολογικὸν κλίμα, ἀνάλογον πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν φύσιν τοῦ μαθήματος καὶ μία συναισθηματικὴ ἀτμόσφαιρα βιωμάτων, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μαθητὴς θὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν διδασκόμενον. Καὶ ἕκαστη διδασκαλία εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργῇ ποικιλίαν βιωμάτων (θρησκευτικά, ἠθικά, κοινωνικά κλπ.), ἀλλὰ πάντοτε κεντρικὴν θέσιν θὰ κατέχῃ τὸ βίωμα, τὸ ὁποῖον προκαλεῖται ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ μαθήματος καὶ τὸ ὁποῖον θὰ δίδῃ τὴν χροιάν καὶ εἰς τὰ ἄλλα δευτερεύοντα βιώματα. Εἰς μίαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν π.χ. θὰ δημιουργηθῇ ἔντονον θρησκευτικὸν βίωμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ μεταδοθῇ τὸ κεντρικὸν θρησκευτικὸν γεγονός τῆς διδασκαλίας καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ πάρουν θρησκευτικὴν χροιάν τὰ ἠθικά, τὰ κοινωνικά κλπ. βιώματα ποὺ τυχόν θὰ δημιουργηθοῦν κατὰ τὴν διδασκαλίαν.

Ἀλλὰ τὸ σχολεῖον δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃ ἀνεκμετάλλευτα τὰ βιώματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὰ διάφορα γεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ μαθητοῦ. Αἱ ἐορταί, αἱ πανηγύρεις, οἱ γάμοι, αἱ βαπτίσεις, αἱ κηδεῖαι, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, αἱ ψυχαγωγίαι, τὰ τραγούδια, τὰ διάφορα οἰκογενειακά γεγονότα (γέννησις, θάνατος, ἀποχωρισμός, ἐπάνοδος ξενιτευμένου κλπ.), ἡ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ τῶν γονέων, αἱ οἰκογενειακαὶ συναναστροφαί, τὸ σπιτικὸν περιβάλλον, ἡ ἐκκλησία, ὁ δρόμος, τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἐποχῶν καὶ γενικῶς πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν «βιωματικὴν πραγματικότητα» ποὺ λέγεται πατρίς⁸ δημιουργεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν μίαν ἀπέραντον ποικιλίαν ἐντόνων βιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πολύτιμον ὕλικόν διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ σχολεῖον.

Κατὰ τὰς παρουσιαζόμενας ἐκάστοτε εὐκαιρίας, πρέπει τὸ σχολεῖον νὰ συμμετέχῃ εἰς γεγονότα τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἀντλήσῃ ὑψηλὰ καὶ μορφωτικὰ βιώματα καὶ νὰ προστατέῃ τοὺς μαθητὰς, τὰ βιώματα τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις δὲν συντελεῖ εἰς τὴν μορφωτικὴν ἀνύψωσιν τῶν.

Τέλος, ὅλαι αἱ ὑπόλοιποι μορφαί τῆς ἀγωγῆς, ὅπως εἶναι ἡ ἐορτή, τὸ παιγνίδι, ἡ ἐργασία κλπ., πρέπει νὰ διαποτίζονται ἀπὸ βιώματα καὶ νὰ δημιουργοῦν βιώματα.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς παιδαγωγοὺς τονίζεται ἡ θεμελιώδης ἀξία καὶ ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐορτῆς «διὰ τὰ βαθύτερα στρώματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυ-

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΙΣΑΜΕ ΣΗΜΕΡΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

1) Ἄν εἶναι δυνατό νὰ ἀραδιάσῃ κανεὶς σὲ βιβλιοθηκὲς τὰ ἀξιόλογα συγγράμματα τῶν π.Χ. καὶ μ.Χ. ἀνδρῶν συγγραφέων (Ἑλλήνων φυσικά)

χῆς»⁹. Δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται ἡ βίωσις ὅλων τῶν περιοχῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ζωῆς (θρησκεία, τέχνη, ἐθνικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παρελθόντος) καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελοῦν «συμπλήρωμα καὶ ὅσον ἐνδέχεται ὁλοκλήρῳσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς». Τότε ὅμως δημιουργεῖ μορφωτικὰ βιώματα ἡ ἐορτὴ καὶ συμβάλλει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχολείου, ὅταν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι παιδαγωγικὸν καὶ ὀργανοῦται κατὰ τρόπον ἀπλοῦν καὶ παιδικόν¹⁰.

Καὶ τὸ παιγνίδι, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τοῦ K. Groos χαρακτηρίζεται ὡς «ἡ οὐσιαστικωτέρα παιδαγωγικὴ κοινότης τῆς παιδικῆς ἡλικίας» καὶ τοῦ ὁποίου ὁ ψυχολογικὸς χαρακτήρ εἶναι τὰ ἔντονα καὶ εὐχάριστα βιώματα, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ, πρέπει νὰ καταλάβῃ εὐρείαν θέσιν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ζωὴν τοῦ σχολείου¹¹.

Τέλος ἡ ἐργασία, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται εἰς τὸ σχολεῖον ὑφ' ὅλης αὐτῆς τὰς μορφὰς (διδασκαλία, ἀκρόασις, ἀνάγνωσις, γραφὴ, ἀσκήσεις, προφορικαὶ καὶ γραπτὰ ἐκφράσεις, ἀναπαραστάσεις καὶ ἀπεικονίσεις, συλλογαὶ καὶ κατασκευαὶ κλπ.) πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς μαθητὰς πλούσια βιώματα, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑνὸς θὰ προάγουν τὴν ἐξέλιξιν καὶ μόρφωσιν τῆς ψυχῆς τῶν, ἀφ' ἑτέρου θὰ συνδέουν αὐτοὺς μὲ τὴν ἐργασίαν.

Γενικῶς τὸ βίωμα πρέπει ν' ἀποτελῇ μίαν θεμελιώδη ἀρχήν, ἡ ὁποία διέπει τὴν ὅλην ζωὴν καὶ λειτουργίαν τοῦ σχολείου. Διότι τὸ βίωμα ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτεραν δύναμιν καὶ τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου μεταγγίζεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ἡ βιωματικὴ ἐνότης Πατρίς - Ἄνθρωπος - Κόσμος - Θεός.

Ἀλέξανδρος Κακαβούλης

8. Π. Γ. Κοροντζῆ: Εἰδικὴ Διδακτικὴ, τόμ. Α', σελ. 51.

9. F. Hördt — Μετ. Π. Δ. Ζερβοῦ: Θεμελιώδεις μορφαί τῆς Ἀγωγῆς, σελ. 170.

10. Περιοδικὸν «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή», τόμ. 1958, σελ. 37.

11. Γ. Κοροντζῆ: Μορφωτικαὶ Κοινότητες, 1961, σελ. 108.

Θά ἔμενε κατάπληκτος ἀπὸ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν. Πλάι στὸν πελώριο
αὐτὸ ὄγκο ἡ γυναικεία προσφορά φαίνεται πολὺ μικρή.

2) Για τὰ περίφημα ἔργα τέχνης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐργάστηκαν χέρια ἀντρικά. Σὲ ἀτελειώτη, λοιπὸν, σειρὰ αἰώνων ἡ Ἑλληνίδα βάδιζε οὐραγός, ἀκολουθώντας τὸν ἄντρα πρὸ ἄλλοτε ἀνέβαινε σὲ τεράστια ὕψη δημιουργώντας ἕναν ἐκπληκτικὸ πνευματικὸ πολιτισμό, ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε κατέβαινε πολὺ χαμηλὰ καταστρέφοντας ἀψήφιστα, μὲ πολέμους, τὰ φεγγοβολήματα τῆς δημιουργίας του.

Δὲν ἔξομε ποιά θὰ ἦταν ἡ προσφορά τῆς Ἑλληνίδας, ἂν οἱ συνθη-
κες τῆς ζωῆς τῆς ἦταν διαφορετικές. Ποιὸς μπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, πὼς
δὲν θὰ εἶχε ἀποφευχθῇ ἡ ἀφορσὴ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἂν ἡ γυναῖκα
ἔπαιρνε ἐνεργὸ μέρος στὴ διοίκηση τῆς πολιτείας;

Πάντως δὲν μποροῦμε νὰ τῆς ἀρνηθοῦμε μιὰ ἔμμεση, ἀλλὰ πολὺ σημαντικὴ συμβολή.

Καὶ πρῶτα πρῶτα αὐτὴ ἐγέννησε καὶ πρὸ πάντων διαπαιδαγώγησε
τοὺς ἄντρες ποὺ ἀργότερα ἐμεγαλούργησαν.

“Υστερα κλεισμένη στο σπίτι και άφοσιωμένη στην οικογένεια έχει φορτωθεί όλες αυτές τις καθημερινές φροντίδες, τόσο βαρετές και άσημαντες, αλλά και τόσο απαραίτητες για τη ζωή. Άπερίσπαστος έτσι ο άντρας προχωρεί με πλήρη ψυχική ναλήνη στο λαμπρό επίτευγμά του.

Ἀξιοθαύμαστο ἀκόμη στὴν Ἑλληνίδα εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς: Κλεισμένη χρόνια μέσα στὸ γυναικωνίτη δὲ γίνεται ποτὲ τὸ νωθρὸ καὶ ἀξιοθρήνητο πλάσμα ποὺ συναντοῦμε στὰ ἀνατολίτικα χαρέμια. Ὅταν οἱ Ἕλληνες πολιορκοῦσαν τὴν Τρίπολη, οἱ γυναῖκες τῶν τούρκικων χαρεμιῶν μὲ δυσφορία ὑποφέρανε τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας καὶ πρωτοστατοῦσαν στὴν παράδοση τῆς πόλης. Βάλετε πλάι τους τὶς σκελετωμένες γυναῖκες τοῦ Μεσολογγίου: Πεινοῦν, διψοῦν, σκοτώνονται, καίγονται, μὰ ἡ λέξη παραδίνομαι δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς.

Τὶ εἶναι, λοιπόν, αὐτὸ ποὺ βοήθησε τὴν Ἑλληνίδα νὰ κρατήσῃ ἑξάστερο τὸ μυαλό της καὶ ζωντανή τὴν προσωπικότητά της; Πολλὰ! Καὶ πρὶν ἅπ' ὅλα οἱ βιολογικὲς καταβολὲς τῆς φυλῆς μας. Δυνατό, ἄκμαστο, τὸ ἑλληνικὸ κύτταρο ξεκινᾷ ἀπὸ πολλὴ μακριά, ἀναπλάθεται, μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, μὰ δὲν καταστρέφεται. Ἀφομοιώνει καὶ δὲν ἀφομοιώνεται. Μέσα στὶς καταβολὰς δυνατὰ ριζωμένο εἶναι πάντα τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο καὶ κυριάρχει στὰ συναισθήματα καὶ στὶς πράξεις τῆς Ἑλληνίδας.

Περνώντας τὴ σαῖτα τῆς στὸν ἀργαλειό, τραγουδᾷ τὰ γεμάτα παλμὸ
ἑλληνικὰ τραγούδια, συδαιλίζει τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο καὶ δὲν τ' ἀφήνει νὰ
νεκρώσει μέσα τῆς.

Δὲν ἔχει ἀρκετὰ κατανοηθῇ πόσο πολῦτιμος στέκεται ὁ ἀργαλειὸς γιὰ τὴ γυναῖκα τῆς πατρίδας μας, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα τὴ βοηθᾷ νὰ διώχνῃ τὴν ἀνία καὶ συγχρόνως τῆς χαρίζει τὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας. Οἱ πολὺ-πτυχοὶ χιτῶνες ποὺ καμαρώνομε στὶς ἀρχαῖες παραστάσεις, τὰ ὠραῖα βυζαντινὰ κεντήματα, τὰ περισσότερα ἔχουν περάσει ἀπὸ γυναικεῖα χέρια. Ἀσφαλὲς περίφημα ἔργα τέχνης θὰ εἶχε νὰ παρουσιάσῃ κι ἡ Ἑλληνίδα στὸν τομέα αὐτό, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἄντεξαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων.

Ἐπειδὴ ὁ χρόνος μας εἶναι λίγος, θὰ κάνουμε κι ἐμεῖς ἓνα ἄλμα νὰ δοῦμε σὲ ποιούς χώρους βρίσκεται καὶ κινεῖται ἡ σύγχρονη Ἑλληνίδα.

Ἡ ἐποχή μας εἶναι βιαστική καὶ μιλεῖ μὲ νούμερα, γιὰ νὰ εἶμαι, λοιπόν, κι ἐγὼ σύμφωνη μὲ τὸ πνεῦμα της, μὲ ἀριθμούς θ' ἀρχίσω.

Ἡ τελευταία στατιστική τοῦ 1961 μᾶς λέει :

Ἀπὸ τὸν πληθυσμὸς τῆς Ἰσχύρας: 4.260.000 εἶναι γυναῖκες. Ἀπὸ αὐ-
τὲς 1.700.000 εἶναι νοικοκυρές, 305.000 ἐργαζόμενες, 660.000 ἐργάζονται
βοηθώντας τὴν οἰκογένεια, ἀλλὰ δὲν ἀμείβονται, 150.000 εἶναι ἐπαγγελ-
ματίες ἢ ἐργοδότες καὶ ὁ ὑπόλοιπος πληθυσμὸς μικρὰ κορίτσια, γριές κλπ.
Ἀπὸ τοὺς ἀρίστους αὐτοὺς βλέπομε πῶς οἱ νοικοκυρές τόσο στὰ
ἀστικά κέντρα ὅσο καὶ στὴν ὑπαίθρο ὑπερτεροῦν. Ἡ νοικοκυροσύνη ἄλλοτε
ἦταν πολυσύνθετη δουλειὰ καὶ εἶχε κάποια δημιουργικότητα. Καμάρωνε ἡ
νοικοκυρὰ γιὰ τὰ ὠραῖα γλυκὰ της, τὰ λεπτὰ κεντήματά της, τὶς καλοδου-
λεμένες νταντέλες της καὶ τόσα ἄλλα.

Σήμερα ή βιομηχανία άπλουστεύει πολύ τὸ νοικοκυριὸ καὶ συγχρό-
νως χαρίζει πολὺ χρόνον στὴ νοικοκυρά. Τὸν περίσσιον αὐτὸ χρόνον πολλὰς
δυστυχῶς τὸν σπαταλοῦν στὸ στεῖρο πάθος τῆς χαρτοπαιξίας. Ἐνα πά-
θος, ποῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα κακά, φέρνει ὑπερένταση, χωρὶς νὰ δίνει τῇ
χαρὰ τῆς δημιουργίας. Γι' αὐτὸ οἱ ὧρες ποὺ περνοῦν χωρὶς χαρτιὰ φέρ-
νουν πλήξη καὶ ἀνία.

Αντίθετα από τη νοικοκυρά, ή έργαζόμενη πνίγεται και ασφυκτιά από την έλλειψη χρόνου. “Όλες της οί δυνάμεις εΐναι σέ συναγερμό, γι αυτό κουράζεται πολύ, αλλά δέν πλήττει. Αισθάνεται και πιό άνετα γιατί δέν έχει οικονομική έξάρτηση από κανένα. Ούτε ή Παρρέν, ούτε κανένας Σύλλογος δέν μπόρεσε νά βοηθήση τόσο την Έλληνίδα όσο τη βοηθά τό

Πολλούς αριθμούς και διακρίσεις έχει ή στατιστική στη σελίδα της εργαζόμενης γυναίκας. Σταματώ μόνο σέ δυό.

Σε όλη τη χώρα μας, λέει, και σε όλες τις υπηρεσίες υπάρχουν 28.000 θέσεις διευθυντών ή ανωτέρων στελεχών. 'Από αυτές μόνο τις 1.700 κατέχουν γυναίκες. Πολύ απογοητευτικός αριθμός. Πολλά είναι τα αίτια για την αναχρονιστική και άδικη αυτή μεταχείριση. 'Αναφέρω μόνο τα δυο σπουδαιότερα. Φορτωμένη ή έργαζόμενη με διπλά καθήκοντα προχωρεί μὲν ήρωικά, αλλά άγκομαχώντας. Μοιρασμένη ανάμεσα σε αρκετά βαριά χρέη, δέν μπορεί ν' άποχτήσει επαγγελματική συνείδηση. Θεωρεί πάρεργο τὸ έπάγγελμα κι έπιθυμεί με ευεργετικούς νόμους νά φύγη από τήν υπηρεσία σε 15-20 χρόνια. Είναι άκριβώς τα χρόνια που βρίσκεται στο καλύτερο σημείο της σταδιοδρομίας της.

Δεύτερο σοβαρό αίτιο είναι τα διάφορα συμβούλια, τα οποία κάνουν τις προαγωγές. Συνειδητά και σκόπιμα άδικοῦν τίς γυναίκες υπαλλήλους.

Πικρή πείρα ἔχομε οἱ δασκάλες. Μὲ τὰ πρωτόγονα συγκοινωνιακὰ μέσα καὶ τὴν δυσκολίαν τοῦ περασμένου αἰῶνα, διορίστηκε καὶ ἐργάστηκε ἀνετα ἡ πρώτη ἐπιθεωρήτρια. Σήμερα κρίνονται ἀκατάλληλες οἱ συνθήκες στὴν ὑπαιθρο, γιὰ νὰ ἀναλάβῃ δασκάλα τὸ ἀξίωμα αὐτό.

“Εμμεσα μᾶς ἀρνοῦνται καὶ τὸ βαθμὸ τοῦ διευθυντῆ, ἀφοῦ στὸν πί-
νακα ποῦ ἔγινε πέρυσι, σὲ 400 ὀνόματα δασκάλων κουκκιστὰ ποῦ καὶ ποῦ
εἶχε μιὰ εἰκοσαριά δασκάλες. Ἐνα ποσοστὸ ἀσήμαντο ποῦ μᾶς πλήγωσε
πολύ.

πολύ.
"Αν θελήσει κανείς να παρακολουθήσει σε ποιούς κλάδους απλώνεται ή γυναικεία δραστηριότητα είναι πολύ δύσκολο, γιατί ή σύγχρονη Έλ-ληνίδα έχει εισχωρήσει παντού.

Για να μη σᾶς κουράζω με ἀριθμούς καὶ ἀφηρημένες λέξεις, μεταφέρω μιὰ λακωνικὴ εἰδησιὴ τῶν ἐφημερίδων τοῦ περασμένου χρόνου ποὺ λέει πολλά. Ἀφορᾷ τὸ τραγικὸ ναυάγιο τοῦ «Λακωνία». Ποιὸς, νομίζετε ὅτι μεταδίδει μὲ τὸν ἀσύρματο τὸ σῆμα κινδύνου; Μιὰ Ἑλληνίδα. Ἡ τρίτη ἀξιωματικὸς τοῦ ἀσυρμάτου Μαρία Ἀνδρέου. Οἱ φλόγες ἔχουν ζώσει τὸ

πλοίο κι αυτή σταθερή, άφοβη, μένει στη θέση της, στέλνοντας αδιάκοπα το αγωνιώδες σήμα στα πέρατα της γης.

Αίσθητή είναι σήμερα ή παρουσία της Έλληνίδας στην έπιστήμη, στα γράμματα ή στις τέχνες. Σε 30.000 περίπου υπολογίζονται οι γυναίκες με πτυχίο άνωτάτων Σχολών. Από τους έπιστημονικούς κλάδους ή Έλληνίδα προτιμά τον εκπαιδευτικό. Στο τομέα αυτό έχει σήμερα το προβάδισμα μια έξαιρετική Έλληνίδα της τωρινής γενιάς, ή κ. Σοφ. Γεδεών. Είναι από πολλά χρόνια Υφηγέτρια του Παν/μίου, Έκπαιδευτικός Σύμβουλος και τώρα αντιπρόεδρος του Έκπαιδ. Συμβουλίου.

Υπάρχουν πολλές γυναίκες που γράφουν. Η συγγραφική δραστηριότητα της Έλληνίδας κινείται περισσότερο γύρω στο χώρο της λογοτεχνίας. Πριν από 40-50 χρόνια ή Πηνελόπη Δέλτα και λίγες άλλες λογοτέχνιδες ασχολήθηκαν περισσότερο με το παιδικό βιβλίο. Σήμερα ή Έλληνίδα καταπιάνεται με τη λαογραφία, το μυθιστόρημα, την ποίηση, το διήγημα, τις ταξιδιωτικές έντυπώσεις, το δοκίμιο και την κριτική.

Σημαντικό είναι ότι πέρα από τις ρηχές συναισθηματικές άφηγήσεις ή Έλληνίδα έπιχειρεί στα έργα της, να είσχωρήσει βοθύτερα στο νόημα της έλληνικής πραγματικότητας και να φέρη στην έπιφάνεια άδρες μορφές ζωής. Παράδειγμα, ή Εύα Βλάμη στο «Σκελετόβραχο», που μάς άνιστορεί συγκρούσεις ανθρώπων και εποχών με έξαιρετική ζωντάνια. Άρκετά είναι τα καλά γυναικεία βιβλία που κυκλοφορούν. Μερικά έχουν βραβευτή. Σε 71 βραβεία που έδωκε το Υπουργείο Παιδείας από το 1956 τα 7 δόθηκαν σε γυναίκες συγγραφείς. Από τον όγκο των γυναικείων συγγραμμάτων ξεχωρίζω τα έκλεκτά έργα της Αθηνάς Ταρσούλη και της Άγγελικής Χατζημιχάλη. Η εργασία τους φέρνει τη σφραγίδα μιας προσπάθειας πολλών έτών και είναι πολύτιμη και άνεκτίμητη προσφορά για το έθνος μας. Γι' αυτό άρίζουν και οι δυο κορυφαίες κυρίες των γραμμάτων μας να πάρουν τον τίτλο του Άκαδημαϊκού. Άλλα δυστυχώς το Άνώτατο Πνευματικό Ίδρυμα της χώρας, στο οποίο το καλλιμάρμαρο μέγαρο δεσπόζει ή σοφή μορφή της Αθηνάς, δεν άνοιξε άκόμη τις πόρτες του για την Έλληνίδα.

Έχομε και ένα περιοδικό που γραφόταν άποκλειστικά από γυναίκες. Είναι το περιοδικό «Όρίζοντες» που έβγαζε ή άλλοτε Διευθύντρια του Άρσακείου Κα Χαρά Συκουτρή με συνεργασία των άποφοίτων της Παιδαγωγικής Άκαδημίας. Άναφέρω ξεχωριστά και το σωματείο «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά» με πρόεδρο τη διαλεχτή ποιήτρια κ. Ρένα Καρθαίου. Το γυναικείο αυτό σωματείο πρώτο σκέφτηκε το παιδικό βιβλίο και βραβεύει κάθε χρόνο δυο έργα. Ούτε το Υπουργείο Παιδείας (που δίνει βραβείο στα καλύτερα λογοτεχνικά βιβλία της χρονιάς) ούτε ή Άκαδημία Αθηνών άπασχολήθηκαν ως τώρα με παιδικά άναγνώσματα.

Πολλές όμόφυλές μας άσχολούνται με τη δημοσιογραφία. Το περίεργο όμως είναι πως ό καλύτερος συνήγορός μας στο χώρο της δημοσιογραφίας δεν είναι γυναίκα, αλλά ένας άντρας· ό κ. Π. Παλαιολόγος, ό έξαιρετικός χρονογράφος του «Βήματος». Κάνω έξαίρεση και τον άναφέρω, γιατί έλάχιστοι μάς έχουν υπερασπίσει τόσο άκούραστα και θερμά όσο ό κ. Παλαιολόγος.

Και οι καλές τέχνες δεν άφήνουν αδιάφορη την Έλληνίδα. Πέρυσι το καλοκαίρι 52 καλλιτέχνιδες είχαν έκθέσει τα έργα τους ζωγραφικής και γλυπτικής στο Ζάππειο. Έχομε και μια έλληνίδα ζωγράφο, την Άννα Κινδύνη, που τα θέματά της είναι σχετικά με την πείνα της κατοχής· είναι ή μοναδική στον κόσμο ζωγράφος που περιόρισε στο σημείο αυτό τη ζω-

γραφική της, γι' αυτό το έργο της πρόκειται να γυριστή ντοκυμανταίρ από την Ούνέσκο.

Στη μουσική, δασκάλα πολλών γενιών ήταν ή Αύρα Θεοδωροπούλου. Η έξαιρετική αυτή Έλληνίδα έχει μεγάλη έθνική δράση, δημιούργησε έκτός από άλλα και το Σύνδεσμο για τα δικαιώματα της γυναίκας και πολλά χρόνια εργάστηκε σαν πρόεδρος του.

Το 1919 μαζί με άλλους ίδρυσε το Ώδεϊο Αθηνών.

Στο Ώδεϊο αυτό φοίτησαν πολλές από τις έκλεκτές Έλληνίδες που κατέχουν σήμερα πρώτη θέση στο διεθνές καλλιτεχνικό στερέωμα.

Στο θέατρο και στον κινηματογράφο είναι πασίγνωστα τα όνόματα πολλών έλληνίδων ήθοποιών, που έχουν μια άξιόλογη προβολή και μέσα στη χώρα μας και στο έξωτερικό.

Στον άθλητισμό ξεχωρίζει ή έλληνίδα σκοπεύτρια Όλγα Τζαβάρα, που έχει κερδίσει 4-5 εύρωπαϊκά πρωταθλήματα.

Η πολιτική είναι χώρος καινούριος για την Έλληνίδα, γι' αυτό δεν έχει είσχωρήσει άκόμη άρκετά.

Μά είναι καιρός να δοϋμε και μια άλλη στήλη της στατιστικής, είναι ή μόνη στη σελίδα αυτή, που έχει άριθμό διπλάσιο γυναικών από τον άριθμό των άντρων. «Συμβοηθούντα, γράφει, και μη άμειβόμενα μέλη της οικογενείας 660.000 γυναίκες».

Ό άριθμός αυτός άφορά τις άγρότισσες. Είναι οι σημερινοί είλωτες της χώρας μας. Άξημέρωτα άρχίζει γι' αυτές ό μόχθος· πλύση, ζύμωμα, μαγείρεμα, χωράφι, έλιές, κουβάλημα νερού με το βαρέλι στον ώμο, άργαλειός κ.λ.π. Και να 'ταν μόνο του κορμιού ή κούραση, χσάλα. Είναι και τ' άλλα τα πολλά και πιό χειρότερα. Η κακομεταχείριση, οι προλήψεις που τις τριγυρίζουν, οι έξευτελισμοί που παθαίνουν, οι λόγιοι τιμής που πολλές φορές είναι μόνο πρόφαση για να τις σκοτώσουν.

Ό κορυφαίος μας Παπαδιαμάντης με την έξαιρετική πέννα του την πάντων στη «Φόνισσα» μάς ζωγράφισε με την έξαιρετική πέννα του την άθλια ζωή της άγρότισσας. Από τότε έχουν περάσει πολλές δεκαετίες. Οι δυο πόλεμοι άλλαξαν τα πάντα και μόνο στα χωριά μας, οι προλήψεις, οι δεισδαιμονίες, ή άγραμματοσύνη, τα βάρβαρα έθιμα, έξακολουθούν να τυλίγουν άνεύθυνα, άθωα πλάσματα.

Πλάι στη δυστυχισμένη χωρική μας, βάλετε τώρα την προνομιούχο Έλληνίδα. Την πλούσια.

Μακριά από αυτήν βρίσκονται οι φροντίδες και τα βάσανα της ζωής. Άκόμη και τις φροντίδες για τη διαχείριση της περιουσίας της στον άντρα της φορτώνει ό Νόμος. Δασκάλες, υπηρέτριες, καμαριέρες όλα στη διάθεσή της. Κι αυτή τί κάνει; Μας το λένε οι κοσμικές στήλες των έφημερίδων. Παίζει χαρτιά, αλλάζει πρωί, άπόγευμα, βράδυ, τουαλέτες και τρέχει σε δεξιώσεις.

Παίρνω 2-3 χαρακτηριστικά κομμάτια από κοσμικά χρονικά έφημερίδας περασμένης χρονιάς.

«Οι τέσσαρες αυτές δεξιώσεις, γράφει ή κοσμικογράφος, μου έδωσαν άφορμήν να διαπιστώσω πάλιν πόσον βασανίζονται εκείνες οι περιζήτητες κυρίες του κόσμου, όσες καλούνται παντού. Τις είδα να έρχονται, να χαιρετούν, να τρών βιαστικά ένα μεζέ και σε λίγο να φεύγουν.»

Άλλη φορά γράφει: «Μαντεύω σε όλ' αυτά την προσωπικότητα της Κυρίας τάδε, ή όποια κατέχει πολύ ένα είδος (έννοώ την προσωπικότητα), που όσο περνά ό καιρός γίνεται σπανιότερον εις την Έλλάδα.»

Άλλοϋ πλέκει ένον ύμνο όχι για την Έλληνίδα, αλλά για την πρέ-

σβειρα της 'Αργεντινής, ή όποία είναι πολύ μορφωμένη και λυπάται γιατί θά φύγη. «'Ολίγες 'Ελληνίδες, συνεχίζει, μετρημένες στα δάκτυλα, γνωρίζουν τον τόπον και την ιστορίαν μας καλύτερα από αυτήν (την ξένη πρέσβειρα).»

Μην περιμένετε πώς ακούστηκε καμιά διαμαρτυρία γι' αυτό το «όλίγες 'Ελληνίδες» και την έλλειψη προσωπικότητας. 'Αντίθετα ή κοσμική στήλη έξακολουθεί να μάς μιλεί για φορέματα, χρώματα και χίλιες δυο άλλες επιπόλαιες επιδείξεις. "Αν ή άσκοπη αυτή ζωή περιοριζόταν σ' ένα όρισμένο κύκλο θά διασκεδάσαμε άπλως, διαβάζοντας την κοσμική στήλη και τό πράγμα θά ήταν άνώδυνο. 'Αλλά υπάρχει δυστυχώς ένα κοινό άρκετά πλατύ και κάθε μέρα γίνεται πλατύτερο, πού μιμείται τις μεγάλες αυτές κυρίες. "Όταν κάποτε είδα ένα κοριτσάκι 2-3 χρονών με βαμμένα νύχια και έδειξα την αποδοκιμασία μου στη μητέρα του, αυτή μου άπάντησε: «Γιατί, κυρία μου, δέ σ'ας άρέσουν; Δέν είστε έσείς με την εξέλιξη, με τη μόδα;» Σε κάποιες κοπέλλας τό κεφάλι οί κατασπίδες στήσανε φωλιά... Με τέτοια κεφάλια, φοβερός έχθρος για την πραγματική εξέλιξη της 'Ελληνίδας είναι ή μόδα. Είναι ένας ύπουλος έχθρος με πολλά πλοκάμια. "Αν δέ λάβουμε έγκαίρως τά μέτρα μας, θά μάς καταστρέψη, γιατί μάς άπορροφά πολύτιμο χρόνο και πολλές δημιουργικές δυνάμεις.

Συντομεύω για να ρίξουμε μία ματιά στην εκπαίδευση. Κι έδω με αριθμούς θά μιλήσω. Είναι της μόδας ή στατιστική. Σε 28 000 νέους πού γράφτηκαν στα άνώτατα ιδρύματα της χώρας μας τό έτος 1960 61, οί 7000 είναι κορίτσια. Στη μέση και στην επαγγελματική εκπαίδευση την ίδια χρονιά οί μαθήτριες είναι τά 42 οο των μαθητών. Στη στοιχειώδη σε 835.000 παιδιά γραμμένα στα δημοτικά σχολεία, 400.000 είναι κορίτσια.

"Αν θελήσουμε να δομε ποιούς κλάδους προτίμουν οί φοιτήτριες, βλέπομε πώς στη Φιλοσοφική Σχολή και τό Πολυτεχνείο τά κορίτσια έχουν μικρά ποσοστά. Εύτυχως όμως κάθε χρόνο μεγαλώνουν τά ποσοστά αυτά. 'Εφέτος στη νομική έχουμε περισσότερες φοιτήτριες και ή αρχιτεκτονική τείνει να γίνη χώρος άποκλειστικά γυναικείος.

Και έρχόμαστε τώρα σ' έναν πίνακα έντελώς αντίθετο. Μιά δοκιμαστική άπογραφή αναλφαβήτων το 1960 μάς δίνει πολύ θλιβερούς αριθμούς.

'Αναλφάβητοι θήλεις, μάς λέει, 1.000.000.

'Ημιαναλφάβητοι πάλι 1.000.000.

Δηλαδή οί μισές 'Ελληνίδες είναι όλωσδιόλου ή σχεδόν άγράμματα.

'Από τις άλλες πού μένουν, 1.200.000 έχουν άπολυτήριο Δημ. Σχολείου, 230.000 άπολυτήριο Γυμνασίου ή άλλης μέσης σχολής και περίπου 30.000 έχουν δίπλωμα άνώτερης Σχολής. Και για να τελειώσουμε με τά νούμερα, άκούστε τον τελευταίο και τον έξαιρετικά τιμητικό για την 'Ελλάδα αριθμό.

'Η σωφρονιστική στατιστική το 1961 μάς λέει:

Σε 22000 καταδίκους μόνον οί 1300 είναι γυναίκες.

Τέλος, αναφέρω και μία μικρή ομάδα γυναικών πού άσχολείται με τά σωματεία, συλλόγους και φιλανθρωπικά ιδρύματα. 'Υπάρχουν τέτοιες οργανώσεις άρκετές. Μερικές κάνουν έργα αξιόλογα. Σε άλλες δίνουν και παίρνουν τά τσάγια. Γενικά, τους λείπει ό συντονισμός και μία προγραμματισμένη πορεία. Μεγάλο μειονέκτημα είναι ότι δέ συνεργάζονται όλα μαζί να εκδώσουν ένα καλό γυναικείο περιοδικό. Αυτό θά βοηθούσε στην προβολή της 'Ελληνίδας πού λείπει τώρα όλότελα. Παρακολουθώ τά διάφορα λογοτεχνικά περιοδικά κατά διαστήματα αφιερώνουν όρισμένα φύλ-

λα τους σε έκλεκτες προσωπικότητες των γραμμάτων μας. 'Ακόμη δέν είδα ένα τέτοιο άφιέρωμα σε 'Ελληνίδα γυναίκα.

Και τώρα, άς έρθουμε σε λίγες συγκρίσεις και συμπεράσματα: Εύλογημένη ή σημερινή 'Ελληνίδα σε σύγκριση με τις περασμένες γενιές. Κινείται έλεύθερα σε χώρους πού ούτε στους καλύτερους ρεμβασμούς της μπορεί να φανταστή ή 'Ελληνίδα και το 1900 άκόμη. "Ας θυμηθούμε μόνο τη Στέλλα Βιολάντη το 1900 Ξενοπούλου και κάθε άλλη σύγκριση περιττεύει.

Κι όμως στην άπλοχωριά αυτή της λείπει κάτι μικρό μέν, αλλά πολύ σημαντικό. "Ενα φως σταθερό πού να την προσανατολίσει στο χάος πού δημιουργήθηκε από τους δυο πολέμους. Βαδίζει σε θολούς κι άβέβαιους δρόμους, παραπαλεί.

'Η άρχαία 'Αθηναία άς μένη κλεισμένη στο γυναικωνίτη, έχει μία φλόγα μέσα της πού μεταλαμπαδεύει στα παιδιά της και δίνει στον κόσμο Μαραθωνομάχους και Σαλαμινομάχους.

'Η βυζαντινή έχει φως άπλετο από τό άστρο της Βηθλεέμ. 'Η σκλάβα κρατεί δυο λαμπάδες, «για το 1 Χριστού την πίστη την 'Αγία και της Πατρίδος την έλευθερία».

'Η σημερινή 'Ελληνίδα τί κρατεί;

Είμαστε λαός πού βασανίστηκε πολύ από ξένες έπιδρομές και έτσι πολεμώντας διαρκώς για να κρατήσουμε την έλευθερία μας δέν ξέρουμε να χρησιμοποιήσουμε τά ειρηνικά χρόνια. Στεκόμαστε άμφίβολοι, δισταχτικοί μπροστά στις νέες καταστάσεις πού δημιουργούνται με την κοινή άγορά και τις καινούριες μορφές ζωής.

Σκεφτήκαμε για δρόμους, για βιομηχανίες, για ξενοδοχεία και για τον έμψυχο φορέα όλων, τον άνθρωπο και πρό πάντων για τον πλάστη το 1900, τον άνθρωπο, τη Μητέρα, τί κάναμε; Την κάναμε πρώτα άγράμματη. Δεύτερο: 'Αντί να την οδηγήσουμε να βρη τό σωστό δρόμο στην άνατροφή των παιδιών της, προβάλλουμε με τον τύπο, τον κινηματογράφο, τό θέατρο άμφίβολες στάρ, πού παίρνουν μορφή μυθικών ήρώων στα μάτια των παιδιών. Εύτυχως οί αριθμοί της σωφρονιστικής στατιστικής μάς δίνουν τό θάρρος και την παρηγοριά πώς ή 'Ελληνίδα κρατεί άκόμη γερή αντίσταση στα θολά κι άβέβαια ρεύματα της εποχής. 'Ακόμη τό πιο εύχάριστο είναι πώς και ή νεολαία μας πατεί σταθερά κτί, παρά τά λάθη τά δικά μας, άντέχει στα φουσήματα των νέων ανέμων και βρίσκεται δέ πολύ άνώτερο ήθικό ύψος από τη νεολαία άλλων χωρών.

'Αλλά ως πότε θά παραδέρνουμε σε άβεβαιότητες; "Ολους κατέχει μία άνησυχία. 'Αναζητούνται καινούρια ιδανικά. Ρίχνουμε την κακοδαιμονία μας στην έλλειψη ιδανικών για να γλυτώσουμε από τις ευθύνες.

Μά αν χάθηκαν τά ιδανικά από μάς, πού κοινωνήσαμε στα νάματα το 1900 έλληνοχριστιανικού πολιτισμού, πού θά τά αναζητήσουμε; Είναι δυνατό ποτέ τά λόγια το 1900 Θεανθρώπου για αγάπη και ανθρώπινη άλληλεγγύη ν' αντικατασταθούν από άλλο άνώτερο μήνυμα; Τά ιδανικά υπάρχουν αλλά δέν τους έχουμε δώσει σχήμα και μορφή.

'Από τις πολύτιμες παρακαταθήκες πού έχουμε χρόνια και αιώνες σωριασμένες μέσα μας και από τό γύρω χώρο πού λέγεται 'Ελλάδα θά βρούμε πλούσια ιδανικά για όλους μας, άρκει να τά φωτίσουμε με δυνατούς προβολείς.

'Αλλά έκτός από τά ιδανικά, χρειάζεται και κάτι άλλο άρκετά σπουδαίο. "Ενα ξεκίνημα, μία μεγάλη σταυροφορία, να διαθέσουμε όλοι μας ό,τι καλύτερο έχουμε για να πάρουν σάρκα και όστά τά ιδανικά το 1900 μας. Στη σταυροφορία αυτή σημαντική βοήθεια μπορούν να προσφέρουν οί 'Ελ-

ληνίδες τόσο οι νέες όσο και οι μεγάλες. Η γυναίκα των αστικών κέντρων έχει πολύ διαθέσιμο χρόνο και αρκετή πνευματική ωριμότητα. Κανείς δεν έχει επισημάνει την αξιόλογη αυτή δύναμη που μπορεί, όταν οδηγηθεί κατάλληλα, να προσφέρει έθελοντικά ανεκτίμητες υπηρεσίες. Αυτή τη θέση νομίζω πως πρέπει να πάρη σήμερα η Έλληνίδα. Δηλαδή, εκτός βέβαια από τα καθήκοντα, οικογενειακά και επαγγελματικά, να εγκαταλείψει τη χαρτοπαιξία και τις άλλες παρόμοιες ελαφρές εκδηλώσεις ζωής και να προσφέρει τις ικανότητές της στην έκπολιτιστική προσπάθεια που κάνει το έθνος. Και για να γίνω πιο αντιληπτή αναφέρω μερικά παραδείγματα:

1) Ένα από τα πιο χειρότερα ελαττώματά μας είναι η τσαπατσουλιά και η άκαθαρσία. Αμφιβάλλει κανείς ότι η Έλληνίδα είναι το μοναδικό πρόσωπο που μπορεί να μας διορθώσει στον τομέα αυτό;

2) Είδαμε πως έχουμε μεγάλο αριθμό αγραμμάτων γυναικών. Πολλές είναι νέα κορίτσια που έφυγαν από το χωριό τους και χάνονται στον κυκεώνα της πρωτεύουσας. Θα είναι δύσκολο νέα κορίτσια ή μεγάλες κυρίες να διαθέτουν λίγες ώρες την εβδομάδα, για να βοηθήσουν τα κορίτσια αυτά που τριγυρίζουν με καροτσάκια σε λαϊκές αγορές απ' έδω κι' εκεί;

3) Υπάρχει μια τάξη παιδιών που κυκλοφορούν στις πολιτείες άβοηθητα. Είναι τα παιδιά εργατικών οικογενειών που έχουν τελειώσει το δημοτικό σχολείο. Είναι αγόρια και κορίτσια 12 χρονών και πάνω. Δεν είναι δυνατόν άραγε κάπου κάπου τις Κυριακές νεαρές φοιτήτριες να παίρνουν τα παιδιά αυτά και να τα οδηγούν σε Μουσεία, σε αρχαιολογικούς χώρους, σε εργοστάσια, να τους προσφέρουν έτσι, εκτός από την ψυχαγωγία, και μια γενικότερη μόρφωση που θα τα βοηθήσει να πάρουν έτσι στέρεα θεμέλια στη ζωή τους;

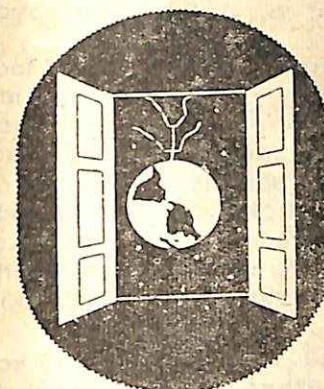
4) Υπάρχει μια σχολή Γονέων της ΧΕΝ, στην οποία φοιτούν ευπορές και μορφωμένες κυρίες και τα μαθήματα που δίνονται είναι πολύ ωραία και χρήσιμα. Μά, αν οι κυρίες αυτές έχουν ανάγκη από μαθήματα, ο άλλος όγκος των 3.000.000 τι ανάγκες έχει και ποιός τις φροντίζει; Και έρχομαι και στο άλλο αδύνατο σημείο μας, το χωριό. Είναι μεγάλο θέμα. Μπορούν να γίνουν πολλά: αναφέρω ένα που αφορά έμας τους εκπαιδευτικούς. Μπορούμε να ενώσουμε την καρδιά του χωριού με την καρδιά της πόλης με ένα απλό τρόπο. Να διαλέξουμε από κάθε τάξη 10-12 παιδιά και να τα σπρώξουμε κατάλληλα να αρχίσουν αλληλογραφία με ίσαριθμα παιδιά, που φοιτούν σε σχολεία των χωριών μας. Αυτή η προσωπική αλληλογραφία, όχι ή απρόσωπη, τάξη με τάξη ή σχολείο με σχολείο, δημιουργεί πολλαπλές ωφέλειες και στα δύο μέρη.

Πολλά και απλά, μπορούν να γίνουν, αρκεί να υπάρχει μια οργάνωση που να διαγράψει από το πρόγραμμά της τη λέξη επίδειξη και να γράψει πραγματική εργασία.

Ούτε θίγονται αναλυτικά ούτε λύνονται τόσα θέματα σε μια ώρα. Ένα μονάχα επιθυμώ, να θέσω προβλήματα στην ψυχή σας. Προβλήματα ανησυχίας, που να ζητούν τη λύση τους. Αυτό μόνο να κερδίσω μοι φτάνει. Εγώ ένα μονάχα ξέρω, πως δεν κιότρεψα: μίλησα με παρηγορία χαρακτηρισίζοντας καταστάσεις που καλούμαστε να διορθώσουμε.

Τό θέμα των δικαιωμάτων της Έλληνίδας πρέπει να κατανοηθεί πως δεν είναι θέμα μόνο της Έλληνίδας, είναι θέμα έθνικό. Γιατί μόνον από αρμονική συνεργασία των δυο φύλων θα μπορεί να δημιουργηθεί συντονισμός προοπαθειών και πολλαπλασιασμός αποτελεσμάτων, για την εθνική πρόοδο.

"Ας εύχηθομε, ότι η Θεία Πρόνοια θα μας βοηθήσει να ενώσουμε όλοι

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Είκοστο έβδομο συνέδριο της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως. Η μικτή επιτροπή της Ουνέσκο και του Διεθνούς Γραφείου Παιδείας αποφάσισε να συγκαλέσει το 27ο διεθνές συνέδριο στη Γενεύη, από 6-17 Ιουλίου 1964, και να εγγράψει στην ημερησία διάταξη τα εξής τρία θέματα:

- 1) Ο αναλφabetισμός και η εκπαίδευση των ενηλίκων.
- 2) Η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσεως.
- 3) Εκθέσεις των υπουργείων της Παιδείας για την εκπαιδευτική κίνηση το έτους 1963-1964.

Αφγανιστάν. Για να διευκολύνει τη διεθνή κατανόηση και να προαγάγει τη γνώση των πολιτισμών των διαφόρων χωρών, το πανεπιστήμιο της Καβούλ μελετά την ίδρυση ενός ειδικού κέντρου. Οι υπεύθυνοι του ιδρύματος αυτού θα αναλάβουν να συγκεντρώσουν τη βιβλιογραφία, τα φιλμ και άλλες πληροφορίες σχετικές με τις πολιτιστικές, ιστορικές, γεωγραφικές και οικονομικές απόψεις όλων των χωρών και να θέσουν τις πληροφοριακές αυτές πηγές στη διάθεση των διδασκόντων και όλων των ενδιαφερομένων προσώπων με την τακτική δημοσίευση σχετικών άρθρων.

Αυστραλία: 1. Το έτησιο συνέδριο της ομοσπονδίας των αυστραλιανών διδασκάλων, που συνήλθε στην αρχή του 1963 απέστειλε μίαν έκκληση στους δασκάλους όλου του κόσμου, να επανεξετάσουν τα προγράμματα σπουδών και τη σχολική οργάνωση με σκοπό την καλύτερη μόρφωση πολιτικών με τη συναίσθηση διεθνών ευθυνών. Οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες π.χ. θα πρέπει να φροντίζουν, ώστε οι μαθηταί: 1) να κατανοούν την ιστορία της χώρας των και τη μορφή της κυβερνήσεώς τους· 2) να καθορίζουν τις έκπολιτιστικές αξίες και τις πολιτικές ιδεολογίες άλλων χωρών· 3) να ανα-

τις δυνάμεις μας, σε μια έντατική και αρμονική προσπάθεια από την οποία θα ξεπηδήσει και πάλι μια Ελλάδα καινούρια, στεφανωμένη με το φωτοστέφανο ενός νέου ανώτερου πνευματικού πολιτισμού.

Ευδοκία Γεωργουλάκη-Χατζιδάκη

Παρόραμα: Στο Α' μέρος της μελέτης στη σελ. 178 στίχ. 12 οι λέξεις: η χριστιανή φιλόσοφος Υπατία να διαβαστή: η μη χριστιανή φιλόσοφος Υπατία.

Ευδ. Γεωργουλάκη-Χατζιδάκη

γνωρίζουν τη σπουδαιότητα της κατανόησης και της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των λαών.

2. Το Πανεπιστήμιο του νέου Γκάλ της νοτίας Αυστραλίας, ίδρυσε μία νέα παιδαγωγική υπηρεσία για τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών. Στο έξης τα μαθήματα τους στέλλονται στο σπίτι με μαγνητικές ταινίες. Μερικοί σπουδαστές των περιοχών αυτών μαζεύονται τότε γύρω από ένα μαγνητόφωνο και με πολύ μέτρια έξοδα έγγραφης ακούουν διάφορα 45 λεπτά μαθήματα. Είκοσι τρεις διάφορες σειρές που περιλαμβάνουν 5 ή 12 μαθήματα ή καθεμία, προσφέρονται από πανεπιστήμιο: φιλολογία, αρχιτεκτονική, θέατρο, συμπληρωματικά μαθήματα προπορασκευής για το Παν/μιο, όπως είναι ή βιολογία, χημεία, μαθηματικά, μηχανική, οπτική, Ιατρική κ.λ.π.

Βέλγιο: Οι οργανισμοί του επαγγελματικού προσανατολισμού και τα ψυχο-ιατρικο-κοινωνικά κέντρα έχουν ως σκοπό την ψυχομετρική εξέταση, την κοινωνική έρευνα, την ατομική εξέταση και την ψυχολογική επίμελεια των μαθητών που τους έχουν εμπιστευθεί. Το προσωπικό ενός κέντρου περιλαμβάνει τον διευθύνοντα σύμβουλο, ένα σύμβουλο και ένα βοηθό. Τα γραφεία και τα κέντρα δεν μπορούν να ενεργούν εξετάσεις παρά μόνο με τη γραπτήν έγκριση των γονέων ή του κηδεμόνος.

Ο αριθμός των ψυχο-ιατρο-κοινωνικών κέντρων του Βελγίου έφθασε τα 44 και η δράση τους εκτείνεται με την εγκατάσταση 92 συμβουλευτικών σταθμών στα σχολεία της Μέσης Παιδείας, που έχουν τουλάχιστον 500 μαθητές.

Βουλγαρία. Το Νοέμβριο του 1962 επεξεργάστηκαν τις κατευθυντήριες γραμμές του προγραμματισμού της Παιδείας ως το 1980. Προβλέπουν, μεταξύ των άλλων, ότι κατά το 1970, τα 90% των αγοριών και κοριτσιών, αφού τερματίσουν τις στοιχειώδεις σπουδές, θα έχουν τη δυνατότητα να συμπληρώσουν τη μορφωσή τους στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης. Κατά τη δεύτερα δεκαετία (1970-1980) θα εισαχθεί η υποχρεωτική μέση εκπαίδευση για όλα τα παιδιά της σχολικής ηλικίας. Ο αριθμός των μαθητών στα τεχνικά σχολεία θα αυξηθεί κατά 283,2% το 1980 συγκριτικά με το 1960, όποτε ο αριθμός των φοιτητών στις ανώτερες σχολές θα αυξηθεί κατά 301%. Ο αριθμός επίσης των φοιτητών, που ακολουθούν νυκτερινά μαθήματα δι' αλληλογραφίας στα τεχνικά σχολεία και στα ιδρύματα ανώτερης παιδείας, θα φθάση ασφαλώς στο διπλάσιο από τον σημερινό.

Γερμανία. 1. Σπουδαίες προσπάθειες καταβάλλονται τώρα τελευταία για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των αγροτικών περιοχών. Ίδρύθηκαν πολλά κεντρικά σχολεία, 401 περίπου στην Κάτω-Σαξωνία, 80 στο Έσσεν και 15 στο Σλέβιγ-Χολστάιν. Ο τύπος αυτός που επιδοκιμάζεται ως τώρα από τους αγροτικούς πληθυσμούς, επιβάλλει μια αύξηση των τοπικών πιστώσεων, για τη μεταφορά των μαθητών.

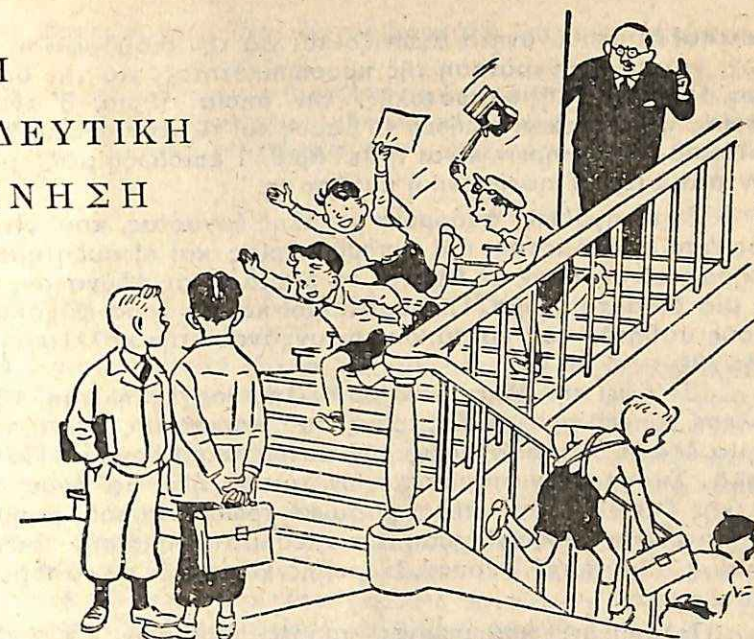
2. Ειδικές τάξεις λυκείου ιδρύθηκαν για τους πολύ προικισμένους μαθητές που τελειώνουν τα μέσα σχολεία. Ο νέος αυτός τύπος επιτρέπει στους πολύ εύφυεις νέους να έμβαθύνουν, χάρη στο σύστημα των διαφοροποιημένων προγραμμάτων, σε μερικά μαθήματα και να προετοιμαστούν μέσα σε τρία χρόνια (αντί 3) για την απόκτηση του γυμνασιακού άπολυτηρίου, του μπκαλορεά.

Δανία. Ένα διάταγμα με χρονολογ. 2: Μαρτίου 1963 προβλέπει για τη νέα παιδαγωγική μόρφωση των καθηγητών του Γυμνασίου δημιουργία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΚΙΝΗΣΗ

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

ΖΑΡΙΦΕΙΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΛΕΞΙΠΟΛΕΩΣ

Με μία ματιά θα μπορούσε κανείς ν' αντιληφθεί πόσο στενή είναι η συνεργασία της φύσεως, του προσωπικού και των σπουδαστών εις την Ζαρίφειον Παιδαγωγικήν Ακαδημία Αλεξίπολεως.

Η ανθρώπινη προσπάθεια ένώθηκε με την προσπάθεια της φύσεως κι αγωνίζονται δημιουργικά για την πρόοδο, την ανύψωση που αρχίζει με την αισθητική ικανοποίηση και φθάνει στην τελείωσή της με την πνευματική.

Βαμμένα κάγκελα, περιποιημένα παρτέρια, που γέμισαν κιόλας με λουλούδια, πεντακάθαρο προαύλιο. Τα δένδρα όλόγυρα ανθισμένα γεμάτα φως και χρώματα. Και στο έσωτερικό δουλειά έντατική. Πνεύμα οργανισμού και επιθυμία καλλιτερεύσεως επικρατεί παντού. Η τάξις, ή εὐπρέ-

στενών δεσμών μεταξύ της θεωρητικής διδασκαλίας που προσφέρεται στους υποψηφίους και της σχολικής πρακτικής εργασίας. Για να τελειοποιήσουν με αυτό το πνεύμα τους ασκούμενους, οργανώθηκαν σειρές επαγγελματικών και παιδαγωγικών μαθημάτων διαρκείας δύο εβδομάδων. Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων αυτών μπορούν να ανταλλάξουν γνώμες με τους εμπειρικούς του κάθε μαθήματος, που διδάσκεται στα γυμνάσια. Καθιερώθηκαν ακόμη δυο προαιρετικές σειρές μαθημάτων, μία για τα όργανα και τη χρήση των ακουστικών μέσων και μία άλλη για την αγωγή του λόγου. Σειρά άλλη μαθημάτων για την τελειοποίηση στη δανική γλώσσα, στη φυσική, στα γαλλικά, στα μαθηματικά και στον επαγγελματικό προσανατολισμό έγινε το 1962-63.

Γ. Ζ.

πεια και ή ύπευθυνότητα αγωνίζονται για την διαμόρφωση κυρίως χαρακτήρων, για την συγκρότηση της προσωπικότητας, για την δημιουργία ανθρώπων άνταξίων της αποστολής, την οποία αὖριο, θ' αναλάβουν, και της οποίας πρέπει να γνωρίζουν το βάρος και τις απαιτήσεις. Προσπάθεια εξωραϊσμού χαρακτήρων είναι ή ύπ' αριθ. 1 επιδίωξη μαζί με την όσο δυνατόν άρτιότερη έπιστημονική κατάρτιση.

Οι εισηγήσεις, άπόρροια μεγάλης εργασίας που γίνονται μεμονωμένως από σπουδαστές και σπουδαστρίαις και οι συζητήσεις κατατοπίζουν πλήρως το σύνολον σε θέματα τα όποια είναι αδύνατον να έξαντληθούν σε μια διδακτική ώρα. Πειραματισμοί και διάφορα ψυχολογικά tests πάνω στους μαθητάς του προτύπου έπιτυγχάνουν την καλλίτερη άφομοίωση των διδασθέντων.

Έν όψει της 25ης Μαρτίου άξιέπαινος έκδήλωση της Σχολής προεκάλεσε εύμενη σχόλια έκ μέρους του κοινού της Άλεξιπόλεως. Η Άκαδημία έδωσε 3 παραστάσεις του πατριωτικού έργου «Παπαφλέσσας» του Μελά. Σκοπός των παραστάσεων αυτών ήτο άφ' ένός ό έορτασμός της έθνικής έπετείου, άφ' έτέρου ή συγκέντρωση ποσού χρημάτων, τα όποια θα διατεθούν προς ένίσχυση των σπουδαστών διά την πραγματοποίηση της έτησίαις, διδακτικού σκοπού, έκδρομής, κυρίως δε των άπορωτέρων από τους σπουδαστάς.

Πολυήμερες καθημερινές πρόβες, υπό των κ.κ. ύποδιευθυντών της Σχολής Μ. Γάκη και Γ. Ξεγάλου έπραγματοποιήθηκαν. Οι κ.κ. ύποδιευθύνται έκοπίασαν, ώστε το έργο τους να παρουσιαθή τέλειο από πάσης πλευράς και να τιμήση την Άκαδημία μας. Τους κυριωτέρους ρόλους έκράτησαν οι σπουδαστάι του Β' έτους κ. Δανιηλίδης, Λουκάς, Καρφυλλίδης, Άποστολακέα. Τα σκηνικά ως και το μακιγιαζ έπιμελήθηκε ό καθηγητής ζωγραφικής κ. Α. Σκουρογιάννης. Για τις ένδυμασίες έφρόντισε ή καθηγήτρια των οικουρικών Δνίς Τσουρουνάκη. Κατά τις διακοπές στην ώρα της παραστάσεως ή χορωδία της Σχολής υπό τον κ. Παταπάτη έξετέλεσε τραγούδια πατριωτικού περιεχομένου. Η έπιτυχία του έργου έδικαίωσε τους κόπους όλων.

Η προοδευτική διάθεση και ή συνεννόηση μεταξύ των σπουδαστών έδημιούργησε τον συνδικαλισμόν, σύλλογον σπουδαστών, ό όποιος και άντιπροσωπεύθηκε εις το πανσπουδαστικόν συνέδριον της 26ης Μαρτίου από τους σπουδαστάς κ. Δανιηλίδη και Γασκουλίδη. Ο κ. Δανιηλίδης έξελέγη ειδικός γραμματεύς της Ένώσεως Συλλόγων Σπουδαστών Παιδαγωγικών Άκαδημιών. Όταν έπανήλθον οι άντιπρόσωποι έξελέγησαν διά ψήφου στο 5]μελές διοικητικό συμβούλιο με πρόεδρον τον κ. Δανιηλίδη. Οργανώθηκε εις την Σχολήν έκκλησιαστική χορωδία υπό τον κ. Παταπάτην από σπουδαστάς και σπουδαστρίαις, ή όποια θα ψάλλη εις τον Μητροπολιτικόν Ναόν της πόλεως.

Τό ύπόστεγο της Σχολής συμπληρωθέν και έπισκευασθέν μετετράπη εις κέντρον ψυχαγωγίας των σπουδαστών. Μπορούν έδω να διαβάσουν έφημερίδες, να παίζουν ντόμινο ή σκάκι, να πάρουν τον καφέ τους ή να συζητήσουν διάφορα θέματα.

Νέα έκδήλωση της Άκαδημίας έγινε την 5ην Άπριλίου έκ μέρους της 1ης τάξεως του Πολυθεσίου Προτύπου Δημοτικού Σχολείου της Σχολής. Έωρτάσθηκε ή άπονομή των βιβλίων. Σύμφωνα με την μέθοδο Decoly, ή όποια έφαρμόζεται έδω, οι μαθηταί παίρνουν το άναγνωστικό τους τώρα. Ποιήματα, τραγούδια, σκετσάκια και μπαλέτα άπετέλεσαν την γιορτή και έσημείωσαν έξαιρετική έπιτυχία. Την γιορτή παρηκολούθησαν οι

γονείς των παιδιών. Συνεχάρησαν όλοι δε την δασκάλα της 1ης τάξεως κ. Νίκη Άγγελίδου.

Όλα αυτά άποτελούν άκόμη μια διαπίστωση ότι κάθε μέρα που περνάει έδω δεν πάει χαμένη, άλλ' άποβαίνει δημιουργική και καρποφόρος, υπό την έμπνευσμένη Διεύθυνση του δραστηρίου και άκούραστου διευθυντού μας κ. Γ. Ρούσκα.

Φωτεινή Μπατζακίδου

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ

Πλησίαζαν τα Χριστούγεννα! Μικροί και μεγάλοι τα περιμέναμε με χαρά. Θα τα γιορτάζαμε στη γλυκειά θαλπωρή του σπιτιού μας, ύγιείς και χαρούμενοι. Μα πόσοι δυστυχισμένοι αυτές τις μέρες δεν θα 'ταν μακριά απ' το σπίτι τους, άρρωστοι και δυστυχισμένοι. Κερφωμένοι στο κρεβάτι του πόνου, άνήμποροι να τρέξουν, στο χαρμόσυνο κάλεσμα της καμπάνας, να γιορτάσουν τη γέννησι του θεού μας.

Η παιδαγωγική Άκαδημία Λαρίσης, πρωτοπόρος παντού, υπό την φωτεινήν διεύθυνσιν του κ. Γ. Παπαδημητρίου πλαισιωμένου από έκλεκτόν προσωπικόν, σκέφθηκε να δώση μία νότα χαράς στην παγωμένη μονοτονία του λευκού θαλάμου του Στρατιωτικού και του Κρατικού Νοσοκομείου Λαρίσης.

Η χορωδία της Άκαδημίας με διευθυντήν τον καθηγητή της Μουσικής και έξαίρετο άνθρωπο κ. Γ. Κορωνάκη έφθασε στις 18 Δεκεμβρίου στο 404 Στρατιωτικό Νοσοκομείο.

Με μάτια που λάμπουν, με καρδιές που πάλλουν γεμάτες άνθρωπιά, οι σπουδαστές κι οι σπουδάστριες, οι αὖριοι ψυχοπλάστες, τραγουδούν, δίδοντας στα τραγούδια τους, τα Χριστουγεννιάτικα, τον έαυτό τους. Οι καθάριες θερμές τους φωνές γεμίζουν την αίθουσα και κάνουν την άτμόσφαιρα συγκινητικά Χριστουγεννιάτικη, άληθινά χαρούμενη. Η «Άγια Νύχτα», «Τα Σύμπαντα γιορτάζουν», «Χαρούμενα Χριστούγεννα» και το «Νανούρισμα του Χριστού» φέρνουν ρίγη χαράς και συγκινήσεως στα άρρωστα στρατευμένα νειάτα. Η σκέψι τους, για μια στιγμή μόνο, πετά λυρωστά στρατευμένα νειάτα. Η σκέψι τους, για μια στιγμή μόνο, πετά λυρωστά στο χωριό τους, στο σπίτι τους, σε γονείς, άδελφια, γυναίκες και παιδιά, κι ύστερα στροβιλίζεται στον μυρωδάτο άέρα των γιορτινών ήχων. Τους σκέφτονται κι άλλοι αυτές τις μέρες, ήρθαν να τους δώσουν χαρά απ' τη χαρά τους, ύγεια απ' την ύγεια τους κι εύχες απ' την καρδιά τους. Ζητούν την έπανάληψι των τραγουδιών κι ή χορωδία πρόθυμα ίκανοποιεί την έπιθυμία τους. Συγκινητική ή ώρα της άναχωρήσεως. Οι έγκάρδιες εύχες για περαστικά τονώνουν τους άρρωστους νέους, που κατασυγκινημένοι, χειροκροτούν.

Την Παρασκευή 20 Δεκεμβρίου το Κρατικό Νοσοκομείο Λαρίσης γέμισε απ' τα γιορτινά τραγούδια. Η χορωδία τραγουδά την «Άγια Νύχτα» κι οι άρρωστοι τη ζούν. Μια γυναικούλα στην άκρη κλαίει. Ποιός να ντύση τα παιδιά της αυτή την Άγια Νύχτα, ποιός να τα συνοδέψη κοντά στη Φάτνη. Καημένη φτώχεια, που άλύπητα σε δέρνει κι ή άρρώστεια. Δάκρυα φαίνονται να λάμπουν στα μάτια όλων, των άρρώστων, των άδελφών, των σπουδαστών.

«Χαρούμενα Χριστούγεννα». Μαύρη χαρά, να 'σαι άκίνητος στο κρεβάτι του πόνου, πτωχός και λησμονημένος. Άς είναι, κάποιοι καλοί άδελφοί σου σε θυμούνται έστω και που σου το δείχνουν μόνο τραγουδιστά,

που θέλησαν να σου μεταφυτεύσουν τη χαρά τους, τη ζωντάνια και την υγεία τους ακόμα. Τα τραγούδια ξεχύνονται και τυλίγουν όλους στα μαγικά κι άρινα πέπλα τους κι η μελωδία τους φέρνει ρίγη από συγκίνησι στα κορμιά και δόνησι στις καρδιές υγιών κι ασθενών. 'Η στιγμή που έφευγε ή χορωδία ήταν συγκινητική, πνιγμένη σ' ένα πλήθος εύχαριστιών από πολλά στόματα.

Οι φτωχοί σπουδαστές και σπουδάστριες με τις δυο αυτές αθόρυβες εμφανίσεις τους, πρόσφεραν ό,τι πολυτιμότερο είχαν στους άρρωστους συνανθρώπους τους, την ίδια την καρδιά τους, την καλωσύνη τους με τη μορφή μιας άπαλης Χριστουγεννιάτικης μελωδίας.

Στην αξιέπαινη αυτή πρωτοβουλία του κ. Διευθυντού της 'Ακαδημίας και στην ολόψυχη κι ανθρωπιστική συμμετοχή του κ. Κορωνάκη και της χορωδίας, αρμόζουν θερμά συγχαρητήρια, μικρή άμοιβή μιας λαμπρής και φωτεινής πράξεως.

Φιλίτσα Παπαναγιώτου

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΚΑΤΕΤΕΘΗ Ο ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΑΚΟΥ
ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Δ' ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ

Την 27ην 'Ιανουαρίου 1964, μέσα σε ατμόσφαιρα ένθουςιασμού και δικαιολογημένης υπερηφάνειας των κατοίκων του Χαλανδρίου, παρουσία δέ των εκπροσώπων του υπουργείου Παιδείας, κατετέθη ο Θεμέλιος Λίθος, του διδακτηριακού συγκροτήματος του 4ου Δημοτικού Σχολείου Χαλανδρίου.

Στη χαρά δια το έπιτευγμα των κατοίκων και εκείνων που έκοπίσαν γι' αυτό, συμμετείχε και ο καταγάλανος 'Αιτικός Ουρανός, που ηύξανε την ωραιότητα της τοποθεσίας του γηπέδου και επέτρεψε έτσι εις τους οργανωτάς της τελετής της θεμελιώσεως να τοποθετήσουν στο ύπαιθρο καθίσματα, γύρω από το τραπέζι του 'Αγιασμού, που εύρίσκετο πρό των θεμελίων του πλέον μεγαλοπρεπούς διδακτηριακού συγκροτήματος των βορείων προαστείων, το όποιον θα αποτελέσει ένα τέμενος της παιδείας και ταυτόχρονα ένα αληθινό κόσμημα πολιτισμού, δια το Χαλάνδρι. 'Αθελά μας στο σημείο αυτό θυμούμεθα τους στίχους του Μεγάλου Ποιητή, που τόσο παραστατικά και με τόσην τέχνη απήγγειλε ή μαθήτρια Βιτάλη.

«Στόν τόπο επάνω, όχι πολέμων Κάστρα
Τά σχολειά χτίστε.
Λιτά χτίστε τα, απλόχωρα, μεγάλα,
γερά θεμελιωμένα, μακρυά απ' τὰ
άνηλιαγα σοκάκια. Τά σχολειά χτίστε».

Έτσι όπως το θέλει το σχολειό ο Παλαμάς, απλόχωρο, μεγάλο, γερά θεμελιωμένο θα χτισθί και το 4ο Δημοτικό του Χαλανδρίου, σε μεγάλο γήπεδο. Θάχη 16 μεγάλες αίθουσες διδασκαλίας, Γραφεία Δντών, προσωπικού, Ιατρών, μεγάλη βιβλιοθήκη, αίθουσα τελετών περιεκτικότητας 450 καθισμάτων με σκηνή, για τελετές, διαλέξεις και θεατρικές παραστάσεις. Θά έχη επίσης υπόστεγα και χώρον άθλητισμού, κεντρική θέρμανσι, αϊ-

θουσες υπόγειες, με χώρον δια συσσίτιον, και άλλες αίθουσες τελετών με άθόρυβο πλαστικό δάπεδο. Και θάναι το σχολειό «μακρυά απ' τάνηλιαγα σοκάκια».

Μέσα σε μια ύποβλητική και επιβλητική ατμόσφαιρα, πέντε ιερείς έψαλαν την ακολουθίαν του άγιασμού, ενώ ο Γενικός Γραμματεύς του 'Υπουργείου Παιδείας κ. 'Ιω. Τριανταφυλλόπουλος, γεμάτος συγκίνησιν κατέθεσε τόν θεμέλιον λίθον. Οί μαθηταί του 4ου Δημοτικού σχολείου με έορτάσιμον περιβολήν και με την Κυανόλευκον επί κεφαλής των, έπλαισίωσαν την συγκέντρωσιν.

Κατά την τελετήν ώμίλησε με πηγαία και γεμάτα παλμόν λόγια ο άφανής μοχλός του έπιτεύγματος τούτου και ακούραστος, γεμάτος πίστιν έργατης, ο Δντής του σχολείου κ. Θωμάς Δέρβος, ο όποιος έβλεπεν εκείνην την στιγμήν την άπαρχήν της έκπληρώσεως ενός όνείρου, και ήσθάνετο την άφατον ίκανοποίησιν που αίσθάνονται οί αληθείς Ιδεολόγοι, όταν φθάνουν εις την έπίτευξιν του έργου του καλού.

Η μαθήτρια της έκτης δημοτικού 'Αννα Βιδάλη απήγγειλε με αληθινή τέχνη άπαγγελίας, που έντυπώσασε όλους μας, και κατεχειροκροτήθη το ακόλουθο απόσπασμα του ποιήματος «Τά σχολειά χτίστε», του Παλαμά :

«Στόν τόπο επάνω, όχι πολέμων Κάστρα,
Τά σχολειά χτίστε.
Λιτά χτίστε τα, απλόχωρα, μεγάλα
γερά θεμελιωμένα, μακρυά απ' τὰ
άνηλιαγα σοκάκια. Τά σχολειά χτίστε.
"Οπου, απλωσιά, όπου ψήλωμα, όπου
υγεία, σχολειά χτίστε. Και τὰ
πορτοπαράθυρα των τοίχων περίσσια
ανοίχτε, νάρχεται ο Κύρ 'Ηλιος,
διαφεντευτής, να χύνεται να φέγγη.
Σχολειά χτίστε.
Γιομίζοντάς τα, να τὰ ζωντανεύουν
μαϊστράλια και βοριάδες και
μελτέμια, στα πελάγη ν' άγναντεύουν τὰ
καράβια και τους ήητους να λαχταρούν
και τ' άστρα, στα ούράνια πλάτια.
Κι' ο δάσκαλος Ποιητής,
βιβλία να είναι σαν κρίνα.
Στη γή της όμορφιάς, άρματωμένη
την 'Επιστήμη, ή 'Ομορφιά, χαρά της.
'Αρχή σοφίας. Χτίστε τὰ σχολειά. 'Υψώστε τὰ Πλατάνια.»

Μεθ' ο ώμίλησε ο Γενικός Γραμματεύς του 'Υπουργείου Παιδείας κ. Τριανταφυλλόπουλος, ο όποιος έξήρε το 'Ιερόν Θέμα της Παιδείας, εκφράσας έν συνεχεία την ευαρέσκειαν του ύπουργείου προς τόν Δντήν του σχολείου κ. Δέρβον, ο όποιος υπήρξεν ο άκαταπόνητος και δραστήριος εκπαιδευτικός και ο όποιον έδημιούργησε το θεάρεστον αυτό έργον. Μετά ταύτα ώμίλησεν δι' όλίγων ο Δήμαρχος κ. Κωτσόπουλος.

Εις την ώραία και άδέχαστη αυτή τελετή παρέστησαν οί περίοικοι, οί γονεΐς, το διδάσκον προσωπικόν, οί μαθηταί και πλήθος κόσμου. Εις τους παραστάντας αϊ διδασκάλισσαι και αϊ κυραί του Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων προσέφεραν αναψυκτικά και γλυκά.

Εις την τελετήν διεκρίναμεν τόν Δντήν Στοιχειώδους 'Εκπαιδεύσεως

κ. Φωτεινόπουλον, τὸν Δ)ντὴν Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ ὑπουργείου Παιδείας κ. Πάντζαρη, τὸν Δήμαρχον Χαλανδρίου καὶ Καν, τὸν Πρόεδρον τοῦ Δημ. Συμβουλίου κ. Κεφαλληνόν, τοὺς Δημ. Συμβούλους κ.κ. Τζαμτζήν, Καρελᾶν, Λίτσαν, Θεοδώρου, τὸν Εἰρηνοδίκην Χαλανδρίου κ. Βαλερίδην, τοὺς Δ)ντὰς τῶν Σχολείων Χαλανδρίου κ.κ. Δρακόπουλον καὶ Τσοκανῆν, τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς κ.κ. Μπατζιᾶν, Ἀλεξίου, Παπαδημητρίου, Τσάμπραν, Παπανδρέου, Τσέλωνα, Καμπᾶν καὶ Καν, τὰς κυρίας Ρέστη, Λάμπρου, Ἀρφάνη, Καρακίτσου, Βασιλάκη, καὶ τὸν μηχανικὸν κ. Καβουλάκον. Τοὺς προσερχομένους ὑπεδέχοντο εὐγενῶς τὰ μέλη τῆς σχολικῆς ἐφορίας με ἐπικεφαλῆς τὸν Πρόεδρον κ. Ἀμπατζῆν καὶ τὸν ταμίαν κ. Καρακίτσον.

Ἡμεῖς μετὰ τὴν σειρὰν μας εὐχόμεθα, ὅπως, πολὺ σύντομα λάβουν χώραν τέτοιαις τελεταῖς σ' ὅλο τὸν ἐλλαδικὸν ὅρο.

Μιχ. Λίσαρης

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ

Στὶς 5 Ἀπριλίου ἐ. ἔ., ἡμέρα Κυριακὴ καὶ ὥρα 6.30' π.μ., ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος Ἀμφιλοχίας ὠργάνωσε ἐνδιαφέρουσα διάλεξιν μετὰ ὁμιλητὴ τὸν Γεν. Γραμματέα τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος κ. Δημ. Κ. Κουτσουλέον καὶ θέμα :

«Σχέσεις τοῦ Δασκάλου πρὸς τὸ παιδί καὶ τὴν Κοινωνία».

Ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Βασ. Ἀλέστας παρουσίασε στὸ ἐκλεκτὸ καὶ πυκνὸ ἀκροατήριον τὸν ὁμιλητὴ, ποὺ μ' ἐπιστημονικότητα, σαφήνεια καὶ ἐπιτυχία ἀνέπτυξε τὸ θέμα του καὶ ἐκράτησε ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον του.

Στὸ α'. μέρος τῆς ὁμιλίας του ὁ ὁμιλητὴς ἀνέπτυξε τὸν ψυχικὸ παιδικὸ κόσμον, καθώρισε τὶς σχέσεις μεταξὺ Δασκάλου καὶ παιδιοῦ καὶ ἐτόνισε ἰδιαίτερα τὸ χρέος τοῦ ἀληθινοῦ παιδαγωγοῦ γιὰ μιὰ γνήσια διαπαιδαγώγησιν.

Στὸ β'. μέρος ἀνέφερε τὴν πολύτιμην ἐθνικὴν προσφορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δασκάλου πρὸς τὸ σύνολον καὶ ἐτόνισε τὴν ἐκπλήρωσιν στὸ ἀκέραιο τοῦ χρέους τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας σ' αὐτόν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ, στὶς μεγάλας καὶ ἀποφασιστικὰς γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Παιδείαν καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μας ὥρες, μιὰ καινούργια Ἑλλάδα, «γεμάτη χαμόγελα ἀγάπης καὶ ἀστραποβολήματα ὁμορφιάς».

Τὴ διάλεξιν τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου ἐτίμησαν, μετὰ τὴν παρουσία τους, οἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, πολλοὶ διδάσκαλοι τῆς περιφέρειας, γονεῖς καὶ πλῆθος ἐκλεκτοῦ κοινού.

Ἀκροατὴς

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΕΙΣ ΠΥΡΓΟΝ Α' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἀκαμάτου ἐργάτου τῆς Ἑθνικῆς μας Παιδείας κ. Ἰωάννου Γ. Παπαϊωάννου. Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημοτ. Σχολείων τῆς Α' Περιφ. Τρικάλων, ἐπραγματοποιήθη τὴν 3ην Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ἡμερησία παιδαγωγικὴ συνεδρίασις πρακτικοθεωρητικῆς μορφῆς εἰς τὸ τριθέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Πύργου, τοῦ ὁποίου αἱ δύο ἀνώτεραι τάξεις λειτουργοῦν,

ἀπὸ ἐτῶν, προτύπως ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ καθοδήγησιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Παπαϊωάννου καὶ μετὰ διδάσκαλον τὸν κ. Χρυσόστομον Ε. Ζήσην.

Εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ταύτην συνεδρίασιν παρευρέθησαν ὑπὲρ τεσσαράκοντα διδάσκαλοι τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς πόλεως τῶν Τρικάλων παρηκολούθησαν δὲ οὗτοι, μετὰ ἀμείωτον διαφέρον διδασκαλίας Ἀναγνώσεως, Γραμματικῆς καὶ Γεωγραφίας εἰς τὰς Ε· Στ' τάξεις ὑπὸ τοῦ κ. Χρυσ. Ζήση. Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως ἐδιδάχθη τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ δύο πτωχοὶ» ποίημα τοῦ Γ. Δροσίνη, εἰς τὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς ἐδιδάχθησαν, κατὰ τὸν ἐπαγωγικὸν τρόπον, τὰ σιγμόληκτα οὐδέτερα τῆς Γ' κλίσεως (λήγοντα εἰς -ος), ἐπὶ τῇ βάσει ἀναγνωστικοῦ κειμένου ἐκπονηθέντος ὑπὸ τοῦ διδάξαντος διδασκάλου, εἰς δὲ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἐδιδάχθη, κατὰ τὸν Βιολογικὸν ἢ Γενετικὸν, λεγόμενον, τρόπον, ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γεωγραφικῶν σχέσεων καὶ συναρτήσεων.

Αἱ διδασκαλαὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν Ἀρχῶν τῆς Νέας Ἀγωγῆς (ἥτοι τῆς Ἐποπτείας, τῆς Αὐτενεργείας καὶ τῆς Ἐργασίας) καὶ διεποτίζοντο ὑπὸ τῶν συγχρόνων πορισμάτων τῆς ψυχοπαιδαγωγικῆς. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἐν λόγῳ τάξεων, ἐθισμένοι εἰς τὰς νέας μεθόδους τοῦ δημιουργικῶς ἐργάζεσθαι ἐσημείωσαν ἐξαιρετικὰς ἐπιτυχίας καθ' ὅλας τὰς διδασκαλίας, γεγονόςς τὸ ὅποιον καταμαρτυρεῖ τὴν μεγίστην σημασίαν καὶ ἀξίαν τῶν Ἀρχῶν τῆς Νέας Παιδαγωγικῆς, ὅταν αὗται ἐφαρμόζονται ὁρθῶς.

Μετὰ τὸ πέραν τῶν διδασκαλιῶν ἐπηκολούθησεν ἐμπεριστατωμένη καὶ ἐποικοδομητικὴ συζήτησις. Κατ' αὐτὴν ἀντηλλάγησαν, ὑπὸ πολλῶν συνέδρων, θετικαὶ ἀπόψεις περὶ τοῦ καλλιτέρου τρόπου διδασκαλίας τῶν μαθημάτων. Ἀκολουθῶς ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, συνοψίζων τὰς διατυπωθείσας ἀπόψεις, ἀνεφέρθη εἰς τὸ ὅλον ἔργον τῆς Ἀγωγῆς, εἰς τὴν ἀρίστην λειτουργίαν τοῦ Σχολείου, εἰς τὴν ἀρτίαν ὠργάνωσιν τῆς Σχολικῆς Ζωῆς, εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τοῦ διδασκάλου καὶ εἰς τὴν προβληματικότητα τῶν διαφόρων μαθημάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν θεωρουμένων ὡς δυσκολωτέρων. Χάρις εἰς τὴν πλουσιωτάτην του πείραν καὶ τὴν μελέτην τῶν πάσης φύσεως προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς παρέσχεν εἰς τοὺς συνέδρους διδασκάλους θετικὰς ἀπτάς καὶ συγκεκριμένας ὁδηγίας καὶ κατευθύνσεις διὰ τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τοῦ παιδευτικοῦ τῶν ἔργου. Οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν συνεδρίαν ταύτην ὠφεληθέντες τὰ μέγιστα ἐξ ὅλων τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξέφρασαν τὴν πλήρη ἱκανοποίησίν των, οἱ νεώτεροι δὲ τούτων ἐξέφρασαν, πρὸς τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν, τὴν σφοδρὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ὅπως τοὺς παρέχεται ἡ εὐχέρεια, διὰ νὰ παρακολουθοῦν τοιαύτας παιδαγωγικὰς συνεδρίας καὶ παιδαγωγικὰ συνέδρια πρὸς πληρεστέραν πρακτικοθεωρητικὴν κατάρτισιν των διὰ τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τῆς παιδευτικῆς τῶν ἐργασιῶν. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατόν.

Σημειωτέον, ὅτι παρόμοιαι παιδαγωγικαὶ συνεδριάσεις—αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν τὴν μορφήν τοπικῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων—γίνονται κατὰ διαστήματα καὶ εἰς ἄλλα σχολεῖα, ἀποβλέπουσιν δὲ εἰς τὴν προώθησιν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἀγωγῆς καὶ εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τῶν διδασκάλων εἰς τὰς νέας μεθόδους. Ἀναμφιβόλως δὲ τόσοι αἱ παιδαγωγικαὶ αὗται συνεδριάσεις ὅσον καὶ τὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια συμβάλλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐδωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ διδασκάλου.

Μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς παιδαγωγικῆς συγκεντρώσεως τοῦ Πύργου οἱ παρευρεθέντες εἰς ταύτην διδάσκαλοι μετέβησαν, μετὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ, εἰς τὸν παρακείμενον Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ παρηκολούθησαν τοὺς «Χαιρετισμοὺς τῆς Θεοτόκου».

Χρυσ. Ζήσης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔ. ΚΙΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Κατά τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος καὶ ἀφ' οὗτου ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἀκριτικὴν Ἑκπαιδευτικὴν Περιφέρειαν Διδυμοτείχου ὁ νέος Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων κ. Νικόλαος Μανεισιώτης, συνετελέσθησαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ κάτωθι :

1) Ὁργανώθησαν δύο ὑπηρεσιακαὶ συγκεντρώσεις, ἐξ ὧν ἡ μία ἔλαβε πανηγυρικὸν χαρακτήρα, διὰ τῆς συμμετοχῆς ὑπὲρ 170 διδασκάλων καὶ Νηπιαγωγῶν τῆς Περιφέρειας, εἰς τὰς αἰθούσας τελετῶν τοῦ Β'. Δημοτικοῦ Σχολείου Διδυμοτείχου ἐπὶ τῷ τέλει τῆς παροχῆς κατευθυντηρίων ὁδηγίων ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Ν. Μανεισιώτου, διὰ τὴν ὅσον ἐνεστὶν ἐντατικωτέραν ἐκπαιδευτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν δρᾶσιν, ἐπ' ἀγαθῷ Παιδείας Ἑθνικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ὑπηρεσιακῆς ταύτης συγκεντρώσεως μετέβησαν ἅπαντες οἱ ἐκπαιδευτικοὶ εἰς τὸν χώρον τῆς Προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Θράκης, Νομάρχου Ἐβρου ἐπὶ κατοχῆς, εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Διδυμοτείχῳ, ἔνθα ὁ Ἐπιθεωρητὴς κατέθεσεν ἀπείριτον στέφανον εἰς τὴν δαπάναις τοῦ Συλλόγου Δημοδιδασκάλων Διδυμοτείχου στηθεῖσαν προτομὴν του.

2) Ἐπραγματοποιήθησαν τρία τοπικὰ Παιδαγωγικὰ συνέδρια εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν χωρίων Μόνης, Κορνοφωλεᾶς καὶ Θουρίου τῆς Περιφέρειας, με θέματα : «Οἱ Σχολικοὶ Συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν καὶ «Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι εἰς τὰ ὀλιγοθέσια Σχολεῖα».

Προσκληθέντες ἐτίμησαν τὰ συνέδρια ταῦτα ἐκπρόσωποι τῆς ἐκκλησίας, τῆς Πολιτείας, τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Κοινωνίας, ἐξ ὧν ἀναφέρεται ἐνταῦθα ἡ παρουσία τοῦ Ἐπαρχοῦ Διδυμοτείχου κ. Ν. Γεωργακαράκου, τῆς κ. Φωτεινῆς Τζωρτζάκη, ὑπευθύνου παρὰ τῇ Ὑπηρεσίᾳ Συνεταιριστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοὺς Σχολικοὺς Συνεταιρισμοὺς, ἡτις προσήλθεν εἰδικῶς, πρὸς τοῦτο, κληθεῖσα ἐξ Ἀθηνῶν, τῶν Βουλευτῶν Ἐβρου, τοῦ Δημάρχου Διδυμοτείχου, τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ἀλεξανδρουπόλεως, τῶν Διευθυντῶν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Διδυμοτείχου καὶ πλήθους ἐνηλίκων συνεισφέρων καὶ ἄλλων κατοίκων ἐκ τῶν χωρίων τούτων.

Εἰς ἕναστον τῶν ἀνωτέρω Παιδαγωγικῶν Συνεδρίων ἔλαβον μέρος περὶ τοὺς 50-60 διδάσκαλοι τῆς Περιφέρειας, οἵτινες συμμετέσχον ἐνεργῶς καὶ δραστηρίως εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν, συνετέλεσαντες μεγάλως εἰς τὴν ἐξαγωγήν θετικῶν, χρησίμων καὶ ἐπιτευκτῶν εἰς τὴν πρᾶξιν πορισμάτων.

Εἰδικώτερον, κατὰ τὸ ἐν Κορνοφωλεᾷ Παιδαγωγικὸν Συνέδριον, καθ' ὃ συνεζητήθη τὸ θέμα τῶν Σιωπηρῶν ἐργασιῶν, ἐγένετο καὶ διδασκαλία ὑπὸ τῶν διδασκάλων Παν. Νιανιάκα καὶ Ἀννης Θεοφανοῦδης, τοῦ αὐτοῦ Σχολείου, ἵνα διὰ τῆς συζεύξεως πράξεως καὶ θεωρίας, ἀντλήσουν διδάγματα οἱ κ. κ. συνέδριοι ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀναθέσεως τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἰς τὰ ὀλιγοθέσια Σχολεῖα, καὶ γενικώτερον ὡς πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀξιοποίησιν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐλευθέρου χρόνου.

3) Ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῇ πόλει Διδυμοτείχου αἱ κάτωθι διελξεις :

Ἡ πρώτη τὴν 4ην Μαρτίου ἐν τῇ Δημοτικῇ Λέσχῃ τῆς πόλεως Διδυμοτείχου μετ' ὀμιλήτην τὸν Ἐπιθεωρητὴν κ. Νικόλαον Μανεισιώτην καὶ μετ' ἑμῶν : ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΑ-

ΤΟΣ διοργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Διδασκάλων τῆς Περιφέρειας Διδυμοτείχου. Τὴν διάλεξιν, προσκληθεῖσαι, ἐτίμησαν αἱ τοπικαὶ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ πλῆθος κόσμου. Περί αὐτῆς ἀνέγραψαν εὐμενεστάτας κρίσεις καὶ σχόλια αἱ ἐφημερίδες : «Ἐλευθέρη Θράκη», «Φωνὴ τοῦ Διδυμοτείχου» καὶ «Ἑλληνικὸς Βορρᾶς».

Ἡ δευτέρα τὴν 18ην Μαρτίου ἐν τῇ Δημοτικῇ Λέσχῃ τῆς πόλεως ὡσαύτως, μετ' ὀμιλήτην τὸν διδάσκαλον κ. Θεοχάρην Βολάνιον καὶ μετ' ἑμῶν : «Ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ ψυχικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδός».

Ἡ τρίτη, τὴν 13ην Μαΐου, ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Μητέρας. Αὕτη ἐδόθη ὑπὸ τῶν σχολείων τῆς πόλεως Διδυμοτείχου ἐν πανηγυρικῇ τελετῇ μετ' ὀμιλήτριαν τὴν διδασκάλισαν κ. Χρυσούλαν Κηπουροῦ καὶ μετ' ἑμῶν : «Ἡ ἀξία καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Μητέρας».

4) Εἰς τὰ χωρία τῆς Περιφέρειας ἀνεπτύχθησαν εἰς συγκεντρώσεις γονέων καὶ κηδεμόνων παρ' ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν 169 ὀμίλια, μετ' ἑμῶν παιδαγωγικοκοινωνικοῦ περιεχομένου, ὡς καὶ 177 ὀμίλια Ἑθνικο-θηρησκευτικοῦ καὶ ἡθικοπλαστικοῦ καὶ ἐκλαϊκευτικοῦ τῆς Ἐπιστήμης περιεχομένου.

5) Ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ 26 Σχολείων τῆς Περιφέρειας ἐπραγματοποίησαν μετὰ τῶν μαθητῶν τῶν 43 ἐπισκέψεις εἰς Στρατιωτικὰς μονάδας παρμεθορίων περιοχῶν καὶ εἰς Στρατιωτικὰ φυλάκια τῶν πρὸς Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν συνόρων, προσενεγκόντες δῶρα καὶ ψυχαγωγίαν εἰς τοὺς ἀκρίτας φρουροὺς τῶν συνόρων τῆς Πατρίδος μας.

Ἐπὶ πλεον τῶν πραγματοποιηθεισῶν τούτων ἐπισκέψεων, διδάσκαλοι τῆς Περιφέρειας, εἰς δύο κλιμάκια, μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐνὸς τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν, ἐπραγματοποίησαν κατὰ τὴν Διακαινήσιμον ἐβδομάδα δύο ὁμαδικὰς ἐπισκέψεις εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον διαμενοῦσας στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀκριτῶν φρουρῶν μας.

Κατὰ τὰς δύο ἐπισκέψεις ἐκτὸς τοῦ ψυχαγωγικοῦ προγράμματος τὸ ὁποῖον ἐξετελέσθη παρ' ὁμάδων μαθητῶν καὶ διδασκάλων, προσεφέρθησαν καὶ Πασχαλινὰ δῶρα ἀγορασθέντα ἐκ προαιρετικῆς εἰσφορᾶς μαθητῶν καὶ διδασκάλων ἀπάντων τῶν Σχολείων τῆς Περιφέρειας, συνολικῆς ἀξίας ἑπτὰ χιλιάδων (7.000) δραχμῶν.

6) Ἀπαντες οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ μετὰ τῶν μαθητῶν τῶν συνεδραμόντων κατὰ τόπους ἐρανικὰς Ἐπιτροπὰς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν διενεργηθέντων ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῆς Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου, τῆς προικοδοτήσεως ἀπόρων κορασίδων καὶ τοῦ Ἀντικαρκινικοῦ ἀγώνος.

7) 57 ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ 50 Σχολείων τῆς Περιφέρειας προσέφερον προθύμως ἐποικοδομητικὴν ἐργασίαν εἰς τὸν Ε.Ε.Σ.Ν. μετ' ὅλον Ἐρυθροσταυριτῶν μαθητῶν 2.985.

8) 38 ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ εἰργάσθησαν εἰς τοὺς Σχολικοὺς Συνεταιρισμοὺς 30 Σχολείων τῆς Περιφέρειας, ἐξ ὧν οἱ 23 ἰδρύθησαν κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος μετ' ὅλον ἀριθμὸν συνεταίρων μαθητῶν 1844.

Ἐβραβεύθη εἰς Σχολικὸς Συνεταιρισμὸς, ὁ τοῦ χωρίου Βρυσηϊκῶν, κατὰ τὸ διαρρεῦσαν σχολικὸν ἔτος, παρὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ συμβολικοῦ ποσοῦ τῶν 500 δραχ. διὰ τὴν ὄντως ἐξόχως ἀναπτυχθεῖσαν παρ' αὐτοῦ πολυμερὴ δραστηριότητα.

Εἰς Σχολικὸς Συνεταιρισμὸς, ἀπέστειλεν ἑκατὸν (100) χιλιόγραμμα φασόλια εἰς Ἀθήνας, διὰ τὸ συσσίτιον τῶν μαθητῶν τῶν πλημυροπαθῶν Σχολείων.

Ἐκ τῶν 30 Σχολικῶν Συνεταιρισμῶν οἱ πλεῖστοι συντηροῦν περισσότερῶνα, κονικλῶνα καὶ ὀρνιθῶνα, πέραν τῆς λειτουργίας τοῦ μαθητικοῦ Πρατηρίου. Εἰς δὲ πέραν τούτων συντηρεῖ καὶ κυψέλας μελισσῶν.

9) Ἐξήκοντα ἑννέα (69) ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ προσέφερον ἐπὶ πεντάμηνον τὰς ὑπηρεσίας τῶν εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια τῆς Περιφέρειας καὶ ἑνδεκα (11) εἰργάσθησαν, κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, εἰς Μαθητικὰς Κατασκηνώσεις Διδυμοτείχου.

10) Δέκα τέσσαρες (14) διδάσκαλοι εἰργάσθησαν λίαν ἐπιτυχῶς εἰς τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου.

11) Δέκα τρεῖς (13) ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ εἰργάσθησαν πρὸς καταπολέμῃσιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ἐν τῇ Περιφερείᾳ, διὰ τῆς λειτουργίας ἑνδεκα (11) Νυκτερινῶν Σχολείων καὶ δύο (2) Κέντρων Διδασκαλίας Ἐνηλίκων.

12) Ἐφυτεύθησαν ὑπὸ διδασκάλων καὶ μαθητῶν τῆς Περιφέρειας 7.297 δενδρύλλια, ἐξ ὧν 2.610 εἰς κοινοχρήστους χώρους καὶ 4.687 εἰς Σχολικοὺς τοιούτους.

13) Ἐπετεύχθη ἡ ὁργάνωσις δύο μαθητικῶν χορωδιῶν ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ Σουφλίῳ, αἵτινες ἐνεφανίζοντο λίαν ἐπιτυχῶς κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς μὲ πλουσιώτατον παιδικὸν πρόγραμμα, πρὸς τέρψιν μικρῶν καὶ μεγάλων.

Ὡσαύτως ἐπετεύχθη ἡ ὁργάνωσις 4 μαθητικῶν χορωδιῶν Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, αἵτινες ἔψαλλον καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῶν χωρίων τῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν διδασκάλων τῶν.

14) Ἐθεμελιώθησαν δύο διδασκάλια (ἐν 1|θέσιον καὶ ἐν 4|θέσιον) ἐπεσκευάσθησαν 3 διθέσια καὶ ἀπεπερατώθη 1 4|θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον.

15) Κατεσκευάσθησαν δαπάναις τῶν Σχολικῶν Ταμείων ὄργανα γυμναστικῆς καὶ ἀθλοπαιδιῶν εἰς 4 εἰσέτι Σχολεῖα τῆς Περιφέρειας.

16) Διὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν Σχολικῶν καὶ μαθητικῶν βιβλιοθηκῶν διετέθη τὸ ποσὸν τῶν 50.492 δραχμῶν.

17) Δέκα πέντε (15) Σχολεῖα τῆς Περιφέρειας ἐξέδραμον εἰς πολυμέρους πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Νομοῦ καλῶς προγραμματισμένας ἐκπαιδευτικὰς ἐκδρομάς.

18) Ἐπετεύχθη ἔτι στενωτέρα σύσφιγξις τῶν σχέσεων φιλίας τῶν Σχολείων μετὰ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν Τ.Ε.Α. τῆς περιοχῆς, δι' ἐπισκέψεων κλιμακίων Ἀξιωματικῶν Στρατοῦ-Τ.Ε.Α. εἰς πλεῖστα Σχολεῖα τῆς Περιφέρειας διὰ τὴν διανομὴν γραφικῆς ὕλης, ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας καὶ ἄλλων δώρων πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τὰ Σχολεῖα.

Αἱ τοιοῦτου εἵδους ἐπισκέψεις ἐλάμβανον πανηγυρικὸν χαρακτήρα δι' εἰδικῶν ἑορταστικῶν συγκεντρώσεων, τῇ συμμετοχῇ ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν χωρίων.

19) Ἐπροικοδοτήθησαν, κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος τέσσαρα θήλεα τέκνα ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν τῆς Περιφέρειας διὰ τῆς ἐγχειρίσεως αὐτοῖς ἰσαριθμῶν βιβλιαρίων ἀποκαταστάσεως, ὕψους 1.500 δραχ. ἑκαστον.

20) Πέραν τοῦ συνήθους τέσσαρα Σχολεῖα ἐκαλλιέργησαν ἱκανοποιητικώτατα τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν, ἐν δὲ ἐξ αὐτῶν, τὸ τῆς Καρωτῆς, ἐπροικοδότησεν ἄπορον κορασίδα τοῦ χωρίου διὰ τῆς χορηγήσεως βιβλιαρίου ἀποκαταστάσεως ὕψους 1500 δραχ.

21) 28 Σχολεῖα τῆς Περιφέρειας ἔλαβον παρὰ τῆς Διευθύνσεως Ταχυδρομικῶν Ταμιευτηρίων ἀνὰ ἓν κουμπάραν, βραβευσθεῖσιν ἰσαριθμῶν ἐκθέσεων μαθητῶν τῶν Σχολείων τούτων.

22) 4 Σχολεῖα ἔλαβον παρὰ τοῦ Ε.Ε.Σ.Ν. δῶρα ὡς βραβεῖον, διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν «Ἀχιλλέως Κύρου».

23) Ἐπὶ συνόλου 59 Δημοτικῶν Σχολείων τὰ 51 καλλιέργουν Σχολικὸν κήπον, μικτῶς ὡς ἀνθόκηπον καὶ λαχανόκηπον καὶ εἰς τμήματα ἐξ ἑκάστου εἵδους, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς τῶν (192 τμήματα ἀνθέων, 290 τμήματα λαχανικῶν) διὰ παιδαγωγικοὺς, διδακτικοὺς, κοινωνικοὺς καὶ καλαιοθητικοὺς σκοποὺς.

Καὶ τέλος, ἐπετεύχθη τῇ προσωπικῇ συμβολῇ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ δι' ὁμιλιῶν, συστάσεων, ὁδηγίων καὶ κατατοπιστικῶν τοῦ ἐγκυκλίων, ἡ ἐπὶ καλυτέρων βάσεων ὁργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν, ἡ καλλιέργεια πνεύματος ἠυξήμενης ἡμερότητος πολιτισμοῦ καὶ ἀκραδάντου πίστεως ἐπὶ τὰς ἀχρόνους ἠθικὰς ἀξίας τῆς ζωῆς, ἡ ἐντὸς τοῦ προγράμματος τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως κινητοποιήσις ὅλων τῶν κοινωνικῶν παραγόντων, διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν λειτουργίας τῶν Σχολείων τῆς Περιφέρειας.

Ἐνὶ λόγῳ, κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐπετεύχθησαν παντοῖαι δράσεις καὶ ἐπιτεύξεις εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τῆς ἐσωσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς δράσεως τῶν διδασκάλων, ἐπ' ὠφελείᾳ Ἐκκλησίας, Παιδείας, Κράτους καὶ Κοινωνίας.

Φ. Β. Ἀμαξόπουλος

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Β' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΝ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α :

Τοπικῶν παιδαγωγικῶν Συνεδρίων Νεοχωρίου (9 – 10 Μαρτίου) καὶ Τρικάλων (16 – 17 Μαρτίου 1963).

Οἱ διδάσκαλοι τῆς Β' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας Τρικάλων, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ διακεκριμένου Ἐπιθεωρητοῦ τῶν κ. Ἀναστασίου Τακά, ἔλαβον μέρος εἰς δύο τοπικά Παιδαγωγικά Συνέδρια, συγκροτηθέντα τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν 9ην καὶ 10ην Μαρτίου ἐν Νεοχωρίῳ καὶ ἐν Τρικάλαις τὴν 16ην καὶ 17ην τοῦ ἰδίου μηνός. Ἀμφότερα τὰ συνέδρια ταῦτα ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας τῶν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Διονύσιος, ὁ Νομάρχης Τρικάλων κ. Παῖτάκης, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Γ' Περιφέρειας κ. Σωτήριος Γκόνος καὶ ὁ Ἐπιθεωρητὴς Μουζακίου κ. Ἀπόστολος Στραγαλινός. Ἀρχομένης τῆς συνεδριάσεως ὁ συμπαθὴς καὶ βαθύτατα ἐκτιμώμενος ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς Περιφέρειας διὰ τὴν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἐνεργητικότητά του Ἐπιθεωρητὴς κ. Ἀναστάσιος Τακάς, διὰ μακρὰς ὁμιλίας τοῦ ἀνέπτυξε τὴν σκοπιμότητα τῆς συγκροτήσεως τῶν συνεδρίων, λόγῳ τῆς ὑψίστης σημασίας τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων καὶ ἐτόνισε τὴν ἐπιβεβλημένην ἀνάγκην τῆς συμμετοχῆς ὅλων τῶν συναδέλφων εἰς τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Διονύσιος διὰ προσφυστάτης ὁμιλίας ἔχαιρέτισε τὸ συνέδριον, εὐχόμενος εὐόδωσιν τῶν σκοπῶν τούτου ἐπ' ἀγαθῷ τῆς χριστιανοελληνικῆς μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων. Ἀκολούθως, λαβὼν τὸν λόγον ὁ Νομάρχης Τρικάλων ἐξήρρε τὸν ρόλον τοῦ διδασκάλου, ὡς ταγοῦ καὶ ἀναμορφωτοῦ τῆς κοινωνίας καὶ ἐκπροσώπου τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὴν ἀκροτάτην γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Ο κ. Γενικός Επιθεωρητής, λαβών τὸν λόγον, ἡγορήσθησε τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην καὶ τὸν κ. Νομάρχην καὶ ὑπεγράμμισε τὴν συμπάραστασιν τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου, ἀποκαλέσας τὴν Ἐκκλησίαν μητέρα τοῦ Σχολείου.

Μετὰ ταῦτα οἱ σύμβουλοι εἰσήλθον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως.

Ὁ Ἐπιθεωρητής κ. Ἀναστάσιος Τακῆς εἰσηγεῖται ἐπὶ τῶν κάτωθι θεμάτων :

1) Αἱ παιδαγωγικαὶ μέθοδοι.

2) Μορφωτικαὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἡ διὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου θεραπεία αὐτῶν.

Ἐν συνεχείᾳ, ἔλαβον χώραν διδασκαλίας μαθημάτων Γεωγραφίας καὶ Φυσικῆς Ἱστορίας εἰς τὰς τάξεις Ε' καὶ ΣΤ' εἰς τὸ τοπικὸν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον Νεοχωρίου καὶ τῶν μαθημάτων Γεωγραφίας, Φυσικῆς Πειραματικῆς εἰς τὸ τοιοῦτον τῶν Τρικάλων.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω εἰσηγήσεων τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν ἐγένετο λεπτομερειακὴ συζήτησις, καθ' ἣν ἐξήχθησαν τὰ κάτωθι πορίσματα :

1) Ἐπὶ τοῦ θέματος : «Αἱ Παιδαγωγικαὶ Μέθοδοι».

α) Ἀναγνωρίζεται ἡ σπουδαιότης τοῦ ρόλου τῶν παιδαγωγικῶν μεθόδων εἰς τὴν ἀσκήσιν. ἐν πάσαις ταῖς μορφαῖς αὐτῶν, τῆς συγχρόνου (Νέας) Ἀγωγῆς.

β) Ἀναγνωρίζεται ἡ συνεισφορά τῆς διαφορικῆς, λειτουργικῆς καὶ γενετικῆς ψυχολογίας εἰς τὴν μελέτην τοῦ παιδὸς καὶ τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ πράξεως καὶ ὑπογραμμίζεται ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ παιδὸς, τῶν παιδαγωγῶν Dewey, Montessori, Decroly.

γ) Διαπιστοῦται ὁ σημαντικὸς ρόλος τῆς μητρὸς εἰς τὴν διαμόρφωσιν ὁμαλοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ παιδὸς καὶ ἡ ἀνάγκη κατατοπισμοῦ τῆς οἰκογενείας ἐπ' αὐτοῦ.

δ) Ὡσαύτως καὶ αἱ σχέσεις μεταξὺ μισθητῶν καὶ διδασκάλων ὡς καὶ μαθητῶν μεταξὺ τῶν δέον νὰ εἶναι ἀρμονικαὶ διὰ τὴν εὐδόωσιν τῶν σκοπῶν τῆς Ἀγωγῆς.

ε) Ἐξαίρεται ἡ ἀνάγκη τῆς καλλιέργειας διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν νοητικῶν λειτουργιῶν τοῦ παιδὸς, ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ὕλικῶν προϋποθέσεων τοῦ σχολικοῦ ἔργου καὶ ἡ ἀρτία ὁργάνωσις τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας. Ἐπὶ δὲ τονίζεται ὁ ρόλος τῶν διαφόρων διδακτικῶν μέσων (προφορικὴ διδασκαλία, ραδιόφωνον, βιβλίον, γραπτὰ ἔργα, κινηματογράφος, μουσεῖον κ.λ.π.) εἰς τὴν καθόλου παιδαγωγικὴν ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν. Ἐπίσης συνιστᾶται ὁ πλήρης ἔλεγχος τοῦ σχολικοῦ ἔργου καὶ ἡ ὀρθολογιστικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος τῶν ἐξετάσεων καὶ διαγωνισμῶν (Tests, δελτίον ἀτομικότητος κ.λ.π.).

στ) Ἐξαίρεται ἡ σημασία τῶν κάτωθι ἀρχῶν :

1) Τῆς ἐποπτείας, τῆς καθολικῆς ἀντιλήψεως, τῆς βιωματικότητος, τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων τοῦ παιδὸς, τῆς παιδοκεντρικῆς, ὡς καὶ ὁ τεράστιος ρόλος τοῦ διαφέροντος εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ὅλην σχολικὴν ἐργασίαν. Εἰς πᾶσαν παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν ἐνέργειάν του ὁ διδάσκαλος δέον νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν του τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἀτομικότητα τοῦ μαθητοῦ καὶ νὰ ἐναρμονίζῃ τὴν ἀτομικὴν μετὰ τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας τῶν παιδῶν.

2) Ἐπὶ τοῦ θέματος : «Αἱ μορφωτικαὶ ἀνάγκαι τῆς ἐποχῆς μας» :

α) Τὸ φαινόμενον τῆς μορφώσεως ἔγκειται εἰς τὰς ἀλλαγὰς τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ κόσμου καὶ τῶν προσαρμογῶν τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον.

β) Πηγὴ τῆς μορφώσεως εἶναι ἡ οἰκείωσις τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς πραγματικότητος, τοπικῆς καὶ χρονικῆς, φορεὺς δὲ αὐτῆς εἶναι πᾶς ἄνθρωπος.

γ) Ἡ γνῶσις ὡς ἀπάντησις εἰς προβλήματα, τὰ ὅποια θέτει ὁ ὕλικός καὶ πνευματικὸς κόσμος, ὁδηγεῖ εἰς τὴν μόρφωσιν, μετὰ δὲ τῆς γνῶσεως καὶ μορφώσεως ὑπάρχει ὡς γέφυρα τὸ φαινόμενον τῆς ἀγωγῆς.

δ) Στοιχεῖα τῆς μορφώσεως εἶναι : αἱ περὶ τοῦ ἔθνους γνώσεις, αἱ περὶ τὴν Ὀρησκείαν, τὴν Κοινωνίαν, τὸ Κράτος, τὸ ἠθικῶς δρᾶν, τὸ κάλλος καὶ ἐν γένει ὅλος ὁ γνωστικὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξοπλισμός.

ε) Ἐθνικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ συνειδησις ὅτι ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸν ἰδιαίτερον τύπον του, διὰ τοῦ ὁποῦ διακρίνεται ἄλλων ὁμοίων του.

στ) Κοινωνικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ σχολείου νὰ βοηθήσῃ τὸν τρόφιμον, ὥστε οὗτος νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ μετᾶσχῃ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ νὰ παίξῃ ἐνεργὸν ρόλον ἐν αὐτῇ.

ζ) Ἡ ἠθικὴ μόρφωσις σκοπεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τοῦ παιδὸς καὶ εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν ἐν αὐτῷ τῶν ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον.

η) Πολιτικὴ καὶ Πολιτειακὴ μόρφωσις εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τοῦ τροφίμου διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν κοινὴν νοοτροπίαν καὶ σκέψιν τοῦ λαοῦ.

θ) Ὀρησκευτικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ ἀπόκτησις τοῦ αἰσθήματος τῆς ὠραιότητος καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀγάπης, δι' ὧν ὁ τρόφιμος θὰ ἀποκτήσῃ ὀρησκευτικὴν συνειδησιν.

ι) Καλλιτεχνικὴ μόρφωσις εἶναι ἡ διάπλασις καὶ ἡ ἐκτίμησις παντὸς ὠραίου.

ια) Γνωστικὸς ἐξοπλισμός εἶναι ἡ κατοχὴ πολλῶν, ποικίλων καὶ ἀληθινῶν γνώσεων, αἵτινες συνδέουν τὸ ἄτομον μετὰ τὴν φυσικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν καὶ τοῦ ἐξασφαλίζουν τὴν προσαρμογὴν εἰς τὸν βίον τοῦ σύμπαντος.

ιβ) Ἡ ἀνάγκη τῆς μορφώσεως ἀπέρρευσεν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἀπὸ τὰς ἰδεολογικὰς συγκρούσεις, ἀπὸ τὴν πένιν καὶ τὴν στέρησιν τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν αγαθῶν, ἀπὸ τὴν ἑλλείψειν μορφώσεως.

ιγ) Τὸ σχολεῖον, ὡς μορφωτικὸς παράγων, διὰ τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς καὶ διδασκαλίας, παρέχει ἐθνικὴν, ὀρησκευτικὴν, ἠθικὴν, κοινωνικὴν, καλλιθητικὴν, πολιτικὴν ἀγωγὴν καὶ γνωστικὸν ἐξοπλισμόν.

ιδ) Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πνεύματος τῆς Νέας Ἀγωγῆς εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εὐλικρινὴς καὶ στοργικὴ κατανόησις τοῦ παιδὸς καὶ ἡ διάγνωσις τῶν ἀρετῶν καὶ ἐλαττωμάτων αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσις του εἰς τὸ ὕψιλον λειτουργημα, ὅπερ ἀσκεῖ, διὰ νὰ ἀποβῇ ὁ γνήσιος φορεὺς καὶ ἄξιος σκαπανεὺς τῶν νέων ἰδεῶν τοῦ Νέου Σχολείου καὶ τῆς νέας ζωῆς, τὴν ὁποῖαν ἐτοιμάζει τοῦτο.

Ἐπὶ τῶν γενομένων διδασκαλιῶν, οἱ σύμβουλοι κατέληξαν εἰς τὰ κάτωθι πορίσματα :

1) Ὡς πρὸς τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας : α) Σκοπὸς τοῦ μαθήματος τούτου εἶναι ἡ ἔλλογος ἐρμηνεία τῆς γῆς καὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν μετὰ τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ παιδευτικὴ δὲ ἀξία του εἶναι μεγίστη, διότι ἀσκεῖ τὰς ἀνωτέρας πνευματικὰς λειτουργίας καὶ συνιστᾷ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐκτάσεως καὶ συμπληρῶναι τὴν ἐννοιαν τοῦ χρόνου. β) Ἡ μέθοδος διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου συνίσταται εἰς τὴν

παρατήρησιν, περιγραφὴν, κατονομασίαν, ἐντόπισιν, ἐρμηνείαν καὶ σύγκρισιν. γ) Εἰδικώτερον ἢ διδασκαλία δέον νὰ ἀκολουθῇ τὴν ἐξῆς πορείαν :

Ἐν ἀρχῇ, γίνεται καθορισμὸς τῆς θέσεως τῆς ἐξεταζομένης γεωγραφικῆς ἐνότητος, ἐν σχέσει μὲ τὴν εὐρυτέραν ἐνότητα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ μαθητοῦ. Ἀκολουθεῖ ὁ καθορισμὸς τῶν ὁρίων τῆς γεωγραφικῆς ἐνότητος, μελέτη τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, διὰ παρατηρήσεως ἢ συγκρίσεως, καθορίζεται τὸ κλίμα δι' αἰτιώδους ἐρμηνείας καὶ συσχετίσεως τῆς θέσεως τοῦ τόπου ὡς πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ ὕψος ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον καὶ τῆς μελέτης τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν, ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας καθορίζονται τὰ προϊόντα καὶ αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων, ὁ πληθυσμὸς, ἡ κατανομή αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ συγκοινωνία. Τέλος μελετᾶται ἡ ζωὴ, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ἡ ἱστορία τοῦ τόπου καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἐν γένει ἐξελιξέως τῶν κατοίκων. Μετὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον ἐξετάσιν τῆς ἐνότητος, ἀκολουθεῖ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διδασχθέντων εἰς ἀμμοδοχεῖον, ἀνατίθεται ὡσαύτως ἡ χαρτογράφησις ταύτης, ἔνθα σημειοῦνται τὰ ὄρη, ποταμοί, πεδιάδες κ.λ.π. καὶ τὰ προϊόντα.

Παραπλευρῶς τοῦτου γίνεται ἐπικόλλησις διαφόρων εἰκόνων, φωτογραφιῶν, καρτῶν κ.λ.π.. Ὁδηγοῦνται εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν γνώσεως, προβαίνουν εἰς τὴν σύνταξιν περιγραφικῶν ἐκθέσεων καὶ νοερῶν ταξιδίων.

2) Ὡς πρὸς τὸ Φυσιογνωστικὸν μάθημα.

Σκοπὸς τοῦ Φυσιογνωστικοῦ μαθήματος εἶναι νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδί γνώσεις, τῶν ὁποίων ἡ πραγματικὴ ἀξία θὰ τοῦ γίνῃ ἀμέσως αἰσθητὴ καὶ νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν διανοητικὴν του μὀρφωσιν.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ μαθήματος τοῦτου εἶναι διττός : Εἶναι μάθημα συγκεκριμένον, διότι ἀπαιτεῖ παρατήρησιν ἀντικειμένων, φυτοῦ, ζώου ἢ φαινομένου, ἀκόμη δὲ μάθημα ἐνεργητικόν, διότι οἱ μαθηταὶ συμμετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐκάστου ἀντικειμένου. Ἐνδεδειγμένως μορφὴ διδασκαλίας τοῦ μαθήματος εἶναι ὁ ἐλεύθερος διάλογος.

Προκειμένου περὶ τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἡ ἐξέτασις καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας θὰ γίνῃται κατὰ τὴν βιολογικὴν ἀρχήν, ἡ δὲ διάταξις τῆς ὕλης κατὰ βιολογικὰς κοινότητας. Οὕτω ἀφοῦ σχηματίσουν τὴν φανταστικὴν εἰκόνα τοῦ ἐξεταζομένου ἀντικειμένου, παρουσιάζομεν τὴν γραφικὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ὁδηγοῦντες τοὺς μαθητὰς νὰ προβοῦν εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτης μὲ ἀκρίβειαν, τάξιν καὶ βαθύτητα ἐν συγκρίσει πρὸς γνωστὰ ζῶα. Προβάλλονται ἀπορίαι κατὰ τὴν παρατήρησιν, αἱ ὁποῖαι λύονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν δι' ἰδίας ἐρεῦνης. Διευκολύνονται πρὸς τοῦτο, ἐὰν ἀναγνώσουν πηγὰς, ἢ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα, περιγράφοντα τὴν ζωὴν τοῦ ζώου. Σκέπτονται ἐπ' αὐτοῦ καὶ καταλήγουν εἰς συμπεράσματα, ἅτινα ἀναγράφονται εἰς εἰδικὰ τετράδια Φυσικῆς Ἱστορίας ἔναντι δὲ τούτων γίνεται ἰχνογράφησις τοῦ ἀντικειμένου ἢ καὶ ἐπικόλλησις εἰκόνων, ἀποκοπτομένων ἀπὸ περιοδικὰ ἢ ἐφημερίδας.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς γίνεται προβληματοποίησις τοῦ θέματος, ἀκολουθεῖ τὸ πείραμα, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται καὶ δοκιμάζεται καὶ εἰς ἄλλα ὅμοια φυσικὰ φαινόμενα. Οἱ μαθηταὶ παρατηροῦν τὸ φαινόμενον καὶ διαπιστώνουν τὴν μεταβολήν, ἢ ὅποια συνιστᾷ τοῦτο. Ἀκολουθῶς περιγράφουν, ἐρμηνεύουν καὶ καθορίζουν τὴν αἰτίαν τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὸ φαινόμενον.

Ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπαληθεύεται, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ κανονισθῇ ἡ αἰτία, διὰ τῆς ὁποίας συντελεῖται ἡ μεταβολή. Οὕτω ἀποφεύ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σύγχρονοι γερμανοὶ παιδαγωγοὶ

Andreas Flitner : Παιδαγωγικαὶ ἰδέαι γύρω ἀπὸ τὸ μέλλον τῆς διαπαιδαγωγουμένης νεολαίας.

Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Die Pädagogische Provinz»
Heft 2-3 1964 (Σελίδες 135-145)

Ἡ Ἀγωγή πρέπει νὰ βρίσκεται
εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ μέλλοντος
τῆς διαπαιδαγωγουμένης νεολαίας

Flitner

I. Ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης Andreas Flitner ἀπεστάλη εἰς τὸν Συνάδελφον τῆς Γαλλικῆς Δημόκριτον Ἐφραιμίδη (Officier d'Académie) ἀνάτυπον τοῦ ὡς ἄνω Περιοδικοῦ εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι δημοσιευμένη ἢ μὲ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἀναγραφομένη περισπούδαστος μελέτη του.

Διάδοχος τοῦ Spranger εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης ὁ Καθηγητὴς Flitner δικαιώνει τὸν τίτλον τοῦ πραγματικοῦ Παιδαγωγοῦ ἀσχολούμενος μὲ θέματα τὰ ὁποῖα ὑποβοηθοῦν τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐννοίας τῆς Ἀγωγῆς καὶ προωθοῦν τὰ προβλήματα τῆς Μορφώσεως τῆς νεωτέρας γενεᾶς ἐπὶ συγχρονισμένων πολιτιστικῶν ἀπόψεων.

Ἄς ἀφίσουμε ὅμως τώρα τὸν ἴδιον νὰ μᾶς μιλήσῃ περιληπτικὰ μὲ τὸ κύρος τῆς Παιδαγωγικῆς του αὐθεντίας γύρω ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω ἀναγραφόμενον θέμα.

II. Α' «Εἰς τὰς βασικὰς ἐπιδιώξεις τῆς Παιδαγωγικῆς συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἀποψὶς ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ παιδί πρέπει νὰ μορφωθῇ σύμφωνα μὲ τὴν ψυχροσύνθεσιν του καὶ μὲ τὰς προδιαθέσεις του ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἡ δωρεὰ τῆς φύσεως ἢ ὁ δαίμων του, κατὰ τὸν Goethe, ἐναπέθεσε εἰς τὴν ἐν ἐξελίξει προσωπικότητά του.

Καὶ ἐρωτᾶται :

Γιατί τὸ παιδί μαθαίνει νὰ διαβάξῃ, γιατί ἐθίζεται εἰς τὴν ἀπομίμησιν ἠθικῶν ἐκδηλώσεων, γιατί μαθαίνει ξένας γλώσσας, γιατί τέλος ὑποβάλλεται εἰς ὅλα τὰ παιδονομικὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ Σχολεῖον;

Ἀναμφιβόλως ὅλα τὰ ἀνωτέρω μέσα Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως τὰ χρησιμο-

γεταὶ ἢ ἐπιπολαία κρίσις περὶ τὴν αἰτίαν. Κατόπιν καλοῦμεν τοὺς μαθητὰς νὰ εὕρουν περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας παρήχθησαν ὅμοια φαινόμενα, ὥστε ἐκ τῶν κοινῶν γνωρισμάτων νὰ ἐξαγάγουν τὸν φυσικὸν νόμον. Αἱ παρατηρήσεις τῶν μαθητῶν γράφονται περιληπτικῶς εἰς εἰδικὸν τετράδιον Φυσικῆς Πειραματικῆς, παραπλευρῶς τοῦ ὁποίου γίνεται σχεδίασις τοῦ ἀντικειμένου ἢ καὶ ἐπικόλλησις σχετικῆς εἰκόνης. Προκαλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ παραγάγουν τὸ φαινόμενον, διὰ προχείρων καὶ πρακτικῶν μέσων, ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἀναφερθοῦν εἰς περιπτώσεις, ἔνθα καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ του.

Ἡ πορεία αὕτη δὲν θὰ ἀκολουθηθῇ πάντοτε ἀμετάβλητος, ἀλλὰ πολ-
λάκις δυνάμεθα νὰ ἀρχίζωμεν ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ προ-
βαίνωμεν περαιτέρω εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φαινομένου.

E. K.

ποιοῦμεν με προοπτικὴν τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ καὶ διακρίνονται τὰ μέτρα αὐτὰ μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς συνεπιδραστικῆς τῶν ιδιοτήτος, λαμβανομένου ὅπ' ὄψει ὅτι ἄλλα μὲν ἐκ τούτων ἔχουν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀτομικὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν παιδιῶν, ἄλλα ἀποβλέπουν εἰς τὸ μέλλον τῆς Κοινωνίας, ἄλλα εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς ἄλλα εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἄλλα εἰς τὴν μελλοντικὴν ἀνύψωσιν τῆς ἰδέας τῆς πολιτείας.

Β'. Κατὰ μίαν παλαιὰν διατύπωσιν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος «ὅποιος ἔχει μαζί του τὴν νεολαίαν ἔχει τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους».

Ἄλλ' ἡ νεολαία ἀντίθετα εἰς τὴν ὡς ἄνω ἄποψιν καὶ ἀντιστρέφουσα τὸ νόημα τῆς ἀποφαίνεται ὡς ἑξῆς:

«Ὅποιος ἐξασφαλίζει τὸ μέλλον, αὐτὸς ἔχει μαζί του τὴν νεολαίαν».

Ὅλοι δηλαδὴ αἱ συμπληρωματικαὶ διατυπώσεις σχετικὰ με τὴν μοῖραν τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων συνοψίζονται εἰς τὴν κοινὴν εὐημερίαν καὶ ὑποστηρίζουν τὴν ἀποψιν ἐκείνων κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγωγή εἰς τὸ βάθος τῆς στέκεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ μέλλοντος τῆς διαπαιδαγωγουμένης νεολαίας.

Συνεπῶς:

Καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἀσχολεῖται με τὸ μέλλον καὶ οὐχὶ με τὸ παρελθὸν τῶν ἀνθρώπων.

Γεννᾶται ὁμῶς τὸ ἐρώτημα:

Συμβαίνει αὐτὸ εἰς τὴν πραγματικότητα;

Καὶ καταπιάνεται με σοβαρότητα ἡ Παιδαγωγικὴ γύρω ἀπὸ τὸ μέλλον τῶν διαπαιδαγωγουμένων τροφίμων;»

Andreas Flitner

Ἡ ὡς ἄνω συνετὴ Φαινομενολογία τοῦ Flitner βρῆκε καὶ ἐπικριτὰς ἰσχυρίζομεν ὅτι αἱ ὡς ἄνω ἀπόψεις τοῦ αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται συλλήβδην ὡς ἑνας Παιδαγωγικὸς Apriorismus χρειάζονται καὶ ἀποδείξεις γιὰ νὰ γίνουν ἀποδεκτές.

Καὶ ὁ Flitner τὲς παρέχει εὐχαρίστως εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην του, παρατηρῶν τὰ ἑξῆς:

Α' 1. «Ἐὰν θέλομεν νὰ διαπαιδαγωγοῦμεν γιὰ τὸ μέλλον, πρέπει νὰ φροντίζομεν νὰ ἐρευνῶμεν τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τὸ προβλέπομεν.

Οἱ προφητεῦντες τὴν μορφήν τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως διαβλέπουν μίαν ὑπόχωρσιν τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐνασχολήσεων τὰς ὁποίας ἐκληροδότησεν ἡ παράδοσις, διαβλέπουν ἐπέκτασιν τῶν μορφῶν τῆς βιομηχανικῆς ἐργασίας καὶ μίαν αὐξήσιν τῆς τεχνικῆς.

Αἱ καθαρῶς μηχανικαὶ ἐργασίαι τοῦ χεριοῦ ἐκμηδενίζονται, δεδομένου ὅτι ὑπερνεκλήθησαν ἀπὸ τὰς συγχρόνους τεχνικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ἡ παλαιὰ μορφή τῶν χειροτεχνημάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς ὑπαίθρου χάνει καὶ αὕτη με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τὴν προβολὴν τῆς παραδόσεως, καθὼς καὶ τὸ ἐπαγγελματικὸν ἔθος τῶν συναλλαγῶν.

Καὶ ἐρωτᾶται:

Τί κάμνομεν ἡμεῖς γιὰ νὰ ἐξοπλίσωμεν τὴν σημερινὴν νεολαίαν γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς αὔριον;

2. Σὲ μερικοὺς τομεῖς καταβάλλεται προσπάθεια μυσέως τῆς νεολαίας καὶ ὑποβοηθῆσεως τῆς γιὰ τὸν μελλοντικὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, με καινούργιες μορφές διδασκαλίας.

Ἐὰν ἐπισκοπήσωμεν τὸ ὅλον, θὰ δοκιμάσωμεν ἀπογοητεύσεις.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεολαίας μας ἐθίζεται εἰς ἀσχολίας καὶ εἰς μορφὰς ἐργασίας ποῦ δὲν ἔχουν καμμίαν προοπτικὴν γιὰ τὸ μέλλον.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεολαίας μας με συμπληρωμένον τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν διασκορπίζεται εἰς ἀπασχολήσεις διαφόρους, χωρὶς ὅμως καθ' ἕνα οἶον. δῆποτε τρόπον ἐξοπλισμὸν τῶν, προσωπικὸν καὶ ἠθικόν.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον ἀντικρύζονται καὶ ἄλλα προβλήματα.

Ἐπὶ παραδείγματι:

Τὰ ἰδιοφυῆ παιδιὰ ἔπαυσαν νὰ ὑποστηρίζονται καὶ ἡ περαιτέρω μόρφωσίς τῶν δὲν προωθεῖται εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον.

Συνεπῶς:

Ἐπιβάλλεται ὅπως καὶ τὰ Σχολεῖα μας χαράξουν ἕνα τελείως καινούργιον δρόμον, ὁ ὁποῖος νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ μέλλον.

Ἐρωτᾶται ὁμῶς:

Β' Πρέπει ἄραγε ὁ σχολικὸς ὀργανισμὸς νὰ κάμει τὴν στροφὴν περισσότερον πρὸς τὸν βιομηχανικὸν—τεχνικὸν κόσμον—δοτὶς τείνει τὰς ἀγκάλας του εἰς τὰς νεαρὰς χεῖρας—ἢ μήπως δὲν πρέπει πλέον νὰ ἀνοιχθῇ περισσότερον ὁ δρόμος καὶ γύρω ἀπὸ τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ κόσμου τοῦ πνεύματος, τοῦ στοχασμοῦ καὶ τοῦ κόσμου τῆς ὁμορφίας, ὡς ἀντιδράσεως ἢ μάλλον σὰν ἐνὸς συμπληρωματικοῦ βασιλείου, ποῦ θὰ ἀντιμετωπίζει τὸν κόσμον τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς τεχνικῆς;

Ἀπάνω στὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν πρέπει σήμερον νὰ ἀναχθοῦν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος αἱ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν τοῦ σχολείου.

Πρωταρχικὰ δὲ πρέπει ἡ ἀντίθεσις αὕτη νὰ ἐντοπισθῇ εἰς τὸ κάτωθι σημεῖον:

«Τὸ Σχολεῖον τοῦ μέλλοντος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἕνα καθαρὸν

Σχολεῖον Ζωῆς».

Τὸ σχολεῖον τοῦ παρελθόντος, τὸ σχολεῖον τῶν παραδόσεων καὶ τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων διατρέχει κίνδυνον, ἐὰν παραμείνῃ χωρὶς ἐνέργειας, καὶ ἐὰν δὲν καταδείξῃ πὼς πρέπει καὶ αὐτὸ νὰ ἐπιζῇ, με ὅλα τὰ ὠραῖα ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος.

Μονάχα ἐὰν ἡ μιὰ μορφή τοῦ Σχολικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι καρποφόρος καὶ

διὰ τὴν ἄλλην, μονάχα τότε τὸ σχολεῖον ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν του.

Αὐτὲς αἱ ἀπλὲς σκέψεις δὲν θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν ἀντιλογίαν γύρω ἀπὸ

τὴν σύνταξιν Σχολικῶν Προγραμμάτων καὶ Μεθόδων διδασκτικῶν.

Αὐτὰ ὡς πρὸς τὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς, ὅστις εἶναι τὸ μέλλον μας.

Γ' Ἡ τεχνικὴ ὁμῶς ἐξέλιξις δὲν ἐμφανίζει μονάχα καινούργιες μορφές γύρω ἀπὸ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, γύρω ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν διοίκησιν ἀλλ' ἐπιφέρει καὶ μίαν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν παραδεδομένην καὶ καθιερωμένην τάξιν καὶ μορφήν τῆς ζωῆς τῶν, ἀλλ' ἐμφανίζει καὶ μίαν ἄνευ προηγουμένου ἐλευθερίαν τῶν ἀνθρώπων, μέσα στὰ πλαίσια τῆς καινούργιας αὐτῆς τεχνικῆς βιοθεωρίας.

Συνεπῶς προβάλλει καὶ τὸ ἐρώτημα:

Πὼς ὁ ἄνθρωπος τοῦ μέλλοντος πρέπει νὰ εἶναι προπαρασκευασμένος με τὴν ἐλευθερίαν του;

Ἴδου βασικὸν ἐρώτημα διὰ τὴν Ἀγῶν τῆς σημερινῆς νεολαίας.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσωμεν:

Τὸ πρόβλημα γύρω ἀπὸ τὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων καταλήγει εἰς ἕνα πρόβλημα φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας καὶ πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἀποψιν τοῦ φιλοσόφου Herder κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ προβλήματα τῆς Ἀγῶν εἶναι συνυφασμένα με τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἱστορίας.

Ἐν πάσει ὁμῶς περιπτώσει:

Δ' Ὁ Παιδαγωγικὸς στοχασμὸς προσβλέπει πρὸς μίαν μακροχρόνιον παράδοσιν ἰδεαλιστικῶν ἐλπίδων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκμῆς τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος μέχρι τῶν ἐλπίδων ποῦ τρέφουν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ 20οῦ αἰῶνος, δηλαδὴ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς τελείως καινούργιου κόσμου με τὰ μέσα τῆς Ἀγῶν.

Ἡ Παιδαγωγικὴ ἀνάλυσις καὶ ἡ ἱστορικὴ συνείδησις ἀπέδειξαν ἀδύνατον τὴν πραγματοποίησιν ἰδεαλιστικῶν ἢ μὴ ἰδεαλιστικῶν οὐτοπιῶν τοῦ μέλλοντος.

Πάντως ὁμῶς εἰς τὰς παιδαγωγικὰς συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ μέλλοντος, πρέπει νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ μερικὰ σημεῖα ποῦ σχετίζονται με τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Παιδαγωγοῦ.

Δηλαδή:

Ὁ Παιδαγωγός, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ Καθηγητὴς ποῦ καταπιάνεται με τὸ ἐπάγγελμα του, πρέπει νὰ ἔχει ἀποκρυσταλλώσῃ μέσα του τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖον θὰ ἀντικρύζει τὸ μέλλον.

Πρέπει νὰ ἀποβάλῃ ἕνα Οὐτοπιστικὸν Optimismus πὼς θὰ μπορούσε νὰ διαπλάσῃ καινούργιους ἀνθρώπους ἢ πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἕνα βασίλειον τῆς Θεότητος στὴν Γῆν.

Πρέπει ἡ ἐπαγγελματικὴ στάσις τοῦ Παιδαγωγοῦ νὰ εἶναι ἐστραμμένη μὲλλον εἰς τὸ μέλλον.

Ἔτσι:

Ὁ Παιδαγωγός θὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ διεξάγῃ μορφωτικὴν πάλην με κάθε καινούργια γενεά, γύρω ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ διατήρησιν τοῦ πολυτίμου εἰς τὴν κοινὴν μελλοντικὴν μας ὑπόστασιν.

Andreas Flitner

III. Ἐτελειώσαμε...

Παρεθέσαμε, βασικὰς παιδαγωγικὰς ἀπόψεις τοῦ διασημοῦ Παιδαγωγοῦ Flitner

ὅστις κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, γιὰ τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν, μέσα στὴν παγερὰν κρούσταν τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως ποὺ καλύπτει τὴν ἐποχὴν μας, δὲν θὰ ἤθελε διοργανωθῇ παραλλήλως διὰ προγραμμάτων Σχολικῶν καὶ διὰ μεθόδων διδασκτικῶν ἢ ἐπιβεβλημένη ἀντίδρασις γύρω ἀπὸ τὴν διατήρησιν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τοῦ ὁποῖον ἐκφράζει ὁ κόσμος τοῦ πνεύματος, ὁ κόσμος τῶν ἀξιών τῆς ζωῆς, ὁ κόσμος τοῦ ὑψηλοφρόνου στοχασμοῦ, ὁ κόσμος τῆς ψυχικῆς ὁμορφιάς, σὰν κάποιου βασιλείου ἀντιμετώπου εἰς τὸν κόσμον τῆς βιομηχανίας.

Ἀναμφιβόλως τὸ Σχολεῖον τοῦ μέλλοντος πρέπει νὰ εἶναι ἓνα Σχολεῖον τῆς Ζωῆς ἀλλὰ παραλλήλως μὲ τὴν διατήρησιν τοῦ κόσμου, τῆς Ἀνθρωπιάς,

τῶν παραδόσεων καὶ

τῶν ἀξιών τῆς Ζωῆς, ποὺ δίνουν νόημα στὴν ἀνθρώπινη συμβίωση,

Αἱ ιδέαι τοῦ ὥς ἄνω ἀνταξίου διαδόχου τοῦ Spranger στὴν ἔδραν τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης πρέπει νὰ χαιρετισθοῦν σὰν ἓνα μήνυμα μιᾶς Ἀνθρωπολογικῆς Παιδαγωγικῆς προοπτικῆς καὶ νὰ ἐπιστήσουν τὴν προσοχὴν ὅλων ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ μεταρρυθμιστικὰ προβλήματα τῆς Παιδείας.

Τελευτώντες, ἀπευθύνομεν θερμὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν ἀγαπητὸν συνάδελφον τῆς Γαλλικῆς Δημόκριτον Ἐφραιμίδην (Officier d'Academie) ὅστις ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν μας τὴν ὥς ἄνω μελέτην τοῦ Flitner τὴν ἀποσταλείσαν πρὸς αὐτόν, καὶ τῆς ὁποίας περίληψιν διὰ τοῦ παρόντος Κριτικοῦ Σημειώματος φέρει εἰς τὴν δημοσιότητα ἢ ταπεινότης μας.

Εὐριπίδης Σούρλας

Ἑλληνίδες παιδαγωγοί

Τότας Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη: Προσχολικὴ Ἀγωγή. Θεωρία - Μέθοδοι. Τόμος Α'. Ἀθήνα 1963. Σελ. 331.

Μολοποῦ καὶ στὴ χώρα μας ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἀναγνωριστὴ ἀπὸ εἰδικούς καὶ μὴ, ἡ σημασία τῆς—πρὸ πάντων ἐξωοικονομικῆς—προσχολικῆς ἀγωγῆς γιὰ τὴν ἀβίαστη ἐξέλιξιν τῆς παιδικῆς ἀτομικότητος, ἀν καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Παγκόσμιας Ὁργάνωσης τῆς Προσχολικῆς Ἀγωγῆς (Ο.Μ.Ε.Ρ.) μὲ ἐκδηλώσεις, μὲ δημοσιεύματα, μὲ διαλέξεις, προσπαθεῖ νὰ κεντρίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινῆς Γνώμης γιὰ τὰ προβλήματα τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς, καμιά κρατικὴ ἐνέργεια, κανένας ἐπίσημος λόγος δὲ μαρτυρεῖ ἀκόμα πὼς πρόκειται νὰ παρθῶν μέτρα γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν Νηπιαγωγείων καί, γενικὰ, τῶν προσχολικῶν ἰδρυμάτων. Ἄν καὶ οἱ σύγχρονοι οἰκονομικὲς, τεχνικὲς καὶ κοινωνικὲς ἐξελίξεις, ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησιν τῆς γυναίκας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἔχουν καὶ πρέπει νὰ ἔχουν σὰ συνέπεια τὴν καθιέρωσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Νηπιαγωγείων, τῶν Παιδικῶν Κήπων καὶ τῶν Παιδικῶν Σταθμῶν, σὲ ὅλους τοὺς οἰκισμοὺς, ἀπὸ τὴν ἀστικὴ συνοικία ὡς τὸ τελευταῖο ἀπόμεινον χωριό, στὴ χώρα μας ἀκόμα τὰ Νηπιαγωγεία καὶ ὅλα τὰ συγγενικά μὲ αὐτὰ σχολικὰ ἰδρύματα εἶναι πολὺ λίγα. Ὅσα ἀπ' αὐτὰ εἶναι Κρατικά λειτουργοῦν σὰν ἰδρύματα γιὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς μητρικῆς γλώσσας στοὺς ξενόφωνους πληθυσμούς καὶ τὰ πλεονάζοντα, ποὺ λειτουργοῦν σὲ πόλεις, ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο σκαλὶ τῆς Ἰδιωτικῆς Ἐκπαίδευσης καὶ εἶναι προσιτὰ στὰ παιδιά μόνο τῶν εὐπορῶν τάξεων.

Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια θλιβερὴ πραγματικότητα καὶ μπροστὰ σὸ γεγονὸς πὼς στὴ νέα ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, ποὺ ἐξάγγειλε ἡ Νέα Κυβέρνηση καὶ ποὺ προμηνάει τὴν πραγματικὴ ἀνακαίνισιν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας σὲ ἀνώτερες βαθμίδες τῆς, ἡ προσχολικὴ ἀγωγή οὐτὲ κἀν μνημονεύεται, προβάλλει ἐπιταχτικὸ τὸ αἶτημα: Τὰ ἰδρύματα προσχολικῆς ἀγωγῆς νὰ λειτουργήσουν σὲ ὅλη τὴν χώρα, διπλα σὲ κάθε δημοτικὸ σχολεῖο. Ἡ ὑποχρεωτικὴ προσχολικὴ ἀγωγή σὲ Νηπιαγωγεία ὁργανωμένα καλὰ καὶ ἀνανεωμένα, μεθοδικὰ καὶ προγραμματικά, ν' ἀποτελέσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑπόδομιν, ποὺ θὰ στηρίξῃ τὴν πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια Παιδεία. Γιατὶ ἔτσι μόνο θ' ἀντιμετωπιστοῦν οἱ ἀλλαγὲς ποὺ θὰ φέρουν ἡ γοργὴ ἐκβιομηχάνισιν τῆς χώρας, ἡ εὐθυγράμμιση τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ζωῆς μὲ τὴν οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τῶν ἀναπτυγμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ οἱ φροντίδες γιὰ τὴν ἔξοδο τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ, τεχνικὴ, κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπανάπτυξιν.

Τὸ αἶτημα αὐτό, ἐπιστημονικὰ δικαιολογημένο καὶ τεκμηριωμένο, ἀναδύεται ἀπὸ κάθε γραμμὴ καὶ ἀπὸ κάθε σελίδα τοῦ νεόβγαλτου βιβλίου τῆς κ. Τότας Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη: «Προσχολικὴ Ἀγωγή: Θεωρία - Μέθοδοι. Τόμος Α'».

Ἡ κ. Τότας Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη, Διευθύντρια τῆς Σχολῆς Νηπιαγωγῶν

Καλλιθέας καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Παγκόσμιας Ὁργάνωσης γιὰ τὴν Προσχολικὴ Ἀγωγή, γνωστὴ γιὰ τὶς ἀνανεωτικὲς τῆς παιδαγωγικῆς προσπάθειες καὶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῆς σὲ παγκόσμια συνέδρια γιὰ τὴν προσχολικὴ ἀγωγή, ὕστερα ἀπὸ εἰδικὲς σπουδὲς στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ συστηματικὴ καὶ πολὺχρονη μελέτη τῆς σχετικῆς ἑλληνικῆς καὶ παγκόσμιας βιβλιογραφίας, ἔχει τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν εὐγενικὴ φιλοδοξίαν νὰ διερευνήσῃ σ' ἓνα πολὺτομο βιβλίον, ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ σύγχρονη προσχολικὴ ἀγωγή καὶ νὰ προτείνῃ ἐφαρμοσίμες λύσεις, στηριγμένες πάνω στὰ ἐπιστημονικὰ θεμέλια τῆς σύγχρονης Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγικῆς. Ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ προδιαγράφεται διπλὸς στὸν Πρόλογον τοῦ Α' τόμου: Ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶ σκοπὸς τοῦ «εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὴς Νηπιαγωγούς στὴ δουλειά τους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὶς κάμῃ νὰ ἀγαπήσουν ὅσο μποροῦν πλεονεκτήματα τοῦ δύσκολο αὐτοῦ ἔργου μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάνονται». Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλαν μεριὰ ἀποβλέπει στὸ «νὰ δώσῃ στοὺς γονεῖς μιὰ ἰδέαν τῆς σύγχρονης προσχολικῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι τὸ περιβάλλον παίζει ἓνα οὐσιώδη ρόλον καὶ βοηθεῖ τὸ παιδί νὰ γίνῃ ἓνας ἐξυπνος, θαρραλέος καὶ πειθαρχικὸς πολίτης. Ἰσως ἀκόμη νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ νὰ γνωρίσουν τί πρέπει νὰ περιμένουν ἀπὸ ἓνα Νηπιαγωγεῖο».

Ὁ καλαίσθητος καὶ ὀγκώδης τόμος ποὺ καταλήγει σὲ μιὰ πλούσια, ἑλληνικὴ καὶ ξένη, βιβλιογραφία καὶ σ' ἓναν πίνακα τῶν κυριότερων ὀνομάτων καὶ ὄρων—σὲ στοιχεῖα δηλαδὴ ποὺ διευκολύνουν τὴν πλατύτερη ἐνημέρωσιν καὶ μελέτη—γίνεται γιὰ τὴν τωρινὴ καὶ μελλοντικὴ Νηπιαγωγὸ ἓνας πολὺτιμος ὁδηγὸς γιὰ τὴν ἀνανέωσιν, ὁργανωτικὴν, μεθοδικὴν, προγραμματικὴν καὶ παιδαγωγικὴν, τοῦ Ἑλληνικοῦ Νηπιαγωγείου.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγή, ὅπου τονίζεται ἡ μεγάλη σημασία τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καὶ τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς γιὰ τὴ μεταγενέστερην ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου—ἀναφέρονται γι' αὐτὸ οἱ γνωμῆς παλιότερων καὶ σύγχρονων ψυχολόγων καὶ παιδαγωγῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας, ὅπως τοῦ Fröbel, τῆς Montessori, τοῦ Wallon—καὶ ὅπου ὀρίζεται πὼς σκοπὸς τοῦ Νηπιαγωγείου «δὲν εἶναι νὰ διδάξῃ τὰ νήπια, ἀλλὰ νὰ τὰ ὁδηγήσῃ στὴν ἁρμονικὴ συμβίωσιν μὲς σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα κατὰλληλὴν ποὺ θὰ παρέχῃ ἐρεθίσματα στὴν αἰσθητικότητα τοῦ παιδιοῦ, στὴν περιέργειάν του, στὴν ἐνεργητικότητά του, στὴ σκέψιν του ποὺ ἀρχίζει νὰ ξυπνήσῃ, ἀκολουθοῦν τὰ τρία μέρη τοῦ βιβλίου.

Στὸ πρῶτον—ἱστορικόν—μέρος, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κεφάλαια, ἐξετάζονται μὲ λεπτομέρειες, ἡ ζωὴ, τὸ ἔργο καὶ ἡ παιδαγωγικὴ μέθοδος τοῦ ἱδρυτῆ τῶν παιδικῶν κήπων Fr. Fröbel, τῆς ἱταλίδας παιδαγωγοῦ Μαρίας Montessori, τοῦ βέλγου παιδαγωγοῦ Ον. Decroly καὶ τοῦ ἐλβετοῦ ψυχολόγου καὶ παιδαγωγοῦ Ed. Claparède, ἱδρυτῆ τοῦ Ἰνστιτούτου. J. J. Rousseau καὶ τῆς «Maison des petits», ὅπου διαμόρφωσαν τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα οἱ κυρίες M. Audemars καὶ L. Lafendel. Ἡ πλούσια εἰκονογράφηση—φωτογραφίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν νηπίων μέσα στὰ νηπιαγωγεία καὶ σχέδια γιὰ τὸ αἰσθητηριακὸ καὶ ἐποπτικὸ ὕλικον—διευκολύνει τὴν κατανόησιν τῆς συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκθεσης, ποὺ διαρθρώνεται σὲ σύντομες ἐνεπίγραφους παραγράφους, καὶ μεγαλύνει τὴ σαφήνειαν.

Στὸ δευτέρον μέρος—τὸ συστηματικόν—ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε κεφάλαια ὅπου διαφαίνεται ἡ προσπάθεια τῆς συγγραφέας νὰ ἀφομοιώσῃ δημιουργικὰ τὶς ξένες ἐπιδράσεις καὶ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ δική της παιδαγωγικὴ μέθοδον προσαρμοσμένην στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ἀναπτύσσονται οἱ βασικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Νηπιαγωγείου. Ἀφοῦ παρατεθῇ τὸ Ἐπίσημον Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τῶν Ἑλληνικῶν Νηπιαγωγείων, ἀναπτύσσονται μὲ λιτότητα καὶ μὲ σαφήνειαν, ἐνδιαφέρουσες γνώμες γιὰ τὸ σκοπὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Νηπιαγωγείου, γιὰ τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν μορφήν του, γιὰ τὸ κτήριον καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν του, γιὰ τὰ ἐπιπλά του, γιὰ τὴν αὐλὴν του, γιὰ τὴν διακόσμησίν του, γιὰ τὴς παιδαγωγικὰς ἐνασχολήσεις, γιὰ τὸ ὕλικόν του, γιὰ τὰ σωματικὰ καὶ παιδαγωγικὰ παιγνίδια, γιὰ τὸ ὥρολόγιον πρόγραμμα, γιὰ τὴν θρησκευτικὴν, ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀγωγήν, γιὰ τὴν ἀγωγήν τοῦ λόγου—μὲ τὶς λεκτικὰς ἀσκήσεις, τὰ παραμύθια, τὰ ποιήματα, τὸ κουκλοθέατρο—γιὰ τὴν αἰσθητηρικὴν καὶ σωματικὴν ἀγωγήν, γιὰ τὶς χειροτεχνικὰς καὶ κηπουρικὰς ἐργασίας, γιὰ τὴν μουσικὴν ἀγωγήν, γιὰ τὰ τμήματα—κατώτερον καὶ ἀνώτερον—τοῦ Νηπιαγωγείου, κ.τ.λ.

Ὁ ἀναγνώστης, χάρις σ' αὐτὴν τὴν συστηματικὴν ἐκθεσιν, συνθέτει μέσα τοῦ τὴν ἰδανικὴν εἰκόνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Νηπιαγωγείου καὶ συγκομίζει τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

1. Τὸ Ἑλληνικὸ Νηπιαγωγεῖον, μὲ πρώτη ἱδρυτριά τὴν Αἰκατερίνη Λασκαρίδην, ποὺ προσαρμόσεν στὸν τόπον μας τὸ σύστημα τοῦ Fröbel, εἶναι «ἐκλεκτικὸν σὲ ὅ,τι παίρνει ἀπὸ τὶς ξένες μεθόδους καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ πειραματίζεται».

2. Εἶναι παιδαγωγικὸν ἱδρυμα ἐνταγμένον στὴ Σοιχειακὴ Ἐκπαίδευση. Εἶναι ὁ προθάλαμος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἡ φοίτησιν σ' αὐτὸ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

3. Ἐχει δύο σκοποὺς: Ὁ πρῶτος εἶναι κοινωνικὸς: Ἀντικαταστάσει τὶς μητέρας ποὺ ἐργάζονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους. Ὁ δεύτερος εἶναι ἐθνικὸς: Φροντίζει γιὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας σὲς ξενόφωνες περιοχάς.

4. Σήμερα αναγνωρίζεται η μεγάλη παιδαγωγική σημασία των Νηπιαγωγείων. Από την αναγνώριση αυτή προβάλλει το αίτημα για την υποχρεωτική φοίτηση σε ιδρύματα προσχολικής αγωγής, που πρέπει να λειτουργήσουν σε όλη τη χώρα.

5. Για την επιτυχία των σκοπών του Νηπιαγωγείου πρέπει να δημιουργηθεί μέσα του ένα παιδαγωγικό περιβάλλον έτσι ώστε:

«1. Να διευκολύνει τη σωματική, πνευματική και ψυχική υγεία του παιδιού.
2. Να ανταποκρίνεται στις βιολογικές, κοινωνικές και ψυχολογικές ανάγκες, δημιουργώντας ευνοϊκές συνθήκες, για την ποικίλη ανάπτυξή του.
3. Να παρέχει στο παιδί δυνατότητες για ποικίλη δράση, ανάλογη με τα διαφέροντά του.
4. Να σεβεται την προσωπικότητα του παιδιού και να διευκολύνει την ανάπτυξη των ατομικών ικανοτήτων του.
5. Να διευκολύνει την αυθόρμητη έκφραση του παιδιού, και:
6. Να μπορεί να προσαρμόζεται στο τοπικό περιβάλλον.»

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, που αποτελεί επέκταση του δεύτερου μέρους και που από την ίδια τη συγγραφέα χαρακτηρίζεται ειδική διδακτική του Νηπιαγωγείου, ο αναγνώστης εξοικειώνεται με την οργανωτική και διδακτική τεχνική του σύγχρονου Νηπιαγωγείου. Σε έντεκα κεφάλαια, όπου η έκθεση με το λόγο συμπληρώνεται με πλούσια εικονογράφηση και όπου συμπυκνώνεται η πολύχρονη πείρα από τη διδακτική και παιδαγωγική πράξη στα Πρότυπα Νηπιαγωγεία της Σχολής Νηπιαγωγών, παραθέτονται όλα τα οργανωτικά μέτρα, όλες οι παιδαγωγικές απασχολήσεις και όλες οι παιδαγωγικές και διδακτικές τεχνικές, όπου είναι απαραίτητες για τη σωματική, πνευματική και ήθικη ανάπτυξη του παιδιού. Στα κεφάλαια αυτά, που η ανάγκη τους και η προσεχτική μελέτη τους μπορεί να αποβή ωφέλιμη και για τους δασκάλους ή τις δασκάλες των κατώτερων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, ή τωρινή και μελλοντική Νηπιαγωγός μαθαίνει πώς θα συντάξει το ατομικό δελτίο υγείας και το ψυχολογικό δελτίο του νηπίου, πληροφορείται για τις σωματικές και κινητικές ασκήσεις, για τα ατομικά και τα ομαδικά παιχνίδια, για τη μουσική αγωγή και τις χορούς, για το συνδυασμό της με το χορό, τη δραματοποίηση και τη ρυθμική γυμναστική, ενημερώνεται για το υλικό που πρέπει να χρησιμοποιήσει για την αισθητηριακή ανάπτυξη των παιδιών, για τα υλικά και την τεχνική που θα συντελέσουν στην αισθητική αγωγή (σχέδιο, ζωγραφική, πλαστική, χειροτεχνικές εργασίες), μυείται στις διάφορες τεχνικές για την έκφραση με τον προφορικό λόγο (λεκτικές ασκήσεις, απαγγελία, αφήγηση και ακρόαση παραμυθιών), εξοικειώνεται με τις διάφορες μέθοδους για την εισαγωγή στην ανάγνωση, στη γραφή και στην αριθμητική (στην ιδεοπτική μέθοδο Decroly, στη μέθοδο Cuisenaire και στη μέθοδο S. Herbinère - Lebert).

Στο μέρος αυτό, και ειδικά στο πέμπτο κεφάλαιο, η τωρινή και μελλοντική Νηπιαγωγός, ενώ αποχτάει την επαγγελματική τεχνική, συνειδητοποιεί ταυτόχρονα το καθήκον της ως δασκάλας. Εκεί η συγγραφέας, ανάμεσα σε άλλα, τονίζει: «Η Νηπιαγωγός δεν πρέπει να ξεχνάει πως δεν είναι δασκάλα, αλλά παιδαγωγός. Δεν έχει να ασχοληθεί με διδασκαλία θεωρητική και προγράμματα σπουδών. Πρέπει να διαθέτει το χρόνο της στην ατομική παρατήρηση των παιδιών, προσαρμόζοντας τη συμπεριφορά της ανάλογα με την προσωπικότητα και τις ανάγκες κάθε παιδιού. Έχει καθήκον να συνηθίσει τα παιδιά στην τάξη και ομορφιά και σε κλίμα ήρεμο και οικογενειακό να αφήνει τα παιδιά να μιλούν, να φωνάζουν, να γελούν ελεύθερα, να κινούνται και να ζουν σαν παιδιά.»

Η άφλογη και σύμφωνη με τα πρότυπα του δημοτικού έπιστημονικού λόγου Κοινή Δημοτική, στην οποία είναι γραμμένη το βιβλίο, παρουσιάζει μόνο μία παραφωνία, κι αυτή ορθογραφική: Τα ουσιαστικά, που στην καθαρεύουσα ανήκουν στην τρίτη κλίση, γράφονται με ι και όχι με η (π.χ. δράσι και όχι δράση).

Η σύντομη ανάλυση του περιεχομένου του βιβλίου της κ. Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη, που βαδίζει πρωτοπόρα πάνω στο δρόμο που άνοιξαν η Αικατερίνη Λαοκαρίδου και η Μυρσίνη Κλεάνθους Παπαδημητρίου και όπου συμπορεύονταν και συμπορεύονται και άλλες αξίες ελληνίδες παιδαγωγοί, όπως η αξέχαστη Ειρήνη Παϊδούση και οι κυρίες και δεσποινίδες Σοφία Γεδεών, Χαρά Συκουτρή, Ρ. Ίμβριωτη, Αικ. Στριφτού - Κριαρά, Γεωργία Παπακωστόλου, Έλπινίκη Σταματάκη, Έλσα Δούκα - Καραγιαννοπούλου, Μαρ. Γουδέλη, Φ. Τζωρτζάκη, Έλένη Μιχαλοπούλου, Είρ. Καρρά κ.ά. επιτρέπει να την τερματίσουμε με την ακόλουθη συνολική απότιμήση:

«Ο Α' τόμος του βιβλίου της κ. Τότας Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη αποτελεί: 1) σημαντική συμβολή στην ελληνική παιδαγωγική βιβλιογραφία, που στον τομέα της προσχολικής αγωγής είναι πολύ πενιχρή 2) αξιόλογη συνεισφορά στον αγώνα για την υιοθέτηση της προσχολικής αγωγής στον τόπο μας και 3) αναντικατάστατο και απαραίτητο βοήθημα σε κάθε παιδαγωγό—είτε μητέρα είτε εκπαιδευτικό, Νηπιαγωγό ή δασκάλα—που επιθυμεί να αποκτήσει την τεχνική της Νέας Αγωγής και να ασκήσει επαγγελματικά το παιδαγωγικό του έργο.
Η συγγραφέα, με την καρδιά εύχλη συνοδεύει την απότιμήση αυτή: «Η κ. Βαληνάκη, ολοκληρώνοντας την προσπάθειά της, μακάρι να έκδωσεν γρήγορα και τους υπόλοιπους τόμους του πολυτίμου βιβλίου της.»

Γ. Α. Βασδέκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ήλάσαμε τα παρακάτω βιβλία:

1. Η. Smiddy - Naum - Χρυσόχοι, ή εξέλιξεις της οργανωτικής ως έπιστήμης.
2. Βλάχου Νικ. Νέοι όρίζοντες (ποιήματα) 1964.

Περιοδικά και έφημερίδες:

1. Νέοι όρίζοντες, μηνιαία έκδοση της ΧΕΝ 'Αθηνών.
2. Δελτίον γεωργικού έφαρμωγών και έκπαιδύσεως
3. Κρητική Έστία, Μάρτιος 1964, τεύχ. 141.
4. Αγροτική Οικονομία, τεύχος 37, Ιανουάριος - Μάρτιος 1964.
5. Δελτίον Έλληνικής Βιβλιογραφίας, ύπουργείον Προεδρίας Κυβερνήσεως.
6. Κυπριακή Έκπαίδευσις, 'Απρίλιος 1964, τεύχος, 24.
7. Οι Ζωσιμάδες, τριμην. περιοδικόν των σπουδαστών Ζωσιμαίας Παιδαγωγ. 'Ακαδημίας.
8. Δελτίον όμοσπονδίας λειτουργών Μέσης Έκπαιδύσεως (ΟΛΜΕ) αριθ. φύλλου 236.
9. Μαθητικός Φάρος, μην. έφημερίδα των μαθητών του σχολείου Βελβενδοῦ.
10. 'Ο μικρός Οίνουσιώτης, μαθητ. έφημερίδα, αριθ. φύλλου 54.

ΓΕΩΡ. Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

1. ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς λειτουργούς Στοιχειώδους, Μέσης και Έπαγγελματικής Έκπαιδύσεως.

2. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς Νέους 12 - 20 έτών Μαθητάς, Γυμνασίων όλων των τύπων, τεχνικών και επαγγελματικών Σχολών.

3. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Για τούς μαθητάς Ε' και ΣΤ' τάξεως των Δημοτ. Σχολείων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΔΙΠΤΥΧΟ,, ΑΘΗΝΑ

I. ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

- I. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ: *ΜΑΘΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ*: 4 βιβλία για το μαθητή:
1. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ	Τιμή Δραχ.	20
2. ΧΕΙΜΩΝΑΣ	»	20
3. ΑΝΟΙΞΗ	»	20
4. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ	»	20
- II. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ: *ΜΑΘΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ*: Πλήρες σύστημα μεθοδικής διδασκαλίας της Κοινής Δημοτικής στο Δημοτικό Σχολείο. Βιβλίο για το δάσκαλο. Σελίδες 500. Χαρτόδετο. Τιμή δραχ. 120. Χρυσόδετο. Τιμή δραχ. 150.
- III. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ: *ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΜΟΥ ΛΕΞΙΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ*: ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ—ΧΕΙΜΩΝΑΣ—ΑΝΟΙΞΗ—ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ. Τιμή δρχ. 20.
- IV. S. Herbinère — Lebert—Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ: *ΨΑΧΝΩ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΩ*. Τιμή δρχ. 15.

II. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Madeleine L. Rambert: 'Η συναισθηματική και ήθικη ζωή του παιδιού. 'Η παιδική ψυχανόλυση και ή τεχνική της. Δωδεκάχρονη ψυχαναλυτική πράξη. Πρόλογος Jean Piaget. Μετ. Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 50.
2. Ovide Decroly και Mlle Monchamp: Παιδαγωγικά παιχνίδια για μικρά παιδιά στο σπίτι, στο Νηπιαγωγείο και στις μικρές τάξεις του Δημοτικού. Μετ. Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 40
3. Dr André Berge: 'Ο δύσκολος μαθητής. Τό σχολείο και τά ελαττώματα του παιδιού. Μετ. Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 40.
4. Alice Descouendres: 'Η άγωγή των καθυστερημένων παιδιών. Οί άρχες της και οί μέθοδοί της. 'Εφαρμογή σέ όλα τά παιδιά. Μετ. Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 75
5. J. Husson — G. Gallien — L. Fonteyne — A. Claret — J. Degand: Τό σχολείο μέ τή ζωή γιά τή ζωή. Τό παιδαγωγικό σύστημα Decroly: 'Αρχές—πρόγραμμα—μέθοδος. Μετάφραση—Πρόλογος—Είσαγωγή: Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 70
6. Εύριπ. Ζ. Σούρλα: 'Η διδακτική των παραμυθιών. Παραμύθι και λαϊκή ψυχή. Τιμή δραχ. 20
7. Θεοφράστου Γέρου: Παιγνιώδεις μορφές εργασίας στο Δημοτικό Σχολείο. Τιμή δραχ. 30
8. Γεωργίας Παπακωστούλα: 'Η μελέτη του περιβάλλοντος στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο. Τιμή δραχ. 40.
9. Y. Le Roch.: Αισθητηριακές ασκήσεις για μικρά παιδιά, στο σπίτι, στο Νηπιαγωγείο, στο Δημοτικό Σχολείο. Μετ. Γ. Α. Βασδέκη. Τιμή δραχ. 35.

Παραγγελίες και γράμματα στον κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ

Ραβινέ 29 — Περιστέρι — 'Αθήνα. Τηλ. 573.082